BÜTÜN ESERLERİ 26

Orijinal Metin

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Cadı

◆

Cadı Çarpıyor

§

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

1864 yılında İstanbul'da doğan Hüseyin Rahmi Gürpınar, kısa süreliğine bulunduğu memuriyet görevlerinden sonra, hayatını hep kalemiyle kazanmış, 1887 yılında *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başladığı yazarlığını, 1936-1943 yılları sırasındaki milletvekilliği dışında aralıksız olarak sürdürmüştür. Eserlerinde İstanbul'un günlük hayatına büyük yer veren Gürpınar, halk dilini ve yaşayışının ayrıntılarını büyük ustalıkla işlemiş, döneminin en canlı betimlemelerini yaratmıştır. Edebiyatında her zaman mizahı ön plana çıkartan Gürpınar'ın roman, öykü, oyun ve makale türlerindeki kitaplarının toplamı ellinin üzerindedir. 1944 yılında 31 yıldır oturmakta olduğu Heybeliada'da ölen yazarın evi bugün Hüseyin Rahmi Gürpınar Müzesi olarak hizmet vermektedir.

CADI

CADI ÇARPIYOR

Hüseyin Rahmi Gürpınar

§

Yayın No **1227**
Türkçe Edebiyat **443**

Cadı - Cadı Çarpıyor
Hüseyin Rahmi Gürpınar

Yayına hazırlayan: Emre Taylan
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Kapakta kullanılan desen: Sumru Ekşioğlu
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Cadı © 1914 | 1330 |, Hüseyin Rahmi Gürpınar
Cadı Çarpıyor © 1913 | 1329 |, Hüseyin Rahmi Gürpınar
© 2013; bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

Everest Yayınları'nda 1. Basım: Ağustos 2013

ISBN: 978 - 605 - 141 - 671 7
Sertifika No: 10905

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

CADI

CADI ÇARPIYOR

CADI

BİRİNCİ KISIM

1
Yenge ile Yeğen Arasında

"Yenge bu telaşın ne? Ne oluyorsun allah aşkına?"

"Kızım Müslümanlıkta iki şeyde telaş lazımdır. Kız evlendirmekte... Cenaze kaldırmakta..."

"Buna hiç diyecek yok... Güzel teşbih doğrusu..."

"Ben şunu, bunu bilmem... Biraz kendini çek, çevir... Bu ağlamayı... Bu somurtkanlığı bırak... Giyin... Kuşan... A dostlar nedir bu halin? Bu ağlamış yüzünü görenler kırk yıllık yola kaçarlar. Rabbim övmüş yaratmış. Pekâlâ akça pakça sevimli kadınsın. Artık bu matemden vazgeç... Şen şatır ol... Söyle... Bir kısmetin çıkar çıkmaz seni vereceğiz. Turşunu kuracak değiliz ya..."

"Yenge bu eve ben fazla mı geliyorum? Bana yedirdiğiniz bir lokma ekmeği mi sakınıyorsunuz?"

"Aman dilinin söylediği lakırdıya bak! Senden ekmek sakınan, bir lokma nâna muhtaç olsun. O nasıl söz nankör karı?"

"Ne olursa olsun bir saat evvel beni başınızdan def etmenin çaresine bakıyorsunuz. Belki ben ebediyen kocaya varmak niyetinde değilim."

"Ne dedin? Ne dedin? Ebed-el-abad kocaya varmak niyetinde değil misin? Karabaş[1] mı, marabet mi olacaksın? Allah kadını kocaya varmak, erkeği de evlenmek için yaratmıştır. Anladın mı Fikriye? Şimdi beni kötü kötü söyleteceksin."

"Yenge bir parça allahtan korkunuz. Niçin beni böyle sıkboğaz ediyorsunuz? Daha beyimin kefeni solmadı. Yerde yatanı bu kadar çabuk unutmalı mı?"

"Ben allahtan korkarım. Her emrine itaat ederim. Beyin öldüyse allah rahmet eylesin. Rabbimin iradesi böyleymiş. Ne denir? Ölenle ölünür mü? Aylarla ağla bre ağla... Bunun sonu ne olacak? Bu ağlamaya göz değil vallah Horhor Çeşmesi olsa yine dayanmaz. Suyu kesilir. Sen öleydin acaba o senin arkandan böyle kırk yıl gözyaşı döküp duracak mıydı, evlenmeyecek miydi?"

"Onun ne yapacağını ben ne bileyim? Beyimin üstüne evlenmek istemiyorum. Vicdanım bana lanet ediyor. Ben bunu bilirim. İşte bu kadar..."

"Kuzum Fikriye Hanım... Kocaya varmayıp da hangi iradınla geçineceksin? Seni kim besleyecek?"

"Hah dedim ya... Sizi bu telaşlara düşüren sebep, besilemek meselesi... Ekmek meselesi... Kim mi besleyecek? Dayım... Bu evde bu kadar insan besileniyor. Bir benimle çocuğumun kuş kadar boğazı mı çok geliyor?"

"Ne senin ne de çocuğunun boğazından yüksünen olduğunu sana yemin billâh ederek söyledim."

"Öyledir de izdivaç için beni bu derece icbar etmekteki maksadınız nedir?"

"Maksadım... Düşüncem yine senin istikbalin kızım..."

---

1 Evlenmesi yasak olan din görevlilerine verilen ad.

"Çocuğumla beraber işte aranızda yuvarlanıp gidiyorum. Şimdilik bu kadar aceleye, benim iki ayağımı bir pabuca koymaya mahal var mı?"

"Kızım dayın sana kırk yıl baki değildir."

"Dayımın akşama sabaha öleceğine dair azrailden sana haber mi geldi?"

"Hay dilin tutulsun... Yorduğu şeye bak... Şom ağızlı kaltak... Ölüm sırayla değildir. Kimin ölüp kimin kalacağını cenabımevla bilir. Allah dayına çok seneler ömür versin... Cümlemizin üstünden eksik etmesin. Ben senin için söylüyorum. Senin ölümüne bir şey kalmadı."

"Hah iyi ya işte... Ölürsem kurtulursunuz..."

Fikriye Hanım şiddet-i infialle başının firketelerini birer birer çıkarıp tekrar saçlarının arasına oraya buraya yerleştirerek sözünde devamla:

"Kuzum hanım yenge, herkesin ömrünün sonunu ancak hak teala hazretleri tayin eder. Benim ölümüme bir şey kalmamış olduğunu neden bilip de bu derece kuvvet-i kalb ile söylüyorsun? Merak ettim."

"Mankafa... Bunu anlamayacak ne var?"

"Ayıp değil ya... Rabbim işte beni mankafa yaratmış, anlayamıyorum. Söyle de anlayayım."

"Bir kadının iki türlü ömrü vardır."

"Acayip! Bir yaşıma daha girdim. Neler öğreniyorum. Kadının ömrü iki türlüymüş. Kadın kısmı zahir, evlendikten sonra kertenkele gibi dirilir. Sonradan bir defa daha ölür, öyle mi?"

"Karı söyler söyler, döner yine söylerim. Mankafasın işte... Kertenkele adam akıllı bir defa öldükten sonra artık bir daha dirilmez."

"Oh hanım ben gözüme mi inanayım, sana mı? Kertenkelenin vücudu ortadan ikiye ayrıldıktan sonra başı bir tarafa yürüdü, kuyruğu öbür tarafa gitti."

"Bu hal hayvanın ölüp de tekrar dirildiğine mi delalet eder?"

"Bilmem... Allah rahmet eylesin büyük validem bazı hayvanların dokuz canı vardır, derdi. Kapana tutulan fareler ne zor ölür."

"Allah müstahakını versin. Şimdi kadınları kertenkeleye, fareye mi benzeteceksin?"

"Yılanın da canı birden ziyadeymiş. Yılan öldürüldükten sonra gece ayaza bırakılırsa gökte ilk yıldızı gördüğü zaman yine dirilirmiş."

"Sana güzel tahsil ve terbiye vermişler! Hafızanı ne mükemmel malumatla tezyin etmişler. Kadının kaç canı varmış? Kadının ninenin tandırnamesinde[2] buna dair sarahat yok mu?"

"Böyle demek âdet olmuş ama bu tabir de yanlış olarak kullanılıyor. Çünkü hilkaten kadının bir canı vardır. O ikincisi karnındaki çocuğun canıdır. Çocuk doğduğu zaman kendi canını alıp dışarı çıkacak. Bundan anasına ne?"

"Gebelik zamanında bir kadının iki can bulunur ya sen ona bak..."

"Fikriye, darılma ama çok saf, çok bön karısın! Zaten cin fikirli bir insan olsan kocanın vefatına bu kadar ağlamazsın?"

"Canım yenge sözlerini anlayamıyorum. Bir kadının vefat eden kocasına ağlaması hamakat eseri midir? Dayım olsa demek sen ağlamayacaksın, öyle mi?"

"Dayın başka... O başka canım..."

"Ah işte bunu hiç zihnim almadı. Bunun başkası maşkası olur mu? O sana neyse öteki de bana oydu. O da koca, o da koca..."

"Karılık kocalıkla geçirdiğiniz dört-beş sene müddet zarfında merhum seni kim bilir kaç defa aldatmış, üzerine ne haltlar etmiştir!"

"Hiç..."

---

2 Aslı astarı olmayan sözler ve bu sözlerin kayıtlı olduğu düşünülen kitap. Daha çok tandır başında uzun kış gecelerini geçirmek için insanların eğlenmek için anlattığı "hakikat dışı" hikâyelerine dayanır.

"Hiç mi? Karının ahmaklığı işte bundan belli olur."

"Neden?"

"Kocasına nihayetsiz bir emniyet göstermekten..."

"Üzerime hiçbir hıyanette bulunmadığına ve bulunmayacağına dair daima karşımda en büyük yeminler eder dururdu."

"O yeminleri bana senin dayın da edip dururdu ama bir gün kendisini evimizin arkasındaki bostanın kulübesinde, bahçıvanın kızı Despino ile yakaladım. Kendi elceğizimle tuttum. Erkeğe inan olur mu? Bu bedahate karşı yine o bana kırk kurt masalı okumaktan çekinmedi. Hâlâ da sadakat yeminlerinde berdevam... Bu hal, bu hakikat bizde ağa babalarımızdan, kadın ninelerimizden, daha onların cetlerinin cetlerinden beri böyle gelip böyle gidiyor. Kızım lakırdımı karıştırdın. Sözüm nereye gelecekti? Evet, bir kadının iki türlü ömrü, hayatı vardır. Birincisi cenabıhakkın her kuluna muhtelif miktarda nasip ettiği, beşikten mezara kadar süren tabii ömrü... İkincisi asıl kadınlık hayatı ki bu da tekrar iki kısma ayrılır. Evvelkisi otuz yaşına kadar devam eder, sonraki kırkı, kırk beşi bulur. Bu iki yaş, bir kadın için asıl uhrevi ölümden evvel gelen biri küçük, diğeri büyük iki dünyevi ölümdür. Otuzunda bir kadın, artık cazibe-i nisviyesini kaybedecek bir çağa girmiş addolunur. Kırk beşinde hizmet-i tenasüliyesi, bi-semere kalır. Yine tandırname edebiyatından bazı akval vardır. Bir kız için on beşinde gonca güldür açılır; yirmisinde letafeti saçılır; otuzunda tan yerine atılır; kırkında, ellisinde son merhaleye kadar birtakım şeyler söylerler. Menzil-i inhitat olarak bir kadını otuzunda çektikleri bu tan yeri neresidir? Bilemem. Fakat otuz sinninin nev-i latif için revnak-bahş bir devir olmadığı anlaşılıyor. Yani bir kadın bu sinnde mutlak bir kocaya varmış, bir erkeğe mal olmuş bulunmalıdır. Kocadayken bu çağa giren kadınlar her halde devr-i tedenniye adım atmış bulunuyorlar ama – erkeklerinde bu iyiliklerini inkâr etmeyelim – vaktiniz geçti diye zevcelerini tutup pencereden aşağıya atmıyorlar. 'Artık ne belaysa başımıza bir kere gelmiş bulundu,' teslimiyetiyle karıla-

rının dertlerini çekip gidiyorlar. Sana ölümüne bir şey kalmadı, dediğim kadınlığın makbuliyet çağına ait olan manevi ölümün içindir. Cenabıhak daha çok vakit muammer etsin. Asıl ecelin için değil... Öyle ya sen şimdi ferah ferah yirmi sekizindesin. Otuzuna, yani tan yerine çekilmene ne kaldı? İki senecik... Artık ondan sonra yüzüne bakan olmaz. Evde kalırsın. Ölmüş kocanı unutursun. Bu acın geçer. Dayı koltuğuna sığınmış olmaktan da bıkar, başlı başına bir evin hanımı olmak ister, koca diye hant, hant ötmeye başlarsın ama iş işten geçmiş bulunur. Ben sana ana nasihati veriyorum yavrum... Baba ekmeği zindan ekmeği, koca ekmeği meydan ekmeği derler. Başında bir de çocuğun, yani bir pürüzün var. İzdivaç tavını geçirmek senin için kâr-ı akıl değildir. Bazı kadınlar otuz beşe gelir de yirmi sekiz, yirmi dokuzdan yukarı çıkmak istemezler. Orada demir atarlar. O niçin o? Otuz yaşı kadınlığın ilk ölümü de onun için... Fakat yaş saklamak ne para eder! Erbabı bir bakışta anlar. Ben otuzumu atladıktan sonra dayın bazen vücudumu yoklayıp da 'Emine darılma ama otuzu geçtiğin besbelli oluyor. Piliç başka... Tavuk başka...' derdi. Latifeye buluşturup kartlığımı yüzüme vurur, tan yerine çekilmiş olduğumu anlatırdı. Gücüme giderdi ama ne denir? Erkektir. Elli yaşına da gelse daima kendini on sekiz, yirmi yaşında bir kız alabilmek salahiyet-i halkiyesiyle mümtaz görür. Evet, altmış yaşındaki erkek, otuzundaki kadını kartlıkla itham eder. Ne büyük haksızlık... Acaba Âdem babamız cennette, Havva anamıza güvey girdiği zaman aralarındaki fark-ı sinn ne kadarmış? Bunu bilen var mı? Derin bir şeyhe rast gelsem de sorsam."

2
Bulunmaz Bir Tunus Gediği[3]

Fikriye Hanım dört sene kadar mesut, tatlı bir âlem-i zevciyet geçirdikten sonra genç, güzel beyinin bir suret-i müellimede nagehani vefatıyla taze dul kalarak dayısı Hasan Efendi'nin hanesine avdet eylemişti. Biçare Fikriye, küçük yaşında peder ve validesinden de yetim kalmış olduğu için dayısının evinden başka gidecek bir yeri yoktu. Merhum zevci Bedri Bey, servet namına hemen bir şey terk eylememiş, mahsul-i izdivaçları olarak yalnız üç yaşında bir kız bırakmıştı.

Matemzede dul kadın, kızı yetim Latife'yi bağrına bastırıp dayısının şefkat ve sıyanet-i pederanesine ilticayla bir odaya çekildi. Durmayıp gözyaşı döküyor, zevcinin vefatı üzerinden aylar geçtiği halde eşk-i yeisi bir türlü dinmiyordu.

3 Kârlı gelir kaynağı, iştah uyandıramn cazip şey anlamını taşır.

Fikriye'nin bu avdeti o zamana kadar yalnız başına ev hanımlığına alışmış olan yengesi Emine Hanım'ın hiç hoşuna gitmedi. Bu dul yeğenin her ne suretle olursa olsun bir ikinci kısmeti zuhur edip de evlerinden bir ayak evvel def olması için ne türlü çarelere, tedbirlere müracaat kabilse hepsine başvurmaktan geri durmuyordu.

Fikriye Hanım güzel, alımlı, oldukça terbiyeli bir kadındı. Fakat çocuklu bulunması mahzurundan dolayı izdivacına iştihalı, münasip bir talip zuhur etmiyordu. Yenge Emine Hanım, kılavuz kadınlara büyücek paralar adadı. Nihayet bir-iki kısmet çıktı. Fakat bunlar da izdivaçlarından, istikballerinden hayır, geçim umulur kimseler değildi. Kimi ihtiyar, kimi malul, kimi züğürt, kimi çapkındı.

Fikriye'nin bu kısmetsizliği yengesinin çaçaronluğunu tahammülfersa bir dereceye vardırdı. Emine Hanım, kocaya varmanın fazailini, şiddet-i lüzumunu izah dırdırına artık hiç fasıla vermez oldu. Türlü ithamlar, rumuzlar, manidar cümlelerle her gün, her saat bu istiskali hisseden bedbaht Fikriye'nin zaten dertli, yaralı kalbi bütün bütün pür-hûn oluyordu.

Nihayet bir gün kılavuz karının biri, telaşla geldi. Fikriye Hanım için, yağlı bir parça, bulunmaz bir Tunus gediği kısmet zuhur eylediğini tebşir etti. Artık sevincinden yenge Emine Hanım'ın etekleri zil çalmaya başladı. Onun reyince tahkike, tetkike, sorguya, suale kalkışmaksızın hemen Fikriye'nin bohçalarını bağlayıp sandığını sepetini toplayarak kocasının evine gönderivermek lazımdı. Kılavuz kadının tavsiyesi de böyleydi. O da istical taraflısıydı. Çünkü bu kısmet, nadir ele geçen fevkalade ekstra nevinden bulunduğundan akit uzarsa ara yere dedikodu karışır, iş bozulurmuş. Bu adamın iştihalısı pek çok, varmak isteyen kadınların haddi hesabı yokmuş. Bozmak için yermeler, akıl ve hayale gelmez, yakası yeni açılmadık iftiralar atmaları, birçok şeyler uydurmaları melhuzmuş. Kılavuz kadın bu ekstra Tunus gediğini şöyle tarif ediyordu:

"(...) nezaretinde, (...) kaleminin müdürü Naşit Nefi Efendi... Hem şöyle böyle değil... Kelli, felli, şanlı, şöhretli bütün tetimmatıyla bir efendi... Yalan kabul etmem. Maaşı dört binden, yaşı da kırktan ziyade... Ercüment, ağır, vakarlı, tamam karı kıymeti bilecek çağda bir adam... Dosta kısmet olacak bir parça... Artık buna hiç lam-cim istemez. Söz getirdim. Söz verin, götüreyim. İş bitsin vesselam..."

Fikriye Hanım, kılavuz kadının bu müfit, muhtasar medayih-i meşkukesine karşı derin derin düşünerek:

"Hanım bu adam böyle kırk yaşını geçinceye kadar hiç evlenmemiş mi? Bekâr mı durmuş?"

Bu suale karşı kılavuz kadın, şehadet parmağını entarisinin yakasından içeri sokup gözlerini süze süze gerdanının etrafını tatlı tatlı kaşıyarak:

"Dur kızım... Vebal istemem. Hepsini anlatacağım. Evlenmemiş değil... Evlenmiş. Kısmet olursa galiba sen üçüncü haremi olacaksın..."

Fikriye Hanım haykırarak:

"Ay ben iki ortak üstüne mi gideceğim? Allah göstermesin!"

"Hanım, lakırdıyı iki anlamadan bomba gibi ateşlenme öyle... A şimdiki tazelerle lakırdı olmuyor ki... Rabbim esirgesin, hepsi farfara... Bu efendinin ilk karısı vefat etmiş. İkincisini boşamış. İşte şimdi sen üçüncü gideceksin... Bir evin bir hanımı olacaksın. Anladın mı efendim?"

"İlk haremi neden vefat etmiş?"

Kılavuz kadın bir kahkaha salıvererek:

"Tedavi eden hekimi bulup da hanımın hangi hastalıktan gittiğini sormayı doğrusu unuttum. Ay üstüme iyilik sağlık... Bu da lakırdı mı ya! Senin izdivacına talip olanlar ilk kocanın hangi marazdan öldüğünü soruyorlar mı?"

Beri yandan yenge Emine Hanım bağırarak:

"Aman Fikriye bazen öyle budalaca sualler sorarsın ki beş yaşındaki çocuk sormaz. Bırak kadını kendi haline... Lakırdısını bitirsin."

Fikriye Hanım hiddetle:

"Sormayınca meselenin pürüzlü tarafına yanaşmıyor ki kendi haline bırakayım! Kısmet olursa galiba ben üçüncü haremi olacakmışım. Galibaya dikkat buyuruluyor mu? Peki, birinci haremi neden ölmüşse ölmüş. İkincisini neye boşamış? Bunu sormak hakkım değil mi?"

Kılavuz, parmağının ucuyla hâlâ yakasının içindeki pireyi araştırarak:

"O ciheti pek derin bilmiyorum, ne yalan söyleyeyim?"

"Kılavuz değil misin? Her ciheti bilmelisin."

"Öyle ağır, kibar bir efendinin 'Sen karını niçin boşadın?' diye nasıl sorulur? Karılığa, kocalığa ait gizli bir keyfiyet olmalı."

"Bak işte şimdi bütün bütün merak ettim. Karılığa, kocalığa ait o gizli keyfiyet nedir acaba?"

"Karı-koca ikisi bir döşekte yatarken aralarına girip de tahkik etmek lazım gelir ki bu derece mahremiyete hiçbir kılavuz, muvaffak olamaz zannederim. Bu kadar ince eleyip sık dokumak iyi değildir. Karı bırakan erkeklerin, kocadan boşanan kadınların daima diğerleriyle evlendikleri görülüp duruyor. Birinci, ikinci izdivaçta dirliksizliğe uğrayanların üçüncü, dördüncüde gül gibi geçinip gittikleri hiç işitilmemiş bir şey midir?"

"Pekâlâ... Haydi, sebeb-i talak... Bu cihet meçhul kalsın. Fakat iki izdivaçtan bu efendinin hiç çocuğu olmamış mı?"

Kılavuz kadın göğsündeki pireyi bu defa daha derinlerde arayarak:

"Söz sırası hepsine gelecek. Azıcık sus kızım..."

"Ben susarsam sen bu mühim noktalarda sakız çiğneyip gidiyorsun. Çocuğu var mı, yok mu? Söyle..."

"Var..."

"Kaç tane?"

"İki..."

"Bir de benimki üç... Hepsi bir araya gelirse... Bir curcunadır kopar."

"Sen her şeye bir kusur bulursun. O senin çocuğunu kabul ediyor da sen onunkilere neye katlanmıyorsun?"

"Sen bu adam için kırkını geçkin diyorsun ama o mutlaka elliyi de mütecaviz, büyük babam yerinde bir kimse olacak."

"Tarih-i viladetini görüp de kaç yaşında bulunduğunu parmağımla bir bir hesaplamadım. Ben işittiğimi... gördüğümü söylüyorum."

"Kılavuz hanım, şimdi şu senin göğsünde dolaşan gibi bu işin içinde pek çok pire yeniği var. Meselenin nazik noktalarında kemküm ediyorsun."

Kılavuz kadın hiddetinden göğsünü yumruklayarak:

"Aman ne gırgırcı, ne kırk merak kadınmışsın. Eğer bir yalanım varsa yedi ceddime lanet olsun... Getiriniz kelam-i kadimi, abdest alıp üzerine el basarak söyleyeyim. Müslüman değil misiniz? Bunun daha ötesi var mı? Bu adam gibi koca, şu zamanda nadir bulunur. Hali vakti yerinde... Ahlakı, her hali mükemmel... Mumla aranıp da bulunmayacak bir zat... Benim de iki elim yanıma gelecek... Sizi aldatıp da ne kazanacağım? Özünüzü cenabıhakka doğru tutun... Sözlerime itimat edin... Vallah pişman olmazsınız. Bu adam, bir eşine daha tesadüf olunmaz nadir hilkatte bir erkektir. Fakat onu da söyleyeyim ki düşmanı çoktur. İşiteceğiniz garip rivayetlere, dedikodulara hiç ehemmiyet vermeyiniz. Billah sonra bana dua edersiniz."

"Elhamdülillah hepimiz Müslüman'ız. Sözlerine inanmak istiyorum. Lakin sen de inkâr edemezsin ki ifadenin içinde lastikli sözler var. Bu kadar iyi adamın düşmanı neden çok oluyor? İşiteceğimiz garip rivayetler nedir?"

Kılavuz kadın yine dövünmeye başlayarak:

"Hay sıkıntımdan şimdi çatlayacağım. Sözlerime inan... Biraz da cenabıhakka mütevekkil ol... Çöpsüz üzüm nerede bulunur? O adamın da bir iki pürüzü olmasa bu kadar mükemmel bir kocayı sana bırakmazlar."

"Pürüzü neymiş?"

Beri yandan yenge Emine Hanım birden bire feveran ederek:

"Pürüzü nemi imiş? Elinin körü... Kadın, sana yedi ceddine lanetler davet ederek yeminlerle, kelam-i kadimlerle teminat vererek söz söyleniyor. Neye inanmıyorsun? Sen kendini o kadar şikâr bir şey mi zannediyorsun? Dünyada senin gibi baba evinde, dayı, hala evinde pinekleyen taze dul çok... Fakat başlarına kusan yok. Şimdiki zamanda hani koca? Avrupa'da akıllı Frenkler hesap etmişler. Bir erkeğe tamam beş karı düşüyormuş. Galiba İstanbul'da daha ziyade düşüyor ki bizim mahalle bekçisi İsmail Ağa'nın bile biri arap, diğeri beyaz iki karısı var. Sen varacağın adamın ölen, boşanan karılarını hesaplıyorsun. Ortak üzerine gidenlerin canları yok mu? Kendine gel ayol! Ah aman haspam, bir kara kaşından, bir kara gözünden başka nen var? Seni arkandaki yumurcağınla kim beğenip de alacak, söyle bakayım? Hem edep ve hayâ denilen şeyler artık dünya yüzünden bütün bütün kalktı mı? Çok şükür rabbime, dayın hayattayken... Ben varken izdivaç hususunda sana söz düşer mi? Bu cihetleri tahkik, tetkik bize ait... Sana ne oluyor? Aman yarabbi ne ahir zamana kaldık. Şimdiki kızlar... Kadınlar... Velilerine lakırdı bırakmadan sözü kendileri kesiyorlar. Neredeyse yeni doğan çocuklar da göbeklerini kendileri kesecek. Kıyamet alametleri... Biz nezaket ettik de bu işte hanımefendinin reyini sorduk. Bu nezaketimizi hazmedemedi. Affedersin... Hata ettik. Haydi bakayım odana... Kılavuz hanımla hususi görüşeceğiz."

Fikriye Hanım çıkmak üzere kalkar. Fakat son infialini ketm edemeyerek:

"Beni başınızdan def etmek için koca namına meydana bir canavar bile çıkmış olsa kaldırıp önüne atıvereceksiniz. Evlendirilecek kadının reyi sorulmazmış. O eski usul yengeciğim... Kadın ninelerimizin zamanında belki öyleydi. Fakat şimdi değil... Zamane kızları varacakları erkekleri kendileri intihap ediyor, pekâlâ sözlerini de kesiyorlar. Yalnız velilerine 'Ben filan adama varacağım,' diye karar tebliğinde bulunuyorlar."

"Ben seni alık zannediyordum ama maşallah sen epey fenlenmişsin. Bu yeni usul evlenmeleri nereden öğrendin?"

"Ben de halime göre gün gördüm. Çocuk anası oldum. Bebecik değilim ya!"

Kılavuz kadın göğsünü dağlamakta olan pireyi bu aralık yakalar. Bir tebessüm-i müntakimane ile iki tırnağının arasında "çıt" diye kırarak:

"Fikriye Hanım kızım, gel sen şu adama var da düşmanların işte bu pire gibi çattadak ortalarından çatlasın. Lakırdıyı uzatmayınız. Kendinden büyüğünün sözünü dinleyen zarar etmez."

Fikriye Hanım hiddetinden dudaklarını ısırarak:

"Benim reyime ne müracaat ediyorsunuz? Kocaya varanın rızası sorulmazmış! Yengem beni baksana odadan kovuyor. Satılık halayığın reyi alınır mı? İşte ben de o demeyim. Siz ikiniz konuşunuz. Karar veriniz. Dayıma da işi bildiğiniz gibi anlatınız. Ben bu evden ne suretle olursa olsun gideyim. Yengem rahat etsin. Sen de beş-on kuruş kazan..."

3
Hak-gû Bir Kocakarı

Fikriye Hanım'ın kinaye tarikiyle ağzından çıkan bu sözlerin hükmü cidden husul bulur. Kılavuz kadın her gün gider, gelir. Yenge hanımla bir odaya kapanıp kapıyı sürmelerler. Saatlerce gizli konuşurlar. Bu müzakerat-ı hususiyelerine hiçbir gün Fikriye Hanım'ı kabul etmedikleri gibi bir müddet karar-ı katileri hakkında da kimseye renk vermezler. Fikriye meraktan ölür. Yengesinin elinde olsa kendini bir an evvel evden def edeceğine şüphe yok. Fakat iş neye uzuyor? Demek halli icap eden bazı müşkülat, pürüzler var. Bu izdivacın husulü için gösterdiği her türlü mevani-ber-endazlık ve şiddet-i arzuya rağmen yenge hanımı bu isticalinde durduran zorluk acaba nedir? Kılavuz kadının ağzından kaçırmış olduğu şu "Adamın düşmanı çoktur. İşiteceğiniz dedilere, kodulara, bahusus garip rivayetlere ehemmiyet vermeyiniz," sözleri, Fikriye Hanım'ın leyal-i tefekküratında,

sâât-ı mülahazatında, rüyalarında daima tekerrür ediyor; müziç, heyecan-aver taninlerle na-kabil-i hal muvahhiş bir muamma gibi kulaklarında çınlayıp duruyordu.

Çok sürmez. Filhakika bu dediler, kodular, garip rivayetler başlar. Fikriye'nin merakı bu defa olanca kuvvetiyle dehşete tahavvül eder. Bakınız nasıl:

Yenge Emine Hanım'ın esrarengiz telaşları, müzakereleri neticesinde besbelli müşkülat-i mevcudeye birer suret-i hal bulunur. Dayı efendiye mesele bu suret-i leyyinede anlatılır. Kılavuz kadının becerikliği sayesinde her şey yoluna girer. İş pişirilip kurtarılır.

Günün birinde Fikriye Hanım'a, Naşit Nefi Efendi ile akitleri icra kılınacağı haber verilir. Zavallı kadından sudur edecek cevab-ı kabul veya reddi istimaa lüzum bile görülmeyerek işe girişilir. Eksik gediği itmam için çarşıya, pazara gidilmeye, akit hazırlıkları görülmeye başlanır.

Yevm-i izdivac yaklaştıkça yenge hanımın telaşı her gün bir parça daha artar. Gelen giden misafir kadınlarla uzun uzadıya fısıltılara girişir, Fikriye Hanım odadan içeri girince sözler değişir, bütün çehreler istiğrapkâr birer tavr-ı terahhumla evvela o zavallıya, sonra manidar ve hafi enzar-ı istizahla birbirine dikilir. Herkes yekdiğerine baka baka dudaklarını ısırır.

Evet, gizli bir keyfiyet var. Ortada bir şey dönüyor, Fikriye'ye büyük bir oyun oynanıyor ama nedir?

Yenge Emine Hanım'ın Fikriye'ye duyurmamak için gelen gidene karşı ettiği sıkı tembihlere, gösterdiği tedbirlere, ihtiyatlara rağmen nihayet bir gün bu mühim sır patlak verir. Bunun ne olduğunu Fikriye de öğrenir. Pürdehşet kesilir.

Bir gün eve Hasibe Hanım isminde eski dostlardan, eli değnekli ihtiyar bir misafir gelir. Daha kapıdan girer girmez yenge Emine Hanım, önüne çıkarak Naşit Nefi Efendi hakkındaki rivayet-i acibenin Fikriye Hanım'ın yanında kaale alınmaması hususunda talimat-ı lazımeye girişir. Fakat misafir hanım değneğini titrek eliyle pürhiddet savurarak:

"Baksana hanım sen, bu eve gelin gelmezden yirmi yıl evvel ben bu aileyi tanırım. Yalnız Fikriye değil hemen hemen onun anası da benim elimde büyüdü gibi bir şeydir. Dostlarımız öldüyse hatırları ölmedi. Ben bugün buraya Allah için birkaç söz söylemeye geldim."

Yenge Emine, o saate kadar pişirmekte olduğu aşa bir kocakarının soğuk su katmaya kalkıştığını anlayınca öfkeyle:

"Büyük hanım bu hanenin ne kadar büyük ve kadim dostu olursanız olunuz, şu saatte burada bir misafirden başka bir şey değilsiniz. Nasıl talimat verilirse o yolda hareket etmek üzere içeri kabul olunabilirsiniz. Yoksa..."

Kocakarı arkasına giydiği geniş hırkanın kabarıklığıyla iki omzu ortasında adeta bir kaplumbağaya benzeyen başını teessüfle sağa sola döndürerek:

"Sözünü bitir bakayım! Yoksa kapı dışarı öyle mi?"

"Evet... Maatteessüf öyle..."

"Sen bana bak hanım... Ben öyle senin gibi şımarık yeni hanımların talimatıyla hareket eden kocakarılardan değilim. Gözünü aç yavrum... Hem sen karşımdan çekil... Fikriye gelsin... Benim sözüm ona... Seninle bir işim yok."

"Bu evin hanımı benim... Fikriye'nin burada 'esamisi' okunmaz. Sabahleyin bunakça lakırdılar dinlemeye de vaktim yok. Bir gürültü çıkarmadan şuradan selametle gidiniz. Haydi bakayım büyük hanım... Haydi..."

Kocakarı müthiş bir feveranla değneğini Emine Hanım'ın suratına doğru savurarak:

"Çekil karşımdan yelloz..."

"Ay bu titrek haline beni mi döveceksin?"

"Evet... Seni döveceğim. Öteye bile geçeceğim."

"Sen bunamışsın hanım... Yanlış yere geldin galiba! Burası kavga mahalli değil... Pabucu büyüğe[4] git de okun..."

---

4 Muska yazmak, okuyup üflemek suretiyle büyü bozduğuna, sorun çözdüğüne inanılan kişi.

"Elhamdülillah ben bunamadım. Bu yaşında sen bunamışsın. Ne dediğini bilmiyorsun. Ben yanlış yere gelmedim. Hasan Efendi'nin evine geldim. O kocan olacak herifi elime bir geçirsem evvela onu döveceğim. Sana ne kadar yüz vermiş böyle... Dünya değişti. Ayaklar baş, başlar ayak oldu. Şimdiki karılar kocalarına kumanda ediyor. Âlemin düzeni, nizamı bozuldu. Sen ıslah eyle rabbim... Ne günlere kaldık!"

"Benim kocamla olacak muamelem senin ne üstüne vazife! Âlemin nizamından, intizamından sana ne? Bir ayağın çukurda, senin şurada kaç günlük ömrün kalmış. Onun, bunun dedikodusuna karışacağına istiğfarla, ibadetle meşgul ol..."

"Haydi karşımdan çekil kadın... Nasihatine muhtaç değilim. Ölüm yaşla, sırayla değildir. Gençliğine güvenme... Kimin ölüp kimin kalacağını bir mevlam bilir. Onun işine karışılmaz. (Haykırarak) Fikriye neredesin kızım? Gel, bu çaçaron yengenin elinden beni kurtar... Sana söyleyecek birkaç mühim sözüm var."

Zaten bütün muhavere-i şedideyi merdivenin camlı bölmesi arkasından dinleyen Fikriye Hanım bu davet üzerine meydana çıkar. Yengesinin gazupane nazarlarına ehemmiyet vermeyerek gider, bir tavır-i ihtiramla büyük hanımın elinden öper. Kocakarı mukabeleten Fikriye'nin alnına bir buse kondurarak:

"Gel yavrum, gel... Merhume anacığın üç gecedir sırayla rüyama giriyor. 'Kızımın başını nara yakıyorlar. Git, kurtar...' diye yalvarıyor. Seni Naşit Nefi Efendi isminde bir adama veriyorlarmış. Söz kesilmiş. Nikâh olmak üzereymiş. Bu adamın kaç karı boşadığını, ne belalı bir herif olduğunu, ne korkunç bir mazisi bulunduğunu biliyor musun?"

O saate kadar kendinden gizlemeye uğraştıkları mühim esrara artık ermek üzere bulunduğunu hisseden Fikriye, hayırhâhı bu kocakarının karşısında serâpâ kulak ve dikkat-i mücessime kesilerek:

"Hayır, bilmiyorum..."

"Bilmiyorsun da öyle 'netameli', uğursuz bir herife ne varıyorsun? Başın bacadan mı aştı?"

"Ben varmıyorum. Veriyorlar. Dayım, yengem dururken bu hususta bana söz düşmezmiş. Tahkikat... Tetkikat... Bütün nîk ü bed, onlara aitmiş."

"Bu zamanda bir halayık bile istemediği bir yere satılmaz. Sen varmam diye direttikten sonra zorla nasıl verebilirlermiş bakayım? Ben sana duyduğumu olduğu gibi anlatayım da cesaret edebilirsen bu herife var."

Bu müthiş kocakarının çenesini tutmak artık kabil olamayacağını büyük bir meyusiyetle gören yenge Emine Hanım, iki elini mütevekkilane göğsüne kavuşturarak çaresizlik ima eder bir vaziyetle:

"Senin ifşaatına hacet yok. Senden evvel ben söyleyeyim. Çünkü senin duyduklarını aynen biz de duyduk."

"(Fikriye'yi işaretle) Duydunuz da bu zavallıya niçin haber vermiyorsunuz? Bucak bucak her şeyi saklıyorsunuz?"

"Büyük hanım inanılacak bir şey değil ki söyleyelim. Bir masaldan, bir hayalden, şunun bunun uydurmasından ibaret boş dedikodular..."

"Nasıl boş dedikodu! Nasıl masal!"

"Naşit Nefi Efendi'nin vefat eden ilk haremi Binnaz Hanım güya cadı olmuşmuş da kocasının aldığı karıları boğmak için gece mezarlıktan çıkar, gelirmiş. Söyleyeceğiniz bu değil mi?"

Kocakarı istiazaten büyük bir telaşla hırkasının yakasını ısırarak:

"Öyle ya!"

"Bunca güngörmüş, koskoca, ak saçlı bir hanımsınız. Siz bu uydurma şeye inanıyor musunuz?"

"Neye inanmayayım? Cenaze evde yattığı gece üzerinden kedi mi atlatmışlar, ne yapmışlar, zavallı hatun neuzibillâh işte cadı olmuş..."

Yenge Emine Hanım kocakarının bu safvetine karşı biraz yumuşayarak:

"Hanımnineciğim şimdi öyle cadıya, hortlağa pek inanan kalmadı. Üzerinden kedi atlamakla bir cenaze cadı oluverse bütün

mezarlıklar cadılarla dolar, dirileri için artık hiç rahat ve huzur kalmazdı. Sizin gibi iyi kalplilerin safvetiyle eğlenmek için bazı bedhahlar böyle şeyler uydurup arayıcı fişeği gibi ortaya salıveriyorlar. Birçok masumların da felaketlerine sebep oluyorlar. Bizim Fikriye Hanım da sizin gibi saftır. Her işittiği şeye inanıverir de işte onun için ben bu ciheti kendinden saklamaya uğraştımdı. Biz inceden inceye tahkik ettirdik. Naşit Nefi Efendi pek mükemmel bir adammış. Böyle koca her zaman ele geçmez. Âlemin akıl almaz birtakım uydurma herzelerine bakıp da bu kısmeti kaçırmayalım. Siz hakikaten ailemizin eski dostu, Fikriye'nin hayırhâhıysanız bizimle beraber ona nasihat veriniz de bu adama varsın. Biraz gün görsün, sefa sürsün... Haydi buyrunuz. Bir kahve içip dinleniniz."

Yenge Emine Hanım kocakarıyı odaya alır. Baş köşeye oturtur. Eline kahveyi sunar. İhtiyar kadın muamelenin aldığı şu netice-i ikram ve nezakete mukabil tebdil-i tavır lüzumunu his ile der ki:

"Vallah kızım zannettiğiniz kadar saf bir kadın değilim. Bu cadı lakırdısını duyunca ben de hoppadak inanıvermedim. İlk önce güldüm. Büyü tutturmak için uyduruyorlar, büyülerine tavşan başı dedim. Bunu bana komşum Hürmüz Hanım haber verdi. O, Naşit Nefi Efendi'nin bıraktığı kadınlardan birini tanıyor. Şükriye ismindeki bu kadın, Frenk mektebinde okumuş, Türkçe, Fransızca, İngilizce her türlü dilden biliyor. Yazma, okuma, resim, nakış... Bilmediği yok. Uçanla kaçan elinden kurtulmuyor. Başına gelenleri adeta roman gibi koca bir kitap yapmış. Taşkasap[5] taraflarında bir kocaya daha varmış. Bu Şükriye, Hürmüz'e cadı hakkında pek fena şeyler anlatmış. Dinlerken tüylerim hep diken diken oldu. Bunlar ne masal, ne hayalat... Kadın kendi serencamını hikâye etmiş. Bu korkunçluğu kadar da acayip olan

5 İstanbul, Fatih'te yer alan bir semt. Türkiye edebiyatında Yedi Kocalı Hürmüz'ün yaşadığı yer olarak geçmiştir. 1918 yangınında hasar gören bu semt, DP döneminde Millet Caddesinin yapımıyla beraber istimlaka uğramış ve neredeyse kalmamıştır.

hikâyeyi işitince meraktan duramadım. Zaten işim, gücüm ne! Bir gün Hürmüz'le beraber kalktık, Taşkasap'a, Şükriye'nin evine misafir gittik. Kanı sıcak, fıkır fıkır, lakırdıcı bir taze... Kadın bize izzet, ikram kıyamet... Parça parça oldu. Nereye oturtacağını bilemedi. 'İkramı, külfeti bir tarafa bırak da gel şöyle karşıma otur. Cadıyı anlat... Meraktan helak olacağım evladım. Çünkü bu Naşit Nefi Efendi pek sevdiğim bir aileden kız istemiş. Ben buraya keyfiyeti tahkike geldim. Hakikat her ne ise bizden saklama, olduğu gibi söyle,' dedim. Şükriye Hanım bize cadı ortağını bir anlattı. Yetmiş yaşıma girdim kızım, böyle acıklı, tuhaf şey işitmedim. Ben şimdi size ne söylesem mübalağaya hamledersiniz. Beraber geliniz. Sizi oraya, Şükriye Hanım'ın evine götüreyim. Kendi kulağınızla işitiniz. Kılavuz kadınların sözlerine inanmayınız. Naşit Nefi Efendi ilkinden sonra şimdiye kadar tamam yedi karı almış. Birini cadı boğmuş, altısı boşanıp canlarını zor kurtarmış. Artık zavallı adama İstanbul içinde hiçbir kadın varmıyormuş. Bu cadı hareminden dolayı pek fena adı çıkmış. Şükriye'nin kavlince efendi, iyi ahlaklı bir zatmış. Böyle uğursuz, belalı bir adamın ahlakı ne kadar güzel olursa olsun para eder mi? Rabbim kısmet etmesin ya, şayet bizim Fikriye bu adama varacak olursa dokuzuncu karısı olacak... Sonunda ya boşanacak ya boğulacak. Başka bir hayır beklemeyiniz."

Ertesi gün tahkikat için hep birlikte Taşkasap'a, Şükriye Hanım'a gidilmeye karar verilir.

4
Dünyada Neler Olmaz

Kocakarı gittikten sonra yengeyle yeğen arasında yine bir kızılca kıyamettir, kopar. Fikriye şiddet-i yeis ve nefretinden kendini yüz üstü minderin üzerine atarak haykıra haykıra:

"Aşk olsun yenge! İnsaniyetine teşekkür ederim. Hakkımdaki şefkatsizliğini biliyordum ama beni bu evden def etmek için boğdurmaya gönderecek kadar bir vahşeti göze aldıracağına, doğrusu, ihtimal vermezdim. Çok şükür onu da öğrenerek ne tıynette bir kadın olduğunu anladım."

"Ah aptal karı, ah! Ben senin nefine uğraşıyorum, sen bak aleyhimde ne fena zanlarda bulunarak kalbi bozuk bir kadın olduğunu meydana koyuyorsun."

"Beni, karısı cadı olmuş bir adama vermek, nefime çalışmak demek midir?"

"Böyle masallara inanıyor musun Fikriye?"

"Niçin inanmayacağım?"

"Böyle şeyin aslı olur mu canım!"

"Aslı olmaz da bu işittiklerimizi benden neye saklıyordunuz?"

"İşte böyle beyinsiz bir mahluk olduğunu biliyorum da inanacaksın diye saklıyordum. Düşündüğüm yine geldi çıktı ya..."

"İhtiyar hatunu dinlemedin mi? Ne büyük bir kuvvet-i kalb, ne derin bir itimatla söylüyordu!"

"Üzerinden kedi atlarsa ölü, cadı olur diyen bir bunağın saçmalarına inanıyorsun da benim akıl ve mantık dahilindeki sözlerime neye emniyet etmiyorsun?"

"Sahibe-i sergüzeşt Şükriye Hanım'ın şehadet-i zatiye ve rivayet-i sahihesine ne diyeceksin?"

"İşte yarın gidip bu hanımı dinleyeceğiz. Kim bilir, bu da ne alık bir karı olmalı ki böyle saçma sapan sebeplerden dolayı kocasından ayrılmış."

"Yenge böyle ezbere hüküm vermekle olmaz. Büsbütün asılsız yere de bu rivayetler çıkmaz. Şükriye Hanım neden alık bir kadın olsun? Birkaç lisandan okuyup yazmak bildiğini işitmedin mi? Haydi, farzımuhal olarak Şükriye Hanım'ı alık bir kadın olarak kabul edelim. Naşit Nefi Efendi'ye zevcelik eden diğer altıyedi kadının hepsi de mi alıktı? Ya boğulana ne diyeceksin?"

"Fikriye benim babam tarik-i nazenindendi. Beni pek gözü kapalı büyütmedi. Seksen Şükriye Hanım şehadet etse ölüp gömülen bir kadının mezardan çıkarak ortaklarını boğmaya geldiğine beni inandıramazlar."

"Hanım yenge, dünyada herkes ahmak, herkes budala da yalnız sen mi akıllısın? Cin, peri, cadı, hortlak yok mu? Bütün lisanlardaki lügat kitaplarına bu kelime külliyen asılsız, manasız olarak mı kaydolunmuş? Bazı ölülerin ruhlarının ailelerini, evlerini ziyarete geldiklerini hiç işitmedin mi? Dünyada nesilleri kalmamış ervahın cami, tekke kapılarında dolaştıklarını, kürsü şeyhleri bar bar bağırarak cemaatlerine anlatmıyor mu? Kesik baş hikâyeleri büsbütün efsane mi? Bazı kabristanlarda, meşhetlerde,

kale, hisar barûlarında kanlı kefeniyle dolaşan ervah-ı şühedaya ait menakıbı hiç dinlemedin mi? Geçenlerde Laleli taraflarında bir evliya 'Ben burada duvar altında yatmaktan sıkıldım. Duvarı yıktır. Bana bir türbe yaptır. Kandil yaktır,' diye bir paşanın rüyasına girmedi mi? Ben pek okumuş bir kadın değilim ama bizim tarihlerimizde böyle yüzlerle rivayetler yok mu? Fetih zamanında Yavedut hazretleri mezarından çıkıp da 'Gâvurcuklarıma dokunmayınız!' nidasıyla Fatih'in güllelerini elleriyle durdurarak mahsur Hıristiyanları müdafaa etmedi mi? Daha geçenki Yunan muharebesinde Emir Buhari hazretlerinin yeşil sarık ve cübbesiyle harbe iştirak ettiğini komşumuzun oğlu erkânıharp zabitinden dinlemedin mi? Daha ne kadar emsal ve edille istersin!"

"Kızım bu dünya kurulalıdan beri bu hususta söylenen, yazılan şeylerin hepsine cevap verebilecek kadar âlim bir kadın değilim. Böyle şeylere ne senin, ne de benim iyiden iyi aklımız erer. Meseleyi birbirimize izah edelim derken bila-tetkik itikat emredilen bazı cihetlerde mübalatsız davranarak belki boyumuzca günaha gireriz. Şimdi buraya tarih sahifelerini, Yavedut hazretlerini, kesik baş hikâyelerini, ervah-ı şühedayı filan karıştırma... Anlamak istediğimiz meseleyi sonra bütün bütün bulandırmış olursun. Benim iddiam işte şudur: Naşit Nefi Efendi'nin zevcesi Binnaz Hanım ölür. Vefatı bir belediye doktoru tarafından bittasdik defnine ruhsat verilir. Bir cemaat-i kesire huzurunda aşrlar, dualarla gömülür. Bilmem kaç ay veya sene bütün emvata has olan bir sükûnet-i mutlaka ile mezarında yatıp çürür. Bu kadar hakayıkın cereyanından sonra bu kadının birden bire kocasına infialle metfeninden kalkarak ortaklarını boğmaya gitmesi yok mu, bin tarih kitabından edille getirsen işte ben buna inanamam Fikriyeciğim..."

"Ben inanırım. Dünyada neler olmaz!"

"Bu işte mutlak karanlık kalmış, fevkalade bir garabet noktası var. İşte ben buna merak ettim. Sen Naşit Nefi Efendi'ye varsan da, varmasan da bu noktayı tenvire uğraşacağım. Yarın

Şükriye Hanım'la görüşürüz. Zannım veçhile bu kadın alıkça bir şey olmalı. Bu mülakatta bazı noktaları izaha elverişli hakikatlere tesadüf edeceğimizi memul eylemiyorum. Türlü lisandan okuyup yazan bu hezarfen hanım, bakalım kitab-ı şergüzeştine neler yazmış? Açıp bize okusun... Şayet hilaf-ı memul bir şey anlayamazsak o zaman dayını, evet, bizim efendiyi izahat talebi için doğrudan doğruya Naşit Nefi Efendi'nin nezdine gönderirim. İki erkek konuşsun. Bakalım Nefi Efendi kendi hakkında deveran eden bu rivayat-ı acibeye karşı ne diyecek? Bu sözleri tasdik mi, tevil mi, yoksa katiyen ret mi edecek?"

"Evlenecek bir adamı yine kendinden tezkiye, pek tuhaf olmaz mı?"

"Ne olursa olsun..."

5
Şükriye Hanım'ı Ziyaret

Ertesi gün büyük hanım değneğini kavrayarak Hasan Efendi ailesinin Süleymaniye civarındaki hanesine gelir. Yenge Emine, Fikriye hanımlarla kılavuz kadın ve kocakarı hep birden bir arabaya dolup Taşkasap'a, Şükriye Hanım'ın hanesine giderler. Her tarafı ovulmuş, süpürülmüş, altı-yedi odalı temiz bir ev... Şükriye Hanım misafirlerin istikbaline çıkar. Kara kaşlı, kara gözlü, beyaz, ufak tefek şirin bir taze... Her iki taraf güya kırk yıldan beri birbirini tanıyormuş gibi bir teklifsizlik ve hüsn-i telakkide bulunur. Hemen sohbet başlar. Evvela kocakarı der ki:

"Şükriye kızım bak, sana ortak olacak hanımı getirdim."

Şükriye Hanım tebessümle:

"A bana niçin ortak olsun! Öküz öldü, ortaklık ayrıldı. Naşit Efendi ile benim bir münasebetim kalmadı. Bir müddet dolacak çilem varmış. Doldurdum. Çok şükür, cenabıhak beni kurtardı.

Kendi gönlümce bir koca daha verdi. Alâ külli hal geçinip gidiyorum işte..."

Emine Hanım:

"Naşit Efendi ile geçen müddet-i izdivacınızı çile doldurmak tabir ediyorsunuz. Demek çok sıkıntı çektiniz."

"Hanım sıkıntı da acaba lakırdı mı? Dünyada böyle bir felaket hangi bir kulun başına gelmiştir?"

Fikriye Hanım:

"Ne oldu kuzum kardeş?"

"Ne olacak! Canımı kurtarabildiğime ne mutlu! Bugün sağ kaldığıma yüz bin hamd ü senalar olsun... Çünkü benden evvelkini cadı boğmuş."

Kılavuz kadın:

"Mübalağa etme hanım... (Fikriye Hanım'ı işaret ederek) Eski iyaliniz Naşit Nefi ile bu taze için söz kesiliyor. Buna mani olmak adeta ev yıkmak demektir. Kısmet bozanlık iyi değildir."

Şükriye Hanım hararetlenerek:

"Eğer bir kelime mübalağa varsa gözbebeğim, bir tanecik evladımın ölüsünü öpeyim. Ne Naşit Nefi Efendi için, ne de bu hanım için... Ben ancak allah için söyleyeceğim. Hakikat-i hali hikâye edeceğim. Sözlerime inanmayacaksanız söyleyiniz, nafile yere ben ne yorulayım, ne de siz rahatsız olunuz."

Büyük hanımla Fikriye Hanım, ikisi birden haykırarak:

"Yooo... Bak kılavuz kadın, daha şimdiden söz kesmeye kalkma... Şükriye Hanım'ı kendi haline bırak... Bildiği gibi anlatsın... Ebeci gebeci, ara yerde sen neci... Alacak adam orada, varacak kadın burada... Senin bu işteki nefin, salahiyetin doğru dürüst söz getirip götürerek beş-on kuruş kazanmak... Bunun ötesi var mı? Kes sesini... Biz buradayken sana lakırdı düşmez."

Kılavuz kadın:

"Peki... Peki... Sustum. Kızmayınız. Ömrümde hiç masal dinlemedim değil ya! Bir cadı hikayesi de burada dinlemiş olurum."

Yenge Emine Hanım bir nazar-ı infialle:

"Daha söz başlamadan itiraza kalkışmak hiçbir kaideye uymaz. Eski zevciyle geçen macerası hakkında bize hesap vermek, Şükriye Hanım'ın ne boynunun borcu! Allah razı olsun. Bu hususta bize karşı lütuf ediyorlar. Nezaket gösteriyorlar. Bu büyük iyiliklerini suiistimal etmeyelim."

"Teveccühünüze teşekkür ederim hanımcığım. Siz benden insaniyet namına bazı malumat soruyorsunuz. Gördüğümü, bildiğimi, daha doğrusu uğradığım dehşetli felaketi size olduğu gibi anlatmak boynumun borcu... Ben nasılsa vaktiyle bir belaya giriftar oldum. Bari başkası olmasın... (Fikriye Hanım'ı işaretle) Yazık değil mi gül taze... Cenabıhak kısmetini daha muvafik bir taraftan ihsan buyursun..."

Bu esnada hizmetçi kahve getirir. On üç-on dört yaşında, kırmızı yüzlü, yahni yanak erkek simalı bir Türk kızı... Anadolu'nun bazı vilayetlerine müstevli maraz-ı cildiden dolayı başı yolunmuş, tıraş edilmiş, şimdi fırça gibi siyah saçlar fışkırmış. Şekl-i reculiyetini arttıran 'alabros' saçların altından sarkan, pazardan alınmış boncuk küpeler, kulaklarında sanki bu simanın neviyetinden, kadınlığından iştibah edilmemek için takılmış pek tuhaf, yalancı birer vesika sureti irae ediyordu. Kızın üstünde küçük büyük ve erkek kadın efrad-ı aileye ait eşyadan birer numune vardı. Kenarı kırmalı etekliğin küçük hanımın, parmak dikişli babayani hırkanın büyük hanımın, yaşına nispetle hayli hürmetli olan ayaklarının topuklarından yine iki-üç parmak kadar taşan terliklerin efendinin eskileri olduğunu anlamak büyük bir ferasete ihtiyaç göstermiyordu.

Kızcağız tepside dizili lebaleb dolu fincanları taşırmamak için ellerini ileri uzatıp belini içeri, kıçını dışarı vererek adeta teraziyle ipte yürüyen acemi bir canbazın tehlikeli, mutena adımlarıyla geliyor, bir kazaya mahal vermemek korkusuyla sağ ayağını atınca dilini ağzının sol ucundan dışarı uzatarak şiddetle ısırıyor, sol ayağını uzatınca aynı ameliye, ağzının sağ tarafında vuku buluyordu.

Kızı bu fena huyundan vazgeçirmek için pek çok tekdir etmiş olan Şükriye Hanım, bu defa yine hiddetlenerek:

"Ha! Nazikter... Dilini içeri sok... Terbiyesiz..."

Bu kumandaya karşı biçare Nazikter birden bire durdu. Hasıl olan sarsıntıdan tabaklara birer parça kahve döküldü. Bu kabahat, Nazikter'den ziyade hanımdaydı. Çünkü kızın ağzında oynayan o dili, işleyen bir makinenin 'regulatör'ü gibi adeta bir nazıma hareketi idi. Ona dilini çıkarma demek, kahveyi dök emrini vermekle beraberdi. Kızcağız odanın ortasında donakaldı. Melül melül hanımın yüzüne bakıyor, dilinin hareketine müsaade edilmedikçe elindeki tepsiyle bir adım daha ileri gidebilmek ihtimali olmadığını lisan-ı haliyle anlatıyordu. Şükriye Hanım öfkeyle yerinden fırlayıp tepsiyi Nazikter'in elinden aldı. Birer parça dökülmüş kahveleri misafirlere dağıttı.

Hazırûn, Nazikter'in ismine mi, diline mi, küpesine mi, terliğine mi, hangisine güleceğini şaşırdı. Zavallı kız mahcubiyetinden şakaklarından aşağı nohut tanesi gibi ter döküyordu. Anadolu'da bir gün akşama kadar sırtında taş taşımış olsaydı böyle İstanbullu-vari kahve vermek için attığı birkaç adımdaki güçlüğü belki çekmiş olmayacaktı.

Kızı dışarı savdıktan sonra Şükriye Hanım:

"Bizim efendinin işi yok, âlem bize gülsün diye bunun adını Nazikter koydu. Hiç halat incelir mi kardeş! Bu kızın şöyle her bir kılı ayrı ayrı terbiyeye muhtaç... Uğraşa uğraşa bıktım. Ne yatmasını bilir, ne kalkmasını... Ne yemesini, ne söylemesini... Azıcık bir tarafı ağrısa 'Iş ana... Ben ölüyom!' diye danalar gibi haykırmaya başlar. Def-i hacete gittiği vakit yanılıp da nerede olduğunu sorsanız kademhanede gördüğü işi size adlı adınca söyler. Bazı şeylerin adını mümkün değil öğretemedim. Limona hâlâ sulu zırtlak der. Senelerle çalış, kelini, uyuzunu temizle, arla, pakla, adam et... Tamam biraz işe yarayacağı vakit, koca zamanı gelir. İstersen verme... Sen ne kadar ağır davransan o uşaktan, aşçıdan, arabacıdan kendine denk bir şey bulur. Senin bu geç

davranmanın mücazatı olarak gayrimeşru baş göz olur. Bu nevi kızları kullanmanın da işte böyle bin türlü derdi var."

Hane sahibesi, misafirlerden tütün içenlere yapılmış ince sigaralardan birer tane dağıttıktan sonra bir de kendi yakar. Hikâyeye başlar.

6
Cadı Anne

"Bugün kaynanam evde yok. Size bu macerayı anlatmak için onun bulunmayacağı bir günü intihap ettim. Çünkü onun yanında eski zevcimin ismini ağza almak günah-i kebairden bir şey işlemektir.

"Hanımlar hikâyem uzuncadır. Bunu evvela haber vereyim de canınız sıkılmasın. Meraklı, garip, acayip noktalarının tavazzuhu için birtakım evraka, vesaike lüzum vardır. Bunların hepsini cem ile bu sergüzeşt-ı akıl-berendazanemi yukarıdan aşağıya kaleme aldım. Çünkü bunun bütün tamamiyetiyle nakil ve tasviri diğer suretle kabil değildir. Vakayı size bazen kitaptan, bazen ağızdan anlatacağım."

Şükriye Hanım orta yerdeki masanın yanına, misafir hanımlara karşı gelecek bir vazda oturdu. Evvelce hazırlamış olduğu gayrimatbu kitab-ı şergüzeşti açarak başladı:

"Naşit Nefi Efendi'nin hanesinde geçirdiğim serencamın bazı saatlerini tahattur ettikçe hâlâ içime fenalıklar gelir. Büyüdüm. Yetiştim. Gelinlik çağım geldi. Oradan buradan birkaç talep vuku buldu. Validem müşkülpesentlik etti. Nasılsa hepsi bozuldu. Birkaç sene taleplerin arkası kesildi. Beni evde kalacak diye velilerimi bir telaş aldı. Nihayet talip olarak Naşit Nefi Efendi zuhur etti. Tamam söz kesileceği esnada dedikodular başladı. Bu adamın ilk haremi cadı olmuş. Geceleri mezarından çıkarak hane-i zevcine gelir, evi birbirine katar, boğmak için ortaklarına hücum edermiş. Hatta birini boğmuşmuş. Bu gibi rivayat-i acibe ne dereceye kadar şayan-ı itimat görülebilir. İptida biz bu sözlere güldük. Fakat eski dostlarımızdan bir kadın geldi. Bu şayianın noktası noktasına hepsi doğru olduğunu bize yeminlerle teminen anlattı. O zaman validemle ben korkmaya başladık. Fakat pederim hiçbir şeye inanmaz bir adamdı. Şeytanı görse karnaval maskarası zannederdi. Olmayacak şeylere inanıp da cin, peri namına ötebeden korktukça o bizi şiddetle tekdir eder, zihinlerimizi bu gibi hurafelerden tasfiyeye uğraşırdı. Biz çarpılmak korkusuyla gece pencereden dışarıya tükürmeye, süprüntülüğe bir şey dökmeye, daha bu kabilden birçok şeylerden korkardık. Pederim bizim bütün bu zanlarımızın hilafına hareketle bu havf ve ihtirazlarımızın beyhudeliğini ispata uğraşırdı. Mesela o, pencereden kafesi sürer, destur demeden karanlıkta dışarı tükürür, hatta bize inadına sözüm meclisten hariç, süprüntülüğe abdest bozduğu bile vaki olurdu. Ne çarpıldı, ne bir şey oldu. Bizim ana-kız, Naşit Nefi Efendi hakkında deveran eden bu korkunç şayialardan cidden tevahhuşumuzu görünce 'Kız Şükriye, ben sana böyle mi terbiye verdim? Böyle mahalle karısı hurafelerine inanmak için mi tahsiline bu kadar itina gösterdim? Onun bunun aleyhinde kizp ve mefsedet tellallığı eden birtakım ahlaksız kimselerin işaat-ı muzırralarına inanıyorsun da benim sözlerime emniyet etmiyorsun? Hiç ölü dirilip de vakit vakit mezarını terk ederek insanlarla boğuşmaya çıkar mı? Eğer bu hakikat olaydı milel-i mütemeddine

ölülerden de asker alarak emvat orduları teşkil ederlerdi. Hem bu asakir-i meyyiteye karşı top, tüfek kâr etmeyeceğinden bu usulden istifadeye en evvel muvaffak olacak millet, cihanı tamamen fetihle müsenna, müselles, murabba, muhammes ve müstakbelen daha ne çeşitleri çıkmak mütehammil olan düvel-i ittifaklara bir nihayet verdirir, âlemi muvazenet-i umumiye dırdırından kurtararak ezhan-ı beşeriyeye bir istirahat-i mutlaka bahşederdi. Cadı! Nasıl şeymiş o? Mezarından çıkan bu acibeyi görmek için Avrupa'da milyonlarla lira vermeye hazır Frenkler var. Fena mı? Sen bunu besbedava göreceksin! Görürsen bana da haber ver de fotografisini çıkarayım. Cadının mevsukiyetini şühut delaletiyle bir makam-ı resmiye tasdik ettirebilirsek bu resimlerden milyonlarca satıp ihya oluruz. Keşke bunun aslı olsa... Fakat mümkün değil. Saf yürekli eski insanların korktukları birçok şeylerden, şimdiki cin fikirli ahir zaman adamları, tedehhüş şöyle dursun para kazanacak cihetler keşfediyor. Hint'te, Çin'de zavallı budala ahalinin birer mahiyet-i ilahiye atfiyla mukaddesattan sanarak gözlerini kaldırıp bakmaya korktukları putları, sanemleri Avrupalılar müzelerine nakille nevadirden canavar seyrettirir gibi halkın enzar-ı istiğrap ve istifadelerine vaz ediyorlar. Naşit Efendi'nin zevcesi cadı olmuşmuş da geceleri zevcini rahatsız etmeye eve gelirmiş. Bu nasıl hezeyan! Eğer âlem-i imkânda böyle bir şey olsa Avrupalılar bu cadıları yakalamak için kim bilir, ne kadar mahirane tuzaklar, kapanlar icat ederlerdi? Telsiz telgrafla günlerce mesafattan birbiriyle konuşan bu herifler hiç mezarlıktan cadı mı kaçırır? Kızım sen beni dinle... Öyle birtakım bedhâhane işaalara inanma... Bak evladım bu lakırdılar nereden çıkmıştır? Sana orasını da izah edeyim. Karının biri Naşit Efendi'ye varmak istemiş, fakat efendi de besbelli bazı sû-i halinde dolayı almamıştır. Gayz ve infialinden bu türrehatı ortaya kapıp salıveren işte o kaltak olacaktır. Keyfiyetin iç yüzü böyle bir şey olmalı...'"

Şükriye Hanım dinlenmek için biraz kıraati kesti. Yenge Emine Hanım'la kılavuz kadın karşılarındaki raviyenin kendi zanları

gibi aptal bir kadın olmadığını artık anladı. Bu teferrüslerini yekdiğerine ifham için arada bir bakışıyorlardı. Hele kılavuz kadının artık seda-yı itirazı kesilmişti. Hikâyenin alt tarafının ne çıkacağını merakla dinliyordu.

Şükriye Hanım bu ilk satırların samilerince ne tesir husule getirdiğini anlamak için hepsinin yüzüne birer nazar-ı tecessüs dolaştırdıktan sonra yine başladı:

"Pederimin pek muhik görünen bu itirazatına karşı gelemedik. Bizi her suretle iknaya muvaffak oldu. Söz kesildi. Muhtasarca bir cemiyet yapıldı. Düğünün böyle ihtisarını da Naşit Efendi'nin cadı zevcesinden olan şiddet-i havf ve ihtirazına hamlettiler. Bin türlü dedikodu, acip isnatlar, rivayetler içinde ben oraya gelin gittim. Pederimin zihnimi takviyeten söylediği lakırdılara, verdiği teminata tamamıyla inanmak istiyordum, ama ben de henüz hayatın cihet-i ameliyesinde cahil, bazı şeyleri henüz kitap içinde görmüş, dünyayı Konya'yı anlamamış toy bir kızım. Ne yalan söyleyeyim cadının korkusu pederimin en müessir nasihatlerinden ziyade gönlümde yer tuttu. Gelin gittiğim mahal Rumelihisarı'yla Baltalimanı arasında harapça bir yalı, zevcim bana nispetle yaşlı fakat iyi bir adam. Beni gayet hoş tutmaya gayret ediyor. Ben de o zaman adeta delifişek bir kızım. Kocanın iyisinden kötüsünden çok anladığım yok. Bu tezevvüçte bazı zevkime gitmeyen cihetler varsa da 'İzdivaç diye işte buna derlermiş' teslimiyetiyle her şeye uyup gitmeye uğraşıyordum. Bir kaynanam var. Çaçaron ama artık bitirmiş. Pek yerinden kalkamıyor. Dizlerinde battaniyesi, önünde mangalı, üzerinde ıhlamur ibriği, öyle yerli kelli odasında oturur. Pek neşeli vaktinde hizmetçi İrfan Kadın'la bir-iki defa peçiç oynuyor. Yanına girdiğim zaman beni yukarıdan aşağıya kadar, kaynanalara mahsus, kıskançlık ve gizli bir gayzla mahmul bir nazarla dikkatli dikkatli süzer. İki de üvey çocuğum var. Nesip ile Ragıbe... Bunlar, efendinin cadı olduğu rivayet edilen müteveffa zevcesi Binnaz Hanım'dan olma... Çocukların dadısı Gülendam, bir de Salime

isminde muhacir hizmetçi kadın, selamlıkta da aşçı, uşak filan var. Hane halkı bundan ibaret... Buradaki insanlara biraz alıştım. Fakat bir türlü yalıya ısınamadım. Büyük büyük loş sofalar, karanlık geçitler, aşağıdaki geniş taşlık ev aletinden ziyade adeta bir ayazmayı andırır. Mağmum bir loşluk içindeki duvarlarından şıpır şıpır rutubet damlar. Bir kenarda duran üstü örtülü sandal, kasvet-engiz manzarasıyla burasını cami tabutluklarına benzetir. Ufak dalgalar üzerinde oynayan ziyalar, denize nazır pencereden güherçileli duvarlara akis ile kamaş kamaş ihtizazlar hasıl ederek insanın etrafında ecsam-i latife dolaşıyor gibi kalplere bir ürküntü verir. Yalının arkasındaki dar sokağın öbür ciheti dağdır. Duvar dikliğinde sarp kayaların üzerinde yetişmiş bodur ormanlık, daima loş ve esrarengiz sayeleriyle kulûba vehim-bahş olur. Yalının penceresinden başımı kaldırıp insanın üzerine yıkılacak zannolunan bu mehip koruluğa bir nazar atınca ormanın bütün yılanı, çıyanı, akrebi, perisi yukarıdan bana bakıyor zannederim. Güneş, kamer hep etrafta söner. Fırtına zamanlarında umacıya benzeyen kara bulutlar türlü muhavvif eşkâlde hep oradan baş gösterir. Bu dik koruluğa bakıp bakıp kendi kendime 'Cadı karı gelse gelse mutlak bu kayaların arasından, bu loşlukların içinden, insandan ziyade vuhuşa, tuyura, ine cine makar olan bu gizli yerlerden inip gelir,' diyordum. Gelinliğimin üzerinden bir buçuk ay kadar geçti. Henüz cadıdan eser yok. Fakat evin içinde bir fısıltı var. Benden gizli sözler oluyor. Ben odadan içeri girince lakırdı kesiliyor yahut mecra-yı sohbet değiştiriliyor. Kayınvalidemin benden en büyük ricası üvey çocuklarıma iyi bakmak, onları öz evlat gibi bağrıma bastırmak, hatta cuma ve pazartesi geceleri merhume ortağımın ruhuna yasin-i şerif okumak... Bazen bu sözlerini latifeyle karıştırarak derdi ki: 'Ortak ortağa rahmet okumaz ama ne yaparsın kızım! Yalnız dirilerle değil bazen ölülerle bile hoş geçinmek lazım geliyor.'

"Kayınvalidemin ben bu sözünden pirelenmeye başladım. Acaba ne demek istiyordu? Bazen ölülerle bile hoş geçinmek la-

zımmış. Ölülerden maksadı ortağım Binnaz Hanım olacak. Hoş geçinmezsem ne zuhur edecek? Cadı gelip beni boğacak mı? Öksüzlere kendimi sevdirmeye uğraşıyordum. Fakat ne yapsam bir türlü bana ısınmıyor, yan yan kindar nazarlarla bakıyorlardı. Hizmetçiler elinde büyüdüklerinden öyle de arsız alışmışlar ki insan on dakika yanlarında bulunsa ettikleri terbiyesizliklerden sıkılır, boğulur. Bunların terbiyelerine biraz dikkat etmesi için dadıları Gülendam'a bazı vesayada bulundum. Dadı beni mütehaşi bir nazarla süzerek:

"'Hanımcığım bu çocuklar işte böyle hudayinabit bir halde büyüyecekler.' 'Niçin?' 'Çünkü onlara gülle dokunmaya gelmez.' 'Neden?' 'Dokun da neden olduğunu anlarsın!' 'Söyle canım ne olurmuş?' 'Bu evde doğru söyleyici beni koymadılar ya! Başkalarına sor.'

"Gülendam'ı çok sıkıştırdım. Ağzından başka bir söz alamadım. Çocukların ne vakit yanlarına girsem önlerinde kuru incir, badem, fıstık, kestane şekeri, kurabiye, çikolata, bisküvi nevinden bir alay yemiş görüyordum. Bu yiyeceklerle hem ağızlarını, burunlarını, üstlerini başlarını berbat ediyor, hem de midelerini bozuyorlardı. Bunlara böyle vakitli vakitsiz mebzulen yemiş verilmemesini babalarına söyledim. 'O yemişleri ben getirmiyorum. Tembih et, vermesinler,' dedi. Filhakika bu yemişleri pederlerinin getirmediğini biliyordum. Benden izinsiz yemiş alınmamasını Gülendam'a, uşaklara sıkı sıkıya tembih ettim. Ertesi gün çocukların yanına girdim ki ne bakayım? Evvelkinden birkaç çeşit daha fazla olarak önleri yine yemiş dolu... Bu defa Gülendam'a iyiden iyi çıkıştım. Zavallı Çerkes, anasının babasının, bütün kabilesinin namus ve haysiyetini istişhaden en büyük yeminlerini ederek bu yemişlerin bir tanesini bile kendisi vermemiş olduğuna beni iknaya çalıştı. Kayınvalidem de dahil olmak üzere evde ne kadar insan varsa cümleten kasem billah ile çocuklara yemiş veren kendisi olmadığını beyanda ısrar gösterdi. O halde kim veriyordu? Bu kadar yiyecek kudret helvası gibi çocukların önüne

semadan inmiyordu ya! Elbette biri getirip veriyordu. Çocuklar bu kadar mütenevvi yemişi sokaktan alıp gelecek birer sinnde değildi. Önlerinde Beyoğlu'ndan başka bir yerde bulunmayan fondanlar[6], bonbonlar vardı. Oğlan beş, kız dört yaşındaydı. Ellerine para da verilmiyordu. Hane halkı içinde yemininde hânis birisi var ama acaba hangisi? Bir müddet bunu keşfe uğraştım. Muvaffak olamadım. Çocukların önüne yemiş her gün envai tezayüt eder bir mebzuliyetle geliyordu. Bu garabeti cidden merak ettim. Bir gün çocukları odalarında yalnız buldum. Her ikisini de sevdim, okşadım. Önlerindeki kuru üzümle fındıktan birer tane alıp ağzıma atarak:

" 'Ah ne güzel yemişler! Bunları size kim veriyor?' Oğlan bir tebessüm-i iştibahla beni süzdükten sonra 'Ay kimin verdiğini bilmiyor musun?' 'Ne bileyim evladım!' 'Gülendam söylemedi mi?' 'Söylemedi...'

"Nesip bu sır-ı mühimin ifşasındaki mahzurun derecesini anlamak için sanki istişareten Ragıbe'nin yüzüne baktı. Kız pek masumane bir tebessümle mukabele etti. Oğlan elindeki kaymaklı çikolatayı birkaç defa evirip çevirdikten sonra doymuş bir kedinin son lokmayı eklinde gösterdiği tereddüt ve istiğna ile ağzına götürdü. Bataetle çiğnediği esnada o yarı dolu ağzı güç anlaşılır bir telaffuzla 'Bu yemişleri bize annem getirdi.' 'Büyük annen mi?' 'Yok...' 'Ya hangi annen?' 'Cadı annem...' 'O nasıl lakırdım oğlum! Sizin benden başka anneniz var mı?' 'Ne darılıyorsun! Bizim asıl annemiz sen değilsin. İşte odur! Senin gibi böyle yalancı anne bu eve kaç tane geldi gitti.' 'Sizin sahici anneniz nerede oturur?' 'Rumelihisarı'daki mezarlıkta... Geceleri oradan çıkar. Bize sepetle yemiş getirir. Bizi kim döverse cadı annem onu boğar. Hele döv de bak... Sana ne yapar!'"

6 İçinde likör, tatlı veya hoş kokulu maddeler bulunan, ağızda kolayca eriyen bir tür şekerleme.

7
Gülendam'ın Safvetinden İstifadeye Teşebbüs

Çocukların yanından çıktım. Fakat oğlanın sözlerini zihnimden çıkaramıyorum. Aldı beni bir merak... Kime müracaat edeyim? Kiminle dertleşeyim? Çocukların cadı anneleri gece Rumelihisarı'ndaki kabristan çıkar, sepetle yemiş getirirmiş. Her ne sebeple bu zehaba düşmüşlerse çocuklarda böyle kanaat-i tufulane hasıl olabilir. Fakat ben koskoca kadın, bunu dinleyerek kime karşı beyan-ı havf ve telaş edebilirim? Sonra benim akılca beş yaşındaki çocukla hemayar bir zavallı olduğuma gülmezler mi? Ya efendiden uşağa kadar bir ev halkının istihzasına duçar olmaz mıyım? Bu hikâyeyi kime anlatsam garabetten hâli bulmaz. Fakat meselenin neticesi öyle değil. Bu benim için sıdka, kizbe ihtimali olan bir kaziye... Zaten ortada bir cadı rivayeti var. Evvelen buna taalluk edecek sözlerden kuşkulanmış, benim için

külliyen manasız bir vehim addedilemez. Saniyen çocuklara o kadar yemiş kim getiriyor? Bir şekl-i muammaîde gördüğüm bu hususu tenvir için hane halkından müracaat etmediğim kimse kalmadı. Şafi bir cevap alamadım. Çocuğun bir fikir-i tasniden ari görünen o masumane sözlerinde benim şüphelerimi, korkularımı okşayacak bir renk-i hakikat buluyorum. Bana öyle geliyor. Aslı var yahut yok. Fakat işte cadıya dair serrişte... Ama bu işi nasıl tamik edebileceğim? Bir-iki gün düşündüm, taşındım. Yine çocukların dadısı Gülendam'a müracaatı en muvafık buldum. Çünkü Gülendam hemen bir çocuk kadar saf ve sade hilkatte bir Çerkes'ti. Bu müracaatta bir ustalık da düşündüm. İstifhamı değil müspet bir surette müracaatı kurdum. Yani cadının vücudu hakkında müteredddit bir sualle değil bunu ispaten söze girişmeyi kararlaştırdım. Bu suretle Gülendam'ın safvetinden istifade edebilmek daha ziyade memuldu.

Münasip bir vakitte dadıyı tenha bir odaya çekerek sahte bir heyecan izharıyla dedim ki:

"Aman kalfacığım başıma geleni sorma..."

Bu sözümün akabinde baygınlık geçirir gibi duvara dayandım. Gözlerimi manidar ve mütevahhiş bir sükûtla kalfanın göz bebeklerine diktim. İfademin mabadına devamdan fevkalade korkuyormuşum gibi bir müddet sustum. Onu hipnotizma eder gibi bir hal aldım. Gülendam'ın da vechinde helecan ve merak asarı peyda olarak hemen sordu:

"Zavallı hanımcığım ne geldi başına?"

"Benden evvel bu eve gelen hanımların başlarına ne geldiyse bana da o geldi."

"Hay rabbim esirgesin! Sana da mı?"

"Evet, bana da gözüktü."

"Nerede?"

"Bu gece taşlıkta..."

"Nasıl?"

"Elinde koca bir sepet vardı."

"Ha yemiş sepeti... Çocuklarını hiç yemişsiz bırakmaz."

"Çocuklara yemişi o mu getirir?"

"Öyle ya! Başka kim getirecek?"

"Sen onu görür müsün? Sana lakırdı söyler mi?"

Bu son iki sualime karşı kalfa, birden bire sükût etti. Gafil avlanmış olduğunu anladı. Büyük bir ihtiyatsızlık ve acip bir dalgınlıkla ağzından kaçırmış olduğu sözleri şimdi beyhude tamire yol arayarak:

" 'Onu' görüyor musun, dedin. Kimi?"

"Çocuklara yemiş getireni..."

"Çocuklara yemiş getirenin haddi hesabı yok ki... Herkes bir türlü yemiş getiriyor. Sonra getirdiklerini inkâr ediyorlar. Keyfiyet anlaşılamıyor."

"Canım Gülendam şimdi 'O' çocuklarını hiç yemişsiz bırakmaz, diyen sen değil misin?"

"Hanımcığım bir dalgınlığıma gelmiş. Affedersin. Sualinizi anlamadan ağzımdan budalaca bir cevap kaçırmış olmalıyım. Bugünlerde zihnim pek perişan... Manasız lakırdı söylediğim çok oluyor."

"Yok, yok Gülendam... Ben seninle ciddi konuşuyorum. Böyle ağır bir hususta iki türlü lakırdı söylemeyi ben senin terbiyene, kalfalığına veremem. Ben senden allah için bir şey sordum. Sen de bana yine allah için dosdoğru cevap vermeli, bu meselede ne biliyorsan söylemelisin! Hak bir, söz bir... Lakırdı değiştirme..."

Gülendam bir işmizaz ıztırarıyla yüzünü buruşturup bir müddet sükûttan sonra:

"Hangi efendiye kul olacağımızı şaşırdık. Hanımcığım darılma... Bu evde biz de emir kuluyuz. Ne derlerse öyle harekete mecburuz. Gizlenmek emredilen bir şeyden bahsedemeyiz."

"Artık bunun gizlisi aşikâresi kaldı mı? Taşlıkta bana gözüktü, diyorum."

"Gözüktüyse pekâlâ işte... Benden ne soruyorsun?"

"Üstüme yürüdü. Seksen salâvat getirerek canımı zor kurtarabildim. Bana yazık değil mi? Bu cadının bir şerrine uğrarsam gençliğime acımaz mısın?"

"Acırım hanımcığım. Günahınızı sizi buraya getirmeye sebep olanlar çeksin..."

Fazla söylemiş olmaktan ihtirazen Gülendam yine sustu. Derin derin düşünmeye başladı. Cadının bana görünmüş olduğu hakkındaki saniama tamamıyla inandı. O kadar inandı ki bu iddiamın derece-i sıhhatini tetkik için gözüken şeyin eşkâl ve bana olan şuret-i tasallutuna dair hiçbir şey sormadı. Beni bu hususta isticvaba kalkışaydı cevap vermekte duçar olduğum müşkülat ve garabeti görerek hilemi belki anlardı. Ben tazallümümde devamla:

"Efendinin zevcelerinden biri bu evde boğulmuş? Öyle değil mi?"

Gülendam tefekkürat-ı muzlimesinden baş kaldırmadı. Bu sualim cevapsız kaldı. Ben sözümde ısrarla:

"Niçin cevap vermiyorsun?"

O yine dalgın dalgın:

"Ne cevabı?"

"O zavallı kadın nasıl vefat etti?"

"Eceli gelmiş, ölmüş hanımcığım. Buna ne denir?"

"Eceli mi gelmiş? Bedbaht hatun odasında, rahat döşeğinde mi can vermiş?"

"Bilmem!"

"Nasıl bilmem? Ölüsünü taşlıkta bulmuşlar."

"Hanım sana doğruca bir şey söyleyeyim mi?"

"Söyle..."

"Sen bu lakırdılarımı ne kendi ağzına al, ne de biri sana söylerse dinle..."

"Neden?"

"Çünkü bu lakırdıların sana faydasından ziyade zararı dokunur. Kendine acımıyorsan bari bana acı da beni bundan ziyade söyletme."

"Gülendamcığım, kolay mı? Can pazarı bu! O zavallı kadını boğan cadı, bana da kastederse?"

"Rabbim göstermesin!"

"Yalnız duayla olmaz. O kara bahtlı kadını niçin boğdu? Kabahati neymiş? Bunu bileyim de ona göre kendimi sakınayım. Gafletle o suçu ben de işlemeyeyim. İşte senden bunu rica ediyorum. Düşmanım değilsin ya... Sen de vicdan sahibisin. Beni sıyanaten bu hususta bildiğini söylemek, üzerine adeta bir fariza-i insaniyedir."

"Peki... Bu noktada istediğin nasihati sana vereyim. Fakat işin öte tarafını eşelemeye kalkarsan ağzımdan başka söz alamazsın."

"Nedir o nasihatin?"

"Ne türlü densizlik, arsızlık ederlerse etsinler sakın öksüzlere el kaldırma..."

"Ölen ortağım çocukları dövdüğü için mi o sû-i akibeti uğradı?"

"Artık bundan ötesine cevap veremeyeceğimi sana evvelce söyledim."

Filhakika bundan sonra ne sordumsa Gülendam'ı girdiği istihkâm-i sükuttan çıkaramadım. Fakat artık bu sükûtun ne hükmü var! Gülendam bir şekil-i inkârideki ifşaatıyla merak ettiğim şeylerin bir kısım-i mühimini bana anlatmış, daha doğrusu o nâ-tamam sözleriyle endişe-i tecessümü daha vasi bir saha-i elimeye götürmüştü. Ketumiyette gösterdiği gayret, makus bir netice hasıl etmiş, yani benim için bir belagat-i müessire yerine geçerek anlatmamak istediklerini daha vuzuhla anlatmıştı.

O yemişlerin çocuklara gece, sepetle valideleri tarafından getirildiği, vefat eden bigünah bir ortağımın yine o cadının yed-i intikamıyla boğulmuş olduğu, öksüzlere her kim dest-i tedib kaldırırsa ölümle duçar-ı mücazat olacağı hususat-ı acibesi hep kalfanın kanaatleri cümlesindendi. Fakat Gülendam bu zanlarında acaba yanılıyor muydu? Bu kanaatleri hangi hakayık-i katiye üzerine müesses olabilir? Bir ölü kadın, mezarından çıksın,

herkes uykudayken çocuklarına gece sepet dolusu yemiş getirsin. Kolay kolay her zihnin kabul edebileceği bir hadise değil. Dünya kurulalıdan beri bu hortlak, cadı, vampir hikâyeleri var. Pederimin bana verdiği terbiye, ettirdiği tahsil hilafına haydi ben de zayıf akıllı birçok insan gibi cadının vücuduna kail olayım. Fakat buna inanmakla meselenin bütün müşkülatı halledilmiş olmuyor ki... Cadı o yemişleri nereden buluyor? Senin benim gibi çarşıya pazara çıkıp parayla mı alıyor? Yahut oradan buradan çalıyor mu? Yoksa bu yiyecekler mahsulat-ı uhreviyeden midir? Bunları cennet yahut cehennem bahçelerinden mi topluyor? Bu garaibi düşündükçe zihnim karıştı. Meselenin içinden bir türlü çıkamadım. Bir huzur-i fikir hasıl olamadı vesselam. Pederimin sözlerini, nasihatlerini tahatturla cadıyı ve buna mümasil her şeyi inkâr etmek istedim. Hayır... Bu da kabil olmuyordu. Çünkü Gülendam'la olan münakaşamız esnasında zavallı safdil kadının gözlerinden saçılan asar-ı havf ve dehşeti düşünüyordum. Bu tevahhuşu, tedehhüşü o kadar hakiki ve samimiydi ki onun o halini rüyetten bana da bir korku arız oluyordu. Hayır... Bu kadar söz, bu kadar rivayet, bu kadar havf ve ihtiraz esassız olmaz. Mutlak bunun her ne suretle olursa olsun bir aslı var. Rahat edebilmek için her halde ben o esasa, bu asıla ermeliyim. Zira bu hayalatta olsa ihmal edilecek bir keyfiyet değil. Bu hurafeler içinde çeşm-i dikkati açacak bir hakikat var ki o da yalının taşlığında boğulduğu rivayet edilen bigünah ortağımın mevt-i fecii... Bu işin altını üstünü araştırmazsam cadı hücumuna atfedilen böyle esrarengiz bir ölüm tehlikesine uğramak benim için de muhtemel...

8
Bir Düşman-ı Gaip

Gülendam'dan anlayabileceğimi anladım. Keyfiyetin mabad-ı müşkülü için şimdi kime müracaat edeyim? Bu garip meselede en ziyade malumat sahibi olması lazım gelen bir zata... O da kim? Tabii zevcim Naşit Nefi Efendi...

Can pazarı bu... Bu evde böyle acayip, muhavvif meçhulat içinde yaşanmaz. Bir akşam zevcime, çocuğun ehemmiyet-i hakikiyesini derk etmeksizin lisan-ı masumiyetiyle bana söylediği birkaç cümleyi, sonra Gülendam'a müracaatta Çerkes'in ketm-i hakikat hususunda kalkıştığı gayret-i müfrite ile beni eskisinden beş beter meraka düşürdüğünü ve bundan mütevellit bütün endişelerimi, korkularımı anlattım. Derece-i dehşeti ne kadar büyük olursa olsun hiç çekinmeden hakikati bana dosdoğru söylemesini rica ettim.

Benim bu telaşlarıma karşı zevcim gülmeye başladı. Fakat çehresine dikkat ettim. Bir beşaşet-i cebriye göstermeye uğraş-

tığını fark eder gibi oldum. Yahut bana öyle geldi. Yüzümü okşayarak dedi ki:

"Böyle çocukça endişelerle beyhude üzülme... Yorulma... Bana emniyet et... Rahatına bak... Korkacak hiçbir şey yok. Hepsi yalan, hepsi hezeyan..."

"Hayır... Bu kadar dallı budaklı yalan olamaz. Bu keyfiyetin büyük küçük, yalan sahih her neyse bir aslı var. Boşu boşuna bu kadar söz çıkmaz."

"Sizi katiyen temin ederim. Bütün bu sözlerin ne aslı vardır, ne astarı..."

"Sözünüze inanayım, fakat bazı hakikatleri nasıl tevil veya izah edeceksiniz?"

"Hangi hakikatleri hanım? Bu işte zerrece bir hakikat yoktur."

Naşit Efendi birden bire peyda eylediği bir heyecan tesiriyle başından çıkardığı fesini ta karşıki mindere fırlatarak ağzından her nasılsa şu sözleri kaçırdı:

"Hanım emin ol bunda hiçbir hakikat yok. Yalnız melanet, hıyanet, şenaat var."

"Hah... İşte bu küçük ifşanıza teşekkür ederim. Bu işin içinde mutlak bir şey, bir sır olduğunu ben de hissediyorum."

"Hayır, büyük bir sır da yok."

"Şimdi istimal ettiğiniz melanet, hıyanet, şenaat tabirleri nereye matuftur?"

"Bir düşman-ı gaibe..."

"İşte pek güzel... Bu düşman-ı gaip tabir-i mühimi de bir sırrı, belki de bazı mühim esrarı, meçhulatı mutazammındır. Taht-ı tehdidinde bulunduğumuz tehlikenin derecesini tayin için bu düşman-ı gaibin mahiyetini anlamak isterim."

"Bunun mahiyeti hakkında size kati bir şey söyleyemem. Çünkü benim de bu emirde malumat-i müsbetem yok."

"Bu düşmanın vücudunu ne gibi asar delaletiyle hissediyorsunuz?"

"Aleyhimdeki dedikoduları, bu eracifi, bu cadı masalları çıkaran, uyduran, işaa eden hep o... Bana yapabileceği fenalık işte bundan ibaret kalıyor. Elhamdülillah başka bir tehlike yok. Kasıt-i hainanesini bundan ileri götüremiyor."

"Aleyhinizde bu suretle hareketten maksadı nedir?"

"İşte onu bilemiyorum."

"Bu düşman-ı gaibin hüviyetine dair bir bilginiz yok mu?"

"Hayır..."

"Dosttan, düşmandan bu hususta kimseden şüpheye düşmüyor musunuz?"

"Asla..."

"Garip hal... Bu hasım-ı meçhulün böyle birtakım bedhahane işaatta bulunmaktan başka bir fenalık yapamadığını, diğer türlü bir tehlike olmadığını söylüyorsunuz. Fakat zevcelerinizden birinin bu cadı tarafından bir gece yalının taşlığında boğulduğu rivayet ediliyor."

"İşte bu rivayeti icat ve işaa eden yine o..."

"Zevcenizin vefatı külliyen yalan mı?"

"Zevcelerimden biri vefat etti. Fakat boğularak değil, ecel-i mevuduyla vefat etti."

"Ölüsünün taşlıkta bulunmuş olduğunu söylüyorlar."

"Evet..."

"O halde buna bir mevt-i tabii mi diyeceğiz?"

"Etıbba cesedi bil-muayene maraz-ı kalpten vefatı hakkında rapor verdi."

"O kadar genç bir kadının kalp illetinden taşlıkta fücceten vefatı zihinleri biraz tereddüde düşürmez mi?"

"Meydanda koskoca resmi bir rapor var. Cesedin hiçbir tarafında cebir, cerh ve taarruz eseri görülemedi."

"Ne derseniz deyiniz ifadenizin bu noktasında benim için büyük bir şüphe ukdesi vardır. Bunu izale edemezsiniz."

"Böyle cinai bir meselede etıbba hakikatten gayrıya şehadet edebilir mi?"

"Efendim, ben kadınım. Kendi nevime mahsus bazı zaaflarım vardır. Mazur görünüz. Bu mesele hakkında bana seksen rapor ibraz etseniz zihnimi şüpheden bütün bütün kurtaramazsınız. Neyse... Şimdilik bu noktayı geçelim. Gece çocuklara o yemişleri kim getiriyor? Bu sual mukni bir cevap istemez mi?"

"Bilmiyorum."

"Bilmemek olmaz. Bunu düşünmelisiniz. Bu meçhulü keşfe uğraşmak sizin için elzemdir. Yoksa herkesle beraber ben de..."

"Herkesle beraber siz de bu yemişleri cadı zevcemin, gece mezarından çıkarak buraya getirdiğine iman edeceksiniz değil mi?"

"Evet, zaruri..."

"Sizin gibi okur yazar, benat nevi içinde münevver fikirli bir hanıma karşı, birkaç sene evvel vefat etmiş, çürümüş bir kadın cesedinin kabrinden ayaklanıp buraya gelemeyeceğine dair edille taharrisine lüzum göremem. Butlanı her suretle bahir böyle acayip bir hususta beni üzmekten, yormaktan bir zevk alacağınızı da memul etmem."

"Meydanda birtakım garaip var, bunları ne suretle izah ve tefsir edeceğiz? Cadıya inat olunan bu harekât-ı acibenin fail-i hakikisi kimdir? Ruz-ı kıyametten evvel bir meyyitin kabrinden hurucuna insan inanmamakla beraber bu noktada duçar-ı tereddüt olmaktan da men-i nefs edemiyorum."

"Daha garibini haber vereyim. Gülendam size bu bahiste tafsilat vermekten korkmuş, çekinmiş. Bu saf Çerkes'in kavlince uyku esnasında çocukların yorganları açılırsa cadı valideleri gelir, örter, sıkıştırırmış. Soğuk kış gecelerinde mangallarında kömür bittiği vakit ateşle doldururmuş, sürahilerine su kormuş. Ekser zaman sabahleyin uykudan kalktığı vakit Gülendam odanın bütün işini böyle geceden görülmüş bularak hayrette kalırmış. Evet, çocuklarımın dadısı yemin billâh ederek bu garaibi bana kemal-i safvetle anlatıyor."

Efendinin bu sözlerine karşı dehşetten iki elimle yüzümü kapayarak:

"Eh şimdi buna bir kulp takınız bakalım. Bu havarık nasıl oluyor? Bunları yapan kim?"

"Gülendam pek safdil bir kadındır. Onun yalan söylemeyeceğinden eminim. Bu sözleri büsbütün boşuna değil."

"Pekâlâ... Bu cadı oyununu size bu kadar maharetle oynayan 'artist' kim?"

"Mutlak bu evin içinden biri... Yabancı değil."

"Bu evde kaç kişi var efendi? İrfan Kadın, Salime Kadın, Gülendam... Bunlardan hangisi?"

"Hiçbiri değil..."

"O halde valideniz..."

"İhtimali yok. O bu melaneti yapmaz. Görmüyor musunuz, yerinden kımıldayamıyor."

"Selamlıktaki uşaklardan mı?"

"Hayır, onların işi de değil."

"Affedersiniz ama hane halkından saymadığım sizden benden başka kimse kalmadı. O halde ikimizden hangimiz? Bu sözlerinizden diğer suretle mana istihracı mümkün mü?"

"Hanım bu hususta kanaatimi size doğruca söyleyeyim. Fakat sözlerimdeki tenakuza bakıp da beni çıldırdı zannetmeyiniz. Bu cadı rolünü oynayan ev halkından bir fert, fakat saydıklarınızdan hiçbiri değil."

"Yalının şu mevcuttan başka sekene-i hafiyesi de varsa onu bilmem!"

"Ben bu yalıda doğdum, büyüdüm. Elhamdülillah burada öyle cin, peri gibi şeylerden eser yoktur."

"Evin içinde hudusu rivayet edilen garaibin vukuunu inkâr mı ediyorsunuz?"

"Hayır... Bunlar aynen vuku buluyor. Buna da kaniim."

"Kim yapıyor?"

"Bunların faili her halde cadı değil. Mahir, cüretkâr, melun bir insan olacak. Mutlak, hem de mutlak böyledir. İddiamdan dönmem."

"Bu iddialarınızın tuhaflığı cadının mevcudiyeti garabetinden aşağı kalmıyor."

"Ah hanım ah... Size bir şey söyleyeceğim ama..."

"Söyleyiniz."

"Bunu eski zevcelerime de söyledim. Fakat dinletemedim."

"Ben dinlemeye gayret ederim."

"Bir teklifte bulunacağım. Fakat bunun icrası pek büyük bir metanet ve cesarete muhtaçtır."

"Elimden geldiği kadar metin ve cesur olmaya uğraşırım."

"Bana itimat, binaenaleyh fikrime tamamıyla iştirak ederseniz size her şeyi açık söyleyeceğim."

"Buyurunuz."

"Bu cadı, hane halkından birkaç kişiye epeyce fasılalı zamanlarda gözüktü. Bu na-kabil-i inkâr bir keyfiyet..."

"O halde cadının vücuduna niçin kail olmuyorsunuz?"

"Kerem buyurunuz. Bu gözüken mahluk ne cin, ne peri, ne şeytan, ne hayalat, ne cadı... Fakat bu son şekilde gözükerek bizi tehdide uğraşan bir insan... Sizin, benim gibi bir insan... Bundan da katiyen eminim."

"Binaenaleyh?"

"Binaenaleyh siz benimle fikren, fiilen ittifak ederseniz bu cadıyı elimle yakalayıp gözünüzün önünde zabıtaya teslim ederim."

"Nasıl?"

"Ben bu işi çoktan bitirirdim ama zevcelerimde... Yalnız zevcelerimde değil, sekene-i haneden hiçbirinde bu hareketime iştirak edebilecek cesareti göremedim. Siz gösterirseniz pek garip ve müthiş görünen bu dava, kemal-i muvaffakiyetle fasıl-pezir olur gider."

"Ne kadar cesur görünmek istesem benim zayıf, aciz bir kadın olduğumu nazar-ı insaftan dûr tutmamalı, benden asabımın tahammülü fevkinde metanet talep etmemelisiniz."

"Yok hanım yok... Bu işi görmek için Zaloğlu Rüstem[7] derecesinde bir pehlivanlığa lüzum yok."

"Ne yapacağım?"

"Cadıya tesadüf ettiğiniz vakit şimdi havfından bayılmak, ayılmak gibi zaaflara düşmeyerek itidalinizi son derece muhafazaya gayret edeceksiniz."

"O insanın elinde mi?"

"Gözüken şeyin cadı değil, o mahiyette görünmeye uğraşan bir sahtekâr olduğu hususundaki emniyet ve itimadınız tam olursa korkunuz azalır. Cesaretiniz artar."

"E sonra?"

"Sonra... Onun size saldırmasına meydan bırakmadan siz onun üzerine yürümelisiniz."

"Aman... Aman..."

"Amanı zamanı yok."

"Boğulduğu rivayet edilen zevcenizin kalp illetinden değil, şiddet-i havf ile hafakandan gitmiş olduğunu şimdi anlıyorum."

"İhtimal..."

"Diğer kadınlara nispeten ben biraz cesurum ama cinlerin, cadıların üzerlerine saldırabilecek kadar değil. Fücceten giden hanımınıza da aynı ihtarda bulunmuş muydunuz?"

"Hanımcığım lütfediniz sözümü bitireyim."

"Dinliyorum."

"Karşınıza çıkacak bu cinsin hakiki bir cadı olmadığını size katiyen temin ediyorum."

"Hakiki olsun, sahte olsun o cadının bu evde insan öldürmekte sabıkası var. Ben korkarım. Üzerine varamam. Mümkün

---

7 Firdevsî'nin *Şehname*'sinde büyük bir kahraman olarak anlatılan Farsların efsanevi kahramanı.

değil efendim... Benim ihtinakımdan sonra da kalp illetinden vefatım hakkında etıbbadan bir rapor alır, meseleyi kapatırsınız. Boğulan hareminize de cadıya karşı bu yolda taarruzî hareket mi emretmiştiniz? Söyleyiniz pek merak ediyorum."

"Hiç olmazsa ne taraftan savuştuğunu anlamak için cadıyı takip edebilecek kadar olsun itidalinizi muhafaza etmiş olsanız..."

"Cadı benden kaçarsa nereden savuştuğunu görmek için haydi arkasından koşayım. Ya kaçmayıp da üzerime saldırırsa? Yetişiniz beni boğuyor, diye feryad-ı istimdad kopardığım zaman beni tahlise koşan olur mu?"

"Ne demek! Hane halkı cümleten tembihlidir. O anda hepsi koşar."

9
Yaman Avrat

Efendinin ifadesi ne kadar mütenakıs idi. Bana karşı hakikati mümkün mertebe örtmeye uğraştı. Evvela bu işaat-ı garibenin hiç aslı faslı olmadığından tutturdu. Benim keskin suallerimden mızrağın çuvala giremeyeceğini anlayarak naçar bazı itirafatta bulundu. Cadının yalıda ara sıra zuhurunu fakat bunun bir insan olması muhakkakiyetini öne sürerek tasdik etti. İhtimal ki bu makûs tasdik bana cesaret vermek için yalnız ağzından çıkıyor, külliyen o da cadının mevcudiyet-i hakikiyesinden benden ziyade endişe-nâk ve şüpheli bulunuyordu. Hele Binnaz Hanım'ın hayaline tesadüf edince bana bu mezar kaçkını hortlaktan daha cüretli davranarak ona hücum etmeyi tavsiye, gülünç olduğu kadar da mecnunaneydi. Bu kadar büyük bir cesaretin benim gibi aciz bir kadında değil her babayiğit erkekte bulunabileceği pek meşkuktu. Belki de nazarımda cadının dehşetini tenkis için bu teklif-i malayutakı ediyordu.

Zevcimle aramızda geçen bu acayip muhavereden sonra zihnim bütün bütün karıştı. Cadının mevcudiyeti ihtimali, hayır, hakikati adeta dimağımda kuvvet buldu. Gece odadan dışarı yalnız çıkamaz oldum. Gittikçe korku bastırıyor, havf ve helecanım artıyordu.

Yalının geniş, loş sofaları, karanlık koridorları, hele o vasi bir ayazmaya benzeyen taşlığı, kurun-i vustanın kanlı, perili kalelerini andıran, arkada yalçın kaya üzerindeki o koru... Hep bu kasvetli 'dekor', bu cadı faciasına ne kadar muvafik bir sahne teşkil ediyordu. Bu çekilmez yürek üzüntüsünden kurtulmak için tebdil-i hane eylemeyi zevcime teklif ettim. Alâ-rivayetin cadı Rumelihisarı mezarlığından çıkıyormuş. Uzak bir yere, mesela İstanbul'a, Kadıköyü'ne taşınırsak aradaki bu budiyet, bu karalar, denizler belki mahut ceset-i sairin her gece çocuklarını ziyarete mani olur zehabına düştüm. Fakat teklifimi kabul ettiremedim. Kayınvalidemi ikna kabil olmuyordu. İhtiyar kadın "Kırk yıllık baba yurdunu terk edemem. Vah zavallı akılsızlar! Cadıdan mı kaçmak istiyorsunuz? Bağdat'a savuşsanız yine gelir, o sizi bulur. Onlar için yolun yakını, uzağı olur mu? Üsküdar neyse Mısır da odur. Ben ecdadımın bucağında ölmek isterim. Vefatımdan sonra neresi hoşunuza gelirse oraya gidiniz," ısrarıyla ayak diriyordu.

Naşit Nefi Efendi'nin, validesine karşı bir hürmet-i fevkaladesi olduğundan onu yalıda bırakarak bizim diğer bir mahale nakil-i hane etmemize, yani ailenin ikiye inkısamına imkân yoktu. Kocakarının anlaşılmaz inadı yüzünden bir ev halkı, bu cadı havfi belasını çekip gidiyorduk. Benim o hanedeki hanımlık kademim ilerledikçe hizmetçilerle samimiyetimiz artıyordu. Çünkü hepsini elimden gelebildiği kadar hoş tutmaya çalışıyordum. Fakat Gülendam'la ne kadar teklifsiz olsak söz cadıya intikal edince dadı kalfa bana karşı olanca ihtiyatıyla idare-i kelamı adeta bir vazife-i diniye derecesinde mühim addediyordu. Yalnız İrfan Kadın'la dostluğu sairlerine nispeten ileri götürdüm. Bu kadın

hanedekilerin en terbiyelisi ve kayınvalidemin en ziyade mutemediydi. Bununla bir gün samimi bir hasbıhal sırasında sözü cadıya getirerek bu hususdaki fikir ve kanaatini sordum. Aramızda hemen harfiyen şu muhavere cereyan etti.

O:

"Bu meselede bildiğimi ve gördüğümü söyleyebilmek için vicdan ve namusunuza sığınırım. Beni ele vermeyeceğinizden katiyen emin olduktan sonra size hakikati bildirerek büyük bir iyilikte bulunmak isterim. Mademki siz, evin hanımı, kadınısınız. Aileye taalluk eden bu fena hakikati mutlaka bilmeli, mazallah boş bulunmamak için bu sırra vakıf olmalısınız. Zaten bunu sizden kırk yıl saklasalar siz bu hanede bulundukça muhakkak bu iş kendi kendine bir gün patlak verecektir."

Ben:

"Hay allah senden razı olsun İrfan Hanım. Meğerse bu evde en vicdanlısı, benim için en büyük dost senmişsin. Canımı feda ederim, seni ele vermem. Bu unutulmaz, bu büyük iyiliğine karşı küfranda bulunacak kadar beni bed-tıynet bir kadın zannetme... Söyle bakayım bu cadı dedikodusunun, hep bu sözlerin, bu rivayetlerin aslı var mı, yok mu?"

İrfan Kadın haifane etrafına bakınıp sedasının intişarını men için ağzını iki avucu arasına alarak yavaşça:

"Var."

"Katiyen emin misin?"

"Katiyen..."

"Bu kati emniyeti ne suretle peyda ettin?"

"Cadıyı... Ay estağfurullah merhumeyi taşlıkta iki defa gördüm."

"Sen mi?"

"Evet, ben..."

"Nasıl gördün?"

"Şimdi sizi gören işte bu gözlerimle... Boylu boyunca..."

"Hayalat görmüş olmayasın!"

"Hayalatla hakikati fark edemeyecek kadar alık bir kadın değilim."

"Bu aileye husumeti olan bir kimse merhumenin kıyafetine girerek ara sıra hane halkından birine gözükmekte olmasın."

"Naşit Nefi Efendi meseleyi bu suretle tevil etmek istiyor ama zırva tevil götürmez. Başka birisi bir ölünün ne dereceye kadar şekil ve kıyafetine girip kendini ona benzetebilir. Bu gelip gözüken tıpkı tıpkısına Binnaz Hanım'ın kendisi... Ağız, burun, kaş, göz, bütün çehre aynı aynına o... Yalnız sağlığındaki haline nispeten yüzünde ölülüğe mahsus bir solgunluk, sarılık var. Farkı işte bundan ibaret... Ben eski hanımımı bilmez miyim?"

"Binnaz Hanım'la kaç sene beraber bulundun?"

"Ragıbe elime doğdu. Ben bu kapının eski emektarıyım."

"Ölü hiç mezarından çıkıp evine gelir mi? Bu kadın ölmedi mi?"

"Öldü. Rahat döşeğine uzattık. Çenesini bağladık. Bir gece evde yattı. Ertesi gün teneşirde suyunu ben döktüm. Abdest vermek için ölü yıkayıcı cesedi o tarafa, bu tarafa çevirirken yardım ettim. Vücudu donmuş, kazık kesilmişti. Son hizmetinde bulundum. Helal ve hoş olsun... Kısa bir hastalıktan öldüğü için etini, canını donmamıştı. Onun öyle peluzeler gibi teneşirde yatışı bir türlü gözümün önünden gitmiyor. Vücuhetli[8] enine boyuna, levent gibi boylu poslu, endamı pek güzel bir kadındı. Gül suları, aselbentler sürdük. Pamukladık, kefenledik. Tabuta yatırdık. Sırası geldikçe daima söylerim hanım, o ne vücuttu, ne vücut... Tabutlara sığmadı. Üzerine valide şalları, Kâbe örtüler, oyalı papazîler[9] örttük. Orta kapılar açıldı. Cemaat içeri doldu. İmam tezkiye etti. Güzel bir dua okudu. Gürül gürül âminler dendi. Birkaç mahallenin halkı tabutu omuzlarına alınca kuş gibi uçurdular. Biz evdeki hizmetçiler, konu komşu bastık çığlığı, camlar

8 Güzel yüzlü, gösterişli manasında "vecahetli" demek istiyor.

9 Çok ince bir tür bürümcük kumaş.

sarsıldı, dağlar inledi. O aralık dikkat ettim. Merhumenin zevci Naşit Efendi'yle kaynananın gözlerinden bir damla bile yaş akmadı. Söz aramızda ölümle öç alınmaz ama onlar Binnaz'ın vefatına memnun oldu. Çünkü hiç geçinemezlerdi. Kediyle köpek gibi her gün dalaşır, didişirlerdi. Merhume de zorluydu ha! Şöyle on erkeğe karşı koyacak kadar dalacan[10], cerbezeli bir kadındı. Efendiyi de, kaynanasını da susa durdurmuş, adeta titretmişti. Ana ve oğul aralarında Binnaz'ın adını 'Yaman Avrat' koymuşlardı. Âleme karşı bu vefata biraz acınır, giçinir gibi gözükmeye uğraştılar. Kalben ne kadar sevindiklerini ben bilirim. Hep bu sözleri vicdanına sığınıp sırdaşlığına güvenerek söylüyorum Şükriye Hanımcığım... Lakin bu sevinçleri çok sürmedi. Daha ilk gece yukarıda hatim-i hacegan olur, aşağıda helvalar pişirilirken 'Binnaz Hanım cadı olup gelmiş,' diye yalının içini bir gürültü, bir dehşettir aldı. Gusül edildiği mahale ışık koymuştuk. Evlere şenlik, rabbim kimselere vermesin, adettir orada üç gece sırayla kandil yakılır. O akşam kefeniyle gelmiş, yıkandığı yeri dolaşmış. Yalnız bir kişi değil, üç kadın birden görmüş. İşte o geceden beri bu evin tadı kaçtı. Arada sırada gelip ona buna görünüyor. En ziyade garezi ortaklarınadır. Seneler geçti, o gün bugündür bu sırrın aslına kimse eremedi. Naşit Nefi Efendi hayalat, mayalattır diye işi tevile uğraşıyor ama ben gözümle gördüm. Geceleri peyda olan bu garibenin Binnaz Hanım'ın kendi olduğuna yemin billâh ederek boyumca kalıbımı basarım."

"Naşit Efendi'nin zevcelerinden birinin boğulduğu sahi mi?"

"Sahi zahir... Hiç yalan olur mu?"

"Bunun sıhhati ne ile sabit?"

"Neyle sabit olacak. Zavallı Hayriye Hanım hasta değildi. Bir şeyciği yoktu. Kadın sapa sağlam aşağı indi. Biraz sonra taşlıkta ölüsü bulundu."

"Acaba kabahati neydi?"

---

10 Hırçın, canı tez.

"Kabahati o gün üvey oğlu Nesip'i dövmüştü."

"İrfan Hanım bana o kadar büyük bir merak verdin ki..."

"Siz ısrar ettiniz ben de sizin selametiniz namına doğruyu söyledim."

"Teşekkür ederim. Fakat gayet tuhaf bir hale düştüm. Bu cadının dehşetinden hem titriyorum, hem de görmek merakıyla ölüyorum."

"Cesaretiniz varsa sizin için bunu görmek pek kolaydır."

"Nasıl?"

"Çocuklardan birine hafifçe bir tokat vurunuz."

"Görür müyüm?"

"Mutlak... Hemen, belki de o gece..."

"Bana gözükecek bu fevk-at-tabia mahlukun hakikaten Binnaz Hanım'ın kendi olduğunu neden anlayayım? Ben onu hayatında görmedim."

"Efendide fotografisi vardır. Vaktiyle Avusturyalı bir fotoğrafçı kadın yalıya gelip çekmişti."

"Acaba rica etsem bana resmi gösterir mi?"

"Orasını bilemem."

10
Cadının Fotografisi

Bu cadı hakkında her kimden tahkik-i keyfiyete kalkışsam hal-i şüphe edemedikten maada eski merakım kat kat tezayüt ediyor, dehşetim artıyordu. Hele bu İrfan Kadın'ın maal-kasem ifadatı, bu kati şehadeti zihnimi bütün bütün durdurdu. Asılsız, fasılsız yere, yani hiç yoktan bu uzun macera, bu kadar söz, bu koca masal nasıl uydurulur?

Cadının mevcudiyeti böyle her gün daha kavi delail ile nazarımda vuzuh buldukça pederime müracaatla bu mesmuatımı, endişelerimi hep hikâye ediyor, fakat daima aynı itimatsızlık, aynı derin derin istihzayla mukabele görüyordum.

İnsanın hayatı an-ı zuhuru meşkuk bir tehlikenin taht-ı tehdidinde kalırsa bu hal vukuu kati bir beliyeden daha müthişti. Çünkü insan ne zaman, neye uğrayacağını bilmediğinden bu meçhuliyet içindeki rahatsızlığı daha tahammülfersa olur. Gece

gündüz cadıyı düşünmekten nihayet öyle bir hale geldim ki bu hortlak mıdır, zırtlak mıdır, işte ne belaysa, çıkıp da beni öldürecek mi, boğacak mı ne yapacaksa yapsa... Demeye kadar vardım.

İrfan Kadın benden hiçbir ciheti gizlemedi. Hepsini dosdoğru haber verdi. "Cadıya meydan okuyacak kadar cesaretin varsa, katiyen şüpheden kurtulmak istiyorsan üvey çocuklarına bir tokat indiriver, hortlağı hemen o akşam gırtlağına atılmış bulursun! Bu rivayetin hakikat-i müdhişesi yahut kofluğu, asılsızlığı bu tecrübeyle sabit olur. Meraktan kendin de kurtulursun. İhtimal ki bu suretle zevcin Naşit Nefi Efendi'ye de büyük bir hizmet görmüş olursun," dedi.

Bu tecrübe cüreti ihtimal ki bana hayatım pahasına oturacaktı. Fakat bu cesaretimle hem kendimi ebedi bir endişeden kurtarmış, hem zevcimin yalanı varsa onu meydana çıkarmış, hem de o anut pederimden de intikam almış olacaktım. Evet, zihnimin lâyenkati cadıyla iştigalinden bana da adeta cinnet-i vahide arız oldu. Bu düşüncemi icraya karar verdim. Fakat bu fevk-at-tabia hortlak mesele-i acibesinde diğerleri gibi bir sehve uğramamak, melunca kurulmuş bir tuzağa düşmemek, iblis tedbir bir düşmanın kurban saniası olmamak için ortağım müteveffa Binnaz Hanım'ın fotografisini görmek, o simayı iyiden iyiye tanımak lazımdı.

Zevcimin hoş bir zamanını kolladım, neşeli bir anında dedim ki:

"Efendim... Kayınvalidemin ihtarı üzerine her Cuma ve Pazartesi geceleri merhume ortağım Binnaz Hanım'ın ruhuna Yasin-i şerif okuyorum. Rabbim kabul etsin. Şimdi anlıyorum ki zavallı ortakçığım pek iyi bir kadınmış. Çünkü iyilerin hasmı çok olur. Kadıncağız ölmüş. Bu dünyadan elini eteğini çekmiş. Fakat düşmanları hâlâ arkasından dedikoduyu kesmemişler. Bu ne garip tecelli! Hiç bir insan öldükten sonra vakit vakit mezarından çıkıp da dirileri rahatsız etmeye gelir mi? Bu rivayet-i acibeye bir aralık ben bile inandım gittiydi. Lakin şimdi katiyen tashih-i zehab ettim."

Efendim gülerek:

"Hanım nihayet sözüme geldiniz."

"Geldim, geldim... Efendi, tamamıyla hakkınız varmış. Kahrolsun o dedici koducular... Âlemi rahatsız etmek için fesat düşünmekten başka bir kârları yok."

"Hayatın ukalaca sabit olmuş bazı nazariyeleri vardır. Bunlara az çok vukuf kesp etmedikçe insan bu âlemde rahat yaşayamaz. İşte siz bu hakikati biraz anlamaya başlamışsınız."

"Belki... Müsaade edersiniz sözümü bitireyim."

"Dinliyorum."

"Merhume ortağım aleyhinde deveran eden bu türrehata herkesle beraber hasb-el-beşereye ben de inanmış bulunduğum için şimdi o kadar mahcup oluyorum ki tarif edemem. Kabil olsa bundan dolayı kendisinden af dileyeceğim."

"Bu nedametiniz ondan manen af talebi demek olur."

"Fakat?"

"E... Fakat?"

"Taaccüp etmeyeceğinizi bilsem... Bir şey söyleyeceğim."

"Etmemeye gayret gösteririm. Buyurunuz."

"Ortağımı tanımak... Onu görmek merakı o kadar şiddetle kalbimde caygîr oldu ki..."

"Taaccüp etmemeye söz verdim ama vaadimi tutmak kabil olamayacak galiba."

"Niçin?"

"Çünkü... Ölmüş bir kadın nasıl görülüp tanılır? Meğerki aleyhindeki cadılık isnadı bir hakikat ola..."

"Bendeniz de mezarından çıkıp da gelsin, bana görünsün demiyorum ya!"

"Başka türlü nasıl olur?"

"Ben fotografisini görmeye de razıyım."

Benim bu merakıma efendinin biraz canı sıkılarak dedi ki:

"Hanım bırakınız allah aşkına... Nesini göreceksiniz? İşte o da sizin gibi bir kadındı. Başka zevcelerin yanında kendilerinden

evvel ayrılmış yahut ölmüş ortakların lakırdısı bile edilmez. Menüt-takdim âdet-i beldemiz böyledir. Siz ise onun cadı olmadığı hakkında kanaat-i kâmile peyda etmiş olduktan sonra bile onunla çok meşgul oluyorsunuz."

"Bu meşguliyetimde beni muhik göreceklerin en birincisi siz olmalısınız!"

"Neden?"

"Neden olacak! Ben artık bu meseleyi katiyen halletmek, bu dedikodulara bir nihayet verdirmek istiyorum."

"Merhumenin fotografisini görmekle bu mesele nasıl hallolunur? Anlayamıyorum..."

"Cadıya tesadüf edecek olursam üzerine yürümek için beni teşci eden siz değil misiniz?"

"Evet... Fakat bir ölünün, berhayat bir insanın döşeğinden kalkması kabilinden mezarından çıkarak istediği yerleri dolaşması kabil olamayacağını, binaenaleyh cadının vücuduna katiyen ihtimal veremediğinizi şimdi söyleyen de siz değil misiniz?"

"Bendim. Lakin hortlağın vücuduna ihtimal vermemekle bu mesele halledilmiş olmuyor. Her halde ortada bir garabet mevcut..."

"Nasıl garabet?"

"Cadıyı gördüğünü teminen söyleyenler bir-iki kişiden ibaret değil. Bunu pek çok kimse söylüyor. Bu hakikati inkâr edemezsiniz."

Zevcim verecek bir cevap bulamadı. Devam ettim:

"Binaenaleyh ya cadının vücuduna kail olmak veyahut ki cadı namına bu yalıda bir hayal dolaştığını kabul etmek lazım gelecek. Bu iki şıktan birini tasdik zaruridir."

Naşit Nefi Efendi sükût etti. Sözümü kesmeyerek:

"Akıl ve mantığa muhalefet-i külliyesine mebni şık-ı evveli ikimizde reddediyoruz değil mi?"

Zevcim kısaca "Evet..." dedi.

"O halde şık-ı sani üzerine bina-yı muhakeme edeceğiz."

"Peki, öyle olsun..."

Fakat zevcimin gittikçe kaşları çatılıyor ve dalgınlığı artıyordu. Sözün arkasını soğutmadan dedim ki:

"Cadının mevcudiyet-i garibesini haydi, ikimiz de inkâr edelim. Bu âlâ... Fakat yine söylüyorum ki hortlak namına bu evde gezinen, görünen hayal midir, hayalat mıdır? Nedir? Öyle bir guguk var. Bunu da katiyen reddedemeyiz. İşte bu guguğu meydana çıkarmalı. Bu sahte cadının nikabını ref etmeliyiz."

"Benim de size evvelce söylediğim bundan başka türlü bir şey miydi ya!"

"Fakat beyefendi serdettiğim bu iki şıkkı birbirine rapt eden gayet sıkı bir ukde var. Onu nasıl çözeceğiz?"

"Hangi ukde?"

"Cadıyı gördüklerini teminen söyleyenler bunun şekil ve kıbal ve simaca tamamıyla müteveffa zevceniz Binnaz Hanım'ın aynı olduğunu iddia ediyor."

Naşit Nefi Efendi bu ifademe karşı adeta şaşaladı. Bir müddet ret veya tasdik edemedi. Nihayet bir söz sarf etmiş olmak için "El uhdetü alâ-er-ravi,"[11] dedi.

"Evet... Fakat ravi de birden, ikiden ibaret değil. Hepsi de bu iddiada, yani cadının şahsen müteveffanın aynı olduğu hususunda müttefik..."

"Binnaz Hanım'ı âleme karşı cadılıkla temsile cesaret eden saniakâr tamamıyla onun şekline giremez mi?"

"Esvabını, kıyafetini haydi benzetsin... Lakin simasını aynı aynına nasıl benzetebilir?"

Zevcim yine sustu. Meseleyi ne suretle bir şekil-i makuliyete sokmaya uğraşsak daima ucundan, köşesinden sırıtan bir yeri kalıyordu. Bu cadı keyfiyet-i acibesinin akıl ve izan ve mantıkla tamamen telifi kabil değildi.

Bir zaman ikimizde sükût ettik, nihayet dedim ki:

---

11 Rivayetin sorumluluğu söyleyenindir, anlamına gelen bir söz.

"Eğer bu hal akıl-berendazane tertip edilmiş bir hileden başka bir şey değilse şimdiye kadar yanılan şühut gibi ben de kurban-ı sehv olmamak için Binnaz Hanım'ın çehresini iyice tanımak isterim. Bu da ancak fotografisini görmekle kabil olabilir. Binaenaleyh meselenin vehamet ve nezaket-i fevkaladesine mebni ölmüş bir ortaktan berhayat bulunana bahsetmek âdet-i milliyemizden değilmiş, filan kabilinden göreneklerden sarfınazar ile siz bu fotografiyi bana göstermelisiniz."

"Bende merhumenin bir fotografisi bulunduğunu nereden biliyorsunuz?"

"Varmış... Duydum..."

"Kimden?"

"Bu noktacıkta ketum kalmama müsaadenizi rica ederim."

"Validem mi söyledi?"

"Her kimse..."

"Ah siz kadınlar! En fazıl, en müdebbir, en ketumunuzun ağzında bakla ıslanmaz."

Böyle bir fotografinin kendinde mevcudiyetinden haberdar oluşuma efendinin pek canı sıkıldı. Fakat bunun bana lüzum-i iraesi için serdettiğim mütalaat o kadar mantıki idi ki bu kadar makul bir talebe karşı çok kıvrandı, ofladı, pufladı. Edecek bir itiraz bulamadı. Nihayet mantığımın kuvvetine teslimiyetten başka bir çare göremeyerek dedi ki:

"Hanım bikayt bulunmaya uğraşıyorsunuz. Fakat bu cadı meselesinden dolayı pek asabi bir hal almış olduğunuzu görüyorum. Asabiyetten halasın en müessir çaresi asabı tahriş eden şeylerden kaçınmaktır. Siz bu cadıyı unutsanız, ondan ebediyen kurtulmuş olursunuz. Çünkü o, bu ev halkından şunun bunun vehminde yaşamaktan diğer bir suretle mevcut değildir. Siz bununla uğraştıkça... Bunu düşündükçe o dimağınızda gide gide bir şekil-i katiyet alır. İşte nasıl ki öyle oluyor. Şimdi bu fotografiyi görmekle ondan hortlağın ademi hakkında değil, mevcudiyetine dair birtakım delail bulup çıkaracaksınız. Bundan eminim.

Fakat bu resmi göstersem o zaman da cadı bence müspet-ülvücut imiş de bunu sizden gizlemeye uğraşıyormuşum gibi bir vehme düşeceksiniz. Bu fotografiyi görmekten sarfınazar etseniz memnuniyet ve teşekkürüm pek büyük olacaktır. Fakat mutlak görmek için ısrar ederseniz göstermekten başka bir çare olmadığını da itirafa mecburum. Çünkü o andan itibaren aramızda hasıl olacak zıddiyetle artık hüsn-i imtizacımıza bir hatime çekilmiş olacağını da rana biliyorum."

11
Ahiretten Verilmiş Bir Makbuz Senedi

Zevcim, ölmüş karısının resmini bana göstermekten niçin bu kadar havf ve endişe ediyordu? Ben bu fotografiyi görünce cadının mevcudiyetine dair birçok delail bulup çıkarırmışım! Acaba neden? Merakım bütün bütün arttı.

Daha bir hayli devam eden mücadeleden sonra Naşit Nefi Efendi en son silah-i müdafaasını istimale kadar gayret gösterdi. İtyana uğraştığı her türlü delail-i mantıkiyesinde nihayet külliyen istinatsız kalarak fotografiyi getirmeye gitti.

Anahtarı daima kendinde duran bir odayı açıp girdi. Belki kendini takip ederim ihtirazıyla hemen kapıyı içeriden sürmeledi. Resmin pek gizli, pek derin bir yerde hıfz edildiğini anladım. Birkaç dakikaya kadar hakikaten cadıya mülaki olacakmışım gibi yüreğimi hafif bir çarpıntı aldı. Efendi hayli gecikti. Fotografisini bana gösterebilmek için acaba merhumenin ruhaniyetinden müsaade talebine mi uğraşıyordu?

Nihayet büyükçe bir ceviz çekmecenin iki yan kulplarından tutmuş olduğu halde geldi. Çekmeceyi koyacak yüksek bir mevki-i ihtiram arıyordu. Konsolun üzerini gösterdim. Bir huşu-i dindarane ile oraya koydu. Yeleğinin cebinden baş tarafı dantela gibi işlenmiş ufak bir anahtar çıkardı.

Efendinin benzi benimkinden ziyade uçmuş olduğuna konsolun üzerindeki aynada dikkat ettim. Elleri de hafifçe titriyordu. Anahtarı kilidin içerisinde fasılayla iki defa çevirdi. Her çevrilişinde kilit çınlayarak çalar saat gibi ses verdi. Kapağı arkaya yatırdı. En üstte duran ufak, yeşil canfes bohçanın katlarını mukaddesattan bir şeye el uzatır gibi sanki bir hürmet-i haifane ile açtı. Fes rengi kadife çerçeve içinde bir kabine fotoğrafi[12] çıktı. Raşedar eliyle çerçeveyi bana uzatarak "Çok merak ettiğiniz Binnaz Hanım işte!" dedi.

Derece-i tahassüsünü ihtizaz-ı sedasından anladım. Bu fart-ı teessürü neden ileri geliyordu? Zaman-ı hayatında perestiş edilen bir kadının rüyet-i tasviriyle tazelenecek hatırat-ı müessireye yürek dayanmadığından mı? Yoksa adem olmuş bir safha-i maziyenin birtakım nefretler, dehşetler uyandırmasından dolayı mıydı? Her ne suretle olursa olsun, ölmüş karısı hakkındaki bu teessüratını benden gizlemeye uğraşıyordu.

Fotografiyi bana uzatırken kendisinin bakmaya cesaret edemediğine de dikkatten hâli kalmadım. Çerçeveyi aldım. Hayli zamandır beni yiyip bitiren o büyük merakın bîaman sevkiyle uzun uzun tetkike giriştim.

Bu, renkli bir fotografiydi. Ortağım haşin bakışlı, çatık kaşlı, orta yaşlı, iri yarı bir kadın... Aza-yı vechiyesi ayrı ayrı alınırsa bir çirkinlik yok. Fakat simanın heyet-i umumiyesinde bir dürüştî vardı. Hele müheyya-yı tekellüm, az aralık duran kalınca dudakların teressümünde gözlerin huşunetiyle görülen ahenk bu kadının acı ve hem de çok söylediğini anlatıyordu.

---

12 Bir fotoğraf stüdyosunda bir dekor önünde çekilen fotoğraf.

Başında samanî oyalı mor bir hotoz, yan tarafında mektebe başlatılan çocuklara takıldığı gibi koca bir broş, kulağında sallantılı uzun küpeler, gerdanında bir demet inci... Arkasında önü çapraz düğmeli, beli ince, redingot-vari mor kadife bir hırka vardı.

Bunun tarz-ı telebbüsce zarif, ince bir kadın olmadığı görülüyordu. Fakat bade-l-vefat cadılaşacağına dair bir emare keşfetmek de müşküldü. Hortlak namzedi bir kadın olmak noktainazarından tetkike uğraştığım halde bu resmin dehşet ihsas edecek bir tarafını bulamadım. Yalnız çehrede, bakanları azarlayacakmış gibi bir sertlik ve hemen bir abuset vardı. İşte o kadar... Bundan da cadılık manası çıkarmak böyle bir sû-i fikirden arî bir nazarla tetkik-i keyfiyet edecekler için müstebit idi.

Naşit Nefi Efendi niçin bana "Sen bu fotografiyi görünce onun cadılığına emare addolunacak birçok alaim keşfedersin," demişti. Acaba resimde bu nişaneler hakikaten mevcut da ben mi keşfedemiyorum?

Ben bu tetkikattayken biraz ötede çekmeceyi karıştırmakla meşgul bulunan zevcim birden bire haykırdı:

"O ne! Gözlerime inanamayacağım geliyor."

Hemen döndüm baktım. Biçare adam bu defa bir ölü kadar sararmış, gözler büyümüş, raşeler içinde tekrar ediyordu:

"Hayır! Mutlak yanlış görüyorum. Bu olamaz!"

Efendinin bu telaşından ben de şaşırarak sordum:

"Ne var efendim? Ne olmuş?"

"Ne olacak mücevher mahfazaları yok olmuş."

"Evvelce bu mahfazaların içinde takım var mıydı?"

"Hepsi doluydu. Merhumenin fotografisinden başında, kulaklarında, gerdanında gördüğünüz broş, küpeler, inciler, yüzükler kâmilen mahfazaları içinde mevcut duruyordu."

"Demek ki mühimce bir sirkat vuku bulmuş."

"Sirkat mi? Bu mevki de o tabiri istimalde pek muvafik düşmüyor."

"Niçin? Mahfazaları içinden mücevherat aşırılırsa buna sirkat denmez mi?"

"Pederimden kalma gayet kıymettar mücevherli antika pir-yol saatler[13], murassa enfiye kutuları, yakut, zümrüt hatemler[14], bir torba atik meskukat var. Bunların hiçbirine dokunulmamış, hepsi duruyor. Yalnız merhumeye ait huliyyat tamamıyla nabedit olmuş."

"Evet... Tuhaf bir sirkat..."

"Daha tuhafi çekmecede katiyen zorlanma eseri yok. Sanki bunu açan, kendi anahtarıyla açmış. Bunun tek anahtarı vardır. Hiç yanımdan ayırmam. Bu anahtar birinin eline de geçmiş olsa suret-i istimali bilinmedikçe bununla çekmeceyi açmak mümkün olmaz. Çünkü deminden anahtarı çevirdiğim zaman fasılayla iki çınlama oldu. İşittiniz, değil mi?"

"Evet..."

"İşte bu iki çınlama fasılası esnasında yapılacak bir hesap vardır. O bilinmezse anahtarı çevirmek beyhudedir. Kabil değil kilit açılmaz."

"Çekmecenin suret-i küşadını bu hanede sizden başka bir bilen yok mu?"

"Hayır... Yalnız ben bilirim. Bir de merhume bilirdi."

İkimizin birden zihnimize savlet eden korkunç şüpheyi birbirimize anlatmaktan ihtiraz ediyormuşuz gibi enzarımızı başka taraflara dolaştırarak bir müddet sükût ettik.

Efendi yolarcasına bir şiddetle saçlarını karıştırarak iri iri adımlarla gezinmeye başladı. Enzar-ı garabetimiz önüne açılan bu yeni muammanın miftahını arıyordu. Vehleten aklına mühim bir şey gelmiş gibi odadan fırladı. Dışarıda birtakım yerleri dolaşmaya, muayeneye gitti. Odada yalnız kalınca tılsımlı, sihirli bir şeye benzeyen mahut, kapağı açık çekmeceye takarrüp ettim.

---

13 Kapağı kümbet şeklinde büyük bir cep saati.

14 Yüzük.

Naşit Nefi Efendi, merhumenin muhaceme-i hatıratıyla belki ani bir teşevvüş-i zihnîye uğrayarak mahfazaları iyi muayene edememiştir. Bir de ben bakayım, dedim. En üstte kapakları açık, içleri boş dört-beş mahfaza vardı. Onları itip çekmecenin alt tarafını karıştırırken gözüme kapalı, beyaz bir mahfaza ilişti. Bunu aldım. Vidasına bastım. Kapak açıldı. İçinden dörde katlanmış, ufak bir kâğıt çıktı. Parlak siyah bir mürekkeple şu satırları muharrer idi:

Öksüzlerimin mirasına ait bu mücevheratı hasb-el-lüzum alıyorum. Bir müddet sonra iade edeceğim. Tecessüd-i ervaha inanmayanlarınızı bu ders ikaza kâfi değil midir?

Naşit Nefi Efendi zevcesi merhume
Emine Binnaz
Rumelihisarı Kabristanı
Fî 18 Şubat 13..

12
Esrarın Büyüğü

Bu satırları okuyup altındaki imzayı da görünce ne hale geldiğimi tarif edemem. Kâğıdı elimden atarak hakikaten sihirli, tılsımlı olduğuna şüphe kalmayan bu çekmecenin yanından kaçmak istedim. O aralık nazarım, konsolun üzerindeki aynanın kenarına dayamış olduğum fotografiye ilişti. Ortağımın tasviri şimdi bana deminden tetkik ettiğimden büsbütün başka bir suret ve heybette gözüktü. Çehrenin abuseti artmış, gözler sanki birer meal-i tehdit ile büyümüş, dudaklara düşnam için hemen kıpırdayacak sahirane bir zindegî gelmişti.

Şimdi bu tasviri, rüyet-i memnu olan bir şeye bakar gibi hemen hırsızlama, korkak bir nazarla tetkik ediyordum. Biraz daha dikkat etsem bu karşımdaki fotografinin bir mucize-i tekellüme kadar tezyid-i garabet eylemesinden cidden endişeye düştüm.

Vakanın fevk-at-tabia bir devre-i esrara giren bu hayret-aver garabeti nispetinde merakım artıyordu. Gözlerimi fotografinden

ayırdım. Yine elimdeki satırlara diktim. Merhume Emine Binnaz Hanım'ın bade-l-vefat ahz eylediği mücevherata mukabil verdiği bu makbuz senedi nesih kırmasına benzer bir hat ile yazılmıştı. Bu bir kadın yazısıydı.

Çünkü bunda da umum hutut-i nisvana mahsus olan hüsünsüzlük, çiğlik ve tersim-i huruftaki zaaf meşhurdu. Fakat Binnaz Hanım'ın yazısını tanımadığım için bu hattın onun olup olmadığını hakkında bir şey diyemezdim. Yazının tarz-ı tahririnde kavaid-i umumiyeden hemen külliyen hariç bir tavır-ı mahsus görüldüğünden yüz nevi yazı içinden bunu ayırmak kabildi. Binaenaleyh merhumenin yazısını tanıyanlar için bunun ona nispetini tayin pek kolay olacaktı.

Sofadan zevcimin ayak seslerini işittim. Bu makbuz-i acibi hemen eskisi gibi dörde katlayarak beyaz mahfazanın içine koydum. Kapağını kapadım. Yine çekmeceye bıraktım. Geriye çekildim. Naşit Nefi Efendi biraz evvelki solgunluğuna bedel, bu defa mosmor ve telaşlı bir çehreyle içeri girerek:

"Hanım çekmecenin nerede durduğunu biliyor muydunuz?"

"Hayır..."

"Bu çekmece kilitli ve gayet sağlam bir ceviz sandık derununda duruyor, sandık da keza kilitli muhkem bir dolap dahilinde ve dolap da yine kapısı kilitli bir oda içinde bulunuyordu. Bakınız kaç kilit! Bu kilitlerin hiçbir ufacık bir zor görmemiş ve gayrı bir anahtarla da açılmamış. Bu anahtarlar öyle emin bir yerde mahfuzdur ki bu da işte yalnız bana ait mühim bir sırdır. Çıldıracağım. Adeta beynim kızışıyor. Bu ne cadı, ne cin, ne peri işi... Bunda şeytanları hayrete düşürecek bir orostopogolluk[15] var. İşte buna akıl erdiremiyorum. Fakat elbette bir gün erdireceğim."

Efendi böyle söylenirken ben de gözlerimi Binnaz Hanım'ın fotografisine dikmiş, hayret ve dehşetten titriyordum. Şimdi karşımda bir tehdid-i mahz kesilen bu resim enzar-ı tekdiriyle bana:

15 Hile, dalavere.

"Kocana söyle... Kimsenin günahına girmesin... O kilitleri açan... Mahfazalarından mücevheratı alan benim... Katiyen başkası değil... Bu ne itikatsız herif... Bu kadar bedahatlere karşı hâlâ inad-ı cahilanesinden ayrılmıyor. Bu adam, ruhumun tecessüdüne galiba onu boğmak için gırtlağına yapıştığım zaman inanacak. Zavallı kadın sen aramızdan çekil... Naşit Nefi Efendi benim kocamdı. Hâlâ öyledir ve ebediyen zevcim kalacaktır. Ben onu başka kadına mal ettirmem. Hayır... Ettirmem. Sen onun ısrar-ı gafilanesine iştirak edersen seni de boğduğum ortağımın yanına gönderirim. İşte iyi düşün... Kendin bilirsin!" diyor gibiydi.

Zevcim bir aralık dikkatle beni süzdü. Korkumu, irtiaşımı fark ederek sordu:

"Hanım ne oluyorsunuz öyle?"

Parmağımla fotografiyi göstererek:

"Bu resmin o abus çehresiyle bana ihsas ettiği dehşetleri bilseniz..."

"O malum! Ben onu size evvelce söyledim. Bu fotografiden iyi bir meal istihraç etmeyeceğinizi zaten keşfetmiştim. Ölmüş, çürümüş, toprak olmuş bir kadının mukavva üzerinde kalan suretinden dehşetler istinbatla böyle sizin gibi tiril tiril titremek için bir insan ne derece mağlub-i evham ve hayalat olmalıdır!"

"İnsaf ediniz. Niçin yalnız beni vehme mağlubiyetle itham ediyorsunuz? Siz şu mahfazaları boşaltmış olan dest-i mechulü keşfedememekten mütevellit bir yeis ve hayretle daha deminden çırpınıp durmuyor muydunuz? Seksen kilit altındaki şu kutuların nasıl açıldıklarına akıl erdirebildiniz mi?"

"Erdiremedim. Fakat ben bu garabetleri sizin gibi meçhul ve fevk-at-tabia kuvvetlere isnat etmiyorum. Bunların hiçbirinde cadı eli görmüyorum."

"Bunların hepsinde cadı eli pek bahir, pek celi görünüyor, ama siz görmek istemiyorsunuz."

"Belki... İçini biraz daha karıştırırsam zihnimizi ucu bucağı bulunmaz teşevvüşlere düşürecek yeni garabetlere tesadüf et-

mekten ihtirazen bu menhus çekmeceyi işte kapıyorum," dedi. Aynanın kenarından fotografiyi alıp çekmeceye tıkarak tırrak diye kapağı indirdi. İşte o zaman ben telaşla bağırarak:

"Kapamayınız... Kapamayınız..."

"Niçin?"

"İçinde daha görülecek şey var."

"Nedir?"

"Esrarın büyüğü... En müthişi... En akıl ermezi..."

"Neymiş o?"

"Bir makbuz..."

"Nasıl makbuz?"

"Pek usulünde bir makbuz!"

"Tuhaf şey..."

"Daha anlayamadınız mı?"

"Hayır..."

"Mücevheratı alan yabancı değilmiş."

"Kimmiş?"

"Çekmecenin suret-i küşadını sizden başka bilen zat..."

"Merhume?"

"Ta kendisi!"

"Ölü mücevheri ne yapacakmış?"

"Öteki dünyada düğün mü varmış, neymiş! Besbelli takınacakmış."

"Hanım böyle vahim bir meselede istihza iyi değildir."

"Vallah istihza etmiyorum. Hasb-el-lüzum aldım, diyor. Makbuzunda öyle yazıyor."

"Hanımcığım eğleniyorsunuz... Eğleniyorsunuz..."

"Efendiciğim asla... Asla..."

"Bu garabetler içinde zaten kem-şuur oldum. Siz de zihnimi büsbütün alt üst etmeyiniz."

"Çekmecenin içindeki beyaz mahfazayı açarsanız iddiamın itiraz götürmez delilini orada bulursunuz."

13
Binnaz'ın Yazısı

Efendi kapağı tekrar kaldırdı. Beyaz mahfazayı buldu. Çıkardı. Vidaya dokundu. Kutu açıldı. İçinden kâğıdı aldı. Katlarını açtı. O birkaç satır yazıyı görür görmez zavallı adamın kesp ettiği hali bin sene ömrüm olsa yine unutamam. Muhavvif bir facianın en müheyyiç noktasında bütün maharet-ı sanatını ibraz eden bir aktörün dehşet-i teessürünü bir suret-i katiyede göstererek şırrrak diye elini alnına vurduktan sonra gittikçe perdesi yükselen boğuk bir sedayla "Binnaz'ın yazısı... Binnaz'ın yazısı... Binnaz'ın yazısı..." cümel-i ayniyesini tekrar etti. Elinde kâğıt ve adeta evza-i mütecennînâne ile odanın ortasında dolaşmaya başladı. Halinden korktum.

Gözlerini satırlardan ayırmayarak hâlâ tekrar ediyordu:

"Binnaz'ın yazısı... İşte bu hiç şüphe götürmez. Binnaz'ın yazısı... Evet... Buna akan sular durur. Binnaz'ın yazısı... Vallah onun yazısı... Billâh onun yazısı..."

Baktım ki biçare adamın bu "Binnaz'ın yazısı" cümlesini, bu hakikat-i müheyyiceyi her defa-i tekrarında gözleri daha ziyade büyüyor, sedası daha gürlüyor. Biraz teselli etmek isteyerek:

"Efendi beyhude üzülmeyiniz. Bu yazı Binnaz Hanım'ın... Bu hakikate itiraza kimse cesaret edemez. Bunu uzun uzadıya tekrara hacet yok... Ben şahsen ne Binnaz Hanım'ı, ne de yazısını tanıdığım halde bu hattın bi-şek onun olduğuna yemin ederim."

Bu derece katiyetle beyan-ı fikir edişime karşı Naşit Nefi Efendi bir durdu. Beni garip bir tetkikle hadde-i nazardan geçirmeye uğraşarak sordu:

"Hattı ve sahibini tanımadığınız halde bu kanaati nasıl peyda ettiniz?"

"Makbuzun altında imza merhum hareminiz Binnaz Hanım'ın imzası, buna ben de iman ettim. Katiyen başkasının değil."

"Deliliniz nedir?"

"İmzada katiyetle tayin-i hüviyet edilmiş."

"Nasıl?"

"Bu İstanbul'da Naşit Nefi Efendi isminde sizden başka bir zat da bulunabilir."

"Evet... Bulunabilir."

"Bu zatın bir tesadüf-i fevkalade olarak Binnaz isminde vefat etmiş bir de zevcesi olabilir."

"Olabilir..."

"Fakat bu ikinci Binnaz Hanım'ın Rumelihisarı'nda metfun bulunmasına, yani bu üçüncü tesadüfe pek zor ihtimal verilir."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Şunu demek istiyorum ki zevceniz makbuzu eliyle yazdıktan, imza ve tarih attıktan sonra fevkalade bir iş gördüğüne kail olan üdeba-yı zamane gibi mahal-i tahrir ve ikamet de tayin etmiş. Rumelihisarı Kabristanı... Artık katiyet-i hüviyette iştibah haiz değildir. Evet... Bendeniz de bu yazının onun olduğunu

bütün samimiyet-i vicdaniyemle tasdik ediyorum. Bunu bir düziye tekrarla nafile üzülmeyiniz."

"Ah hanımcığım, ah... Mahal-i tahrir ve ikamet tayin etmek şöyle dursun hiç imza da atmamış olaydı, bu yazı Binnaz'ın olduğunu yine derhal tanırdım. Muvafık-i kaide ve güzel yazıları bir dereceye kadar taklit, erbabınca kabildir. Fakat bunun gibi külliyen usulsüz, kaidesiz, çarpık çurpuk hatlara bu mertebe ayniyetle benzetmek fikrimce müşkül değil, adeta muhaldir."

"Efendi farz ediniz ki yazı taklidinde bu derece mahir biri bulunsun... Enzar-ı hayretimiz önüne açılan bu fevk-at-tabia macerada yalnız taklitle iş bitmiyor ki... Bu makbuz şu çekmecenin içine nasıl girdi?"

"Evet..."

"Dahası var... Zevceniz Binnaz Hanım 'Bu mücevheratı hasb-el-lüzum aldım. Bir müddet sonra iade edeceğim,' diyor. Demek elmaslar bu yedi-sekiz kilit altındaki çekmeceye tekrar girecek."

"Bu takımları oradan alan yine getirip mahfazaları içine bırakabilir. Amenna... Fakat o 'hasb-el-lüzum' tabirinden bir şey anlayamadım. Ahirette mücevherin ne lüzumu olur?"

"Bu cadı meselesinin hangi noktasına aklımız erdi ki buna ersin!"

"Öteki dünyada düğün dernek olmaz, değil mi?"

"Acaba paraca sıkıldı da emniyet sandığına koymak için mi aldı?"

"Bütün ahval-i dünya, bütün muamelat-i câriye-i âlem ve esrar-ı müessesat, hasılı her şeyin iç yüzü onlara münkeşifse emniyet sandığına koymaz. Daha sağlam bir yer arar. Lakin ahirette parayı ne yapacak?"

"Efendi bunda o kadar büyük bir garabet var ki buna bizim aklımız bir türlü ermiyor ve ermeyecek."

"Hanım aklıma bir şey geliyor."

"Nedir?"

"Gayet sağlam bir zincir yaptırıp tekmil anahtarları buna rapt ile boynuma takacağım ve hiç çıkarmayacağım. Bakalım bu kadar kilitler nasıl açılarak mücevherat tekrar mahfazalarına girecek!"

"Beyhude külfet..."

"Niçin?"

"Mücevheratı alan dest-i manevi çekmeceyi anahtar istimaliyle mi açıyor zannedersiniz?"

"Bizim eski cadı şimdi dest-i manevi tabir-i muhteremine mi tebdil-i nam eyledi?"

"Makbuzu dikkatle okumadınız mı? Orada tecessüd-i ervaha ait bir cümle var."

"Evet... Var..."

Binnaz Hanım'ın muhakeme-i dünyeviyecede muteber olabilecek bu makbuzunu ikimiz birden dikkatle birkaç defa daha okuduk. O son cümle şuydu:

"Tecessüd-i ervaha inanmayanları bu ders ikaza kâfi değil midir?"

Karı-koca, içinde boğulduğumuz bu esrar-ı garibenin kalplerimize verdiği hiras ile birbirimizin yüzüne bakıştık. Cadının... Estağfurullah merhumenin mavera-yı kabrinden vaki olan bu istifhamı bizi ikaz etmekten ziyade bipayan-ı havf ve tereddüde düşürmüştü. Nihayet sordum:

"Tecessüd-i ervah hakkındaki fikriniz nedir?"

"Bu bahiste derin bir tetebbuum yok."

"Benim hiç... Bu tecessüd-i ervah tabir-i ma-fevk-ül-ilmini ilk defa olarak bu makbuzda gördüm. Fakat..."

"E fakat?"

"Mademki biz bu mebhasta sahib-i vukuf değiliz. Mademki gözümüzün önünde cereyan eden bu garaibi hiçbir suretle izaha yol bulamıyoruz. Mademki bu emirde aciz-i külli içindeyiz. O halde ne kadar her türlü ihtimal, hakikat ve tabiat fevkinde olursa olsun ortağım merhume, bize Rumelihisarı Kabristanı'ndaki

ikametgâhından her ne tebligatta bulunursa iman götürüp mucibince amel etmek mecburiyetinde olduğumuzu bilmeliyiz."

"Öyle akideme uymayan garaibe inanıp da dinden, imandan çıkmaya vaktim yok. İnsan bir defa doğar, bir defa ölür. Yevmül-haşrda dirilir. İşte bu kadar... Bundan ötesine aklım ermez."

"Sizin aklınız ermiyorsa erenlerden sorunuz. Ne olduğumuzu anlayamadan bilmem kaçıncı zevceniz, boğulan yahut tasdikiniz veçhile kalp illetinden giden Hayriye Hanım gibi biz de muhakkak birer kazaya uğrayacağız."

Efendi gitti ve 'tecessüd-i ervah' tabiri hakkında bilenlerden tahkikat icra etti. Avrupa'da, Amerika'da, daha bilmem nerelerde "medyum" namında birtakım adamlar varmış. Bunlar davet ettikleri ruhları bazen cesetlendirirmiş, bu suretle tecessüt eden ervahın cismaniyetini lems ile tahkik meraklılarca kabil olabilirmiş.

Bu garip bahse dair efendinin alıp alacağı malumat işte bundan ibaret kaldı. Bedbaht adam başını iki eli arasında sıkıp sıkıp da diyordu ki:

"Zevcem Binnaz Hanım pek cerbezeli, becerikli, yaman bir kadındı. Fakat hayatında, bade-l-vefat kendini tecessüt ettirmek için bir 'medyum' bulabilecek kadar faaliyet ve kâr-şinaslık gösterebilmiş olmasına şaşıyorum. Bu kimin aklına gelir? Herkes ölmemek ister. Eğer hakikaten böyle vefatın ilk gecesinde tekrar dirilmenin çaresi bulunduysa bu dünya birbirine girer. Ölüm pek müellim ve acı bir hadise olmakla beraber çok fenalıklara bittabi netice verdiği için elzemdir. Gelen yoluyla, sırasıyla gitmeli ve giden aynı hüviyette birkaç gün sonra tekrar gelmemeli. Gelmemeli... Sonra halimiz ne olur? Mesela farz ediniz ki benim sekiz-on batından beri olan büyük validelerim tekrar dünyayı özleyerek hayata avdet etmişler. Onların şimdi bu âlemde benden başka kimseleri yok... Elbette bana gelecekler... Ben bir validemi bile hoşnut edemiyorum. Maazallah öyle bir düzine çenesi düşük kocakarıyla sonra ne yaparım! Ervah böyle tecessü-

de kalkarsa bütün ehl-i dünyanın işi biter. En evvel bizim tekaüt sandıkları iflas eder. Bankalar kapanır. Miras kelimesi manasız bir söz olur. Daha öyle karışıklıklar, garabetler vuku bulur ki saymakla bitmez. Ölü mezarında gerek... Oradan huruçları ne kendileri, ne de bizim için iyidir. Sonra intihabata karışırlar. Parlamentoya girerler. Dünyadan namusuyla, şerefiyle gitmiş olan üdebayı, hükemayı buraya mebus gönderirler. O biçarelerin de emsali veçhile iftiraya uğrayarak namları kirlenir. Müstesna zamanlarda nasılsa kazanmış oldukları sabiyetleri bozulur. Yol üzerlerinde çiğnenmekte olan sekene-i makabir, davaya kalkar, evkaf-ı münderise banileri nezaretten hesap sorarsa bu işin içinden nasıl çıkılır? Bizim Binnaz'ın açtığı bu çığır iyi bir şey olmaz. Ah hanımcığım, ah! Hangi birini söyleyeyim? Binnaz pek huysuz, pek hırçın, pek şirret bir kadındı. Devam-ı zevciyetimce ondan çektiğimi ben bilirim. Öldü, kurtuldum zannettim. Şimdi hayale, akla sığmaz bu hal nedir? İddiası veçhile ruhu tecessüt etmiş veya etmemiş olsun fakat bakınız, ahiretten de beni tazibe nasıl bir yol buldu? Binnaz öteki dünyadan benim bu âlemdeki işlerime müdahaleye başlarsa ben sıfırı tükettim gitti, demektir. Şu işi böyle bitsin, ötekini şöyle yapsın diye artık buraya emirnameler gönderecek. Beni yine tamamıyla taht-ı istibdadına alacak. Eski mazlumiyetimden daha müthiş bir devre-i hayata gireceğim. Bari gelsin o buraya otursun, ben gidip onun yerine mezara gireyim."

"Aman beyefendi böyle her ağzınıza geleni söylemeyiniz. Merhumeyi gücendirirsiniz. Onun şimdi burada bulunup da bizi dinlemediği ne malum!"

"İşte bakınız. Artık bu hayat çekilir mi? Bundan sonra her sözümü onu tatyip edecek surette söylemeye, her hareketimi onun keyfine uydurmaya mı mecbur olacağım?"

Yeni dahil olduğumuz bu tarz-ı hayatın garabetlerini, dehşetlerini uzun uzadıya tadat ettikten sonra o gün zevcim çekmeceyi kilitledi. Bana dedi ki:

"Kayıp mücevherat şu çekmeceye nasıl girecek? Bunu pek merak ediyorum. Takımların suret-i avdetlerini kontrol etmek için aklıma bir çare geliyor."

"Nedir?"

"Çekmeceyi hiç göz önünden ayırmamak..."

"Yumurtalarının üzerinden kalkmayan bir kuluçka gibi bu çekmeceyi mütemadi bir nazarıdikkat altında bulundurmak nasıl kabil olur?"

"Niçin olmasın?"

"Bu çekmeceye nigehbanlık etmek için memuriyetinizden istifa mı edeceksiniz? Yoksa bunu da birlikte mahal-i vazifenize getirip götürecek misiniz?"

"Bu dediğinizin ikisini de yapmayacağım."

"Hükümete icbar-ı keyfiyetle çekmecenin başına silahlı bir nöbetçi mi diktireceksiniz?"

"Öyle de değil..."

"Ya ne olacak?"

"Bazı bankalarda kirayla kasalar yahut kasa gözleri veriyorlar. Bu çekmeceyi öyle muhkem bir mahalde hıfz ettirteceğim."

"Efendi çok yanlış düşünüyorsun. Bu suretle hareket pek belalı, maazallah pek tehlikeli olur."

"Neden?"

"Ruh mudur, cadı mıdır, cin midir, bu gayr-i meri eşirrayı banka kasalarına sevke vasıta olmak iyi değildir. Bir kere oralara dadandılar mı akıl ermez surette sirkatlerin vukuu melhuzdur. Sonra bu garaibin emaretini sizin üzerinizde göstermek latifesine kalkışırlarsa mahvolduğunuz gündür. Bu husus gayet ehemmiyetle mülahazaya şayandır."

Efendiyi uzun bir düşünme aldı. Bu mülahazatım pek yabana atılacak gibi değildi. Kasa keyfiyetinden vazgeçti. Bana dedi ki:

"Çekmeceyi evde bulunduğum müddetçe ben bekleyeyim. Ben yokken bu vazife-i nigehbanîyi siz ifa ediniz."

"Rabbim esirgesin. Böyle muhataralı bir vazifeyi deruhte edemem. Hiç ötekilerle zıtlaşmaya gelir mi? Onlar çekmece başındaki bekçiyi isterlerse muvakkaten yahut müebbeden uyutamazlar mı?"

14
Ruh-i Aziz, Hayal-i Muhterem

Mücevheratın çekmeceden bu esrarengiz gaybubetini müteakiben bizim için garip, müellim, takatfersa bir hayat başladı. Bu kadar kilit altındaki mücevheratı böyle suhuletle alabildikten sonra her lahza taarruzlarına açık duran canlarımızı istedikleri anda almakta güçlük çekmeyecekleri derkâr idi. Bir kere gücenmeye görsünler... Zevcim Naşit Nefi Efendi benim maneviyatımı takviye için zahiren bu garaibi cadıdan gayrı şeylere atıfla beni o suretle iknaa çalışıyor. Fakat hakikatteyse hortlaktan onun benden ziyade korktuğunu, bu vukuat-ı acibeye bir mana verebilmekte daha çok duçar-ı dehşet olduğunu anlıyordum. Yavaş yavaş zihinlerimizin üzerine çöken bu kâbus meçhulat, bu zulmet-i havf içinde artık bunalıyorduk. Bu hal günden güne marizini kuvvetten düşüren bir hastalık gibi cesaretimizi, metanetimizi kırıyor, bizi dermansız bırakıyordu.

Cadı, hortlak, insan her neyse bizi esrar-i müdhişesiyle ihata eden bu muzlim elin hüviyet-i hakikiyesine dair bir emare, bir vesika yakalamadıkça artık bizim için istirahat-i beytiye kabil değildir.

Her türlü ihtimali derpiş-i mülahaza ederek biz cadıya karşı itilaf politikası gütmeye karar verdik. Şerrine lanet... Huyuna, suyuna gitmek eslem hareket olacaktı.

Artık bizim hayat-ı zevciyetimiz ikilikten çıktı. Üçleşti. Bir zevcim, bir ben, bir de o: Cadı. Gece gündüz her musahabe, her muamelemizde onu da hazır addederek ona göre idare-i kelam ve maslahata uğraşıyorduk.

Karı-koca bizim birbirimize karşı gizli tuttuğumuz bazı hissiyatımız, hususatımız olabilirdi. Fakat ona karşı esrarımız olabilmek kabil miydi? Kilitler altındaki mücevher mahfazalarına nüfuz eden bu kuvve-i mechulenin, amak-ı vicdan ve ruhumuzu tarassut için en rakik damar ve asabımıza kadar hulul etmeyeceği ne malumdu!

Artık cadı tabirini kaldırdık. Onu adı "ruh-i aziz", "hayal-i muhterem" oldu. Evet, istediği vakit tecessüt etmek iktidarına malik bu kuvvet, her garabetine zamimeten bize kendini kahren perestiş ettirmek harikasını da gösteriyordu.

Böyle emeli gayriinsani ve gaye-i maksadı pek hayra yorulamayan bir "ruh-i aziz"in her saat, her an fermanber-i garaibi olmaktansa her ne kadar bedhuy olursa olsun berhayat bir ortağa malik bulunmak nispeten pek büyük bir bahtiyarlık sayılırdı.

Bu esirane itaat göstermekle hayal-i muhtereme yaranabildik mi? Ne gezer... Biz onun iradat-ı acibesi önünde serfüru ettikçe o mütalabat-i müstebidanesinde tezyid-i garabetle izacatını tahammülfersa bir raddeye vardırıyordu.

Bir aralık zevcimin yüzünde yeis durgunlukları, elem hatları arttı. Anlıyordum. Bu adama bir hal oluyordu, fakat bana ifşayı raz etmekten çekiniyordu. O, ölü olduğu halde zevcem benden, yani diri karısından daha yakındı. Aralarında daha büyük,

la-zeval bir samimiyet hükümfermaydı. Besbelli bu karı-koca, benim anlayamayacağım esrarla ebediyen birbirine merbuttu. Zevceynden birinin vefatı bu rabıta-i ma-fevk-ül-hayatı kıramamıştı. Kıramıyordu.

Bir akşam efendi, yalının kafesini sürdü. Denize karşı birkaç tane parlattı. Çehresinden o daimi hutut-i fütur muvakkaten silindi. Biraz neşelendi. Müddet-i zevciyetimizce bana ilk defa senli benli hitap ederek işret tesiriyle ağzından şu sözleri kaçırdı:

"Şükriye sana bir şey söyleyeceğim. Pek garip bulacaksın."

"Söyleyiniz efendim. Birkaç zamandır garabetle o kadar ünsiyet ettik ki en acayip şeyler bize pek tabii gelmeye başladı."

Naşit Nefi Efendi o keyif halinde bile "hayal-i muhterem"e karşı affolunmaz bir pot kırmış olmaktan ihtirazen odanın gölgeleri içine doğru mütevahhişane nazarlar gezdire gezdire sesinin perdesini alçaltarak:

"Hıristiyanların tasavvur ettikleri mesihiyet gibi biz de artık teslis üzere yaşıyoruz. Şimdi mutlak o da aramızdadır."

"Mutlak..."

"Sen, ben, o... Değil mi?"

"Evet..."

Bir an için adamcağızın yine vechi gölgelendi. Odanın en loş cihetine doğru nüfuz-i nazara uğraşarak:

"Tuhaf değil mi? 'Ruh-i aziz' beni senden fena halde kıskanıyor."

Bu tebliğ benim için, zevcimin zannettiği kadar tuhaf değil bilakis pek müthişti. Çünkü "ruh-aziz"in kıskançlığını celp etmiş bulunmak... Hitam-ı ömrüme bir işaret demekti. Ben hemen acı bir tebessümle dedim ki:

"Kalp illetinden taşlıkta vefat eden bedbaht ortağımı da böyle kıskanmamışlar mıydı?"

Zevcim cevap vermedi. Gözleri peyda-na-peyda ma-fevk-ülhayat bir cismin yalnız meczuplarca meri izlerini kovalıyor gibi odanın vuzuh-i ziyadan mahrum kuytu köşelerini fırıl fırıl do-

laşıyordu. Yüreğime korku geldi. Acaba Naşit Nefi Efendi çıldırmış mıydı? Kendine bence meri olmayan bazı garaip mi gözüküyor, esrar mı münkeşif oluyordu? Acaba ortağım "hayal-i muhterem", kocamın şuurunu alarak beni ona mı boğdurtacaktı?

Dünyada her şeyin bir ciddi olduğu gibi garabetin de bir derecesi vardı. Bizim uğraştığımız bu hal bütün acayip-i mutasavverenin fevkine çıkmış, her türlü haddi, ölçüyü, mikyası geçmişti. Artık dayanamayarak dedim ki:

"Ölü, diriyi nasıl kıskanır?"

Zevcim gözlerini bana dikerek tüylerimi ürpertecek bir merkuziyetle:

"Yemin ederim ki kıskanıyor..."

Naşit Nefi Efendi'nin onlarla karışık olmasından şimdi cidden şüpheye başladım. "Ruh-i aziz"in beni zevcinden kıskansa da acaba bu hissini kocasına ne vasıtayla tefhim, tebliğ ediyordu? Demek bu ikisinin arasında benim anlayamadığım bir suret-i ifham var. Kendime buyuramayarak hemen bağırdım:

"Hayal-i muhterem ile münasebet-i zevciyede hâlâ berdevam mısınız efendim?"

"Bu nasıl söz?"

"Ruh-i azizin sizi benden kıskanmak salahiyetini nefsinde görmesi için hakikat-i halin bu merkezde olması icap eder."

"O, bana hiç insaf göstermiyor. Şükriye, bari sen merhamet et..."

"Efendi mademki sizin böyle gizli, dehşetli bir derdiniz varmış. Niçin evlendiniz? Hiç olmazsa teehhülünüzden evvel onun müsaadesini istihsale, kıskanmayacağını temine uğraşmalıydınız. Günah değil mi? Zevcelerinizden birisi işte bu tedbirsizliklere kurban gitmiş. Beni de mahvediyorsunuz. Çünkü akşamdan sabaha ne felakete uğrayacağım malum değil. O sizi benden kıskanıyormuş! Benim bunda ne taksiratım var? Ben merhumeye Yasin okudum, yaranamadım. Herkes onu cadı, hortlak gibi müthiş

namlarla yâd ederken ben ruh-i aziz, hayal-i muhterem payelerini verdik. Yine hoşnut edemedik. Daha ne yapalım?"

"Haklısın Şükriye... Yerden göğe kadar haklısın..."

"Yalnız haklı olduğumu teslimle iş bitmez. Beni uğrattığınız gibi bu beladan kurtarmalısınız. Bu meselede en bigünah bir fert varsa o da benim... Zevceniz cadı olmuş. Bunda benim ne suçum var? Sizi aldığınız kadınlardan kıskanıyormuş. Buna karşı ittihaz olunabilecek tedbiri ben ne bileyim?"

"Haklısın diyorum ya Şükriye, haklısın..."

"Yalnız haklısın demek para etmez efendi... Bu hakkım neyi icap ettiriyorsa onu icrada dakika fevt etmemelisiniz! Ruh-i aziz sizi benden kıskanıyormuş. İşte hayatım için bu bir tehlikedir."

"Bu kadar telaş etme Şükriyeciğim... Bana ne olursa sana da o olur."

"Hayır... Hayır... Hükmünüzü kabul etmem. Hayal-i muhterem, zevceniz Hayriye Hanım'ı taşlıkta boğduğu zaman sizi cezadan istisna etmiş. Hem size doğru, dosdoğru bir şey söyleyeyim mi?"

"Söyle..."

"Hayal-i muhteremden tevahhuş ettiğim kadar sizden de korkmaya başladım."

"Niçin?"

"Çünkü o sizi benden kıskandığını size ne vasıtayla tebliğ etti? Artık siz nazarıma ervah-ı muhtereme ile karışık gibi görünüyorsunuz."

Naşit Nefi Efendi bu sualime karşı parmaklarıyla birkaç defa sakalını taraklayarak bir teemmül-i medidden sonra cevap verdi:

"Rüyamda..."

"Demek ki siz âlem-i mana ve hakikide, berhayat zevcelerinizden ziyade onunsunuz."

"Neden?"

"Neden olacak! İstediği zaman âlem-i hakikide mahut makbuz senedi gibi meramını size tahriren bildiriyor. Arzu ederse

rüyanıza giriyor. İşin iç yüzü böyle olduğu halde siz zahiren cadının vücudundan hâlâ iştibah eder gibi bulunuyorsunuz."

"Evet... İtiraf ederim hanım... Izmarı, izharı güç bir mevkideyim. Fakat cadı... Ay... Hayal-i muhteremin vücudu hakkındaki kanaatim evvelden neyse hep yine odur. Her bedahate karşı ben bu fikir-i evvelimi muhafazaya uğraşacağım."

"Hayır... Hayır... Artık bu fikrinize zerrece iştirak edemem. Çünkü bedahate karşı ısrar, bi-mana olduğu kadar da tehlikelidir. Bu cihetin münakaşasını bırakalım. Meselenin içinden çıkamayacağımızı katiyen anlıyorum. Bu muzlim maceranın miftahını yine bir gün bize hayal-i muhteremin kendisi verecektir, zannederim. Biz kendi ferasetimizle bu zulmetten çıkamayacağız. Size rüyada vuku bulan tebliğ bu kıskançlık keyfiyetinden ibaret mi oldu? Daha ne söyledi?"

"Bazı serzenişlerde bulundu."

"Ne gibi?"

"Çoktandır kabrini ziyaret etmediğimizden şikâyet etti."

"Kabrini ziyaretimiz onu memnun edecekse bu bizim için ifası müşkül bir hizmet değildir. Sıkça ziyarette kusur etmeyiz. Büyük hanımı, çocukları da beraber alarak bu ziyarete ailece gideriz."

"Zaten işte ben de size böyle bir teklifte bulunacaktım."

15
Ziyaret-i Kabir

Eylül sonuna doğru güneşli, berrak, güzel bir Perşembe günüydü. Naşit Nefi Efendi o gün vazifesinden erkence avdet etti. Çocukları giydirdik. Biz büyükler hep abdest aldık. İrfan Kadın "Merhumeye helal-i hoş olsun... Hayli müddet hizmetim var. Bunca senelik emektarım. Ben de aileden sayılırım," sözleriyle bu ziyarete iştirak etti. Hazırlandık. İhtiyar lala Hurşit Ağa, kızı kucağına aldı. Oğlanın elinden tuttu. Önümüze düştü.

Yalıların arkasındaki eğri büğrü, inişli çıkışlı sıçan yolundan gitmeye başladık. Bakkal dükkânından atlasak karşıki sebzevatçının küfesine düşecek kadar dar olan çarşıyı yürüdük. Orası Hisar'nın yegâne caddesi olduğuna vaktiyle ehemmiyet verilmeyerek havaları yalı sahiplerine satılmış bu kuru köprü altlarından geçtik. Kahvelerin önüne geldik. Burası evvelce Hisar'ın muteber bir tenezzüh mahalli olduğu kahvehanelerin adediyle eski-

den garsına himmet edilmiş büyük ağaçlardan anlaşılıyordu. Fakat şimdi sahil bulunmasına rağmen adeta mezbele haline gelmiş ve kaldırımı o kadar bozulmuştu ki bu taşlar, Hazreti Fatih'in hisarı inşası tarihinde ferş edilmiş zannolunuyordu.

Buranın mütenezzihîni hamallar, mavnacılar, bekçiler küçük iskemleler üzerinde kahve, nargile ile keyif çatıyor, arkasını ağaca vererek eylül güneşinin mutedil hararetiyle salhûrde vücudunu ısıtmaya uğraşan ihtiyar bir hamal avucunda tuttuğu yemeni sarılı eski fesinin içinde parmaklarının ucunu örümcek ayağı gibi gezdirerek bir şeyler avlıyordu.

Kahvelerden birinin camlı, dar bir dolap gibi uzanmış ucunda oraya nasıl sığdığına taaccüp olunan mor kürklü, şişman bir efendi okumaktan yorulmuş olduğu elindeki gazeteyi, siniklerin taarruzuna karşı yüzüne siper ederek kahvenin gürültüsüne, yedekçilerin şamatasına rağmen ağır bir uykuya varmıştı.

Umumi helâların yamacındaki harap muvakkithanenin tel gerili penceresinden içeri baktık. En evvel görülen şey ot minder üzerine serilmiş bir koyun pöstekisiyle şam alacası[16] yüzlü eski yastıktan ibaret muvakkit efendinin firaş-i dervişanesi oldu.

Evvela, burasını küçük bir limonluk zannettim. İçerisi saksı doluydu. Sardunya, limon yaprakları arasından akrep, yelkovan aradık. Nihayet buranın bir muvakkithane olduğuna delalet eden cephe duvarına birer şahit-zor gibi ikame edilmiş iki yerli saat gördük.

Uçkurlar meydanda, bir el sigarada, diğeri istibrada helâlardan uğrayan bazı zevat, bu berk ü nihal arasından saati seçebilmek için pencere önündekilere göğüs vuruyorlardı.

Biz çoluk çocuk, takuş tukuş yolumuza devam ettik. Biraz gittik. Bârûların önüne geldik. Kısa bir yokuştan indik. Sahile çıktık. Kablonun arkasında yalak taşı ta-be-zemin aşınmış çeşmeyi geçtikten sonra hisar bedeninde, sokağa açılmış nısıf daire

16 İpek veya pamuklu, yollu bir kumaş.

şeklinde geniş bir delik gördüm. Büyük, küçük insanlar fare gibi büzülerek bu delikten girip çıkıyordu. Meğerse bu tarihî menfez yukarı mahallenin memerri imiş. İçerisine baktım. Kale duvarları arasında kademe kademe kaldırımlı bir sokak...

Tezyinen karakolun önüne muhtelif mesafelerde dizilmiş, otuz-kırk santim kutrunda yuvarlak taşlar vardı. Bunlar Hazreti Fatih'e ait tarihi güllelermiş. Üzerlerine mahiyet-i tarihiyelerine dair birer kayıt, yerine kaba bir yed tersim ve kırmızı boyayla mütekabil iki hilal ortasına birer yıldız resmedilmiş. Yağmurdan boyalar akmış. Eşkâl birbirine karışmış, gülleler kıpkızıl kesilmiş.

Posta ve telgraf binasıyla fener kulesinin arasındaki bu tarihi mevkiin ufak bir sahası ehemmiyet-i mahalliye ile mütenasiben tathir ve tanzim olunmak lazım gelirken hırdavat yeri ittihaz edilmiş, telgrafhanenin çürümek için güneş ve havanın tesiratına terk ettiği yığın yığın enkaz-ı edevatı yetişmiyormuş gibi öteki beriki istimalden sakıt sandal ve kayıklarının mantar kesilmiş iskeletlerini bu çürüklüğe teberru etmişler. Hele duvar dibindeki müzahrefat, paçavracıların almaya tenezzül etmedikleri kokmuş, lime lime amele şalvarları, çamaşırları ahalimizin, belediyemizin tabiatsızlığına, tekâsülüne pek beliğ bir numune gösteriyordu.

Zevcim Naşit Nefi Efendi dedi ki:

"Burası lebiderya... Bu kerih şeyleri buralara saçan bikayıt eller, biraz daha öteye fırlatsa acaba bileklerinden kopar mı? Bu duvarların her bir taşı bizim için birer cümle-i hikmet, beliğ birer yadigâr-ı tarihîdir. Gönül ister ki şu burç ve bârûların etrafını, azamet-i maziyemizi düşünmeye buraya gelecek züvvarın müfekkirlerine inkişaf-i sünuhat verecek bû-yu şiir ihsas eyleyecek birer ravza-i dilara halinde görsün... İşte Avrupalı gelir, Türk'ün ruhunu bu mezbelede arar ve hakkımızdaki hüküm-i müdhişini verir. Çünkü Avrupa'da bir demiryolu makasçısının bahçesi, bir Fatih'in maneviyat-i mehibesi uyuyan bu yerlerden pek nazif ve dilnişindir."

Bu tespit ve hürmetsizliğimize karşı hisarın mazgallarından tarihin enzar-ı çeşm ve takbihini üzerimize dikilmiş zannederek yürüdük.

Durmuş Dede Tekkesinin[17] önüne geldik. İrfan Kadın binanın bodrum katındaki küçücük murabba pencereleri göstererek:

"A hanım bak bu ebniyeyi yapan kalfa, şimdiye kadar hiçbir mimarın aklına gelmeyen bir icatta bulunmuş."

"Neymiş o?"

"Ne olacak! Bazı esnafın gazetelerle ilan ettirdikleri gibi... Hem zarafet, hem metanet, hem ehveniyet..."

"Nasıl şeymiş o?"

"Nasıl olacak! Ufak ufak maltız ocaklarını pencerelere geçirmişler, demir parmaklık yapmışlar."

"A sahi! Ne tuhaf olmuş," dedim. Efendi gülerek:

"İnşaatta bu gala-yı fiyat devam ederse taarruz-ı hariciden masuniyet için artık yavaş yavaş külbastı ızgaraları, parmaklık diye pencerelere mıhlanacak."

Hep gülüşerek yolumuza devam ettik. Durmuş Dede Türbesi'nden sonra mezarlık başladı. Hemen insan boyu irtifaında bir set duvar üzerinde boyalı, yaldızlı, sade, pehleli[18], pehlesiz, şebekeli, şebekesiz mezarlar, denize nazır saflar teşkil ile birbiri arkasına yığılarak gelene geçene, boğazın mavi sularına ve karşı sahilin ivicaclarına, korularına sanki samitane bakıyorlardı.

Arkaya doğru birbirinden yükselen bu makabirin son zeminini yalçın kayadan, tabii bir duvar, bir dekor teşkil ediyordu. Bağırları oyulmuş taş ocaklarındaki cidarlara müşabih tabakat-ı hacerîyenin sanki mukattaları alınmış gibi bütün damarları görünüyor, bu yamru yumru amudi kaya sathı üzerinde ağaç kökleri cesim yılanları andırır dolanmalar, burguntularla uzanmıştı.

---

17 Bebek ile Rumelihisarı arasındaki Kayalar Mescidinin hisar tarafında yer alan, günümüze ulaşamayan bir dergâh. Bektaşi dergâhları arasında sayılır.

18 Taş sandukalı mezarlarda sandukanın yan taşı.

Bu mezar taşlarına altlarında yatanların hüviyetlerini natık yazılar hak etmişler, fakat bu âdet ölenlerin, fena-yap olmuş mevcudiyetlerinden daima bir şey kaldığını dirilere göstermek için bir teselli usulünden başka bir şey değil... Bu mermer kitlelerin rekzlerindeki her türlü itinaya rağmen altındaki çukurlar, aguş-i siyahlarına tevdi edilen vücutları hüviyet değil, bir nişane-i mevcudiyet bırakmayıncaya kadar karanlık ve ebedi faal dişleriyle yiyip hazmediyorlar.

Ortağım Binnaz Hanım, üzerleri mermer kapaklı bu kovuklardan birinde ebediyet-güzin idi. Fakat nasıl olup da ölümün umuma mahsus ve lâyete-gayyer kaide-i müebbedesinden nefsi için istisnaya yol bulabilecek bu hacer-pareleri devirip beyt-i zevcine kadar geliyor, dirileri beht ve havf-ı azim içinde bırakıyordu.

Biraz daha yürüdük. Kabristan duvarına bitişik dolap kadar bir kulübeciğin önünde bir tahta peyke üzerinde kuru yüzlü, tahminen ellilik bir adam oturuyordu. Yanındaki ağzı kırık testiyle teneke maşrabayı görerek çocuklar, bunu sebilci zannıyla su istemeye başladı. Babaları şöyle cevap verdi:

"Evladım o sebilci değil... Şirket vapurlarının bayraktarıdır."

Nesip: "Ne yapar beybaba?"

"Burası burundur. İki taraftan gelen vapurlar birbirini göremez. Bu baba, elindeki bayrakla onlara işaret verir."

"Nasıl işaret verir beybaba?"

"Eğer iki taraftan da vapur geliyorsa elindeki bayrağı kapalı tutarak yolun açık olmadığını anlatır. Vapur yalnız bir cihetten geldiği zaman bayrağı açık tutar."

Hakikaten işaret bayrağı, sapına sarılı olarak kulübenin yanında duvara asılmış duruyordu. Ama ne bayrak! Ucu lime lime olmuş, ensice-i murabbaları bir kanaviçe bezi kadar seyrelmiş, düz kırmızı son derece pejmürde bir şey...

Merak ederek efendiden sordum:

"Acaba Şirket-i hayriye bu kırmızı işaret bezini kaç senede bir tecdit eder?"

"Nasrettin Hoca'nın hesabı olacak."

"Nasıl?"

"Bu işaret bezi eskidikçe yenisinin ita buyrulması hususunda besbelli bayraktar baba şirkete alelusul bir istida takdim eder. İdare, vapurlarca istimalden sakit eski bayrakların ay ve yıldızlarını söktürerek yalnız kırmızı zeminlerini bunlara ihsan eyler."

Zavallı işaretçi baba, hayat-ı sade ve fakiranesi için lazım olan gaz tenekesi dibinden yapma mangal, testi, pösteki kabilinden eşya-yı ibtidaiyesiyle mezardan pek farkı olmayan o tengnâ-yı aramına sokularak ölüler kurbiyetinde, bir dirinin nim uhrevi bir maişetle yaşayabileceğine bir numune gösteriyordu.

Yolumuza devam ettik. Mezarlık seti alçaldı. Makabirin ardındaki kayadan, mehip duvar bitti. Oradan buradan, ağaçlar fışkırmış sırtlar başladı. Eşyaya sanki başka dilfirip bir manzara-i sanat ve letafet veren şark güneşinin nurları iltimaları altındaki bu kırlar, mezarlar, rıhtımı harap, kaldırımı bozuk, korkulukları yıkık sahil, bir kısım sema yerlere serilmiş gibi uzanan kebudî deniz, karşıdan periler sarayı güzelliğiyle görünen beyaz Göksü Kasrı ve uzaklarda bu levha-i giranın son planlarında kalan yeşil tepeler, ufuklar ressamlara, kartpostallara bitmez tükenmez mevzular teşkil eden bu pür-şiir ve mehasin menazır içinden gidiyorduk.

Bu letafet-i bediayı sanki ölülerden kıskanarak diriler de bu sırtlara, hemen makabir aralarına sokulmuşlar, köşkler yaptırmışlardı. Bütün bu bayırların fevkinden İngilizliğin memleketimizdeki galebe-i tedrisine bir şahit-i zafer gibi Robert Kolej binası bir nazar-ı hâkimane ile bakıyordu.

Mezarlık arasından çıkan yokuşun önüne geldik. Sahile, kabristandan hemen birkaç arşın açıkta üstü kapalı ve bölmelere ayrılmış, gayet çirkin manzaralı kâgir, büyük bir helâyla yakınına bir iskele inşa edilmiş, vinçler vaz olunmuştu.

Bu iskeleye derunları cesim taşlar, putreller ve sair levazım-ı inşaiye dolu büyük mavnalar yanaşmış. Eşya, vinçlerle merakib-i

bahriyeden çıkarılıp karada bekleyen manda arabalarına büyük bir gürültüyle yükletiliyordu.

Zevcim sokağın, maden kömürü, sair döküntülerden ve orada nöbet bekleyen mandaların, beygirlerin hemen mütemadi ifrazat-ı müteaffinelerinden mütehassıl pisliğini irae ile dedi ki:

"Bu kadar ruhani, şairane ve bilhusus kabristan olmak itibarıyla vacib-üt-tevkir bir mahallin böyle basıra ve şemmeyi takat-i histen düşürecek mertebedeki şu mülevvesiyeti nedir? Bu sahilin iki başında, yani Hisar'la Bebek'te umumi helâlar varken makabir önüne bevl-gâh inşası hangi sahib-i hayrın eser-i latifidir? Ben bu itirazı Amerikan Mektebi'ne mensup bazı zevata ettim. Bana 'Nefs-i kabristanı tebevvülden kurtarmak için oraya helâ inşa olundu. Bundan dolayı tariz değil teşekkür etmelisiniz,' cevabını verdiler. Bu cevap, vehle-i ûlada da makul görünüyor. Fakat biraz tedkik-i madde edelim. Bu hayrat marrîn ve abirîn için mi yapılmıştır? Hayır... Yakında umumi helâlar varken müslim ve gayrimüslim, hiçbir terbiyeli insan böyle menfur bir küstahlıkta bulunmaz. Bu helânın vech-i binası, orada her gün müçtemi bulunan amele içindir. Mektebin inşaat-ı munzamasına ne vakit hitam verilerek yapılar paydos edilecek, amele dağılacak? Bu nokta-i mühimmeyi tayin, cenabıhakka mahsustur. Çünkü Robert Kolej Mektebi, o tepeye kondurulduğu günden beri orada inşaatın eksik olduğunu Hisar'da gençten, ihtiyardan bilen kimse yok. İngilizliğin mülkümüzde bir saha-i nüfuzu demek olan o mevki-i hâkimde mektep binaları taaddüt ettikçe ediyor. Mektep idaresi zirve-i hisarda Hazreti Fatih'in menkulat-ı tarihiyesinden olan öküz gönü 'légende'ını[19] taklit ediyor galiba! Hikâye malum ya! Sultan Mehmed-i sani, kabl-el-fetih, Rum imparatoru Konstantin'den, bir öküz gönünün örtebileceği kadar bir yer talep eylemiş. İstihsal-i müsaadeye muvaffak olunca, gönü soğan zarı inceliğinde tabakata ayırarak

19 Efsane.

elan hisarın mebni bulunduğu sahayı kaplayacak bir vüsatte bir mahal zapt etmiş.

"Robert Kolej idaresi de mevkiin bu mazhariyet-i tarihiyesinden istifade eder surette bir mektep mahalli ele geçirdikten sonra ilk tasarrufunun zirâ murabbalarını senelerin adetlerine getirilen inşaat kemiyet ve keyfiyeten çürük, feramuş, tahta evlerden müteşekkil olan birkaç Rumelihisarı karyesi kıymetine tefevvuk edecek bir hale gelmiştir. İşte buna '*conquer pacifique*', yani fetih-i muslihane derler. Bu müddet zarfında bize, yani bu memleketin sahiplerine mensup rüştiyelerin, sultaniyelerin, hemen umum mekteplerin meşrutiyet-zade bazi maarif nazırlarımızın maa-üş-şükran himmet-i teceddüd-perveraneleriyle isimleri değiştirilmekten başka binalarının birer karış tevessü edemediğine hayret mi edelim, teessüf mü?

"Bu tepedeki mektep, bir Türk dar-üt-tedrisi olaydı mezarlığın önüne iskele inşasına, evkaf itiraz eder, belediye müsaade vermezdi. Mezarlık kurbuna yapılan bu helâ için acaba neler söylenmez, ne lanetler yağdırılmazdı? Bu memlekette muazzez ve muvaffak yaşamak için Türk'ten gayrı bir şey olmak lazım gelir. Mülkümüzde Alman, İngiliz, Fransız, Rus nüfuzu her gün bizi biraz daha kaplayarak boğuyor. Her birimiz pek sebebini bilmeyerek bu milel-i ecnebiyeden birinin taraftarı, gafilane meddahıyız. Onlarınsa meşkuk hayırhahlıkları, maksatları gayeten hemen birbirinin aynıdır."

Naşit Nefi Efendi böyle söylenerek gidiyor, biz de arkasından yürüyorduk. Yokuşun sol tarafında bir ayak kahvecisi, kabristanın içine iskemlelerini atmış, yüksek pehleli bir mezarın üzerini tezgâh ittihazıyla fincanlarını, cezvelerini, mangalını, maşasını dizmiş, "Buyurrrrun efendim!" nida-yı medidiyle geleni geçeni o metfenler arasında, bu makbere-zârda şirb-i kahveye davet ediyordu.

Zevcim eliyle kahveciyi işaret ederek:

"Herifin biraz daha sermayesi olsa mezarın üstünde kazan kaynatacak ve buna da kimse bir şey demeyecek..."

İrfan Kadın şöyle cevap verdi:

"Merhume Binnaz Hanım geceleri yalıya gelip bizi korkutacağına bu heriflere biraz görünerek, mektep direktörlerinden bir-ikisini çarparak kabristanı musallatlardan kurtarsa ya!"

Efendi: "Hürmet-i makabirin ne olduğunu bilmeyen bu zavallı ceheleyi, Türklerin ölülerine değil, dirilerine bile itibar etmeyen Frenkleri neye çarpsın! Gitsin de evkafta, şehremanetinde bu hususatın alakadarânını çarpsın!"

16
Mutasavvıfane Bir Şiir

Bu sözleriyle hep zihinler maksad-ı ziyaretimiz olan Binnaz Hanım'a döndü. Yokuşu hayli çıktık. Efendi sağ tarafa, kabristanın içine saptı. Sonbahar yağmurlarıyla tazelenmiş çimenlerden müteşekkil yeşil kaliçeyi çiğneyerek, kurumuş dikenlere, dökülmüş kozalaklara basarak, çalılardan eteklerimizi sakınarak mezarlar arasından gidiyorduk. Zirvesindeki serviyle bir ufak tabya şeklini almış bir tepeciğin etrafını döndükten sonra biraz şimale doğru yürüdük. Efendi, çubukları sık, geniş şebekesi yeşil boyalı, muntazam pehleli bir mezarın önünde durdu. Metfunun kadın olduğuna alamet-i resi yelpaze şeklinde açılmış, yeşil zemin üzerine müzehhep yazıları kıbleye müteveccih bir taşın satırlarına göz gezdirerek *Naşit Nefi Efendi Zevcesi Merhume Emine Binnaz Hanım'ın* ibaresini okudum. Şebekenin demir kapısı kilitliydi. Bu koca kilidi, bu sık parmaklıkları pek manidar buldum.

Naşit Nefi Efendi, zavallı adam, ölülerin "seyr-i fî-l-mevt" illet-i zihin-ber-endazına müptela zevce-i medfunesini belki bu suretle zapt edebilirim, hülya-yı hamıyla kabrin her tarafını sımsıkı demir bir kafes içine aldırmış. Fakat bu masraflı tedbirin maksada kifayet etmediğini ruh-i aziz gösterdiği leylî huruçlar, etrafa taarruzlarla ispat ediyor. Şehzadebaşı Karakolu kurbunda yatan mübarek Bukağılı Dede gibi kabre bukağılar vurdurup bir de açık göz türbedar tayin ettirse galiba yine Binnaz'ı esrar-alet gece cevelanlarından men kabil olmayacak.

Bütün dikkatimle mezarı muayeneye başladım. Bunun içindeki ölü, bu mermer kütlelerin, bu kadar sıkletlerin altından döşeğinden çıkar gibi nasıl kalkabiliyordu? Tetkikte devam ettikçe hayret ve istiğrabım son dereceyi buldu. Çünkü pek imtizaçlı kapanmış olan pehle kapağı derzinden pul kadar bir şey dökülmemişti.

Yüzümü şebekenin parmaklıklarına yapıştırarak görmeye uğraşırken Naşit Nefi cebinden bir anahtar çıkardı. Şebekenin kapısını açmak için uğraşmaya başladı. Kilit rutubetten paslanmış, içinde anahtar zor dönüyordu. Hayli çalıştı. Nihayet kapı açıldı. Bu zorluk kilidin epey zamandan beri işlememiş olduğunu ispata kâfiydi. Şebekeden içeri girdik. Ayaklarımızın altındaki zümrüdî kaba kadifeye benzeyen çimen, hiç çiğnenmemişti. Kabrin üstünde kuşların su içmeleri için oyulmuş havuzcukta son yağmurdan biriken su, başucumuzdaki serviyi, yeşil kametiyle bir fotoğraf adese gibi derununa celp etmiş, öyle duruyordu. Kapağın irtibatını ve taşların bütün ek mahallerini inceden inceye muayene ettikten sonra zevcime dedim ki:

"Bu sene zarfında şu çimeni bizimkilerden başka bir ayağın çiğnemediğine, bu pehlenin hiçbir taşı kıpırdamadığına, şebekenin kilidi açılmadığına bir gûne ukubet-i maneviyeden çekinmeksizin bütün itminanımla yemin edebilirim. Bakınız kapağın üstündeki kuş yalakçığının suyu dökülmemiş duruyor. Yağmur yağalı üç gün oldu. Halbuki ruh-i aziz, yine dün gece çocukları-

na yemiş getirmiş. Bu kapağı açıp da mezardan çıksa üstündeki su dökülmez mi?"

Efendi:

"Hanım bu hadise-i acibeyi insan dünyevi mantığa, bu âlemdeki bedihiyatla mukayeseye tatbike uğraşırsa aklı çileden çıkar. Bilmem ki... Ne diyeceğimi şaşırdım. Bu meselede hemen müberhen gibi görünen şeyleri hakikat olarak kabul eden adam, aklını maazallah halası gayrimümkün bir kapana kaptırmış demektir. Bunun ötesi düpedüz tımarhanedir. Enzar-ı dehşetimiz önündeki bu garaip ne kadar büyük bir vuzuhla cereyan ederse etsin tehlike-i tecennünden sıyanet-ı nefs için biz bunlara mümkün mertebe inanmamakta ısrar etmeliyiz. Hatta beyhude tetkikatla da uğraşmamalıyız. Başka çare yok... Akılla cinnetin arası zannolunduğu kadar uzun bir mesafe değildir. Ruh-i aziz geldi. Hayal-i muhterem gitti, derken zihin oynatmak muhtemeldir. Daha doğrusu bizi bugün bir tabip mütehassıs muayene etse, içinde bulunduğumuz şu hal-i garibi ona bütün heyecan-aver tafsilatıyla anlatsak ikimizi de bazı mertebe muhtac-ı tedavi bulur, zannederim. Aman hanımcığım dikkat... Cinnetin ilk kademelerine kendimizi bile bile adım atmayalım."

"Evet, hakkınız var. Bir doktorun eline geçsek bizde şayan-ı tetkik bazı emraz bulacağından ben de eminim. Lakin efendi, biz buraya niçin geldik? Ruh-i azizin hatırını hoş etmek için değil mi? Binnaz Hanım'ın sizi benden kıskandığını söyleyen siz değil misiniz? Onun bu hissine ne suretle vakıf oldunuz? Yalnız 'rüyada' demekle bana mukni bir cevap vermiş olamazsınız. Söyleyiniz..."

"..."

"Rica ederim, cevap veriniz... Hayal-i aziz ile aranızda benden gizlediğiniz daha pek çok şey olduğunu biliyorum. Birbirinize tefhim-i hissiyat için elbette bir nevi usul-i muhabereniz var. Siz o kadının gayr-ı dünyevi görünen esrar-ı muzlimesine herkesten ziyade karışmışsınız. Cinnetin serhadında dolaşıyorsunuz

demektir. Hakikati bana da açık söyleyiniz de çıldıracaksak beraber çıldıralım. Bana ifşada mahzur tasavvur ettiğiniz noktalara gelince... Bu meselenin uzun boylu tetkiki muvafik olamayacağını ifhamla taharriyatımın önüne set çekmek istiyorsunuz. İşte ben anlamak için şimdi meraktan çıldırıyorum. Bu ölü kadın, şu mezardan çıkıp da mı yalıya geliyor?"

"Ne bileyim ben!"

"Elbette bilirsiniz. Elbette zihnen bunu keşfe uğraşmış, katiyen hakikate erememiş olsanız bile bu bapta birçok ihtimalat tasavvur etmiş, faraziyelerde bulunmuşsunuzdur. Ne olur zannınızı, ale-t-takrip peyda eylemiş olduğunuz kanaatinizi bana da söyleyiniz."

"Hanım, emin olunuz, bu meselede sizden ziyade bildiğim bir şey yoktur. Çünkü deminden söyledim ya! Bu garibeyi tetkike uğraşayım derken aklımı kaybetmekten korkuyorum."

"Öyleyse aklıma gelen ihtimalatı ben söyleyeyim."

"Söyleyiniz..."

"Ruh'lar için gayrimaddidir, deniyor. Hal-i hayatta ruh, vücutla nasıl zarflanıyorsa besbelli Binnaz Hanım'ın ruhu da vefatından sonra bu kabrin mahfaza-i sengînine sığınmış. Fakat istediği zaman oradan çıkıyor. Bade-l-huruç tecessüt ediyor. Bu hususta zihne gelebilecek faraziyelerin en makulü işte bu olabilir."

"Bu faraziyenize karşı lâ ve naam diyemem."

"Niçin?"

"Bu o kadar akıl ermez bir meseledir ki buna benim gibi cahil bir adam değil en benam ulema, hükema, felasife-i zaman bile kati bir cevap verebilmekten aciz kalır zannederim."

"Ben tahsili nakıs, zihni, muhakemesi mahdut bir kadınım. Aklıma geleni söylüyorum. Söylerken günaha girmiş olmaktan da korkuyorum. Merak ettiğim bir cihet var."

"Nedir?"

"Ruhlar lâyemût... Ecsat yemût imiş... Bir ruh, bir kalıp eskittikten sonra başka cesetlere hulul ediyor mu? Etmiyorsa Bin-

naz Hanım'ın cesedi şu mezarda çürürken ruhu diğer bir kalıba nasıl girebiliyor? Hem bir ruhun bir cesedi kaide-i hilkat üzere ihyası rahm-i maderdeki usul-i telkih ile başlar. Mezra-i beşeriyenin 'fide' mahali ana rahmi değil midir? Usul-i hilkat böyleyken Binnaz Hanım'ın ruhu, vefatının ikinci gecesinde kalıp-ı evveline müşabih diğer bir cesede nasıl hulul edebiliyor."

Bu muhavere-i acibemizden hiçbir şey anlamayarak biraz geriden bizi dinlemekte olan İrfan Kadın söze atıldı:

"Söyleştiğiniz bu okumuşça lakırdılara aklım ermez, ama Binnaz Hanım başka cesede girmiyor. O, yalıya bizim bildiğimiz eski cesediyle geliyor. Kıyafeti bile tamamıyla eski kıyafeti..."

Naşit Nefi Efendi, İrfan Kadın'ın böyle anlar anlamaz söze karışmasına hiddet ederek:

"Sen sus kadın... Binnaz'ı cadı eden sizin işte bu cahilane çaçaronluklarınızdır. Benden başka hep ev halkı, uzun uzadıya konuştunuz. Binnaz size ahiretteki halinden bahsetti. Siz ona dünyadan malumat verdiniz. Bu şayiatla mesele en cesur fikirlileri bile durduracak, acabaya düşürecek bir vahamet aldı. Kadın dırıltılarını, bu sizin dünyaları karıştıran dedikodunuzu ölüm bile durduramıyor. İllallah elinizden yahu..."

Kadıncağız, efendinin hiddetini görerek sustu. Merhumenin kurb-i lahdi adamda, bir tesir-i şedid husule getirdi. Gözlerinin akına kadar çehresine kan hücum etti. Bila-tekellüm durduğu zamanda bile dudaklarının garip bir asabiyetle titrediği görülüyor, gözleri vakit vakit kabristanın boşluklarına dikilerek dakikalarla sabit kalıyordu. Ruh-i aziz ile beynlerinde bizce gayrimeri bir münasebet-i maneviye mi başladı? Ervahla temasa giriştikleri, vecde, cezbeye düştükleri anlarda ruhiyûn, medyumlar ne hal kesp ederler? Böyle bizim efendi gibi mi olurlar? Bilmiyorum. Hiç görmemiştim.

Aramızda ağır bir sükût başladı. Teneffüs ettiğimiz havanın sanki her zerresinde tahammülfersa bir sıhriyet-i mütezayide varmış gibi hepimize tıkanmalar geliyordu. Bu sükût esnasın-

da, önümüzde bir muamma-yı mütehaccir gibi duran mezarın etrafında dönerek, içinde yatanın maneviyetinden, müziç bâr-ı esrarıyla dimağlarımızı ezen bu müellim lugazın miftah-ı hallini istirham eder bir tevekkül-i dindarane ile mermerin satıh-ı ebyazına göz gezdiriyordum. Kabrin ayak cihetinin sağ köşesinde, kapak kornişine yakın, yazıya benzer siyah çizikler gördüm. Eğilip dikkat ettim. Evet... Kurşun kalemle yazılmış, küçük küçük satırlar... İlk satırı okudum. Kendimi zapt edemeyerek bağırmışım. Zevcim gazup bir nazar atfiyla "Ne oluyorsun?" dedi.

Bir kelime telaffuzuna kudret-yab olamadım. Bu defa teessürden cidden tıkanıyordum. Yalnız parmağımla yazıları işaret ettim.

Naşit Nefi Efendi gözlüğünü düzelterek eğildi. O da gördü. Mısraları takti ederek, zaten mahfuzu bir şiirmiş zannolunacak bir suhulet ve revan bir ahenkle okumaya başladı:

Vücud-i elfaz
Adem-i mana
Bekle dânâ
Ölüm rana
Eder ikaz

Metfeni an-ı tedkikimizden beri bu yazılar orada mevcut muydu? Yoksa sözlerimize cevap olarak bizi icap için vehleten mi belirdi?

Bu suali nazarlarımızla birbirimize irat ettik. Fakat hal-i müşkül kabil değildi. Bir müddet mebhut ve ebkem kaldıktan sonra zevcimden sordum:

"Bu mısralar ne vakit yazılmış?"

"Bilmem!"

"Yazıyı tanıdınız mı?"

"Onun hat-ı destine benziyor."

"Hayatında ruh-i aziz böyle mutasavvıfane eşar söyler miydi?"

"Hayır..."

"Demek bade-l-vefat şair olmuş..."

İkimizde eğilerek bütün dikkatimizle hattı tetkike uğraştık. Mısralar ince kurşun kalemi fakat irice huruf ve titrek bir elle yazılmış, elifler adeta hat-i münkesir denecek bir ihtizaz-ı tahrir ile uzatılmıştı.

Binnaz Hanım'ın garibe-i vefatını hangi cihetten tetkike girişsek cüzi hal-i müşkül edebilmek şöyle dursun enzar-ı endişemiz önünde bu muamma diğer katmerler peyda ediyordu.

Epeyce bir müddet tetkikten sonra zevcim tekrar etti:

"Evet... Evet... Binnaz'ın yazısına pek benziyor."

"Zaten uzun uzadıya tetkik ve muayeneye de lüzum yok. Bu yazının Binnaz Hanım'ın olduğuna ben katiyen hükmettim gitti."

"Bu katiyetteki delilin nedir?"

"Ne olacak! Bu şebekenin sizden başkasında bir anahtarı daha var mı?"

"Hayır, yok..."

"O halde bu mısraların kaili ya kuş kadar küçülerek bu demir parmaklıkların arasından içeri girmiş veyahut ki efsun kuvvetiyle şu paslı kilidi açmış olacak. Başka türlü bu yazıları nasıl yazabilir?"

Naşit Nefi Efendi verecek bir cevap bulamadı. Enzar-ı istiğrabımız mısralara matuf olarak bir müddet daha yine mebhut durduk. Nihayet dedim ki:

"Şu muzlim meseleyi tenvire bizim aklımız kifayet etmiyor. Bu emirde bari ruh-i azizin himmet-i irşadiyesine müracaat edelim."

"Nasıl?"

"O mısralarla hayal-i muhterem bize arifane bazı hakayık anlatmak istemiş."

"Öyle olacak..."

"Mezaya-yı şiire intikal edebildiniz mi?"

"Henüz vazıhan değil."

"Tasavvufta behrem yoktur. Bu mısralardan hemen bir şey anlamadım. *Vücud-i elfaz*, *adem-i mana* ne demektir? Bence adem, varlığın zıddıdır. Yokluktan mana çıkar mı? Vücudun zaman-ı mevcudiyetinde mana-yı hakikisi anlaşılamıyor da ademe intikalinden sonra mı esrar-ı hilkati bilinecek?"

Zevcim dirseğini mezara dayayarak içinde yatanın maneviyetinden istiane-i vuzuh edercesine adeta bir müddet istiğraka vardıktan sonra:

"Bu mısraların maani-i sathiyesi zahir-i binanı oyalamak, aldatmak, taammükten men etmek üzere bir defineyi setr için üzerine yığılan münasebetli münasebetsiz şeylere benzer. Büyük ve derin kelimeleri anlamak hakkı yalnız müstahikkînine bahşolunmuş bir imtiyaz-ı mahsustur. Zahire aldanarak bir şey anladım diye sevinip durmamalı, batına hulule uğraşmalı."

"Efendi işte ben bu dediğiniz imtiyaz-ı mahsustan mahrumum. Bu mısraın maani-i batınalarını bana anlatınız. Rica ederim. Çünkü ortağım şakaya gelir bir ölü değil. Maksadını anlayalım da ona göre davranalım."

Zevcimin yüzünde bir teessür-i acip peyda oldu. Ne söyleyeceğini şaşırdı. Müziç bir tereddütle dudaklarını ısırarak "Bu mısralardan kendimce münfehim olan maaniyi sana anlatmak işime gelmez," dedi.

Biraz durduktan sonra ağzından kaçırdığı bu söze nadim olmuş gibi ilave etti:

"Mısraların henüz ben de maani-i batınalarına pek intikal edemedim."

"Demek ki sizde büyük kelimeleri anlamak müstahikkîninden değilsiniz. Bu imtiyaz-i mahsustan çok hisseniz yok. Bu bahiste beyan-ı fikre salâhiyettar değilim ama böyle 'büyük kelime' kisvesi altında pek çok saçmada bulunabileceğine kaniim. Benim için en büyük kelime, manası en kolay anlaşılandır."

"Öyle deme hanım... Mevhubat da, meksubat da basitten mürekkebe doğru derecat-ı muhtelife üzeredir. Bir insan-ı kâmilin mahsul-i tecrübe ve tetebbuu olan hikemi bir mazmununu tabii herkes anlayamaz."

"Bir insan-ı kâmil, bir feylesof mazmun-ı hikmetini herkesin anlayabileceği bir lisanla ifade edemez mi? Elsine-i mevcudeden hiçbiri buna müsait değil midir?"

"Büyük bir hekîm, insanların cümlesi tarafından değilse de kısım-i azamınca münfehim olabilecek surette maksadını ifade edebilir. Lakin bazı hakikatler vardır ki insan kitlelerinin cümleten bunlara vukufu, cemiyet-ı medeniyenin tarz-ı hazır idaresine nazaran bu dünyanın altını üstüne getirir. Bu hakikatler, şimdilik onlara vakıf olup da ledenniyatını hazmedebileceklerin arasında hemen sırran tedavül ediyor. Umumen henüz pek malum değildir. İşte bu sebeple bazı hakayık, bir nevi lisan-ı havasla yazılıp söyleniyor."

"Aman efendim, pederim de bir-iki ecnebi lisanına vakıf haline göre feylesof bir adamdır. Ondan işittiğime göre bu asırda artık hiçbir hakikatin havas beyninde sırran muhafazasına imkân kalmamış, nur-i medeniyet edvar-ı salifenin zulmetlerini hep enzar-ı intibaha çıkarmışmış."

"Hanım ulum-i ictimaiye namına ortada henüz pek çok kazip nazariyeler dolaşıp duruyor. Şaşaa-i medeniyeleriyle gözlerimizi kamaştıran en büyük zannettiğimiz milletler nezdinde bile müsavat, adalet, uhuvvet sehpası üzerine kurulmuş görülen hukuk-i beşeriye zırhının pek yufka, adeta açık kalmış yerleri, çare-i iltiyamı keşfolunamamış müellim yaraları vardır."

"Gizlenen illetin çaresi bulunmaz. Bu dertler her neyse meydana dökülmelidir."

"Asırlardan beri bu yaralar hep gizli gizli işlemiş, bunları ifşaya cesaret gösteren eazım-ı beşeriye zindanlarda inlemiş veya maktellere sürüklenmiştir."

"Aman, bu söylediklerinizi geçmiş zamanlara mahsustur. Şimdi öyle mi? Bugün bir Galile zuhur etse meydana koyduğu büyük hakikatten dolayı engizisyon mahkemesi huzurunda sözü geri aldırılmaya bedel belki en büyük encümen-i ilmiye reis intihap edilir, bütün medeni milletlerin mazhar-ı tebcil ve takdisi olurdu. Bugün en küçük bir hakikat-ı fenniye keşfeden adam, büyük şâbaşa, mükafatlara nail olmuyor mu?"

"Hanım bugünün hakiki Galileleri de elan benî nevilerden eza ve hakaret görüyor."

"Bu dediklerinizi hiç anlamıyorum efendi..."

"Bugün en mèdeni ve meşrut milletlerin rayet-i idareleri altına toplanmış insanlar hâlâ iki kısımdır. Hâkim ve mahkûm kısımlar... İşte kanunlar da bu esasa göre yapılır. Ahlak kitapları da bu maksat gözetilerek yazılır ve böyle olmak da insan kitlelerinin halihazır vukuf ve terbiyelerine nazaran zaruri gibidir."

"Niçin?"

"Çünkü bugün insanlar kendilerine bahşedilmiş gibi görülen müsavat, adalet, uhuvvet haklarından tamamıyla istifade edebilecek bir seviye-i irfan ve terbiyeye yükselememişlerdir."

"Efendi, ne söylüyorsunuz! Kendi hukukunu tanır, aḥerinkine riayet eder bu kadar âlim, fazıl insanlar var..."

"Bunlar daima ekall-i kalil kimsedir ki mütegallip sınıfıyla cühela arasında ezilen, rahatsız yaşayan biçarelerdir. Ekalliyetten bir şey çıkmaz. Ekseriyeti ıslah etmeli."

"Medeniyet-ı hazırayı öyle tavsif ediyorsunuz ki bana kurun-i vustaya avdet etmişiz zannı geliyor."

"Bence iki zaman beyninde esasen büyük bir terakki yok gibidir."

"Aman ne diyorsunuz!"

"Hanım, bu zamanın prangaları, kaliçeleri, zincirleri, giyotinleri, darağaçları bir müzeye vaz olunduğu vakit kurun-i vusta işkence alatıyla bunları mukayese edecek başka bir karn'ın evlad-ı beşeri, aralarında pek büyük bir fark bulamayacaktır zannederim.

Şimdiki en medeni şehirlerde darülacezelerden, fukara melcalarından ziyade mahbeslere tesadüf olunuyor."

"Efendi, hep bu müthiş şeyler ne vakit dünyadan büsbütün kalkacak?"

"Alelumum insanların terbiye-i hakikiyeye tamamıyla erdikleri vakit..."

"Bu neyle anlaşılır ve ne zaman olacak?"

"Bu derece-i terakkiye teali edebilmiş henüz yeryüzünde bir memleket, bir millet yok ki onu numune gösterebileyim. Söyleyeceğim faraziye beşeriyet-i müstakbeleye ait belki bir hayal, belki bir temenni-i muhaldir. Mahaza mütefekkirînin hedef-i enzarı işte bu noktadır. Fakat bilmem ki kusva-yı terakki denilen gayeye vusulle tıynet-i insaniyedeki vahşet ve hayvaniyet-i elimeyi izale kabil olabilecek miydi?"

"Sözlerinizden bir şey anlayamadım."

"Hanım bugün en mütemeddin zannettiğimiz milletler bir terbiye-i cebriye ile yaşıyor. Çünkü hürriyet, müsavat ve uhuvvet-ı kâmile ile mesut bildiğimiz memleketlerde hükümet, kanun, mahkeme, mahbes, mücazat, idam var. Bunlar niçin var? Çünkü kaldırılsa insanlar birbirini yer. Her yerde 'el-hükm el-min galeb' kanun-i tabiisi açıktan açığa hüküm sürer. Londra şehri derhal bir vahşet-zâra döner. Şimdiki mütemeddin insanların terbiyeleri, sahibinin elindeki koca sopadan korkak muti görünen, fakat fırsat düştükçe dişleri sökülmüş ağzıyla mürebbisinin elini ısırmaya atılan ayının haline benziyor. Mütefekkirînin 'ideal'leri olan beşeriyet için temenni edilen terbiye-i hakikiye ise bu değildir. Mücazat havfiyla içtinap edilen fenalıklar, mükafat ümidiyle yapılan iyilikler, tıynet-i beşeriyedeki hayvaniyet-i elimeyi izale eylemiş sayılmaz. Hüsn-i ahlak biz de tesirat-ı hariciye ile mecburi değil adeta mechulî bir şekilde kökleşerek tekâmül etmeli, meydanda hâkim-mahkûm kalmamalı, yani artık muhtac-ı tedib bir fert görülmemeli, cehl bütün zulmetiyle ortadan ref edilmemelidir. Bu tekâmül-i ahlakiyi muhal addetsek bile buna vusul

için daha çok vakit olduğunu görüyoruz. O zamana ne kadar beşeriyet pek ıstıraplı devirler, nöbetler geçirecek, daha sayısız kurbanlar verecektir."

"Affedersiniz bütün bu sözlerinizin satıh-ı mezarda gördüğümüz şu yazılarla ne münasebeti olduğunu anlayamıyorum? Bu tafsilatınız mısraların bir kelimesini bile bana izah edemedi."

"İşte o mısralardan biraz anladığım hakikati sana izah etmemek için bu sözlere giriştim."

"Niçin efendi? Niçin?"

"Bu niçinleri izah için deminden beri olan temhidatımı birkaç sözle neticelendirmek lazım geliyor."

"Buyrunuz."

"İnsanların henüz lüzumu derecesinde tekemmül-i ahlakiye erememiş olduklarını söyledim."

"Evet..."

"Bu tekemmül hasıl oluncaya kadar bir millet müsavat, hürriyet, uhuvvet kelimelerinin şaşaa-i müeddası altında ne kadar mucizat-ı terakki gösterse beyhudedir. İnsanlar yine hâkim, mahkûm olarak iki sınıf üzere yaşayacaktır."

"Bundan bana ne efendi!"

"Bundan sana çok şey var."

"Nedir?"

"Evvelen sen kadınsın, ben erkek... Saniyen sen zevcesin, ben zevç..."

"Eee salisen?"

"Salisen ben hâkimim, sen mahkûm..."

"Tuhaf şey!"

"Darılma... Kanun-i hazır icabı bu..."

"Kanun-i hazır kadınlara hukuk-i zevciyeden hiçbir şey temin etmiyor mu?"

"Ediyor. Bazı göz boyayacak şeyler... Tabirimi affedersin, yularınız daima erkeklerin elindedir."

"İstesem sizin bu mahkûmiyetinizden kurtulamaz mıyım?"

"Kurtulursun. Fakat seni ben bıraksam pederinin idaresine girersin. Pederin olmasa biraderinin tabiyetinde kalırsın. Kucağında büyüttüğün oğlunun bile mahkûm-i idaresisin..."

"Bizim de şer'î birçok hukukumuz olduğunu söylüyorlar."

"Söylesinler... Size karşı erkeklerin haiz oldukları bir haklarını söyleyeyim. Artık öte tarafını mukayese et..."

"Nedir?"

"Sen taht-ı nikâhımdayken üzerine istediğim kadar evlenebilirim. Fakat aramızdaki rabıta-i şer'iye mevcutken sen başka bir erkeğe varabilir misin?"

"Peki... Peki... Anladım ki biz kadınlar erkeklere karşı mahkûmuz. Sözünüzün sonu nereye çıkacak?"

"İşte bu hâkimiyet-mahkûmiyet icabı bizim size her hakikati söyleyebilmemize manidir. Kadınlar birçok şeye vakıf olmamalıdır. Sonra erkeklerle geçinemezler. Şiirden anladığımı bundan dolayı sana izah edemem."

"Pek garip fikir... Pek acayip felsefe... Bu bahis çok söz götürür. Fakat şu bulunduğumuz mezarlık, bilhusus esrar-alut bu şebeke derunu bu mesele için münasip bir mahal-i mücadele değildir. Yalnız birkaç şey söylemekten kendimi alamayacağım. Mesrudatınızı şöyle hulasa edebilirim. İnsanlar umumen terbiye-i matlubeye henüz erememiş oldukları için cehele kitlelerden gizlenmesi icap eden bazı hakikatler varmış. Bunlar, o hakayıkı anladıkları zaman dünyanın altı üstüne gelirmiş. Şimdilik benî beşeri mehma-emken bu şiraze-i intizamda tutan hâkimiyet-mahkûmiyet usulü bozulurmuş. Binaenaleyh kadınlar mahkum, erkekler hâkim kısım-i beşerîsinden bulundukları için efendi, o mısralardan istihraç eylediği hakayıkı bana bildiremezmiş. Sizi bu mühim noktada sükûta mecbur eden derin felsefeniz bu değil mi?"

"Evet... İşte tamamıyla bu..."

"Fakat rica ederim efendi, şu mezar taşına kurşun kalemle yazılmış mısraların mana-yı tasviflerini anlarsam beynimizdeki

zevciyet imtizacına, daha doğrusu tabiriniz veçhile hâkimiyet-mahkûmiyete neden dolayı halel arız oluyor?"

"Deminden beri verdiğim tafsilat bunu sana henüz izah edemedi mi?"

"Hiç..."

"Her mahkûmiyeti cehl tevlit ettiği gibi her hâkimiyeti de ilim temin eder."

"Bu sözünüz efradını cami, ağyarını mani bir nazariye olamaz."

"Niçin?"

"Bu dünyada ne âlim mahkûmlar, ne cahil hâkimler görülmüştür. İlim kuvveti her şeyden büyük olabilir. Fakat vech-i istimal ve tatbiki nazar-ı itibara alınmak şartıyla... Çünkü kara cahil bir haydut, bir Newton'ı, bir Spencer'ı tenha bir kırda yakalayınca birer yumrukta işlerini bitirebilir."

"O başka bahis..."

"Bence hiç başka değil... İlmin cehle galebesi katidir. Ulvidir. Fakat temin-i zaferin ne derece batî ve müşkül olduğuna dikkat buyrulmuyor mu? Binlerce sene evvel yaşamış âlimler, hekimler bulunduğunu isimleriyle tarih bize haber veriyor. Bunların şule-i fikriyeleri asırlardan beri niçin bütün benî beşere bir hidayet-i sariha olamamış?"

Efendi bu sözlerime cevap vermedi. Yüzüne baktım, benzi atmış, dudakları titriyor, mutattan ziyade açılmış gözlerini kendine kim bilir nasıl bir dehşet veren mısralara dikmiş, duruyor, artık söylediklerimi dinlemiyor, anlamıyordu. Zavallı adama şu pür-esrar mezardan acaba neler ilham oluyordu?

Ben de büyük bir haşyetle yazılara nasb-ı enzar eyledim.

Vücud-i elfaz
Adem-i mana

Hep bu satırları mükerreren okudum. Ezberledim. Fakat eski anladığımdan fazla mühim, derin bir meal keşfedemedim.

Naşit Nefi Efendi parmağının ucunu yazılara dikti. Ebcet sayısıyla erkam-ı hurufu hesaplar gibi gözlerini büzüştürüp dudaklarını kıpırtadarak ve adeta ervah-ı gaibe ile münasebette bulunduğunu zannettirecek haller gösterdikten sonra bana mı, yoksa yalnız kendince meri bir hayale mi hitap eylediği bilinemez bir tarzda bir şeyler mırıldanmaya başladı. Vakit gündüz ve etrafımızda birkaç kişi bulunduğu halde biçarenin bu evzaından kalbime büyük bir korku geldi. Of bu adam ne diyor ve kime hitap ediyordu?

Artık tekmil cesaretimi toplayarak ne olursa olsun dedim, rüyada sayıklayan bir adamı uyandırır gibi zevcimi omzundan silkip "Efendi ne diyorsunuz? Ne oluyorsunuz?" sualini irat ettim. Birdenbire şaşaladı. Deminden beri beraber değilmişiz de beni o anda görmüş gibi bir nevi hayretle afal afal yüzüme bakarak ağır ağır:

"Bu yazıları yazanın kendi olmadığını ruh-i aziz şu mısralarla bize anlatmak istiyor."

Aman yarabbi ne kadar mütenakız ve manasız bir sözdü. Ruh-i aziz kendi yazdığı bir şiirle bize nasıl ifham-i meram edebiliyor?

O kadar küçük bir cümledeki bu kadar büyük bir tenakuzun farkına varmamış gibi bulunarak sükût ettim. Zevcim aynı esraramiz tarz-ı beyanıyla:

"Bizi hayat unutuyor, ölüm uyandırıyormuş... Vücutla adem, lazım-melzum kabilindendir. Vücut olmasa adem nasıl tebeyyün edebilir? Hayatla mevt de bu kıyasa dahildir. Biz insanlar bir varmış, bir yokmuş oluyoruz. Mizan-ı kâinatta varlık kefe-i müsbeti, yokluk kefe-i menfiyi irae ediyor. Vücutla ademin bu muvazene-i ezeliyesi ezhana velh veriyor. Çünkü bütün mevcudat, muvazene-i umumiyeyle istikrar eder. Bu kaideden hariç bir zerre yoktur. Ademin vücuda tekabülünü düşün... Sonra vücud-i elfaz, adem-i mana olursa... Bundan ne anlarsın?"

Bedbaht Naşit Nefi Efendice bu bir felsefe midir? Tasavvuf mudur? Nedir! Doğrusunu söylemek lazım gelirse bundan hiçbir şey anlayamamıştım. Benden başka birinin de vazıh bir meal çıkarabileceğinde şüpheliydim. Fakat zavallı adamcağız, bu sözleri kadar garip bir teessürün taht-ı azabında o mertebe raşedar ve sararmıştı ki haline acıdım. Anlamış görünerek:

"Hakkınız var efendi... Kainatta müspet-menfi iki kefe-i muvazenette duran vücutla ademe doğrusu benim de zihnim duruyor," dedim. Bu cevabımdan pek haz etti. Solgun vechinde bir tebessüm-i memnuniyet gezinerek:

"Demek sözlerimi biraz anladın?"

"Kadınlığıma göre... Yani halimce intikal edebildiğim kadar..."

O yine gözlerini mısralara dikerek tekrar etti:

"Vücud-i elfaz, adem-i mana olunca..."

"Öyle olunca bütün akıllar çilelerinden çıkar. Rabbim hemen bizimkileri saklasın..."

"Sen tasavvuftan bu kadar nasibedar değildin. Fakat ruh-i aziz seni ikaz etti. Onun maneviyetiyle zihnine küşayiş geldi. Bir varmış, bir yokmuş... Malum ya!"

"Evet... Evvel zaman içinde... Kalbur saman içinde... Efsane hakikate mi intikal ediyor, hakikat efsaneye mi? Mesele bu devridaimin ukdesini bulmakta... Yoksa hakikat namını verdiğimiz her şey hileden ibaret midir? Bakınız bugün biz varız. Lakin yokları göremiyoruz. Yoklar bizi görüyorlar. Demek ki hayat bizi uyutmuş, ölüm Binnaz'ı ikaz etmiş."

Naşit Nefi Efendi elini alnına götürdü. Derisini buruştura buruştura, ovuştura ovuştura bir müddet derin derin düşündükten sonra:

"Hanım ölümle hayatı birer cisim farzıyla birleştirirsen bu ikisinin imtizaç-ı kimyeviyesinden ne hasıl olur bilir misin?"

"Hayır..."

"Hele düşün..."

"Bulamıyorum."

"Adem gibi ismi var da cismi yok bir kelime bul..."

"Hiç..."

"Bravo... Hiç... Bir varlığa adem taallukundan dolayı bütün elsine-i beşeriyedeki kelimatın en manidar ve beliği olan 'hiç' hasıl olur. Zihnime fenalık geliyor. Bu meselede taammüke uğraşmak iyi değildir. Binnaz'ın ruhuna okuyalım da buradan gidelim.

İKİNCİ KISIM

17
Irgat Başı

İrfan Kadın, Lala Hurşit Ağa, çocuklar şebeke dahiline doldu. Efendinin "Okuyalım," ihtarı üzerine hep ellerimizi ref ile bildiğimiz sureleri mırıl mırıl tilavete başladık.

Çocuklar da bizi takliden dest-i niyazlarını kaldırdı. Lalasının talim-i mükerreresiyle Nesip bir-iki "kul hüvallah" okuduktan sonra yavaş yavaş duanın şeklini değiştirdi. Cadı annesinin o gece yalıya vuku bulacak ziyaretinde karpuz, incir, ayva getirmesini rica ediyordu. Yanı başında duran Ragıbe, abisinin bu tatlı istirhamını duyunca bu dua-yı ekûlaneye o da taze ceviz içiyle akide şekeri ilave etti. Gülmemek için kanatacak derecede dudaklarımı ısırıyordum.

Naşit Nefi Efendi gözlerini yummuş, vücut ile ademin iki kefe-i muvazenetini remzen irae eder surette ellerini havaya kaldırmış, derin, samimi yalvarıyordu.

Bu aralık şebeke haricinde poturlu, saltalı[20] yedekçiye, bekçiye benzer biri peyda oldu. O da dest-i niyazını açarak duaya karıştı. Kulağımın dibinde yana yana çıkardığı 'âmin' temennasıyla "Allah şefaatine nail eylesin," cümle-i mutazarrıanesini pek sık tekrar ediyordu.

Bu derece hararet ve samimiyetle aile ayinine iştiraki cümleten merakımızı celp etti. Hitam-ı duada Naşit Nefi Efendi bu yabancıya yaklaşarak sordu:

"Hemşeri sen, bu mezarda yatanı tanıyor muydun?"

"Onu tanımayah olur mu hiç?"

"Acayip!"

"Asıl acaiplik nerde olduğunu sana diyivereceğim ama korkudan (yumruğunu kalbi üzerine götürüp üç defa titreyerek) üç buçuk atıyım."

"Neden korkuyorsun?"

"İki dürlü korkıyım, (mezarı işaretle) biri bundan... Biri de polis komiserinden..."

"Ölüden korkulur mu hiç?"

"Hi babam şuna bah! Ölü var, ölücük var."

"Ölücük nedir?"

"Bağa boş boğazlık ettirme... Ölücük işte bu mezarda yatan gibi..."

"Bu mezarda yatana ne olmuş?"

"Ne olacah! Yerin hortlakçı damarına rast gelmiş, dirilmiş."

"Dirilmiş mi?"

"Ha ya... Tap duru... Bu öteki ölüler gibi kablinin[21] içinde rahat yatmıyi. Geceleri direk gibi dikeliyi..."

"Ne biliyorsun?"

"Kaç defa gozumle gordum. Parlah nurdan bir cara büriniyi... Elinde sepetle mezardan çıhıyi... O sepetin içinde yemiş varmış, yavrularına gotururmuş."

---

20 Yakasız, iliksiz, kolları bolca bir tür kısa ceket.

21 Kabrinin demek istiyor.

"Sen necisin?"

"Ben şurada, yapıda ırgad başıyım. Kereste çalmasunlar diye gece buraları tolanırım. Bir gece tolanırkana bu cadı hanımın mezardan çıkışına rastlandım. Ödüm kopayazdı. Şişman, boylu, poslu, vardakoska[22] bir karı... Beni gormesun diye bir mezarın arkasına sindim. Carına büründü. Sepetini aldı. Hisara doğru yollandı. Birkaç ahşam sonra yine gordum. Bu gorduğumu bir başkasına diyem mi, demiyem mi? Dirsem acaba bana divane mi dirler, diye korhtum. Sonra dayanamadım. Bizim Mustafa'ya 'Giceleri bağa bir karı görüniyi,' dedim. O da 'Düşünde mi görüniyi? Hamama gittin mi?' diye sordu. 'Azdığı yoh, bir şeyi yoh... Ne diyem de hamama gidem?' dedim. Mustafa merak etti. Birlikte birkaç gece mezarlıkta tolandıh, durduh. O yanımda varkene gozukmadı. Hikmetiilahi bana gozuki de oğa gozukmiyi... Sonra bu laf ağızdan ağıza bizim uşahlara yayıldı. Komiser duydu. Beni çağırdı. İstantik etti. Gorduğumu söyledim. Lafima inanmadı. Bu herifin akidesi, midesi bozulmuş, istiğraf ettirmeli, didi... Vay babam isteğim yoh, ne diyem de istifrağ edem? Ben akide yemedim. Gonlumda yumuşahlık yoh. Midem demir gibi... Bu iş zorla olur mu? Komiserin yanından çıhtım. Hep uşahlar 'Lafını giri al, sonra işin fena olur,' didiler. Birkaç gun sonra komiser beni yine çağırttı. Söyle bahalım, giceleri gozune bir şey gozuki mi?' diye sordu. Elhamdülillah bir şey goruhduğu yoh, didim. Ha bahalım şöyle akıllan, yohsa divane deyi gotune laporta'yı[23] bastıklayın seni Toptaşı'nda devletin kademhanesine bağlatırım, didi. Merak koymadım. Giceleri yine buralarda dolandım. Birkaç defa cadı karıyı yine gordum. Fakat kimseye bir şey dimedim. Ne zorum ki gordum diyem de bu akıllı halimde divanelerin arasına bağlanam? Sonra bir kise paramı yitirdim. Beş Osmanlı, iki İngiliz, üç Fransız, sekiz Mecidiye, çiyreklik, illilik...

22 Vardakosta, yani gösterişli, çalımlı kimse demek istiyor.

23 Rapor demek istiyor.

Guruşun, onluğun artık hesabını sorma... Kül oldum. Ocağım battı. Ağlamaya başladım. Mustafa 'Ne oldun ki?' deyi sordu. Derdimi ağnattım. 'Haydi beraber komiserin yanına varah... İşi ona diyeh... Paralarının nirede olduğunu o bulur,' didi. Komisere vardıh. Derdimizi yandıh. 'Kisende ne vardı?' deyi sordu. Osmanlı'yı, İngiliz'i, Fransız'ı saydım. 'Behey eşşşeğin oğlu... Bu kadar cins millet bir torbaya konur mu? Elbette tepişirler,' didi. Ben ne bileyim... Sarrafin camında guzel guzel geçiniyorlar da benim kisede neden hır çıkardılar? Anlaşılmaz ki... Sonra komiser 'Kiseni nerene korsun?' deyi sival[24] etti. Kuşağımı açtım. Şalvarımı çozdum. Donumun uçkurluğuna el attıklayın komiser 'Edepsiz herif, bana nireni gostercehin?' deyi sıfatıma bağırdı. 'Paranın durduğu yiri...' didim. Beni dışarı attılar. Uçkurlarım elimde kendimi sokahta buldum. Çoh ağladım, zırladım. Faidesi yoh... Mustafa dedi ki 'Bir bahıcıya varah da derdimizi anlatah... Yitirdiğimiz parayı belki o bulur,' didi. Çoh bahıcılara gittih. Ceplerimde kalan beş-on guruşu da onlara virdih. Bu paralarda üste gitti. Bizim kise gelmedi. Neydi o türki? Zırlasan da, hırlasan da hayrı yoh... İşte böyle oldu. Aylar ki geçeyi paranın acısını bir türlü unutamıyım. Fransız güdük sakalıyla, İngiliz atıyla, kargısıyla, kokonasıyla üryama giriyi. Mustafa didim ki 'Bu derdimin bir çaresini bul... Yohsa sarıların aşkından ben divane olacağım. Kademhanede zencire vurulacağım.' Mustafa çoh düşündü. 'Bir gice mezarlıkta yat... Cadı karı kablinden çıhınca eteğine yapış... Bulsa bulsa paralarını işte o bulur,' didi. Allaha tövbeler ola... Cadıyla şaha olur mu? Şeytana uydum. Birkaç giceyi mezarların arasında geçirdim. Bir şey gozuhmedi. Nihayet bir ahşam mezar... İşte bu öğümüzde duran mezar, gozumun dibinde depreşmeye başladı. Kapah açıldı. İçinden bir aydınlıh gozuhtü. Atıldım ki eteğinden yapışam tepme miydi, yuhruh muydu, suratıma işte öyle layıhlı bir şey yidim. Sekiz-on adım

24 Sual demek istiyor.

otaya cansız düşmüşüm. Daha kendimi bilmeyim. Sabah olmuş. Daha ben canlanmamışım. Uşahlar beni oradan kaldırıp odama goturmuşlar. Bir de gozlerimi açdım ki sarığı büyük bir hoca önüme diz çöhmüş, beni nefesliyi... Cebimde kalan yüzlüğü de ona nefes parası virdih. İş bitti. Komiser değişmiş. Daha bir irisi gelmiş. Onun ogüne[25] beni yine istingata goturduler. Paranı nerene sahlıyon, deyi bu da sordu. Hem sorılar, hem de yerini gosterdikleyin kızılar. Tövbe daha kimsenin o günde uçkuruma el atmam. Herkesin gizlisi kendine... Niçin söyleyeyim de elimde uçkurumla yine sokaha atılam, didim. Bu yeni komiser de bu cevabıma kızdı. O günden sonra cadı lafi etmeyi yasah etti. Lafa yasah olur mu? Ağız nizam dinler mi? Ben ona söyledim. Öteki öbürüne dedi. Bu laf dünyayı dolandı."

25 Önüne demek istiyor.

18
Ahiretten Mektup

Irgat başı pek aşk ve şevkle anlatıyor, dinlesen sözü yarına kadar bitmeyeceğe benziyordu. Bu kadar saf, bu kadar hödük bir adamın ifadatında mürettep bir cümle, muğfel bir kelime, musanna bir söz bulunabilmesi her nevi ihtimalden bait idi. Mezarda yatanın bizim nemiz olduğunu ve oraya ne fikirle geldiğimizi bilmeyen bu cahil adam, sureta para kaybetmek keyfiyetinden ibaret görünen hikâyesinde, bizi endişeden, meraktan, korkudan öldüren müellim bir hakikatin şahidi olduğunu gayet safderunane anlatıyor; mezarın kapağı açılarak içinden bir aydınlık zuhur ettiğini, cadının eteğine yapışacağı esnada suratına bir şey indiğini, komiserin bu hususiaki memnuiyet-i şedidesine rağmen bize anlatmaktan men-i nefs edemiyordu.

Zevcim kulağıma eğilerek:

"Haydi, artık gidelim. Bu herifi biraz daha dinlesek şimdi uçkura el atarak kasanın anahtarını bize de gösterecek. Bir bu

meselenin butlanına ermeye uğraştıkça cenabıhak bize hakikati daha vazıhan ayan ediyor. Binnaz'ın cadı olduğuna bugün seksen şahit dinlemiş olaydım, beni bu adamın saf sözleri kadar ikna edemezdi."

Yalıya avdet ettik. Bu cadı meselesi bize şedit buhranlar, nöbetler geçirten vahim bir maraz hükmünü aldı. Nakabil-i red, şuur-berendazane bedahatlerle karşı karşıya geldiğimiz vakit Binnaz Hanım'ın 'yevm-ül-ba's'tan evvelki bu dirilişine inanıyor, bazen de vicdanlarımıza isyan ettiren hazmı müşkül ahvale tesadüf ettikçe bu hakikat-i müdhişeyi bütün vuzuh-i elimesine rağmen inkâr ediyorduk.

Bu meraret-i zevciye içinde beni en ziyade meyus eden şey, efendinin gittikçe peyda eylediği garabet hal oluyordu. Bu felaket-i malumenin benden gizli tutulan daha birtakım nikat-i elimesi olduğunu anlıyordum. Zevcimin en takat-şiken rahatsızlığı da işte bundan ileri geliyordu. Acaba bu esrar neydi?

Naşit Nefi Efendi bunları bana ifşada ne mahazir tasavvur ediyordu? Bu cadılık sır-ı acibini, aramızda havsala-sûz bütün katmerleriyle açıldıktan sonra bundan daha müthiş, bendeb gizlenecek ne olabilirdi? İşte bunu çok düşündüm. Nihayet aklıma şunlar geldi:

Galiba cadının beni boğmak zamanı takarrüp ediyor. Zevcim tehlikeyi anladı. Ne yapacağını şaşırdı. Beni boşasa bir kabahatim yok. Boşamasa vukuunu muhik gördüğü zıyaımdan dolayı bilahare pek müteessir olacak.

Kadınlığımın bütün rikkat ve kudret-i tahliliyesiyle bu ciheti tetkike giriştim. Evet, her hatve-i tetkikimde bu zanlarımı kuvvetlendirecek araza tesadüf ediyordum. Zevcimin beni sevdiğini, hem de perestiş derecesinde sevdiğini kadınlığım bana ihsas ediyor; fakat bedbaht adam bu muhabbetini o şiddetiyle izhar etmeye, kalbinde yenmeye, boğmaya uğraşıyordu. Ruh-i azizin beni kendinden çok kıskandığını birkaç defa açıktan açığa söyle-

di. Bu kıskançlığın neticesi ikimiz için de pek müthiş olacağına şüphe yoktu.

Bir sabah yalının penceresi önünde zevç-zevce karşı karşıya kahve içiyorduk. Zevcim bir aralık fincanı sigara iskemlesi üzerine bırakarak besbelli mendil çıkarmak için elini hırkasının cebine soktu. Fakat parmaklarının ucu fena bir şeye tesadüf etmiş gibi bir müddet öyle eli cebinde dondu kaldı.

Ne elini dışarı çekmek, ne de bir kelime telaffuz etmek kudretini gösterebiliyor, gözlerinin bir nokta üzerindeki sabit dalgınlığı gittikçe artıyordu. Zavallı adamın yine ruh-i azizin bir cilvesine uğradığını derhal anladım. Bazı hastalık nöbetleri vardık ki taht-ı kahırlarına aldıkları kimselerde baş gösterdikleri anlar, marazın birtakım alaim-i hariciyesiyle çarçabuk belli olur. İşte bu kabilden olarak Naşit Nefi Efendi'nin yüzünde cadıya ait peyda olan tesiratı anlamakta bana da bir nevi meleke gelmişti.

Efendinin bu sükût ve dalgınlığını ihlal etmeksizin bir müddet bekledim. Fakat biçarenin cesaretsizliği uzayınca artık dayanamayıp sordum:

"Ne oluyorsunuz?"

"Hiç..."

"Nasıl hiç? Eliniz cebinizde akrebe, yılana tesadüf etmiş kadar çehreniz de bir havf-ı tevahhuş durgunluğu peyda oldu. Yine ruh-i azizin gayr-ı muntazır bir ilhamına mı uğradınız?"

Zevcim bu sualimi lisanen rette cesaret gösteremeyerek yalnız gözlerini kapamak işaretiyle bir cevab-ı tasdik verdi. Bana da bir korku durgunluğu geldi. Aman yarabbi iki mütebayin âlemde yaşayan bu karı-koca beyninde fevk-at-tabia nasıl bir usul-i muhabere, ne yolda gaibane bir tarik-i ihsas vardı? Bu ikisi ahiretten dünyaya, dünyadan ahirete bu kadar seri nasıl anlaşıyor? Vasıta-i tefhim ve tefehhümleri neydi? Parmaklarının ucuyla ufak bir temas, zevcime ne büyük, belki de ne müthiş manalar anlatıyordu. Gittikçe artan bir halecanla dedim ki:

"Meraktan fena oluyorum. Ne var? Çabuk söyleyiniz..."

"Hiçbir şey..."

"Yok, yok... İnkâr etmeyiniz. Bu kadar bedahete karşı inkâr-i meydan hiçbir şey olmadığına değil, mevcut hakikatin söylenemeyecek mertebedeki dehşetine alamettir. Bu meselede ben de sizin kadar alakadarım. İyi, kötü neyse her şeyi benim de bilmem lazımdır. Can pazarlığı bu... Şakaya gelmez. Ne kadar büyük tehlikelere maruz olursak olalım birbirimize karşı merdâne hareketten zerrece inhiraf etmemeliyiz. Diğer suretle hareketi sizin şan-ı rüculiyetinize yakıştıramam."

Zevcim bu sözlerimden pek müteessir oldu. Bana bir nazar-i şefkat ve istirham atfıyla:

"Hakkın var Şükriyeciğim... Ben ne yapacağını şaşırmış bir bedbahtım. Senden ketm-i hakikate çabalayışım, rahatsızlığını mehma-emken tahfif içindir. Şu anda zihnimi tarumar eden hakikate vakıf olduğun anda bütün bütün bihuzur kalacaksın."

"Zararı yok... Söyleyiniz. Bu gibi vahim hususatta gafil bulunmaktansa rahatsızlığa, her dehşete katlanarak müteyakkız olmak evladır."

"Mademki öyle arzu ediyorsun peki, söyleyeyim."

"Buyrunuz..."

"Parmaklarımın ucu cebimde bir kâğıda temas etti."

"Bir kâğıda temastan bu derece tevahhuşun manasını anlayamadım. Bu kâğıdı cebinize kim koymuş?"

Bu sualime karşı zevcim boğazı kurumuş gibi yutkunmaya başladı. Bir kelime telaffuzuna muktedir olamayarak hal-i tabiisinden ziyade açılmış gözleriyle mezarlığı işaret etti. Helecanla sordum:

"Ruh-i aziz mi?"

Bir baş işaretiyle cevab-ı tasdik verdi. Onun böyle mana-gûne hallerinden merakım daha ziyade artarak dedim ki:

"Henüz açıp okumadan meal-i varakı nasıl anlayıp da böyle havf ve telaşa duçar oluyorsunuz? Belki muhteviyatında mucib-i endişe bir şey yoktur."

"Anlıyorum! Muhteviyatı bizim için mucib-i telaştır."

"Nasıl? Rica ederim..."

"Onun bana ahiretten mektup gönderişi ilk defa vuku bulmuyor. Şu son zamanlarda bu garip hal birkaç kere vaki oldu. Geçen gün nezarette birine para vermek üzere cebimden çantamı çıkardım. Karıştırırken içinden dörde bükülmüş bir kâğıtçık zuhur etti. Açtım, baktım. Onun yazı ve imzasıyla bir tezkere..."

"Ne yazılmış?"

"Tehdit-amiz bazı şeyler!"

"Acayip!"

"Evet, pek acayip!"

"Hakkında hürmet ve itaatten başka bir şey gösterdiğimiz yok. Bizden daha ne istiyor?"

"Biz itaat ettikçe o şımarıyor. Birtakım garip ve müstebitane tekliflerle bizi büsbütün taht-ı esarete almak istiyor. Parmağına doladığı meseleyi biliyorum. Mektuplarında hep o madde hakkında serd-i tehdidat ediyor. Bu mektubunda yine o keyfiyetten bahisle bizi korkutmaya kalkışmış olmasında şüphem yok. Mektubu açmadan mealini keşfedişim bu tecrübem delaletiyledir. Başka bir suretle değil."

"Bu mektupları çantanın içine... Hırkanın cebine kim koyuyor?"

"Kilitli sandıktaki çekmecenin içine makbuzu bırakan yed-i manevi mi, dest-i gaip mi? Cadı eli mi? İşte besbelli o kuvvet olacak."

"Ölüler, dirilerle münasebette bulunmak, berhayat ailelerinin harekâtını kontrol etmek, tehdiden bazı tekliflerini onlara kabul ettirmek kuvvet-i fevk-at-tabiasına malik bulunsalar bile bu kudret ve nüfuzlarını böyle suiistimal derecesine vardırmak ne dünya ve ne de ahirette hoş görülür bir hal değildir. Emine Binnaz Hanım artık pek ileri varıyor."

"Ben de tamamıyla senin fikrindeyim karıcığım..."

"Şu arkanızdaki hırkayı akşam ben kendi elimle devşirip kanepenin üzerine koydum. Siz sabahleyin oradan alıp giydiniz. Bu kâğıt onun cebine ne vakit girdi?"

"Of bilmem ki! En harim köşe bucağımız, en mahremane muamelatımız arasında böyle küstah bir el dolaşıyor."

"Bu küstah, daha doğrusu bu cani el istediği zaman boğazımıza kadar uzanıp nefesimizi kat' ile bizi öbür dünyaya gönderebilir."

"Böyle bir şeye kast ederse o, onun için zor bir iş olmayacağa benziyor."

"Sizi tehdit edip durduğu mesele nedir?"

"Ne olacak! Kıskançlık... Beni senden şiddetle kıskanıyor. Öldü gitti, kadınlığın bu fena ihtirasatından vazgeçmedi."

"Çıkarınız şu kâğıdı... Bakalım ne yazmış?"

Naşit Nefi Efendi, sevgili karısından mersul bu ahiret mektubunun yine aramıza saçacağı dehşetleri düşünmekten mütevellit bir raşe ile elini cebine soktu. İç içe katlanmış, kenarı yaldızlı, en âlâ nevinden beş tabaka İngiliz takrirliği çıkardı. Cadı, madı ama kadının 'etiket'e bu derece-i riayeti doğrusu hayretimi mucip oldu. Bu kâğıtları nereden bulmuş? Öbür dünyada da kırtasiye mağazaları mı var? İngiliz ticareti orada da mı revaç-yab olmuş?

Zevcim elinde patlayacak bir bomba varmış ürkekliği ve hemen o ihtimamla kâğıtların katlarını açtı. Ben de omzundan sarkarak kalbimi ve bütün mevcudiyetimi kemiren bir merakla gözlerimi diktim. O katların arasından çıkacak satırları arıyordum. Nihayet muhteviyat-ı mektup gözüktü. Hayal-i muhteremin çarpık çurpuk, bî-kaide hattını derhal tanıdık. Hüsünsüzlüğüne rağmen yazı pek okunaklıydı. Biz adeta tatil-i teneffüs edercesine bir dikkatle sutur-i atiyeyi okumaya başladık.

19
Zevç Zevceye Sevişmek Memnu

Sevgili zevcim efendim hazretleri,

Hayat-ı zevciyetimizin inkişaf-ı tam saadetinde bâd-ı serd-i mevt beni o aşiyane-i mesudiyetimden bu ecel-zâra savurdu. Öksüz kalan iki nihal-i ömrümün boyunları büküldü. 'Ölenle ölünmez' meseli meşhurdur. Siz ba-sefa muammer olunuz. Benim gaybubetimle feleğin yıktığı köşe-i beytinizi, diğer bir kadını hayatınıza teşrikle tamir, güç bir keyfiyet değil. Fakat teehhülde bu kadar istical de reva mıdır? Kefenim solmadan, firaş-ı zevciyetinizde boş biraktığım mahal, henüz tamamıyla soğumadan aguşunuzu diğer kadınlara tahsiste hemen gün fevt etmediniz.

Leyle-i zifafımızda, hayatımızın can-berleb-i ezvak olduğumuz o ilk mesut gecesinden itibaren bana döktüğünüz diller, ettiğiniz sadakat yeminleri hep kizp ve riya mıdır? Dirilerin kolları arasından daha dün ayrılmış sevgili ölüleri için varlıklarından

tefrik edebilecekleri son hisse-i şefkat ve olanca nişane-i muhabbetleri çürüyen o muazzez vücutların üzerine birer mermer kabir inşa ettirmekten ibaret midir? Yalnız bununla hayatın mevte karşı deyn-i lazımı ifa edilmiş oluyor mu? Hayır efendiciğim, hayır... Ölünün diri akrabasından istediği mezarlar değil, elem-i iftirakı lâ-zeval bir samimiyetle hâhişanının kulûb-i teessür ve ihtiramında metfun kalmaktır.

Hadise-i mevtimden sonra insanların kirli vicdanlarını ölümün maddiyet-i şikaf kuvveti, sermediyetin nafiz nazarıyla görmeye başladım. Yevm-i tedfinimde üzerime kürek kürek toprak atılıp cemaat-i müslime istima-i Kuran için etraf-i kabrimde hep çömeldikleri anda siz de bükük, melul bir çehreyle bir servinin sâkına dayanmış, dün varken bugün yok olan refika-i hayatınızın sizden ebediyen tebaüdünü, adem kapısından mechuliyete üfulünü seyrediyordunuz. Fakat bu hüzün, halkı aldatmak için yüzünüzde bir maske gibiydi. Bütün dirilerin cephelerini setr eden bu riya yüzlüğü altındaki asıl vechiniz, görüyordum, gülüyordu.

Siz sureta nüfuz-i nazara mani bir cismaniyete maliktiniz, fakat benim için vücudunuz güya Röntgen şuaıyla şefafet-i tamme kesp etmiş bir şekil-i gayr-i maddiyette idi. Hariç ve dahilinizi aynı vuzuhla seçebiliyordum. Hücerat-ı dimağiyenizin bütün çümbüş-i tahassüsatını fosforla yazılmış bir levha-i münevvere gibi okuyordum. O riya-yı hüzün maskesi altındaki hissiyat-i hakikiyenizi görünce duyduğum acıyı an-i irtihalimde Azrail aleyhisselamın ruhumu bütün zerrat-ı hayatiyemden ayırarak kabz eylediği o na-kabil-i mukayese vec'-i azim esnasında hisseyledim.

Zihninizden şunlar geçiyordu:

"Narin, balık etinde, sarı ela gözlü, açık kumral kadın severdim. Merhume Binnaz ise mülahhama karip bir vücutta, adeta abanoz gibi kara gözlü, kara saçlıydı. Nasılsa kısmet olmuş, almışım ama hiç zevkime göre bir kadın değildi. Bu defa tamamıyla meşrebime muvafık bir güzelini arayıp bulayım. Bir erkek için her yeni teehhül cedit bir devre-i hayattır. Bu dünyadaki tecditlerin en

mesut ve lezzetlisi zevce değiştirmek olduğuna şüphe yok. Ben ölüp de arkamdan o kalaydı tahsis edecekleri eramil maaşını beğenmemek bahanesiyle bir başkasına varmayacak mıydı? Bu ikinci zevcine karşı Binnaz'ın ağzından, maazallah, alelgafle benim ismimin kaçması bile kendi için büyük bir terbiyesizlik ve adeta günah sayılacaktı. Ben onlar için tahatturu gayr-ı caiz soğuk bir hayal olup kalacaktım. Zevcesinin vefatından sonra ağlayan her zevcin samimiyet dumû'na inanmamalı. Ben de biraz ağlar görüneyim de âdet yerini bulsun."

Kabilinden birçok tefekkürattan sonra definden avdette ilk tesadüf edeceğiniz kadına şirin görünmek için fesinizi, bıyığınızı tanzime başladınız.

Sizden sonra kenar-ı medfenimde talkın için bekleyen imam efendinin vicdanını tarassut etmek istedim. O, sarığı altında kırpıştırdığı gözlerinin her hareketiyle, bu cenaze hizmetinde gündüz der-cep edeceği paranın miktarını tahminden sonra gece devr-i hatminden alacağı meblağı buna ilaveyle türlü hesaplar yapıp duruyordu.

Cemaatten diğer zevatın vicdanlarına indim. İnsanların son menzili olan o siyah çukurun başında cümlesi suveri birer huşu ile boyun eğmiş oldukları halde bu fani hayatlarında, o hufreye girmek için adeta birer istisnaiyet derecesinde hemen lâ-yetenahi şeyler düşünüyorlardı. Bazılarının nevi tefekkürlerini söylesem hayattan nefret edersiniz.

Vakit-i hayatımda bana gösterdiğiniz caliyet ile bade-l-vefat vicdan-ı hakikinize vakıf olunca ruhum raşe-i ıstırapla çırpınırken zevçlerinin aynı vefasızlığına uğramış, kabristanın bütün genç kadın ruhları etrafıma toplandı. Hep bu mazlum, firkat-zede ervah mateme başladı. Henüz hayat-ı hicrisi tamamıyla muntafi olmamış bulunan cesedimde, bu tesir-i şedid ile ihtilacat peyda oldu. Etrafımdaki ervah-ı mazlumenin icabet-i ed'iyesiyle kalbim ruhumu celp etti. Dirildim. Şimdi üzerime tab'an ruhum hulul ile cesedimi canlandırıyor yahut onu istediği müddet terk ederek

meyt halinde dinlendiriyor. Be-lütuf-i Huda böyle mevt-i ihtiyariye zarfında dirilip ölümün mazhariyet-i fevk-at-tabiasından sonra zevçlerinin vefasızlığından müşteki zevecat-ı mağdure secde-i şükrana vararak dediler ki:

"Cenabıhakka bin hamd ü sena olsun... Sen, bu mucize-i hayata, bizim yanık bağırlarımızdan feveran eden ateşli dualarımız berekatıyla nail oldun. Ara sıra bize rahmet okumayı bile akıllarına getirmeyerek aldıkları bizden genç kadınlarla hem-aguş olmayı yegâne zevk-i hayat bilen zevçlerimizden intikam almak için seni tarafımızdan mebus tayin ettik. Dünya yüzüne çık... Hep o vefasızlara hadlerini bildir."

Şimdi ben, böyle mühim bir sıfat-ı mebusiyeti haizim. Islah ve terbiyeye kendi kocamdan, yani sizden başlayacağım. Salah kabul etmekseniz şebekemin dahilinde bir kabirlik boş bir mahal var. Sizi çekip oraya alacağım. Çünkü size olan muhabbetim, hakkımdaki vefasızlığınız nispetinde büyüyor. Şiddet-i tahassürüm na-kabil-i tahammül bir raddeye geldi.

Sizi kariben aguş-i mezarıma alacağımı, kabrimi esna-yı ziyaretinizde, lahdimin satıh-ı hârâsında beliren mutasavvıfane şiirle anlattım. Fakat siz maksadımı pek anlamamazlıktan gelerek kalben suret-i aher ile telakkiye yol aradınız. Efendiciğim dünya fani, ahiret baki... Münhemik olanlar için cihan-i hayatta uzun müddet ikamet tezyid-i maâsiden başka bir netice vermez. Dün geçirdiğiniz ömür, bugünkü varlığınıza nazaran bir 'hiç' değil midir? Hep böyle hiçliğe munsap, eyyamın taakubundan müterakim bir ömür-i küllinin, heyet-i mecmuası da hiçten başka ne olabilir? Hayatı böyle benim gibi ahiretten muzaaf bir nazar-i nafizle görseniz onun şen, hazin bütün ebleh-firibane varlığının mahz-ı abes olduğunu anlardınız. Bunu bazı feylesoflarda tasdik etmiştir. Fakat abesi tasdik, abesten ibâ ile müessir olur. Daima işretin mazarratından bahsedip de her günkü gıdasına bir-iki kadeh daha ilave eden ayyaşın bu tasdikinden ne faide memuldür?

Benim yaşadığım şu hususi hayat-ı garibemce olan suret-i telakkime nazaran her 'hayy' eblehtir. Çünkü ebleh olmasa yaşayamaz. Çünkü hayatın bütün kavanin ve kavaid-i meriyesi eblehiyet esası üzerine tanzim edilmiştir. İnsanların kendilerini eblehiyet fevkinde görerek bu vasfı içlerinden bazıları aleyhinde sarf etmeleri eblehiyetin birinci nişanesidir. Sırmalı urbaya malik bir çocuğun pejmürde kıyafet diğer bir çocuğa kurulması gibi... Hakiki zekâ mani-i gururdur. En akıllı olanın bu mazhariyeti en akılsızları kendinden küçük ve şayan-i istihza görmek için bir sebep olamaz. Bütün hükümetlerin suret-i teşekküllerine dikkat ediniz. Bu ebleh-firiplik esası üzerine kurulmuştur.

Henüz en mütemeddin addolunan hükümetler, mensubîn-i hademesini gittikçe yükselen birtakım meratibe taksim etmiştir. En âkıl, en diplomat hükümet adamı zirve-i meratibte bulunur. Bu zatın eyyam-ı resmiyede giymek için sırmalı esvabı, mücevherli nişanları, kordonları, altın zincirli kurdelaları vardır. Bu pürşaşaa müzeyyinatın her biri büyük bir yararlık ve hizmet mukabilinde ihraz olunmuştur.

Efradı milyonları geçen bir millet içinde en zekisi, en fatini, en hamiyetlisi işte bu adam olduğuna bu sırmaların, pırlantaların, zümrütlerin, yakutların delaletiyle herkes inanmaya mecburdur. Bu bir hakikat midir? İşte bu sual çok su götürür. Çünkü mütefenninin biri bir mikyas-i zekâ aleti icat edip de bununla bil-müsamaha her şahsın derece-i akliyesi nüfus tezkeresine diğer evsafı miyanına kaydedilmek âdet olsa hükümetin evc-i umurunda bulunan zatın mahiyet-i dimağiyece had-i azamiyi irae edemediği görülür ve mikyas-i aklın en cevherli gösterdiği kafaların hemen memnu-ül-amel birer mevkide kalmış oldukları da kemal-i hayretle meşhut olur.

Sırma ve mücevher gibi şeylerin vefret-i akıl ve irfana alamet addedilmesinde isabet olup olmadığı büyük bir feylesoftan sorulsa hekîmin bir tebessüm-i arifane ile vereceği cevap şundan farklı olmaz:

"Yetmişinden sonra ak sakallı bir adamın cicili bicili tıfıl-fırıp bir kıyafetle sokağa çıkması ve bu hamule-i zer ve cevheri şeref-i âdemiyetine bir delil addeylemesi aklen şiddete mi, hiffete mi delalet edeceği erbabınca câ-yı tereddüt değildir. Yirminci asrın insanları intibah-ı terakkileriyle ne kadar övünseler henüz medeniyetlerinin karnaval devrini geçirememiş oldukları görünüyor. Ehad-ı nastan birisi serpuşunun üzerine gerçek, yalancı çelenk gibi bir şey taksa sokakta bir hiffetine gülmedik adam kalmaz. Ötekine gülünmez. Çünkü o resmiyeti haizdir. Resmi şeylerin tuhaflığı ne dereceye varsa bunlardaki garabete tamik-i nazar edilmemek âdet olmuştur. Hayvanatın dişini, tırnağını, boynuzunu sökerek bunlarla tezeyyün eden Afrika vahşilerine medeni Avrupalılar güler. Fakat generallerin şapkalarındaki hayvan tüylerinin gülünç olmak itibarıyla ötekilerden ne farkı vardır?

Her fert kendinin diğer insanlardan daha akıllı olduğunu iddia ve iraeye yol arar. Bazıları dehalarını ispata suver-i makule ile muvaffak olamayınca enzar-ı dikkati celp için artistvari saç bırakır, tırnak uzatırlar. Bir satırını anlayamadıkları kitaplara aforozlu tenkidat yazarlar.

Hükümetler, kendi büyük adamlarını halka heybetli göstermek için onların yalnız saç ve sakalıyla iktifa etmezler. Çünkü sokakta ak olsun, siyah olsun saçlı sakallı adam çoktur. Enzar-ı nas bunları kesret-i rüyetle artık işbaa gelmiştir. Hem saçın, sakalın mutlak alamet-i fazl ve hamiyet olamadığı da halkın mücerrebidir. Binaenaleyh hükümetler, hüdam-i hassasını sırmalayıp telleyerek, tarsi ve tezyinle bir şekil-i mehibe sokarak meydana çıkarmak mecburiyetindedir. Saç ve sakaldan erbabının ilim ve fetanete pek kail olamayan ahalinin bu sırmaları, pırlantaları görünce hayretten ağzı sulanıyor, gözleri kamaşıyor, o parıltıların ve mücevherlerin hamillerini büyük adam tanımak zarureti artık hasıl oluyor. Böyle bir millet İngiliz olsun, Alman olsun, Fransız olsun henüz hal-i tufuliyette demektir.

Sevgili efendim, bu mudhike dünyasından çık... Hayat-ı hakikiyeye gel... Milyarlarla insan sürüleri içinden birkaç feylesof yetişip de hakikati cehele-i nasın cebhe-i bî-mağzına ne kadar bağırsalar beyhudedir. Bu âlem yalan dolanla kaim bir riya dünyasıdır. Hayat sahte şaşaalarından tecrit edilse bi-lezzet kalır. Söner. Aldanmayınca kimsede yaşamak arzu ve cesareti kalmaz. Hakikati bilmek kalbe ferah değil kasvet ve nevmidî verir. Şu garip hayatımla henüz istirahat-i mutlakaya eremedim. Sen beraber olsan dünyayla bir alakam kalmaz. İkimiz birlikte mevtin huzur-i tamından müstefit oluruz.

Naşit Nefi seni bîaman bir muhabbetle, şiddetle, dehşetle kıskanıyorum. İstediğim anda sana büyük bir fenalık edebilmek kuvvetine malikim. Bu kudretimi suiistimal etmemek için son gayretimi elden bırakmıyorum. Lakin kıskançlıkla sine sine yanan kadın hissiyatının vehleten alevlenerek bir bürkan-ı gayz kesilmeyeceği bilinemez. Hakikati söylüyorum. Benden günah gidiyor. Zevcen Şükriye Hanım'la döşeğinizi ayırınız. Sizi firaş-ı sefanızda hem-aguş gördükçe tengî-i medfenimin zulmetleri içinde bütün bütün sıkılıp boğuluyorum. Hiçbir muameleniz, hiçbir cilveniz, sevişmeniz, öpüşmeniz yok ki enzar-ı yeis ve infialimden mestur kalabilsin... Zevcenle mülatefe, mülaabe edeceğin zamanlarda beni aranızda hazır biliniz. Ne kadar gizli odalara kaçıp üzerinize kapıları kilitleseniz, lambaları söndürüp karanlıklara çekilseniz en kalın yorgan altındaki en ufak bir hareketinize yine mahrem oluyorum. Zevcine muhabbeti benimki kadar taşkın bir kadının bu basıra-sûz ahval-i samimiyeniz karşısında düşeceği yeisin derecesini insafla bir tasavvur ediniz. Şimdiki zevcinle benim zamanımda hiç yapmadığın tarz mülaabeler icat ediyorsun. Benimle beş-on dakikada usandığın sevişmelerin onunla saatlerce devam ediyor, yine bıkmak bilmiyorsun. Bazen refakatimde yalıyı ziyarete diğer ervah-ı latifede geliyor. Hayâsızlığınızdan ârlanıyorum. Mahrem sandığınız her bir muamelenizin badema melaik-i siret enzar-i masume önünde cereyan ettiğini bilerek

artık utanınız. Hiçbir an odanızda yalnız bulunmadığınızı biliniz.

Dirilere karşı bu kadar samimi, medit beyan-ı mütalaata, şu bulunduğum âlem-i esrardan bazı hakayık sezdirmeye mezun değilim. Bu gösterdiğim cüretin akıbeti benim için pek vahim olabilir. Patlayacak vahametin serpintileri sizi de suret-i müellimede zahm-dar edecektir. Birader ve hemşire gibi edebinizle yaşayınız. Beni mecbur-i tevbih etmeyiniz. Yalının taşlığında hayatı sönen ortağım, sözlerimin ciddiyeti için başka delile lüzum göstermez zannederim.

Hisar Mezarlığı
2 Teşrinievvel 13..
Emine Binnaz

20
Havadan İnen Mektup

Garabeti dehşetinden efzun bu tehditnamenin hitam-ı kıraatında zevç-zevce ikimizi de derin bir düşünme aldı. Bu hal ne ciddiye benziyordu, ne latifeye... Bu kadar dedikodunun ahiret nazarıyla dünya hakkında yürütülen bu acayip felsefenin, bir ruh tarafından suduruna iman edelim mi, etmeyelim mi? Çünkü levs-i cihandan el çekmiş bir ruh, bu derece adi bir ihtirasla, nefsaniyetle alude kalamaz. Bu ahiret mektubunu efendinin cebine hangi hain el koydu? Bu komedyayı bize oynayan kimdir? Nakabil-i red ve cerh birçok hakayık karşısında yine içimize kurt düştü. Yine kalbimizde bi-nihaye şüpheler, tereddütler uyandı. Zevcim dedi ki:

"Tuhaf hal... Bir kadı ölse, dirilse, cadı olsa, melek olsa, her ne olsa yine tıynet-i nisviyesi değişmiyor, bütün ihtirasatı, kıskançlıkları, densizlikleri, huysuzluklarıyla kadın kalıyor. Bak şu

ahiret mektubunda Binnaz, bana ve evladına hayır dokunacak makulattan bahsetmiş mi? Nesip'i, Ragıbe'yi hiç kâle bile almamış, çocuklarını unutmuş. O yalnız seni benden, beni senden kıskanmakla meşgul... Gözü başka şey görmüyor."

"Bir nevi ihtiram ve itidal-i hekîmane ile başladığı mektubunu müthiş bir ültimatom suretinde bitirmiş. En mahrem muamelatımıza kadar isal-i nazardan bir an hâli kalmadığını söyleyerek bizi el ele temastan mene uğraşıyor. Rezaletin, kepazeliğin de bundan ötesi olamaz. Daima bizimle beraber, daima aramızda mevcutmuş. Kendisi güya ölü olacak, fakat en bed-hûy diri kadınların sû-i ahvaliyle mütehassis bulunuyor. Mademki mezarını boş bırakarak her lahza aramızdan eksik olmuyormuş. Diğer türlü külfetlere ne hacet efendim... Cadılık nikabını bütün bütün çâk ile evin hanımı benim diye gelsin, şuraya köşeye kurulsun... Elhamdülillah efendi siz bedenen, nakden her ikimize de kocalık etmeye muktedirsiniz. Rabbimin emri dörde kadar... Bir kadın cadı olmakla küstahlığını ahkâm-ı şer'iyenin tağyirini talep mertebesine vardıramaz ya! Herkes diri karılarının üstüne çifte çifte evleniyor. Bir şey olmuyor da siz ölmüş zevcenizin üzerine teehhül ederseniz ne lazım gelirmiş? Ahval-i mahremanemizi temaşaya melek-siret ervah-ı latife refikalarını da beraber getiriyormuş. Burada tiyatro mu oynanıyor? Bu hanımlar eğlenmek için mezarlarından çıkıp seyredecek mudhik-feci sahneler arıyorlarsa bizim firaş-ı hususiyetimizden başka ibret alacak calib-i nazar manzaralar bulamıyorlar mı? Ölümle kocalarından ayrılmış firkat-zede ervah-ı mağdure vefasız zevçlerinden intikam almak için Binnaz Hanım'ı taraflarından mebus intihap etmişler. Allah allah! Ölüm rabbimin değil mi? Bu hanımları kocaları mı öldürmüş? Emrihak vaki olunca ölülerin dirilere karşı adaveti mi lazım gelir? Karısı ölen bir erkeğin tekrar teehhülü memnu olduğu hangi dinde, hangi şeriatte, hangi kitapta görülmüş? Zevçleri vefat eden hanımlar başka kocaya varmıyor mu? Felaket-i mevt ile karılarından ayrılan ricalin, ervah-ı mağduresi bivefa refikalarından ahz-ı sâr

için neye bir hortlak erkek bulup da mebusen dünyaya göndermiyorlar? Daire-i mebusanda bir de ölüler fırkası mı görülecek? Dünyanın en medeni memleketi olan Londra'da bile henüz kadınların intihapçılığı, mebusluğu kabul olunmuyor da bu ervah nasıl bu kadar ileri varıyor? Hangi birini söyleyeyim efendim! Bu mektubu okuyan, her satırında, her kelimesinde hiddetten kudurur. Çünkü her cümlesi akla, mantığa muhalif... Biri hakka makrun değil. İçinde sevap, salim bir harf yok. Efendi, ervahla münasebette bulunduklarını iddia eden bir nevi tarikat erbabı var. Bunlar 'ispirit' mi deniyor, ne deniyor, git... Bunların ileri gelenlerinden birkaçını ara... Bul... Bu mektubu göster... Okut... Onlar, bu mesleğe tarih-i dehaletlerinden beri ruhların bu kadar azılısına tesadüf etmişler mi, sor... Anla... Ahiretten bu mealde bir mektup gelebilir mi? Bu zevattan hiçbiri, irtihal etmiş akraba ve hısımlarından böyle şedid-ül-meal evamiri havi tehditnameler almış mı? Başımıza gelen bu garip halin emsali mesbuk mu? Tahkik et... Diğer ervah vesatetiyle Binnaz Hanım'ın ruhunu biraz inan-i idareye almak hususunda bize vaat-i himmet edebilirler mi? Bizi ihata eden şu esrar-alut ahvale rağmen böyle acayip bir mektubun ervah namına diriler tarafından tertip edilmiş olması ihtimali de var mıdır? Derdini söylemeyen derman bulamaz. Haydi, kocacığım paçaları sıva... Lazım gelen yerlere başvur... Böyle akıldan hariç esrar içinde yaşanmaz."

Zevcim bütün bu sözlerimin isabetini tasdik etti. Aynı fikirde olduğunu söyledi. O günden itibaren amik tahkikata girişti.

Gece oldu. Zulemin ortalığı istilasıyla bizim de kalbimize bir kâbus-i havf ve dehşet çöktü. Gündüz her şeyden şüphe etmiş, ruh-i aziz aleyhinde bol bol atıp tutmuştuk. Fakat şimdi gece korkuyor, titriyorduk. Çünkü hayal-i muhterem bizim en hafi harekâtımızın gayr-i meri bir şahidi, seyircisi olduğunu bize anlatmıştı. O anda kendisi bizimle beraberdi. Gündüzki cesaretimizle geceki bu raşelerimizi görüyor, ihtimal bizimle eğleniyor, belki de ikimizi birden çarpmak için an-ı mahsusunu bekliyordu.

Uyku zamanı geldi. Karı koca bir döşekte mi yatacağız? Ne mümkün! Bu cesaret ikimizde de yoktu. Binnaz Hanım o mutavvel, o müdellil ültimatomunda bu memnuiyeti sarahaten bildiriyor, sözlerinde şemme-i latife bulunmadığına taşlıkta mevt-i aniye uğrayan ortağımı delil getiriyordu. Biz artık karı koca gibi değil, birader-hemşire nezahet-i hissiye ve muhabbet-i safiyesiyle yaşayacaktık. Emir böyleydi.

Zevcim o gece karyolayı bana terk etti. Kendi için odanın bir köşesine ayrı yatak serdirdim. Bu tefrik-i firaş keyfiyeti evin içinde epey kil ü kâlı mucip oldu. İhtiyarî görünen bu iftira, karı koca beyninde ilk bürudet husulüne atfolunuyordu. Kaynanam buna çok sevindi. Hizmetçiler sebeb-i bürudeti taharriyle hayli yoruldu.

Döşeklerimize başlarımızı koyacağımız esnada zevcim dedi ki:

"Memnu olan şeyin lezzeti insanın nazar-ı tahassürü önünde beş-on misli artar. Şükriye seni aldım alalı bana bu geceki kadar iştiha-aver göründüğünü bilmiyorum."

Efendi bu sözünü henüz bitirmeden tavan arasında bir gürültü oldu. Fareler miydi, yoksa ruh-i muazzez, kocasının bu ihtiyatsız mütalaasından dolayı onu ikazen patırdı mı ediyordu? Hemen zevcime cevap verdim:

"Birader efendi bu gece odanızda yatan kadının aynı sülb ve batından gelme, halis hemşireniz olduğunu ikimizin de selamet-i hayatı namına unutmamalısınız."

Naşit Nefi Efendi içini çekerek:

"Mesele ruh-i muazzezin keyfine kalırsa ben dünyadaki bütün genç kadınların kardeşi, yalnız kendine, yani Binnaz Hanım'a karşı meşruiyet, daha doğrusu müsaade-i izdivaca malik bir erkeğim..."

Böyle söylene söylene türlü kuruntular, korkular içinde dalmışız. Bu tefrik-i firaşı takip eden sekiz-on geceyi karı koca bir oda dahilinde, karşıdan karşıya kedi ciğere bakar gibi birbirimize enzar-ı tahassür atfiyla geçirdik. Yekdiğerimize pek yakın ve pek uzaktık. Biraz uzansak el ele temas edebilecek bir kurbiyette fa-

kat adem-ül-muvasala iki muhtelif âlemdeymişiz gibi bir hayat-ı iştiyak geçiriyorduk. Korkudan ruh-i muazzez hakkında zahiri ru-yu ihtiram göstermeye uğraşmakla beraber hakikatte bu melun cadı aleyhindeki gayz ve infialimiz büyüdükçe büyüyordu. Her gece döşekten döşeğe konuşuyor, bu müddet-i iştiyak uzadıkça hayal-i muhtereme dair yürüttüğümüz muahezatın şiddeti de artıyor, artık nefsimize buyurmadığımız anlarımız, ihtiyarımızdan daha kuvvetli feveran zamanlarımız oluyordu.

Bir gece yine hayal-i gayr-i muhterem (evet, bu tabiri bazen ağzımızdan kaçırıyorduk) aleyhinde epeyce atıp tuttuk. Netice-i infialatımız olarak zevcim dedi ki:

"Şükriye her vebali boynuma olsun..."

"Ne var?"

"Ne olacak! Artık dayanamıyorum. Koynuna geleceğim."

"Aman efendi!"

"Amanı zamanı yok."

"Bu kadar zamandır dişimizi sıktık. Birdenbire ihtiyatsızlık göstermeyelim. Yine gayret edelim."

"Ne vakte kadar?"

"Bilmem."

"Bilmezsin ya! Bu gayretin sonu nereye varacak?"

"Efendiciğim onu kim tayin edebilir?"

"Hiç kimse... Bu meçhul netice karşısında nasıl yaşanır?"

"Zihin, akıl alır bir şey değil ki cevap vereyim."

"Bu keyfiyetin mizan-ı akıla vurulması lazım gelirse şu netice çıkar."

"Hangi netice?"

"Biz şer'an, nizamen, kanunen zevç-zevce değil miyiz? Bunda şek var mı?"

"Hayır..."

"Zevcem Binnaz Hanım Allahın emriyle doğduğu gibi yine irade-i yezdanla gömülmedi mi?"

"Evet..."

"O halde bu cadının zevciyetimize müdahaleten vaki olan memnuiyetleri, tecavüzleri sırf istibdat, fesat, zulüm eseridir."

"Doğru..."

"Gayr-ı muhikk hiçbir şeye serfüru etmemelidir. Fazilet ve lazıme-i âdemiyet budur. Bir zalimin icra-yı istibdadına yol açanlar, taaddiye tahammül gösterenlerdir. İmkân-ı müdafaa varken meskenetle bâr-ı zulmü nefsinde kabul, insanlığa yaraşır bir hareket değildir."

"Ne yapalım?"

"Gayr-ı muhikk olan her şeye karşı isyan farzdır. Allah müdafaa-i hakkı insanlara emir ve en muazzez, en büyük kullarını bu hususa memur eylemiştir."

"Amenna... Hepsi doğru... Ben de başka türlü düşünmüyorum. Fakat efendi, biz karı koca vakit vakit birer nöbet-i galeyan geçiriyoruz. Sade kurusıkı söylenip duruyoruz. Elimizden başka bir şey gelmiyor ve gelmeyecek de..."

"Niçin gelemesin?"

"O cadı, bir insan... O bizi her suretle tehdit, tedhiş ediyor. Ona karşı bizim ellerimiz daima bağlı bulunuyor."

"Neye bağlı bulunsun?"

"Bağlı değilse buyurunuz bakalım ne yapabiliriz?"

"Bundan sonraki emirlerine hiç kulak asmayız, katiyen ehemmiyet vermeyiz."

"Efendi bundan sözden ibaret cesarettir. Fiiliyata gelince ikimizde de yürek terelelli..."

"Karıcığım beni o kadar da cebîn zannetme... Kavlimin fiilime mutakabat-ı tammesini şimdi sana ispat ederim."

"Nasıl?"

"Döşeğine girip seni mütehassirane deraguş etmekle..."

"Ne haddine!"

"Vallah Şükriye haftalardan beri misk gibi burnumda tütüyorsun."

"Kandil çöreği gibi mi?"

"Çöreğin, böreğin çok fevkinde..."

"Korku dağları bekler."

"Sana olan şiddet-i arzum billah cadı korkusundan aşkın bir mertebeye geldi. Galeyan-i sevdadan yüreğim gümbür gümbür atıyor."

"Korkudandır, korkudan..."

"Aşkımın korkuya galibiyetini sana ispat edeceğim diyorum."

"Canım ne vakit?"

"İşte şimdi..."

Zevcim hakikaten pür-ateş bir savlet-i âşıkane ile yatağından fırladı. İlk dildar-i şebabetine karşı birinci cümle-i muvaffakiyetine atılan çılgın bir genç feveranıyla döşeğime gireceği esnada vehleten havf ve hayretten büyüyen gözlerimin dehşetinden o da şaşırarak sordu:

"Ne var?"

"Yukarı bakınız..."

Başını kaldırdı. Beyaz, iri bir kelebek gibi havada titreyerek, çalkanarak dolaşan bir kâğıt parçasını gördü. O anda peyda olan bu sihirli, bu esrarengiz varakpare, şüphesiz ruh-i azizden gelen uhrevi bir mektup, bir tehditnameydi. Bu hakikat ikimizin birden kalbimize doğdu. Evet... Hayal-i muhterem cadılıktaki fevk-et-tabir, fevk-et-tasavvur kuvvet ve dehşetini birçok hadisatla bize ispat etmiş ve zavallı ortağımı taşlıkta zemin-i helaka sererek bir numune-i intibah ve intikam göstermişken biz onun bu infial ve emirlerini hiçe saymak istedik. Karı koca hilaf-ı tembih yine firaş-ı muhabbetimizde birleşmek arzusuna düştük. Sabırsızlık gösterdik.

Kâğıt, havada birtakım zikzaklar takip ettikten sonra çırpına çırpına sukut eden yaralı bir kuş gibi, odanın ortasında masanın kenarına indi ve oradan kayarak yere düştü.

Hayal-i muhteremden, ayrı döşekte yatmak emrini aldığımız vakitten beri etrafımızı iyice seçebilmek için odamızda gece kandil yerine sabaha kadar kuvvetli bir lamba yakıyorduk. İkimizin

birden gözlerimiz, yerde hâlâ çırpınıyor gibi duran kâğıda dikildi. Bu mektup semadan mı, ahiretten mi, mezardan mı, işte öyle bir semt-i meçhulden geliyordu. Fakat hanenin sakfından nasıl geçip de oraya düştü?

Cadının o ana kadar bize gösterdiği harikalar gibi bu son işine de akıl erdirmek, bizim kârımız değildi. Biz şimdi ahiret hava postasının bu kâğıdı bize suret-i isalindeki garabetten ziyade eğer bu hakikaten bir mektupsa muhteviyat-i tehdit-amizi neydi? Onu meraka başladık.

Zevcimin arzu-yu deraguşla açılan iki kolu yanlarına sarktı. İştiha yangınıyla parıldayan gözlerinin ateşi söndü. Zevk-i buse ile ihtizaz eden dudakları şimdi korkudan, hayretten, helecan-i tehlikeden titriyordu.

Gözlerimiz kâğıttaydı. Fakat döşekten döşeğe geçen mahremane muhaveremiz üzerine nazil olan bu garibeye el uzatmaya korkuyorduk. An-ı temasımızda çarpılacak mıydık? Ne türlü bir muamele-i müntakimaneye uğrayacaktık?

Feveran-ı aşkla deminden kocaların en kahramanı kesilen Naşit Nefi Efendi'nin bu tereddüt ve helecanını görünce dedim ki:

"Efendi korkmayınız. Kâğıdı alınız. Bakalım ne yazılı? Ruh-i azizin muradı, bizi şediden tedip olaydı bu varakpareye bedel yukarıdan başımıza cesim taşlar düşürerek ikimizi de ezerdi. Yine bize karşı bir maksad-i tebliği var. Neymiş anlayalım!"

"Böyle olduğunu neden anladın?"

"Canım bu kadın aramızdan hiç ayrılmadığını bize kaç defa anlattı. En gizli müşafehelerimizi bile işittiğine artık şüphe kalmadı. Bu bedahatlere karşı biz göz yumduk. Hilaf-ı rızası hareketlere kalkıştık. Tam döşeğime gireceğiniz esnada bu kâğıt havada gözüktü. Efendi siz bir ruhun yed-i sevda ve zaptında bir erkeksiniz. Evet, onun memlûk-i müebbedisiniz. Bu halinizi bilip başka bir kadına arz-ı muhabbet ve takarrüp tehlikesinden katiyen içtinap ediniz. Hem kendinize, hem bir bigünaha büyük bir fenalık vuku bulacak."

Bu sözlerimden bütün bütün şaşıran efendi, gözleri kâğıda merkuz olarak daldı kaldı. Ne yapacağını kestiremiyordu. Onun bu tahayyür ve kararsızlığını görünce hemen döşekten fırlayıp kâğıdı aldım. Lambanın yanına götürdüm.

Bir kopya kâğıdı gibi inceydi. Üzerinde mor kurşunkalemle muharrer şu satırlar gözüktü:

Efendi,

Maneviyetin bahşeylediği suhulet ve adem-i meriyet hasebiyle her lahza sizinle beraberim. Nefs-i emareye tabi her fert şeytanın mürididir. Seni iblisten tebit, rahmana takarrübüne uğraşıyorum. Dünyevi zevcenden muhabbeti kes... Uhrevi zevcenin aşkı ve maneviyeti muhittir. Nikâh-ı dünya seni benden başka bir kadına meşru kılamaz.

Bu gece aranızda zelle suduruna ramak kaldı. Akıbet-i vahimeyi niçin derpiş-i mülahaza etmiyorsun? Böyle bir an-i zaaf tehlikesine bir daha düşmemek için zevcenle odanızı ayırınız. Emrim katidir.

Na-kabil-i infikak zevcen
Emine Binnaz

Ben bu satırları cehren okurken zevcimi raşe aldı. Artık işin şakası kalmamıştı. Bazı tasavvufi ve manevi cümlelerin manalarını pek anlayamadık. "Uhrevi zevcenin aşkı maddiyet ve maneviyetini muhittir" ifadesi bazı cinci hocaların ağzından işitilen mübhem-ül-meal sözlere benziyordu. Hele "Nikâh-ı dünya seni benden başka bir kadına meşru kılamaz" kavl-i hodu hiçbir suretle şayan-ı kabul değildi. Fakat itirazımızı hangi müddeiye karşı edecektik? Muvacehemizde ruh namına kendini türlü suver-i acibede ihsas eden bir hayalden başka bir şey yoktu. O hayal ki söylüyor fakat dinlemiyordu.

21
'İsprit' Reisiyle Münakaşa

Naçar o geceden itibaren zevcimle odalarımızı ayırdık. Her emrine böyle suhuletle tabiyet gördükçe ruh-i gayr-i azizin büsbütün şımararak kariben Naşit Nefi Efendi'den talakımı da talep edeceğini biliyordum.

Gece odamda yatmak için İrfan Kadın'ı yanıma verdiler. Ben korkumdan bir can yoldaşıyla da iktifa edemeyerek pederimin hanesinden bir hizmetçi daha celp ettim.

Naşit Nefi Efendi odasında tek başına, evet, yapayalnız yatıyordu. Cadı karı kocamı elimden aldı. Zavallı adamı, böyle tefridi, geceleri gidip o bedbahtın koynuna kendisi girmek için miydi? Bende adeta şedit bir kıskançlık başladı.

Sabahları zevcim kaleme gidinceye kadar ancak bir lahza görüşebiliyorduk. Çehresi derin bir mağmumiyetle günden güne zayıflıyor, soluyor, saçında, sakalında aklar peyda oluyordu. Her

günün müruruyla artık anlıyordum. Benim odadan defimden efendi için yeni, naşenide, müthiş bir suret-i zevciyet başlamıştı. Onu odasında artık yalnız bulunca cadı sade koynuna değil, biçarenin kalbine, ruhuna, bütün damarlarına hulülle tekmil vücudunu serâpa kaplayarak bu talihsizi her an benden biraz daha tebit, ahirete, mezara, kendine takrip ediyor, dünyadan çekip götürüyordu.

Bu işitilmemiş felaketten adamcağızın halası kabil olmayacak mıydı? Bunun hiç çaresi yok muydu? Kendiyle görüştüğüm kısa anlarda, huddamlı hocalara[26], ervah ile iddia-yı münasebet eden kimselere müracaat tavsiyesinden geri durmuyordum. Deniz düşen yılana sarılır, derler. Na-kabil-i izah fakat gözümün önünde cereyan eden garip, elim ahvalden sonra ben de adeta aptallaşmış, eskiden inanmadığım birçok vahî şeye vücut vermeye başlamıştım.

Bu tavsiyelerim nihayet müsmir oldu. Bir gün efendi bana dedi ki:

"Şükriye ibramların üzerine birçok yere başvurdum. Nihayet şehrimizde bir 'spiritizm' cemiyeti keşfettim. İleri gelen azalarından biriyle dost oldum. Vukuatı ber-tafsil anlattım. Bu zat çok şaştı. Böyle hırçın, akur ruhları, büyük ervah-ı hâkime nüfuzuyla zapt ve tedip mümkün olacağını söyledi. Beni reisleriyle görüştürecek."

Zevcim birkaç gün sonra "Cemiyetin reisiyle görüştüm. Muhterem bir zat... Binnaz'ın cadılığı hadisesini pek garip buldu. Bu meseleyle meşgul olmayı vaat etti," tebşirinde bulundu.

Nihayet bir akşam bizim yalıda akd-i cemiyet edileceğini haber verdi. Filhakika üç gece sonra bizde toplandılar. Yarısı Frenk, yarısı Türk yedi-sekiz kişi geldi. Misafirleri en geniş mahallimiz olan mabeyn odasına aldık. Beyefendinin müsaadesiyle iki hizmetçimi beraber alarak çubukluğa saklandım. Çünkü içeride

26 Cinci hoca.

edilecek sözleri hep işitmek istiyordum. Çubukluğa, tahtaboşun penceresinden girilebiliyor, kapısına kulak verilince mabeyn odasında edilen lakırdıları tamamıyla işitmek mümkün oluyor ve azıcık baş uzatılırsa içerisi de görülüyordu.

O geceki cemiyete pederimi de davet ettik. Pederim pek muannit ve Frenklerin 'septik' tabir ettiği hilkatte bir adamdı. Bu kadar bedahatlere rağmen o hâlâ bu cadı meselesini Binnaz Hanım'ın mezardan hurucu sureti haricinde ihtimalat ile izaha uğraşıp duruyordu.

Hakikat her neyse bir dereceye kadar bu gece anlaşılacak, Binnaz Hanım'ın ruhu davet olunarak kendinden istizah-ı keyfiyet edilecekti. Ben çubuklukta[27] serâpa kulak kesildim. Meraktan çatlıyordum.

Nihayet meclis başladı. Fakat pederimin mütearrız ve gürültülü sedası bütün seslerin fevkine çıkıyordu. Reis-i cemiyete hitaben diyordu ki:

"Reis efendi hazretleri ölüm istisna kabul etmeyen bir kanun-i umumidir. Hatta her lisanda bu hakikati müeyyit 'ölen dirilmez' 'giden geleydi babam gelirdi' gibi durub-i emsal vardır. Bunun Fransızcası da 'il n'y y a que les morts qui ne reviennent pas' 'proverb'i olacak zannederim. Hakikat böyleyken nasıl olup da bizim Binnaz Hanım alâ rivayeten mezarından çıkarak böyle âlemi birbirine katıyor."

Reis:

"Efendi biz buraya meselenin bu cihetini halletmek için gelmedik. Bu münakaşada asr-ı hazır mütefekkirîni henüz bir vuzuha eremedi. Bu çok uzun sürer bir keyfiyettir. Bizim bu geceki içtimaımız kendinden istizahta bulunmak üzere bir ruhu davet içindir."

Pederim gülerek:

---

27 Eskiden yuva şeklinde duvara oyulup genellikle oyma ve nakışlarla süslenen, tütün çubuklarını koymaya mahsus yer.

"Davet tabiri hoş..."

"Neden?"

"Efendim bu dünyanın hali bir 'devridaim'den ibarettir. Teceddüt diye insanlar kendilerini aldatıp duruyor. Teceddüt yok. Eskimiş, unutulmuş fikirleri, başka birer isim takarak yeni namıyla meydana çıkarıyorlar. İşte teceddüt bu... Siyasat da öyle... Moda da öyle... Tarih de öyle... Her şey öyle... İskender-i kebir zamanı neyse Napolyon da o... Şimdiki vakit de o...

"Acayip şey... İskender zamanında buhar kuvvetini makinelere tatbik var mıydı? Elektrik... Radyum... X şuaı... Bunlar tanınmış mıydı?"

"Aman efendim... Ağzı kapalı ateşte kaynayan bir tencerenin kapağının kımıldadığını gören insanlar, kızgın buharda bir kuvvet olduğunu asırlardan sonra keşfederek bunu makinelere tatbike kalkışmış. Pek geç istifade edilmiş bir feraset-i beşeriye... Halbuki buhar, tabiattaki rolünü hilkatle beraber oynayıp duruyordu. Bu yeni bir şey değil. Cüretimi affedersiniz. İşte sizin 'davet' tabiri de öyle..."

"Bir şey anlayamadım."

"Efendim, memleketimizde cinci hocalar, min-el-kadim bu davet tabir-i mahsusunu istimal ederdi. Birtakım sadedil hacet erbabı ellerinde, avuçlarındakini bu davetlere sarf ettikleri halde içlerinden nail-i maksad olanı hemen görülmemiştir. Eski cincilerin yerine şimdi 'spiritizma', 'manyetizma', 'hipnotizma'cılar çıktı. Evvelkiler cinleri, perileri çağırırdı. Şimdikiler ruhları celp ediyor. Yine o külfet, yine o davet... Fakat lütfen teşrifleri haber verilen meduvvîn-i kiramı meydanda gören yok. Hep laflar o laf... İddialar o iddia... Yalnız kisve-i kelam tebdil edilmiş, isimler değiştirilmiş."

"Ervaha inanmıyor musunuz?"

"İnanacağım bir şeyin mahiyetini tanımak isterim."

"İsbat-ı mahiyeti kabil olmayan şeylere ne diyeceksiniz?"

"Bunlar için düşünürüm. Çok düşünürüm."

"Mahiyetleri bilinemediği için harareti, ziyayı, elektriği ve saireyi inkâr mı edeceksiniz?"

"Eserleri delaletiyle bu kuvvetleri anlıyoruz. Yani bunlar havass-ı hamsemize temas ediyorlar. Dini, felsefeyi, ruhu bir tarafa bırakalım. O bahsimizden hariçtir. Şu sizin davetle gelip bazen kovmakla gitmeyen ruhlarınızı aklım almıyor."

"Bu âlem-i imkânda sizin aklınızın alamadığı daha birçok şey olabilir. Fakat sizin inkar veya adem-i idrakiniz ile onlar mevcudiyetlerine halel gelmez. Sahib-i hane, damadınız Naşit Nefi Efendi, ölmüş zevcesinin azgın, şerir ruhundan şikâyet ediyor. Bu müziç ruhun yaramazlığından bir hane halkı, bir mahalle ahalisi ve hatta bütün sekene-i karye müşteki... Buna ne diyeceksiniz? Meydanda hiçbir sebeb-i iştika yok mu? Hep bu rivayetler sizi aldatmak için ihtira ediliyor zannında mısınız?"

"Faili meçhul birtakım şeyler vuku buluyor. Bu cihet nakabil-i inkâr... Fakat bakalım bu garaip efalin bir ruha isnadı doğru mudur?"

"Fail hakiki ruh değil de ya nedir! Sizin bu hususdaki yeni bir keşfiniz varsa söyleyiniz. Biz de hatamızı anlayarak zehabımızı tashih, cehlimizi itiraf edelim."

"Estağfurullah reis efendi hazretleri... Sizin ruh namına birtakım efal isnat ettiğiniz kuvvet hakkında hiç malumatım yok. Bu baptaki vukuf ve ihtisasınızdan istifade etmek isterim."

"Şimdi Binnaz Hanım'ın ruhunu davet edeceğiz. Kendisinin davetimize icabet ve suallerimize evcibe-i lazıme ita suretiyle vuku bulacak tezahürünü göreceksiniz."

"Ruhun tezahüründen evvel, 'ispirit'lerce mefruz havassı anlamak isterim."

"Ecsat fani, ervah bakidir. Bizim için bu asla şüphe götürmez bir hakikattir."

"Sözleriniz fikrime tamamıyla muhalif de olsa hiçbirine itiraz etmeyeceğim. Yalnız bu meslekteki kanaatinizi öğrenmek merakındayım. Ceset fena bulduktan sonra ruhun bekası sizce

neyle sabittir? Usul-i tecrübîye buna tatbik edebiliyor musunuz?"

"Hayır edemeyiz. İstesek de suret-i mutlakada bir sübut kabil değildir."

"Ruhlar nereden gelip nereye gider ve cesetten infikaklarından sonraki tabiatları nedir?"

"Bunlar derin ve meçhul mesaildir. 'İsprit' görünen bazı şarlatanlar bu mesaile cevap vermeye uğraşarak büsbütün iğlak-i ezhan eylemişlerdir. Ruhlar, cesetlerden kurtulduktan sonra cazibe-i arza tabi kalıyor mu? Küre-i arz dem-i hilkatinden beri mürur ettiği bir noktadan bir daha geçmemek üzere feza dahilinde bir top mermisinden yetmiş üç defa daha seri bir seyir-i müdhiş ile uçup gitmektedir. Hadise-i mevt ile cesetlerinden ayrılan ervah, cazibe-i umumiye esaretinden de masun kalıyorsa küremiz bu ruhları fezaya saçarak baş döndürücü meşiyet-i ebedisinde devam ediyor demektir."

"Bu fezaya saçılan ervah, sonra ne oluyor?"

"Besbelli bu'd-i mücerredin o noktasından diğer bir seyyarenin hin-i mürurunda o âleme geçerek başka cesetlere hülul ediyorlar."

"Esaret-i umumiye namını verdiğiniz cazibe kanun-i şamilinden hür kalacak mertebe gayr-i cismani olan ruhlar nasıl olup da diğer bir âleme meczup oluyorlar? Hem gayr-i cismaniyeti biz hangi hissimizle duyabiliriz? Yahutki o gayr-i cismaniler mevcudiyetlerini bize ne vasıtayla ihsas ediyor?"

"Efendi, her tarikatta iptida, vasat, intiha yahut kemal vardır. Bir müntesip, mebadî için zihin yormadan vasata yükselecek kadar istidad-i hizmet göstermeden esrar-ı kemali istiknaha kalkarsa tabii bir şey anlayamaz ve bu hali aynen, elifba görmeden bedi ve beyandan hal-i nikata uğraşan bir gafilin cehd-i beyhudesine benzer. Bu gafleti gösterir ki böyle bir adam için kemal yolu müebbeden kapalıdır."

"Ruhu ulum-i tecrübîyeden hiçbirinin erişemeyeceği surette cismaniyetten tecrit ettikten sonra onu meclis-i müşaverenize

davet ediyorsunuz. Gayr-i cismani bir şey mefruz esîr dahilinde bile bir ihtizaz husule getiremez. Bununla teati-i hissiyatınız nasıl kabil oluyor? Anlaşılamaz. Cazibe-i arzdan kurtularak fezada kalan bir ruh, kendinden her lahza bir top mermisinden yetmiş üç defa daha seri bir seyirle ayrılan küre-i arza elli sene... Yüz sene sonra nasıl zihinleri durduracak bir bu'diyette kalıyor? Siz onu çağırır çağırmaz bu mesafe-i gayr-i mutasavvereden nasıl koşup gelebiliyor? Hem faraziyeniz veçhile bu ruh-i meduvv, kurbiyetinden geçen bir seyyareye atılıp bir ceset-i saniye hulul eylemişse bu vücudu uykuda yahut camit bırakarak mı bu davetinize icabet ediyor? Arzımız ervah-ı emvatı bu seyahat-i fezaîsinde, yoluna saçarak gidiyorsa hiç şüphe yok ki diğer seyyarattan bırakılmış serpinti, ecnebi ruhların bir kısmını da topluyor. Bir mübadele-i daimede bulunuyor. Küre-i arzdan infikakı yüz seneyi tecavüzle seyyare-i diğerde tecessüt etmiş bir ruhu çağırdığınız anda bu ikinci cesedini her ne suretle ise terk ederek buraya geliyor. Küre-i arz üzerinde yüz sene evvelki ecdat ve ekaribi hakkında sorduğunuz suallere cevaplar veriyor. Demek ki hayat-ı arzîsini tamamıyla tahattur ediyor. Bu faraziyeye göre meyanemizde seyyarat-ı saireden gelme ervah-ı muhacire erbabı bulunmak lazım gelir. Niçin hiçbirimiz diğer âlemdeki hayattaki tahattur edemiyoruz? Bu faraziyelerinizin kabulü takdirinde ucu bucağı gelmez birçok suallere yol açılır. Meselenin içinden çıkılmaz. Gayr-i cismani bir şey mefruz, mevki-i tetkike vaz edilemez. Biz ruhun varlığını ancak bir ceset dahilindeki tezahüratıyla anlıyoruz. Mahiyet-i ruh tetebbu edilecekse ancak ittihadıyla kabil-i tezahür olduğu vücut dahilindeyken tetkik edilmelidir. Ceset berhayatken ruhun ne olduğunu anlayamazsak bu lâne-i dünyevisinden âlem-i ahere pervazından sonra keşif-i hakikat için arkasından sevk-i zihin etmek pek abes olur. Ruhsuz ceset nasıl inhilal ediyorsa cesetsiz ruh da bizim gibi havas-i hamseleri ianetinden diğer suretle düşünemeyenler için manasız bir kelime hükmünü alır."

"Ervahın fezaya saçılmayıp da küre-i arzda istikrarları farz edilse mesele bir şekil-i imkân ve makuliyet bulmuş olur mu zannediyorsunuz?"

"Bilemem... Bu sadette sahib-i malumat ve salahiyet değilim."

"Rû-yu arzda yevmî yüz bini mütecaviz vefiyat vukua geliyor. Bu miktar senede 36 milyona, bir asırda 3 milyar 620 milyona ve on asırda 36 milyara ve keza ve kezaya baliğ olur. Bu gayr-i meri sekene-i arz nereye dolar? Bu tekessür karşısında, zihinler bunalıp da bu kadro hariçlerine bir mahreç bulmak icap ederse ervah-ı müterakimenin arz üzerinde ecsad-ı saireye hulullerini kabul, nevanma zaruret hükmünü alır."

"Reis efendi hazretleri, affedersiniz, bu biriken şeyler ne tabiattadır? Onu anlamak isterim."

"Söyleyeceğim. Asıldan sonra itizal da vardır. Avrupa mu'tezile-i ruhîyûnu der ki emvat-ı beşeriyenin cümlesinden bade-l-mevt bir hayat-i müteakibe, yani zindegî-i ruh kalmaz. Bunlar hayvanat misillû cesetleriyle beraber müebbeden söner. Bu nevilerin cevher-i ruhîleri o derece gayr-i mukavim ve hiçtir ki kendilerinden hisse, fikre temas edecek bir eser kalmaz. Bunlar için bil-kimya, bil-hendese bir tarif bulmak da gayr-i kabildir. Nasıl anlatayım! Bunlara nispeten bir müvellid-ül-mâ zerresi bir kaya derecesinde mukavim ve sert kalır. Bu nevi ervah-ı zaife esîr dahilinde adeta inhilal ederek ruhlara madde-i ibtidaiye teşkili için hazine-i umumiyeye geçerler."

"Affedersiniz reis efendi, şu beyanatınız, bendenize gayr-i fenni birtakım indi sözler gibi geliyor. Cismani olmayan bir şey için madde-i ibtidaiye tabirini nasıl kullanıyorsunuz?"

"Hiç ve adem gibi yoklukları ifade için de her lisanda kelimeler, isimler icat olunmamıştır. Bir yokluk, yoklukla beyan edilemez. Buna madde-i mevhume de diyebiliriz."

"Demek ki deminden beri olan sözlerimiz mevhumat üzerine, öyle mi? Tuhaf şey... Aman devam buyurunuz... Bakalım bu

mevhumatla hangi mevhum hakikatlere ereceğiz? 'Ervah-ı zaife' tabirine bakılırsa 'ervah-ı kaviye' de bulunmak zaruret-ı mantıkiyesi hasıl oluyor."

"Evet..."

"İzah buyurunuz, rica ederim..."

"Nev-i diğer mu'tezilîn-i escattan sonra ervah-ı baki kalıyorsa bu ruhlar ne oluyor, nereye gidiyor, sualine şu cevaı verir: Bu'd-i mücerret ile zamanın havass-ı maddiyemize nispeten olan şeraiti bu iki şeyin tabiat-ı hakikiyeleri hakkında bize bir fikir-i sadık ve salim veremez. Çünkü bizim vesait-i hissiye ve tetkikiyemiz maddi ve nispidir. Ruh ve fikir gibi şeylerse bir mekân tahayyül etmez. Mahaza ruh-i saf, ruh-i mahz olamaz diyenlerin iddiaları da yabana atılamaz. Mevcudiyet-i ruhiye ancak bir mekân işgal eden bir maddeye taallukla kabil-i tasavvurdur. Binaenaleyh ruhlar arasında da müsavat yoktur. Ervah-ı âliye, ervah-ı adiye vardır."

"Aman reis efendi, hayat-ı maneviye için de bir müsavatsızlık çıkarmayınız. Çünkü dünyada bu davadan bıktık. Ahirette de bunun derdini çekmeyelim."

"Evet... Evlad-ı beşerden bazıları, mevcudiyetlerinden hemen haberdar değil gibidir. Hayvanla insan beyninde bir hayat geçirirler. Ervah-ı âliye ise kendilerinden habîrdir. Bunlar hayat-ı dünyevilerinde olduğu gibi bade-l-mevt de tamamiyet-i şahsiyelerini bil-muhafaza âlemden âleme seyahat ve cesetten cesede hululle edvar-ı tekamüliyelerini takiben tezyid-i cevher ve kıymet ederler."

"Bu sözlerinizi ilim ve fenne, akıl ve mantığa o kadar muhalif buluyorum ki evvelce adem-i itiraz kaydını dermeyan etmiş olmayaydım şimdi öfkemden bar bar bağıracaktım."

"Hiddetle münakaşa edilmez."

"Ama bir sözünüz ötekini nakız ediyor. Tahammül olunmuyorum ki... Evvela ruhları gayr-ı cismani farz ettiniz. Sonra bunlara biraz maddiyet vermeye kalkıştınız. Bir insanın bade-l-mevt

şahsiyetini kaybetmeksizin cesetten cesede hululle öle dirile, öle dirile edvar-ı tekamüliye geçirmesi, âlemden âleme dolaşması kudemanın tenasüh kavillerine benziyor. Yeni zaman feylesoflarından bazıları Budîlerin[28], Brehmenîlerin meslek ve itikatlarını biraz şekil-i diğerde uyandırmaya uğraşıyorlar. Bu sözler çok defa söylenmiş fakat insaniyet için bir menfaat-i katiye hasıl edememiştir. Eflaton, *Phaidon* unvanlı eseriyle bu fikri müdafaa etmiş, Lamartine'e de *Sokrat'ın Mevti*[29] namındaki manzume-i felsefiyesi, *Phaidon*'dan sanih olmuştur. Ölüm, hayattan geldiği için hayatın da ölümden doğduğu esasına müstenit felsefe... İnsan yeniden bir şey öğrenmezmiş, evvelce başka bir âlemde bildiklerini tahattur edermiş. Filan filan... Bunlar eski nağmeler... Biz sizin mesleğinizden akla, fenne mülayim malumat istiyoruz. Ruh, alaik-i cismaniyeden tecerrüdünden sonra nasıl işitiyor, nasıl görüyor? Kendinde şemme, lamise nasıl bulunuyor ve sizinle nasıl tesis-i münasebat edebiliyor? Ruhların tezahüratı bahsinde en evvel insanı düşündüren hususat bunlardır."

"Bu gibi mebahiste kendi his ve fikrimizi, hakikat zannıyla tetkikata girişmemiz hatadır. Mesela bizim cismaniyetimize ve havassımıza nazaran hava, bir cisim-i sulb değildir. Zahmetsizce hava derunundan geçebiliriz. Fakat bir demir kapıdan geçemeyiz. Elektrik içinse emir berakistir. O, demirden geçer gider. Fakat hava ona na-kabil-i mürur gibi gelir. Demek elektrik için hava zor geçilir bir cisim-i sulb, demirse sehl-ül-mürur bir madde-i gayr-ı sulbedir. Cam, elektrik için kesif, 'manyetizm' için şeffaftır. Adelat-ı vücudiye, melbusatımız ve haşeb, X şuaı için şeffaf ve cam ise kesiftir. Binaenaleyh kendi havassımızı sahih ve yanılmaz bir mikyas-ı tabiat ittihazıyla her şey hakkında hüküm-i kati vermeye kalkışırsak çok aldanırız. İlim ve fen dediğiniz şeyler de daha pek hal-i mebadidedir. Güvenilmez."

---

28 Budist.

29 La Mort de Socrate (1823).

"Efendim, fennin bazı hususattaki kudretsizliği, anlaşılamayan şeyleri onun aleyhinde birer delil gibi istimale bir sebep olamaz."

"Bizim meslek ve itikadımızı birkaç sözle size hulasa edeyim. Evvela cesetten mütecerrit olarak ruh vardır. Saniyen ruh, henüz fennen gayr-ı malum melekata maliktir. Salisen ruh, vesait-i hissiyeye muhtaç olmaksızın uzak mesafattan tezahürde bulunabilir. Evet... Tabiatta faaliyet-i muhtelifede bir unsur-i ruhî vardır ve bunun esası bizim için henüz meçhuldür."

"Birkaç kişi bir araya gelip ellerini şerait-i malume ile bir tahta masanın üzerine vaz ederse gizli bir kuvvet husule geliyor ve bu kuvvet, faili meçhul birtakım harekâta, garaibe sebep oluyor. Buna seyyale-i asabiye, ruhîye... Her ne derseniz deyiniz. Bunun vücudunu kabul ederim. Fakat hakikati gayr-i mekşuf bu kuvveti, ruhlara isnatla birçok şarlatan 'medyum'ların ellerinde mesele, gûnagûn eşkâl-i acibe ve gayr-ı tabiiyeye sokularak türlü zünun-i batılaya yol açılıyor. Bu kuvvetin meçhuliyetini, ukul-i basite erbabını iğfale alet suretinde suiistimal etmemelidir. Bir masa, kimsenin eli dokunmaksızın hareket ediyorsa bu taharrükü ölmüş dedemin yahut büyük anamın ruhuna isnatta mana yoktur. Çünkü masayı, etrafında bulunan zevatın seyyale-i asabiyeleri mi oynatıyor, büyük anamın ruhu mu? Zevat-ı müctemia, masayı nasıl oynattıklarını kendileri bilemedikleri halde bunda ruh-i ceddelerinin sun'u bulunduğunu neden anlıyorlar? Bu meçhuliyet, her iki taraf için de aynı derecede muhtaç-ı ispattır. Binaenaleyh ervahın istiktabı suretiyle meydana çıkarılan yazılar, vuku bulan sual-cevaplar, halledilen meseleler nazar-ı ciddiyetle görülecek şeyler değildir. Malumiâlinizdir ki edvar-ı kadimeden iki devlet, netice-i harbin nasıl zuhur edeceğini anlamak için kabl-el-muharebe 'oracle'lara[30], hatiflere, günahlara müracaat ederler, tefeüllerden sonra cenge başlarlardı. O zamanlar ezhan-ı

30 Kahin.

şerriyenin tufuliyet anlarıydı. Şimdi biz böyle tefeüllere gülemez. Mademki 'isprit'ler böyle büyük suallere cevap itası kudretini iddia ediyorlar, niçin Rusya hükümeti Japonlarla muharebeye başlamazdan evvel beş-on medyum ve 'isprit' cemiyeti toplayıp da hal-i mechul ederek o mağlubiyet-i azimeden donanmasını, ordularını kurtaramadı? Reis efendi hazretleri istikbal, istikbal-i siyasi tarihin, mantığın kıyasatıyla belki biraz seçilebilir. Diğer suretle bunu keşif kabil değildir. Kâşiflik taslayanlar ruh olsun, insan olsun şarlatandır. İnsanlara meçhul kalan istikbal, ruhlara neden malum oluyor? Bade-l-vefat, hale, istikbale ait bütün esrar-ı ilahiye bunlara inkişaf mı ediyor? Tabiat, bizden pek çok şey gizlemektedir. İnsanlar ilmen, fennen bu esrara hulul için uğraştıkça her sene binlerce kurban veriyor. Mesela şu son senelerde tayyarecilik ilerledi. Evvelce namı bile yokken meydana adeta bir fen ve sanat çıktı. Henüz bir tekemmül-i katiye eremedi. Fakat anlaşıldı ki uçulacak. Süfün-i havaiyenin, sefain-i bahriye derecesinde bir tekemmüle müstait olduğu görülüyor. Lakin nasıl? Tabiat bu sırrını bize ifşa için daha içimizden çoklarını hak-ı mevte serecek. Hilkat, esrarını bize pek pahalıya tevdi ediyor. Öyle 'isprit' masası başına oturup tıkırtıları sayarak halden, istikbalden esrar almaya uğraşmak safderunluktur. Mademki bize meçhulattan haber verecek hayırhâh ruhlar varmış, niçin bunları çağırıp da 'Oğlum imtihandan geçecek mi? Bu sene maaşım artacak mı? Zevcem kız mı, oğlan mı doğuracak?' kabilinden tufulane şeyler sorayım! Halledilecek ne mühim müşküller var. Bugün Edison gibilerinden tutunuz da mikrobiyolojiyle uğraşanlara kadar bütün erbab-ı fennin dâr-ül-iştigallerindeki mesai-i mütemadiyelerini görseniz, hayrette kalır ve pür-teessür kesilirsiniz. Niçin hanımın, oğlan doğuracağını size haber vermek hayırhâhlığında, daha doğrusu mâlâyaniliğinde bulunan ruh-i kâşif, bu mütefenninlerden birinin kulağına eğilerek 'Şu suretle istihsal olunacak bir serum var. Katiyen tedavi eder,' tarzında bir muavenette bulunmuyor? Yoksa ellerine geçen unsurları söylet-

mek için suni cehennemlere, gayya kuyularına, hararet, bürudet, elektrik işkencelerine sokup çıkaran ehl-i fen, ruhlara müracaata üşeniyorlar mı? Emin olunuz reis efendi, bir sır-ı fennîyi bulmak için senelerle it'ab-ı zihin, efna-yı hayat etmektense sekiz-on kişi bir masanın başına geçerek ruhlardan gelecek cevaba sessizce beş-on dakika intizar eylemek, yorgunluksuz bir iştir."

"Bu gibi mesail-i mühimmede iki müntehada dolaşan zihinler, hal-i müşküle elverişli değildir. 'İspritizma'nın da tarihi vardır. Bu mebhasla isimleri fennin ser-defter-i iftiharında mukayyet zevat-ı marufe uğraşmış, bunlar müsadif oldukları garaibi fenle talik edememekle beraber mülayim suver-i izahiye de bulamamışlardır. Çünkü ruh başladığı zaman fen, susuyor. Crookes, Varley, Morgan gibi ve daha bu ayarda İngiliz uleması, gördükleri ahval-i garibiyenin sıhhatini, yani kabil-i itiraz olmadığını ve bu hadisat için cesetlerinden ayrılan ruhlar tarafından ikaı kabul edilmekten başka bir faraziye-i izahiye bulunamayacağını bildirmişlerdir. Hele elektrik âlimi Cromwell Varley, acip görülen bu vukuatın *Surnaturel*, yani fevk-at-tabia olmadığını iddia ediyor."

"Böyle mahiyeti meçhul, ispatı muhal, izahı müşkül hususatta herkes istediğini söyleyebilir. Mademki ruhiyûn, mesleklerine ait müşkülata birer suret-i izahiye bulmaya, yani kulp takmaya hasr-ı mesai ediyor, cevaplarını hakikat telakki edememekteki mazeretimle beraber yine bazı suallere verecekleri cevapları merak ediyorum. Mesela ruh deyince evinde bir terbiye, bir vukuf, fevk-el-hayat bir kuvvet, bir nüfuz, bir ağırlık, bir tekemmül-i manevi tasavvur ediyoruz. Halbuki şu masa başına davet edilen ervahın içinde pek hoppaları, zirzopları, setsepet diyenleri, abuk sabuk söyleyenleri, adeta terbiyesizleri var. Lütfen bu ciheti izah buyurur musunuz?"

"Ruhlar mütecessit veya gayr-ı mütecessit olsun, yani ister ölü, ister diri ruhu olsun hemen aynı tabiattadırlar. Mesela hafifmizaç, terbiyesiz, cahil bir adamın ruhu da aynı meşrep ve hilkatte olur. Yevmî binlerce insan ölüyor. Bunların içinde âlemden,

fazıldan ziyade cahil ve münasebetsizler var. Bu ervahın ölümden evvelki ittisafı neyse bade-l-mevt yine odur. Değişmez."

Naşit Nefi Efendi söze karışarak:

"Bu sözünüzü kabul ederim. Zevcem müteveffa Binnaz Hanım, hayatında densizlik, muziplik, mucizlik, huysuzlukça her neydiyse bade-l-mevt olan tezahüratında yine öyle görünüyor."

Pederim:

"Reis efendinin söylediği nazariye, bit-tatbik damadım tarafından kabul edildi. 'İsprit'lerin bütün hakikatleri işte böyle suhuletle taayyün ediyor galiba... Dünyada *Surnaturel* yokmuş. Her kaziyede icabına göre bir tasdik veya ret ile iddia sabit olup bitiyor."

Reis:

"Evet... *Surnaturel* yoktur. Kimya-yı batıl dokturu İsviçreli Parasels'den sonra Almanya edib-i meşhuru Goethe iptidai mahlûkattan; heva perilerinden; define, hazine muhafızları tılsımlı cinlerden; karakoncoloslardan bahsetmiştir. Bunlar mevcut ve hem de mahlûkat-ı gayr-i tabiiyeden değil tabiiyedendir. Mevcudatta, gayrıtabii bir şey olamaz. Tabiat bu mahlûkatı muhittir. Bunlar onun fevkine nasıl çıkabilir ki fevk-at-tabia olsunlar? Binaenaleyh bu meseleyi tetkik ve tetebbu etmek, fennin vazifesidir."

"Şimdi Binnaz Hanım'ın mezardan çıkıp çocuklarına yemiş getirmesi, zevcine tehditname göndermesi efal-i tabiiyeden midir?"

"Bu ahval hakikaten vaki ise tabii olmak zaruridir."

"Aman reis efendi, ben pek asabi bir adamım. Tahammülümle bu kadar oynamayınız. Diğer emvat mezarında, çürüyerek türaba münkalip olurken Binnaz'ın giyinip kuşanarak, diri zevcinin celb-i meyline uğraşması, ortağıyla rekabete kalkışması, nasıl ahval-i tabiiyeden olabilir? Ölüm tabiatın bir kanun-i mutlakîdir. İstisna kabul etmez."

"Beyefendi kuru iddiayla dava kazanılmaz. Gözümüzün önünde cereyanla harikulade görünen bazı hususatın ahval-i

tabiiyeden olduğunu biz, ruhiyûn iddia ediyoruz. Bu iddiamızı kabul etmiyorsanız aksini ispat ediniz. Bendeniz *Surnaturel* yoktur, diyorum. Bu davamı bil-mantık size ispat ederim."

"Buyrunuz, ispatınıza muntazırım."

"*Surnaturel* ne demekti? Kavanin-i tabiye, daha doğrusu kuvva-yı tabiiyenin fevkinde, haricinde olan demek değildir?"

"Evet..."

"Mesela yüksek bir dağdan bir vadiye, dereye, göle, denize şarıl şarıl su aktığı çok defa görülmüştür. Fakat bir vadi veya dereden bir cebelin zirvesine doğru bir cereyan-ı makusla dişli, 'şimendifer' gibi bayır yukarıya su aktığı meşhut olmuş mudur?"

"Hayır..."

"Böyle bir şey görürsek ne deriz?"

"*Surnaturel*..."

"Çünkü bir ırmak veya nehrin yokuş yukarıya akması, cazibe kanununa külliyen muhaliftir. Fakat böyle fevk-at-tabia zannolunan bir şeye tesadüf edilirse bendeniz diyorum ki işte bu *Surnaturel* değildir."

"Acayip!"

"Acayip de değildir."

"Ya nedir Allah aşkına!"

"Bizim o güne kadar görmemiş olduğumuz bir hadise-i tabiiyedir."

"Irmağın bayır yukarıya harıl harıl akması..."

"Evet..."

"Bir insan ruhîyûndan olmazdan evvel sabur, hamul olmaya bütün kavanin-i tabiiyenin berakis olduğunu görse buna asla şaşmamaya alışmalı demek olacak."

"Şüphe yok."

"Bu tahammül elimden gelmez."

"Öyleyse böyle meselelerle uğraşıp da ne kendinizi ne de başkalarını üzünüz."

"Ona da söz veremem."

"O halde merhamet buyrunuz. Bir ırmağın yokuş yukarı cereyanını görsek böyle bir hadise-i garibiye karşısında bulunsak... Ne diyeceğiz? Bunu nasıl izah edeceğiz? Bunda iki ihtimal var. Ya o su yokuş çıkmıyor da bize öyle görünüyor yahut ki hakikaten çıkıyor. Çıkmıyor da öyle gözüküyorsa hata, suyun tarz-ı cereyanında değil bizim galat-ı rüyetimizdedir. Binaenaleyh keyfiyette bir *Surnaturel*'lik yok. Biz hakikate vusul için tashih-i rüyete uğraşmalıyız. Suyun cereyan-ı makûsu bir hakikatse, yani cidden vaki ise hadisede yine fevk-at-tabiilik yok. Çünkü vaki bir şey, gayrıtabii olamaz. Bu hadise-i meşhude zahiren cazibe kanununa tevafuk etmiyor görünüyorsa demek ki meselede *Surnaturel*'lik yok, bizim anlayamadığımız bir cihet-i mühimme var. Fevk-at-tabia deyip işin içinden çıkmamalıyız. Gene maddeyi araştırmalıyız. Böyle ters cereyan eden suyu, arzın cazibe-i merkezîyesinden daha zorlu bir kuvvet, makûs tarafa cezp edemiyor demek olur. İşte bu kuvveti bulmalı. Aklımızın eremediği şeyi inkâr etmemeliyiz. Mesele telli telgraf icat olunmazdan evvel bunun telsiziyle uzun mesafattan muhabere edilebileceği iddia olunaydı kim inanırdı? Yahut ki telsiz telgraf alâtına malik farz olunan iki kişi mühim bir hususa dair iki memleket arasında üç-dört günde gelecek bir haberi birkaç saniyede işaa etmiş olaydılar, bunlar sihirbazlıkla itham olunmazlar mıydı? Fütuhat-ı fenniye bugün *Surnaturel* derecesinde bizi icap edecek kim bilir daha ne kadar şeyleri kabza-i istifade ve izahına geçirecektir? Bi-imkân sandığımız neler neler mümkün olacaktır?"

"Reis efendi ilmin, fennin havza-i fütuhatı nasıl bir suret-i muhayyerede tevessü ederse etsin yevm-ül-haşrdan evvel ölüler dirilmeyecektir. Buna emin olunuz."

22
Ruh-i Şehidin Davete İcabeti

Pederimin bütün itirazlarına cevap verilmek lazım gelse münakaşanın birkaç gün ardı kesilmeyeceği anlaşıldı. Aza-yı cemiyetten bazılarının müdahalesi üzerine bahse hitam verildi.

Lambalar kısıldı. Hazırûn büyük bir tahta masanın etrafına çepeçevre sıralandı. Parmaklar mevhum bir piyanonun perdeleri üzerine uzanır gibi eller dizildi. Nim-gölge içinde ihtiramkâr ve mütevekkil bir intizar hamuşuyla bir müddet müterakkıb oldular. Çok bekletmeden ruhlar geldi. Tıkırtılar başladı. Koca masa, yerini değiştirir bir surette oynuyor, dalgalanıyordu. Bu halka-i davette bulunan pederim birden bağırarak itiraz etti:

"Masa kendi kendine oynamıyor. Siz oynatıyorsunuz. Bazı ellerin masayı dürttüğünü hissediyorum."

Reis:

"Beyefendi sizin gibi bir itikatsızın içimizde bulunması bu geceki içtimaımız için bir muvaffakiyet temin etmez. Sizi halka-i

tecrübemizden çıkarmak lazım gelir. Fakat gönlüm sizi böyle hüsranla terke razı olmuyor. Elimden geldiği kadar tenvirinize çalışacağım. Masanın başından çekiliniz."

Bu ihtar üzerine halka dağıldı. Masa ortada yalnız kaldı. İki-üç arşın kadar 'medyum' reis kendi de çekildi. Herkes kulağını vermiş, gözünü açmış, bir garibe vukuuna hasr-ı dikkatle bekliyordu. Birden bire masanın ortasına bir yumruk indirilmiş gibi bir darbe gümledi. Pederim şaşırarak sordu: "Kim vuruyor onu?"

Reis: "Bilmem... Ara da bul..."

Pederim: "Kim varıyorsa bir daha vursun..."

Bir darbe daha duyuldu. Pederimin istiğrabı arttı. El uzatabilecek bir mesafede masaya yakın kimse bulunmuyordu. Tavandan böyle bir vasıta-i darbîye nüzulüne de ihtimal yoktu. Masanın altından başka her tarafı göz önündeydi. Pederim hal-i şüphe için eğilip masanın altına başını uzatarak "Rica ederim o darbe yine duyulsun," dedi.

Darbe işitildi. Pederim "Birbirini müteakiben üç defa daha..." dedi. Üç defa daha duyuldu.

Pederimin istiğrabı hayret derecesini aştı. Masanın altından çekildi. Bu garibenin fail-i hafisini keşfedebilmek için vâlihane nazarlarla gözlerini yerden tavana, odanın bütün köşe bucağına dolaştırıyor fakat bu taharriyatı def-i şüphesine değil, büsbütün tezayüd-i hayretine bâdi oluyordu. Nihayet anlayamadığı bir hususta müziç bir tecessüs-i tufulane ile lâ-yen-kati aynı suali tekrar eden bir çocuk safvetiyle yine sordu: "Kim indiriyor bu darbeleri?"

Reis ağır, metin ve hemen taktili bir telaffuzla: "Ervah..."

"Hayır..."

"Yine mi hayır?"

"Evet..."

"Ya kim vuruyor?"

"Sizdeki 'force psychique'[31]..."

31 Fizik/maddi güçler.

Sizin gibi ruhun vücuduna bile kail olmak istemeyen bir adam, bende bir 'force psychique' bulunmasını nasıl kabul ediyor? Bu da sizin için bir mukaddime-i mağlubiyettir."

"Belki... İnansam inansam işte ancak bu kadarına inanabilirim. Bundan ötesine kabil değil."

"Ya itikat etmeli veya bu işte bir hile varsa göstermeli."

"Hile göremiyorum. Bu darbeler bila-vasıta gaipten geliyor gibi vuruluyor."

"Geliyor gibi mi? Hâlâ iştibahtan kurtulamıyorsunuz."

"Ne yapayım! Zihnim bir itiyad-ı riyazî ile perverde olmuştur. Dimağım, iki kere iki dört eder katiyetiyle yakın hasıl edemediği şeyleri hakikat olarak kabul etmez."

"Maatteessüf her hakikat bu kadar vazıh bir katiyet-i riyaziye ve suhuletle gelip kendini takdim etmez. Bunları aramak ve halletmek için çok uğraşmak lazım gelir."

"İşte bendeniz her gördüğümü suhuletle kabul etmiyorum."

"Bu gece sizi imana getirmelerini ruhlardan temenni eylerim. Kendim de bu emr-i hayır için mümkün olduğu kadar uğraşacağım. Masa başına buyrunuz."

Yine hep, masanın etrafına dizildiler. Beş-on dakika sonra masa harekete başladı. Reis sordu:

"Gelen bir ruh mudur?" Ruh, yek darbeyle[32] "evet" cevabını verdi.

Masa ayağının her tıkırtısı bir harfe işaretti. Bu işte fevkalade sahib-i rüsuh bulunan cemiyetin kâtibi bu huruf-i müşireyi yan yana getirerek heceler teşkiliyle kelimat-ı matlubeyi kaydeyliyor ve tıpkı telgraf makinesi başında muhabere edilir gibi ruhlarla görüşülüyordu. Bu usul muhabereye alışık olmayanlara bile bir müddet sonra zihni hesab-ı hurufta meleke geldi. Muhabere devam ediyordu:

---

32 Hüseyin Rahmi'nin notudur:
Yek darbe "evet", iki darbe "hayır" demektir.

Reis: "Kimsiniz?"

Ruh: "Girit'te şehit düşmüş bir zabit..."

"Hangi tarih ve hangi muharebede?"

"Seksen dörtte... Eşkıya musademesinde..."

"İsminiz?"

"Mustafa..."

"Burada ne arıyorsunuz?"

"Oğlumla kızımı..."

"Oğlunuz nerede?"

"Mekteb-i harbiyenin son sınıfındayken vefat etti."

"Kerimeniz?"

"Vaz-ı haml esnasında irtihal eyledi."

"Siz ailece şehitmişsiniz. Bu iki evladınız şimdi nerede?"

"Fezada sabih..."

"Demek onlara mülaki olmaya giderken bizim davetimize icabet ettiniz."

"Evet..."

"Ey şehid-i muhterem, içimizde bir itikatsız var. Onu imana getirmek için bize muavenet eder misiniz?"

"Ederim."

Reis pederime hitaben: "Beyefendi şurada bir kütüphane var. Unvanını bize göstermeden rafların birinden bir kitap alınız."

Pederim kütüphaneyi açarak içinden gizlice bir cildi aldı. Reis pederime "Kitabı alınız da saklı tutunuz..." dedi. Pederim cildi redingotunun ucuyla örttü. Reis:

"Ey ruh, beyefendinin elinde saklı tuttuğu kitabın ismini söyler misiniz?"

"Naima tarihi..."

"Kaçıncı cildi?"

"Birinci..."

Reis pederime: "Doğru mu beyefendi?"

Pederim hayretten evvela sararıp sonra kızararak: "Evet... Doğru... Fakat..."

"Fakatı ne oluyor?"

"Kütüphanenin sağ tarafında ikinci rafta duran Tarih-i Naima ciltlerine siz dikkat etmiş olabilirsiniz."

"Ne bana ve ne de davetimize lütfen icabet eden muhterem ruh-i şehide itimat ettiniz. Peki... Kitabı masanın altına sokarak lalettayin bir sahifesini açınız."

"Açtım."

"Ruh! Açılan sahifenin erkamında ulûf hanesinde ne var?"

"Hiçbir şey..."

"Aşerattan?"

"Sekiz..."

"Âhâddan?

"Üç..."

"Demek açılan sahife 183. yapraktır."

"Evet..."

Reis pederime: "Aydınlığa götürüp açtığınız sahifenin numarasına dikkatle bakınız beyefendi."

Pederim bakarak istiğraptan ihtizaz eden bir sedayla:

"Evet, 183... Aynı aynına..."

"Buna ne diyeceksiniz!"

"Hiç!"

"Yine mi adem-i itimat?"

"Affedersiniz reis efendi hazretleri bu kadarını meşhur Fransız hokkabazı Kaznof da yapardı."

"Tabirat-ı ihtiramîye kullanmanızı rica ederim."

"Hokkabaz, fena bir tabir değildir. Ehl-i hüner demektir. Bu garaibi teşbih için başka bir kelime aklıma gelmedi. Bu yaptığınız adeta 'kart forse'ye benziyor. İnsana kitaptan istediğiniz sahifeyi açtırıyorsunuz."

"Demek ki ruh kelimesi burada bir laf-ı musanna... Bu olan şeyleri hep ben yed-i tasni ve maharetimle vücuda getiriyorum."

"İşte nasılsa oluyor!"

"Nasıl oluyor?"

"Hiç aklımın ermediği bir surette..."

"Ya kabul etmeli ya hilesini göstermeli."

"Hilesi... Ortada meçhul bir kuvvet var. Türlü nam verdiğiniz bu kuvveti, suver-i muhtelifede istimalle bizi hayretten hayrete düşürüyorsunuz."

"Bu kuvvet, sözüme nasıl itaat ediyor?"

"Bilemem..."

"Bu kuvvet, ruhun gayrı bir şey midir?"

"Bilemem..."

"Demek bu havarıkın ruhlardan suduruna hâlâ kani değilsiniz."

"İtminan-ı tam ile bir şey diyemem."

Reis ruha hitaben: "Şehid-i muhterem bu itikatsızın tereddütlerini görüyorsunuz. Kendisini mahcup edecek bir harika izharına himmet eder misiniz?"

"Ederim."

"Buyurunuz. Lütfunuza muntazırız."

Hep masa başındaydılar. Odanın hâli bir köşesinde bir tıkırtı oldu. Bütün enzar oraya dikildi. Ta kuytuda, gölgeler içinde duran büyük bir koltuklu, küçük dalgalar üzerinde sallanan bir sandal hiffetiyle iki tarafına yalpa vuruyordu. Herkesi helecan aldı. Koltuklu titreye titreye sanki elim heyecanlarla terk-i mevki ederek bir münhani üzerinde hisara doğru üç-dört hatvelik bir mesafe yürüdü. Durdu. Camit bir cismin bila-vasıta bu taharrükü karşısında pederimin çeşm-i hayreti herkesten ziyade açıldı. Çünkü bu harika, bilhassa kendini imana getirmek için vuku buluyordu. Umuma müstevli, sükut-i istiğrabı ihlale en evvel pederim cüretle:

"Reis efendi koltukluyu muayene etmeme müsaadeniz var mı?"

"İstediğiniz gibi muayenede serbestsiniz."

Pederim kalktı. Koltuğun, taharrüküne hadim, görünmez ince sicim veya tellerle bazı taraflara merbut bulunmadığına em-

niyet peyda etmek için her cihetini dikkatle muayene etti. Her nevi vesait ve revabıt-ı tahrikîyeden tamamıyla hâli buldu ve aldığı müsaadeyi suiistimalden de çekinmeyerek koltukluyu yakalayınca götürdü, eski yerine koydu. Fakat sekiz-on saniye geçmeden pederimin bu sıkı kontrolü altında koltuk, aynı meşiyet-i lerzan ile evvelce gittiği mahale kadar bir daha yürüdü. Pederim bir feveran-ı asabi ve adeta hiddetle koltuğa sarılınca yine eski yerine iade etti. Koltuk pederimin bu asabiyetine mukabil sanki o da bir şiddet-i münfailane izharıyla evvelkilerden daha seri, mürteiş hatevatla o noktaya kadar bir daha yürüdü gıtti.

Mahcup, mağlup pederimin iki dest-i teslimiyeti yanlarına sarktı. Diyecek bir söz bulamadı. Reis bir tavr-ı galibane ile pederimi süzerek:

"Bir itirazınız?"

"Bilakis bir istirhamım var."

"Estağfurullah... Buyrunuz."

"İstiyorum ki bu kuvvet benim damarlarımdan, asabımdan cereyan etsin... Yalnız benim ellerimin altında bulunan masa, soracağım suallere cevap versin..."

"Sizdeki seyyale-i ruhiye tek başınıza bir masayı tahrike kifayet etmez. Masa küçük, hafif olmalı... Beraber iki veya bir kişi daha bulunmalı..."

"Peki, benden başka iki kişi daha olsun..."

Küçük bir masa getirildi. Reisle pederim ve bir kişi daha başına geçti. Masa hareket etti. Bir hayli suallere cevap verdi. Masanın pederimden tarafa gösterdiği hareketlerden istidlalen reis dedi ki:

"Beyefendi sizde hiç memul etmediğiniz derecede kuvvetli seyyale var."

Pederim: "Tuhaf şey..."

"Evet... İtikatsızlığınıza rağmen seyyale-i ruhiye sizde pek kuvvetli... Biraz azim ve sebat gösterseniz mükemmel bir 'medyum' olabilirsiniz."

"Allah esirgesin..."

"Niçin?"

"Çünkü 'medyum' tabiri, nazarımda meczup, mecnun kelimeleriyle müteradif gibidir."

"Yüzüme karşı söylemeyiniz bari..."

"Ben doğruluğu nezakete tercih ederim."

"Ben de hakikatin galebesi için hazm-ı infiale uğraşırım."

Tecrübe masasının başından reis de çekildi. Diğer zatla pederim yalnız kaldı. Masa yine hareket ediyor, hep pederimin tarafına şiddetle eğiliyordu.

Nihayet pederim o zata dedi ki:

"Aman birader rica ederim, masayı benden tarafa böyle hızla itmeyiniz."

O zat:

"Yemin ederim ki ben zerre kadar itmiyorum. Masa sizden tarafa kendi kendine gidiyor. Reis efendinin buyurdukları gibi sizde şayan-ı hayret miktarda seyyale var."

"Aman... Demeyiniz."

"Emin olunuz."

"Şu mazhariyet-i garibemden bil-istifade bu kuvvetimi kendi kendime tecrübe etmek isterim."

Reisin ihtarıyla karşısındaki zat çekildi. Pederim masa başında yalnız kaldı. Parmaklarının uçlarını pek hafif temas ettirir bir surette biraz intizardan sonra masa, cüzi kımıldadı. Fakat deminki şiddetle pederimin tarafına yıkılır gibi bir hareket göstermedi. Bu hali görünce pederim:

"Ben size demedim mi? Deminden masa itiliyordu. Bakınız, şimdi o evvelki şiddetiyle benim tarafıma devriliyor mu?"

Azadan biri:

"Efendim masa demin de itilmiyor fakat iki kişilik seyyalenin taht-ı tesirinde olarak hareket ediyordu. Siz masa başında yalnız kaldınız. Hareket de azaldı."

Diğer bir aza:

"Beyefendi her halde şayan-ı tebriktir. Çünkü böyle ilk tecrübede masayı tek başına hareket ettirmek her zaman tesadüf olunur muvaffakiyetlerden değildir. İçimizden birinin masaya dokundurmaksızın elini yalnız elinizin üzerine koymasına müsaade eder misiniz?"

Pederim: "Ederim..."

Pederimin eli üzerine, diğer bir el vazedilir edilmez filhakika masanın hareketi yine tezayüt etti. Pederimden tarafa meyiller göstermeye başladı. Hazırûndan biri:

"Hakikaten olmaz kuvvet... İçimizde bir 'medyum' daha varmış da haberimiz yok."

Diğer biri: "Beyefendiye yazı tecrübesi yaptırsak..."

Pederim: "Yazı tecrübesi mi? Nasıl şey o?"

"Önünüze bir kâğıt kor, elinize de bir kalem alır, kolunuzu gevşek ve atıl, bila-hareket kendi haline terkle beklersiniz."

"E sonra ne olur?"

"Kendi irade-i dimağiyenizden nebean etmeyen bir kuvve-i hariciyenin tesiriyle eliniz ve kalem harekete gelerek birtakım yazılar belirmeye başlar."

"Deneyelim."

Pederimin önüne yarım tabaka kâğıt koydular. Eline bir kalem verdiler. Kendi haline terk eylemiş olduğu kolu yedi-sekiz dakika sonra gayriiradi harekete ve kalemin ucundan harfler dökülmeye başladı.

Reis: "Bu harfleri siz mi yazıyorsunuz?"

Pederim: "Ben yazıyorum gibi görünüyor fakat ben yazmıyorum. Kolum sanki bir saik-i hafi tarafından idare olunuyor."

"Nasıl oluyor?"

"Evvela kolumun üzerine hafif, yumuşak bir yün örtü örtülür gibi oldu. Sonra elim harekete geldi."

Pederimin bi-ihtiyar hareket eden kalemi, evvela karalama yazan acemi bir çocuğun hattı gibi a, b, c, ç şeklinde birçok huruf-i

mükerrere resmetti. Sonra tab, bat, bot gibi basitten mürekkepe doğru heceler teşkiline girişti. Müteakiben "merdiven", "bunak", "zifos", "gebeş" gibi mütebayin kelimat-ı garibe dizdi, döktü. Nihayet birden bire "Behçet" ismini yazdı.

Reis: "Bu namda bir tanıdığınız var mı?"

Pederim: "Evet..."

"Bu zat kimdir?"

"Ticaret şerikim..."

"Durunuz bakalım. Alt tarafı ne çıkacak?"

"Behçet Efendi'den şiddetle beklediğim bir husus var. Eğer ondan bahsedilirse çok şaşarım."

Pederim sözünü itmam etmeden kâğıdın üzerinde şu kelimeler belirdi: "İki güne kadar Halep'ten poliçe geliyor."

Hep birden yazıyı okudular. Bu cümle ağızdan ağza dolaştı. Pederimin artık hayretten ağzı açık kalmıştı. Reis sordu:

"Şerikiniz Behçet Efendi'yle aranızdaki husus poliçeye dair mi?"

"Evet... Halep'te bulunan şerikimden bir hafta evvel poliçe gelecekti. Gelmedi. Merak ediyordum."

"Bu poliçenin teehhürü meselesinden bizim haberdar bulunmadığımıza ve binaenaleyh ruhlara böyle bir şey söyletmemizin ihtimali olmadığına eminsiniz ya!"

"Eminim. Poliçenin iki güne kadar geleceğinden benim bile katiyen haberim bulunmadığı halde siz bunu nereden bileceksiniz?"

"Buna ne dersiniz?"

"Pes..."

"Bizim ruhlarla münasebetimize ve ervahın harika-i keşfiyatına artık kanisiniz ya!"

"Kani oldum fakat bu kanaatim kör körüne değildir."

"Nasıl?"

"Bu meselede ayıklanacak çok taş var."

"Ne gibi?"

"Ruhlara isnat ettiğiniz bu fevk-at-tabia ahvalin suret-i vukuuna siz de benden ziyade vakıf değilsiniz."

"Belki... Fakat bundan ne çıkar? Şu garaib-i vakıayı inkâr edebilir misiniz?"

"Hayır..."

"Haydi buna ruh demeyelim de bir kuvvet-i mechule diyelim. Bu kuvveti istediğimiz vakit davetle suallerimize cevap alabiliyoruz ya!"

"Buna da zaruri evet, diyeceğim."

"Sizi ikna için yine serd-i edilleye mi başlayayım?"

"Hayır, lüzumu yok. Bu mesele mantıki bir dava değildir. Söz uzadıkça safsata çoğalır. Tenvir-i keyfiyet için icap eden delaili kendim arar bulurum. Uzun müddet tetkikatla meşgul olacağım."

"İstediğinizi yapabilirsiniz. Lakin bu akşam sizden bir ricamız var."

"Emrediniz."

"Şimdi Binnaz Hanım'ın ruhunu davet edeceğiz. Davet-i ervahın ciddiyetine kani olunuz olmayınız, huzur-i ictimaımızı mahal bir itiraza kalkmayınız. Bu gecelik kendinizi mülzem addediniz. Ricamız işte budur."

"İrşadatınızdan istifade edebileceğim noktalarda mutaarrızane olmayan suallerime müsaade ederseniz diğer suretle hiç ağız açmamaya söz veriyorum."

"İstizah makul olursa cevap alırsınız."

23
Şarlatan Ruh

Yine masanın etrafına dizildiler. Ruhanî ıtlakına bihakkın seza olan meclis azaları alelusul ellerini uzattı. Reisin tavsiyesiyle gündüzden odanın bir köşesine bir perde gerilmişti. Tecrübe masası bu perdeden bir metreden ziyade bir mesafede bulunuyordu. Kendi ihtarı üzerine "medyum"un ayakları birbirine iple sıkıca raptedilmişti. Elinin birini pederim, diğerini de Naşit Nefi Efendi tutuyordu. O surette ki onlar müsaade etmedikçe reisin kımıldayabilmesine ihtimal yoktu.

Bu defa masa, medit bir intizardan sonra kımıldadı. Ayağın biri ahiretle dünya arasında telgraf "manipülatör"ü hizmetini görüyordu. Ruhlar odadaki karanlığın tezahürata kâfi olmadığını bildirdi. Buranın üzerinde yanan tek lamba daha ziyade kısıldı. Odayı hemen göz gözü görmez bir karanlık kapladı. Birden bire köşedeki perde kuvvetli bir rüzgâra maruz kalmış yelken bezi

gibi şişmeye, hazırûnun yüzlerine doğru savrulmaya başladı. Kendi kendime "Fırtına koptu. Ortağım geliyor. Binnaz Hanım yine pek hiddetli... Bu gece ortalığı birbirine katacak galiba!" dedim.

Bu esnada pederim bağırdı:

"Suratıma bir el dokundu. Kimdir onu yapan? Rica ederim yapmasın..."

Ruhların bu dest-i nüvazişi birkaç çehreyi daha dolaştı. Bu okşanmadan kimi korkuyor, kimi gülüyordu.

Pederim: "Gıdıklanıyorum. Yapmayınız efendim..."

Azadan biri: "İçimizden hiçbiri terk-i mevki etmedi. Eller de hep masa üzerinde... Emin olunuz bu dest-i latif gaipten uzanıyor."

Pederim: "Hak-ı itiraza malik olaydım karagöz perdesi gibi kurulan şu bezin, oraya sebeb-i talikini sorardım. Zaten gayr-i meri olan ervah, bir perdeyle istitara neden lüzum görüyor? Perde arkasından işi görmek edani-i beşeriyeye mahsustur. Ruhlara yaraşmaz. Merak edilecek şey..."

Pederim sözünü bitirmeden perdenin arkasından doğru odanın içinde hafif bir ziya parladı, söndü. Sanki uzak ufuklardan, gürültüsü gelmeksizin belirip kaybolan bir şemsin aydınlığı odaya aksediyordu. Halbuki pencerelerin kalın astarlı perdeleri sımsıkı kapalıydı.

Masa ayağı esrarengiz tıkırtısına yine başladı. Reis sordu:

"Gelen ruh mudur?"

"Evet..."

"Lütfen kendinizi bildiriniz."

"Şevkiye Hanım..."

"Biz Binnaz Hanımın ruhuna muntazırdık."

"Kendisi gelmedi. Beni gönderdi."

"Kendisi niçin gelmiyor?"

"İhtiraz ediyor."

"Neden?"

"Suallerinizin cümlesine cevap veremeyecek de ondan..."

"Niçin cevap veremiyor?"

"Esrar-ı ervahın hepsi dirilere söylenmez. Bu hususta cidden mazurdur."

"Siz iki ruh, galiba büyük bir muvanesette bulunuyorsunuz."

"Evet..."

"Sizi birbirinize takrip eden sebep nedir?"

"Müşabehet-i nasib..."

"Ne cihetten?"

"Zevç cihetinden..."

"Siz kimin zevcesiydiniz?"

"Mebrur Beyin..."

"Mebrur Bey sizden sonra çabuk mu evlendi?"

"Evet... Benim vuku-i mevtim pek fecidir. Ben (...) Yangınında muhterikan vefat ettim. Zevcim birkaç gececik olsun matemimi tutmadı. Zıya-i fecimin ikinci gecesinde bir halayık istifraş etti. Üç ay geçmeden, ben berhayatken göz atmış bulunduğu bir hanımla evlendi."

"Ölenle ölünmez, darbımeselini bilmiyor musunuz? Ölüm hak olduğu gibi ölen zevç olsun, zevce olsun berhayat kalanın diğer bir kadın veya erkekle teehhülü bir emr-i meşru ve tabiidir. Bu hal zaruret-i ictimaiyedendir. Berhayat zevceleri üzerine birkaç daha evlenen veya metresler tutan erkekler var. Bu hususta kabahat yalnız ricalde de değil. Zevce üzerine evlenmek bir kabahatse ortak üzerine varmak da bu suçun nısfına iştirak demektir. Kabahati yalnız erkeklere yükletmeyiniz."

"Bu hususun muhakemesi uzun sürer. Yalnız size şu kadar söyleyeyim ki zevcesinin hayatında evlenen bir erkek, bu izdivacı mazur ve meşru göstermek için işe bin türlü kulp takar. Zevcesini iknaa, irzaya yollar arar. Kadını bazı mertebe avutmaya, aldatmaya uğraşır. Fakat bade-l-vefat böyle olmuyor. Zevcesinden bıkan bir erkeğin diğer bir kadın hakkındaki temayül-i kalbisi aynen münkeşif oluyor. İşte buna dayanılmıyor. Hayatta aldat-

manın zannolunduğu gibi daima bir seyyie olmadığını ve aldanmanın çok defa adeta bahtiyarlık yerine geçtiğini şimdi anladık."

"Mümaselet-i talihden dolayı mademki, Binnaz Hanımla aranızda büyük bir ahret dostluğu hükümfermaymış, kendisinin bu gece şuraya gelmesi için tavassutunuzu rica ederiz. Sözünüzü kırmayacağından eminiz."

"Gelmesi için ibram etsem hatırımı kırmaz. Fakat ben biçareyi rahatsız ve müteellim etmek istemiyorum."

"Rahatsız etmeyiz."

"Suallerinize karşı sükût ettiği noktalarda katiyen ısrar göstermemeye söz veriyor musunuz?"

"Veriyoruz."

Tıkırtı kesildi. Müddet-i intizar esnasında mahut perde birkaç defa rüzgârla şişti. Nihayet masanın ayağı tekellüm-i ruhaniyesine başladı. Reis sordu:

"Kimsiniz?"

"Biz geldik. Şevkiye... Binnaz..."

"Şevkiye Hanım bu lutfunuza teşekkür ederiz. Binnaz Hanım bir nevi muahedeyle geldiği için bir şey demeye cesaret edemiyorsak da kendisine serzenişimiz çoktur."

Binnaz: "Hakikati bilseniz bana serzeniş için kendinizde salahiyet göremezsiniz."

"Hakikati bilmiyoruz. Bizim yalnız bildiğimiz bir şey varsa o da bedbaht Naşit Nefi Efendinin pek elim bir hayat geçirmesidir."

"Zavallı zevcimin çektiği işkencelere ben sizden ziyade acıyorum."

"Acayip! Onu tazip eden siz değil misiniz?"

"Ben değilim."

"İnkâr etmeyiniz. Ervaha yalan yakışmaz."

"Bu isnadı katiyen reddederim. Ben değilim, diyorum."

"Tecessüt ederek geliyorsunuz. Sizi görüp tanıyanlar var."

"Ben değilim!"

"Çocuklarına yemişler getiren... Ortaklarını boğan... Kıyafeten tamamıyla Binnaz Hanımın fotografisine benzeyen... O ruh-ı muzic, o hayal-i müdhiş..."

"Ben değilim!"

"Sen değilsin de ya o ruh-i katil kimdir?"

"..."

"Niçin sükût ediyorsun?"

"Sükût ettiğim noktalarda ısrar gösterilmemesi şartıyla geldiğim unutulmasın."

"Sen değilsin de bu başka bir ruh mudur?"

"..."

"Yine sükût ediyorsun. Fakat mademki bu sen değilsin, senin nam ve hesabına bu kadar habaset işleyen bir şeririn bu tecavüzlerine nasıl tahammül ediyorsun? Herkes bunu sen zannediyor. Binnaz Hanım cadı olmuş, teşniyle aleyhte bin türlü acip, garip kîl ü kâl dönüyor."

"Bu ahvalden en ziyade dilhûn olan benim."

"Karı-koca firaş-ı meşruiyetlerinde yatarken acilen iftiraklarını amir havadan yazılı kâğıtlar yağdırmak gibi tecavüzler hangi edep ve terbiyeyle kabil-i teliftir?"

"Bu bî-edebane tasallutlara karşı teessür ve nefretimin derece-i gayeye vardığına inanınız."

"Namına yapılan bu şenaatleri ret için bir mecburiyet-i vicdaniye duymuyor musun?"

"..."

"Ruh! Pek mühim, pek can alıcı noktalarda sükût ediyorsun. Bu manidar sükûtların şu mesele-i vahimede senin de külliyen beri-üz-zimme olamayacağına şüpheler tevlit ediyor."

"Belki..."

"İşte bu belki, sözü gayr-i sarih, müphem fakat her halde bir itiraftır. Rica ederiz artık bu adamın işkencelerine bir nihayet veriniz."

"Elimde olsa baş üstüne..."

"Hüviyet-i ruhiyene hululle envai melanetiyle ismini, şöhret-i uhreviyeni kirleten bu mütecavizi icra-yı habasetten mene muktedir değil misin?"

"Değilim."

"Senin ruhluğun nerede kaldı?"

"Ervahı bütün havarıka kadir zannetmek büyük bir hatadır."

"Bu işte külliyen beri-üz-zimme olmadığını zımnen anlattık. Bari sen hassa-i izacına düşen fenalıktan keff-i yed et..."

"Ben bir fenalık yapmıyorum."

"Nefsin için bir beraet-i katiye de iddia edemiyorsun."

"Ben kabl-el-mevt ettiğim bir hatanın sû-i akıbetini çekiyorum."

"İnsana bütün bütün merak veriyorsun."

"Ben hakikati söylüyorum."

"Hakikati söylemiyorsun. Hakikati söylemek Naşit Nefi Efendinin çare-i halas'ını bildirmekle olur.

"Söyleyebildiğim kadarını söylüyorum. Her hakikati ifşaya mezun değiliz."

"Sizi tedip için büyük ruhlara müracaata mecbur olacağız."

"İstediğiniz tarafa müracaat edebilirsiniz. Ahirette müeddip yalnız cenabıhaktır."

"Zaten kadı-ül-hâcât odur. Mücazatınızı büyük ruhlar vesatetiyle cenab-ı kibriyadan temenni edeceğiz. Çünkü bu meselede katl vardır. Naşit Nefi Efendi tehdidatınıza tevfik hareket etmezse cüret-i katlde ileri varacağınız anlaşılıyor. Nefi Efendinin zevecatından taşlıkta boğulan zavallı kadın, bu maceranın ilk kurbanıdır. Gösterdiğiniz bu birinci numune-i şekavet maksad-ı âtiniz için iyi bir fikir vermiyor."

"Yanılıyorsunuz. Taşlıkta düşüp vefat eden kadını kimse öldürmedi. O korkudan gitti."

"Korkutan kim?"

"..."

"Yine sükût... Bir insanı boğazını sıkıp öldürmekle vefatına sebebiyet verinceye kadar korkutmak beyninde ne fark vardır? Bu iki fiil aynı neticeye çıkmıyor mu? Bu bedbaht kadına bir ruh-i mütecessid görünmüş. Zavallıya şiddet-i havfdan hafakan gelmiş. Gitmiş. Bu ruh-i mütecessidin sen olduğunu söylüyorlar. Görenler var. Niçin inkâr ediyorsun?"

"Ben değilim."

"Ya kimdir?"

"..."

"Hanım meselenin tenevvür edeceği an noktasında susuyorsun. Naşit Nefi Efendiyi izdivaç eylediği kadınlardan kıskanmakta alakadar, senden başka kim var?"

"Emin olunuz efendi, ben değilim."

"Sen değilse yabancı bir kadının bu meselede ne alakası olabileceğini bize anlat..."

"Hakikat-i macerayı ifşaya mezun, daha doğrusu muktedir değilim."

"Bu kadar söz anlatmaya kudret-yab oluyorsun da yalnız bir isim haber vermeye mi dilin dönmüyor? Hakikati söylemedikçe ne desen maznuniyetinden kurtulamayacaksın."

"Büyük bir 'medyum' olacaksınız da ervaha ait bu mühim hakayıkta neye gaflet ediyorsunuz?"

"Gafletimiz neymiş?"

"Bir ruh her istediğini dirilere bildirmekte serbest midir? Öyle olsa ervah-ı mağdure ihkak istemez mi? Emvat-ı mazlume bir sükûn-i mutlakla mezarlarında yatar mı? Bir mahkeme hatasıyla idam edilen mazlumîn, hukuk-i isbat-ı masumiyet için heyet-i gafilenin yanlışlarını yüzlerine vurmaya gelmezler mi? Cinayat-ı mechulede katilleri ihbar için maktulîn gözükmezler mi? Aguş-i maderden mezara düşen yavrucuklar, hûn-abe-i firkat saçan analarını teselliye arada bir koşmazlar mı? Ölenlerin hilafına döndürülen miras tezviratında, sahtekârlıklarda emvat-ı mağdure taleb-i adalete, tashih-i hataya şitap etmezler mi? Siz

ruhen dirilerle tesis-i münasebata kudret gösteren ölüleri bî-had bir kuvvete malik zannetmekte yanılıyorsunuz. Tashih-i zehap ediniz. Bundan ziyade duramam, gidiyorum."

"Aman bizi böyle meyus bırakıp gitme... Bu fenalıkların müsebbibi her hangi akur ruhsa Naşit Nefi Efendiyle aralarında akd-i sulh için tavassut et... Biçareyi artık rahat bıraksınlar."

Bu ricalara cevap alınmadı.

24
Baba-Kız Arasında Bir Karar-ı Mühim

Ortağımın ruhu cerbeze-i kelamına medyumu hayran ettikten sonra tıkırtıyı kesti. Adamcağızın "spiritizma"ya sülukundan beri böyle şarlatan bir ruha tesadüf etmediğine emindim. Karı ne yaptı yaptı, Naşit Nefi Efendi de dahil olmak üzere davet heyetini beraetine ikna etti, kandırdı, gitti. Binnaz'ın ruhu böyle, acaba dirisi ne yaman bir kadınmış! Biçare zevci bunun elinden neler çekmiş? Fakat ortağımın o geceki muvaffakiyet-i iknaiyesi nâ-tamam kaldı. Çünkü o safsatalarına yalnız ben kanmamıştım. Kanamazdım. Masumiyetine belki bütün âlemi inandırabilirdi. Lakin beni... Mümkün değil. O bir kadın ruhuysa ben de kadının kendiydim.

Herkes dağıldı. Zevcimin odasında yatmak benim için memnu olduğundan pederimle bir tarafa çekilerek dertleşmeye başladık. Sordum:

"Beybaba bu garaibe karşı son fikriniz nedir?"

Pederim eliyle başını işaret ederek:

"Bu eski kafa, o yeni sanialara kolay kanmaz."

"Hep bunlar sania ise insanoğlunun desisedeki cüretine karşı akıllar çileden çıkmamak kabil değil."

"Evet... Evet... Hep bunlar "spiritizma" namını verdikleri yeni ruh hokkabazlığı... Yoksa kemikleri çürümüş kadınların, ruhlarını yüz yazısına paçaya çağırır gibi davet etmek hiç kimsenin haddine düşmemiş."

"Beybaba, ya bu garaibin fennî mana-yı sahihini bulmalı veyahut seda-yı itirazı kesmeli. Çünkü ruh nazariyesi müddeileri enzar-ı istiğrabımıza gösterdikleri garaiple bizi az çok mebhut, mağlup ediyorlar. Bunların iddialarını ret, hilelerini irae ve ispatla olur. Bizse buna muktedir olamıyoruz."

"Haklısın kızım, fakat 'medyum'un vesateti olmaksızın ruh hiçbir suretle bize karşı tezahüratta bulunmuyor ki gırtlağından yakalayarak bu gayrimaddi denilen şeyin eski kalıpla bit-tecessüt insanlar arasında bir ikinci hayat sürmeye nasıl muvaffak olduğun anlayabilelim?"

"Siz ruh-i mütecesside tesadüf etseniz gırtlağına atılmak cesaretini gösterir misiniz?"

"Niçin göstermeyeyim? O bize karşı meydan okuyor, türlü tehditlere kalkıyor, meramını cebren, kahren kabul ettirmeye uğraşıyor da biz neden meskenet gösterelim? O ruhsa biz de insanız. Onu Allah halk ettiyse bizi bir halik-i sani yaratmadı ya! Hep bir sâni'in kuluyuz. Halik-i teâlâ hazretleri insanlara birbiriyle hoş geçinmelerini emrediyor. Ölülerin dirilere tasallutunu elbette tecviz etmez. Musallatlara, mütecavizlere karşı cihat haktır. Ruh bize sataşıyorsa biz de ona ilanıharp ederiz. Fakat ben onu nerede bulayım? Kendini aradığım zaman o gelip mertçe karşımda ahz-ı mevki etmiyor ki!"

"Siz Binnaz Hanımın ruhuyla karşı karşıya gelmek istiyorsanız onun kolayı var."

"Nedir?"

"Kızarsa insanı boğmaya gelirmiş."

"Öyleyse kızdıralım da gelsin... Fakat ortağımı ben boğmadım, o korkusundan öldü, dedi. İşitmedin mi?"

"Neden korkmuş da ölmüş?"

"Bir ruh-i mütecessid, zavallı kadının üzerine yürümüş."

"Bu ruh-i mütecessid kimmiş?"

"Binnaz Hanım bu noktada sükût ediyor."

"Hakikat meydanda... İnkâr edemiyor. Sükûtla işi geçiştirmek istiyor. Bu evde bana kaç kişi söyledi. Çocuklarına kim sataşırsa Binnaz'ın ruhu onu tedibe gelirmiş."

"İşte pek âlâ... Bir vesileyle üvey çocuklarını döv de bakalım gelen giden olacak mı?"

"Vesileye lüzum yok. Oğlan da, kız da artık o kadar arsız, o kadar terbiyesiz olmuşlar ki bir ev halkı ellerinden bîdad kalıyor. Bize her kim el kaldırırsa cadı anamız gelir, onu boğar, fikri artık zihinlerine yerleşmiş. Zerre kadar kimseden korkmuyorlar. Yaptıkları hayâsızlıkları size tariften teeddüp ederim."

"Ne yapıyorlar?"

"Aman beybaba beni söyletmeyiniz. O oğlan kuruyasıca fiskiyesini çıkarıyor da sofaları, odaları suluyor. Etme ayıptır, dedin mi inadına gidip boydan boya minderlerin, makatların üzerine işiyor."

"Pataklayıver!"

"Pataklayacağım. Hem de kaç zamandır biriken hıncımı çıkarmak için iyice pataklayacağım."

"Kocandan hukuk-i zevciyeye tamamî-i riayeti talep et... Şer'an bu senin hakkındır. Ölü karıdan korkup da diriye karşı barit yaşamak... Bu tahammül olunur bir muamele midir?"

"Peki beybaba bütün bu vesayanızı tamamıyla icraya hazırım. Fakat..."

"E... Fakatı ne oluyor?"

"Bu suretle şiddet-i gayz ve infialini celp edeceğimiz cadı, bir gece üzerime hücum gösterirse sonra beni kim müdafaa ve muhafaza edecek?"

"Ben!"

"Siz mi?"

"Evet ben... İyice anladım ki bu evde cadı veyahut o namla hareket eden tehlikeli bir mahlûk var. Buna karşı seni yalnız bırakmayacağım. İki cebime dolu iki revolver yerleştirip bu yalının sofalarında, taşlıklarında sabahlara kadar dolaşarak adeta basiretkâr bir nöbetçi vazifesini ifa edeceğim."

"An-ı tehlikede hemen imdadıma yetişebilecek misiniz?"

"Senin yanına da dolu bir revolver vereceğim."

Pederim cüzi bir mülahazadan sonra kulağıma doğru eğilip yavaşça:

"Bu tertibatımızı zevcine haber verme... Bu mühim sır ikimizin arasında kalsın. Ruhu kuşkulandırmayalım."

"Bizim bu muhaveremiz ruha malum olmaz mı?"

"Kim bilir! Bakalım bu hususta iktidarını da tecrübe ederiz. İşi gizli tutarsak bir şey keşfedebilecek mi, anlarız."

"Sonra bu tecrübe bize ağır oturmasın!"

"Ağırı, hafifi yok. Bu belanın ya altından gelmeli ya üstünde..."

"Ben revolverle ne iş göreceğim?"

"Kızlık zamanında sana revolver atmayı talim etmiştim. Pekâlâ, silah kullanırsın."

"Havaya yahut bir nişangâha revolver atmakla mütecessit bir ruha sıkmak beyninde çok fark vardır."

"Şükriye benden sana izin, cadıya tesadüf ettiğin yerde hiç durma yapıştır... Bu menhusun kanı sana helal olsun..."

25
Tezahür

Pederim sebebini hissettirmeden bir müddet yalıda kalacağını damadına bildirdi. Baba-kız revolverleri ceplerimize yerleştirdik. Cadıya karşı tedafüî bir vaziyet aldıktan sonra şifahi bir ültimatomla Naşit Nefi Efendiyi vezaif-i zevciyesinin tamamî-i icrasına davet ettik. Ertesi gece karı-koca bir odada bir döşekte yattık. Tuhaf şey... Bizim bu cüretimize karşı o leyle-i saniye-i zifafımızda havadan aforozlar, tehditnameler yağmadı.

Acaba bu karar-ı müdhişimiz ile cadıyı korkutabilmiş miydik? Yoksa intikamını geciktirdiği nispette dehşetli mi alacaktı? Her neyse... Kararımızı sonuna kadar aynı metanet ve cesaretle takip lazımdı.

Ertesi gün üvey oğlumu, o cadı-zade afacan minderlerin üzerinde fiskiye oyunu yaparken yakaladım. Yerlere çarparak mükemmel bir dayak attıktan sonra maşayı ateşte kızdırarak fiski-

yesinin tepesini cazır cazır iyice dağladım. Oğlan can acısından hep morardı. Canhıraş feryatlar, medit şikâyetlerle cadı annesini imdadına çağırdı. Fakat gelen giden olmadığını görünce nihayet benden yılarak sindi. Kız, korkusundan yüke kaçıp saklandı.

Hep ev halkı beni çıldırmış zannetti. Kaynanama meraktan ispazmozlar geldi. Kadın sadrını dolduran hava-yı gayzı geğire geğire boşaltamayarak az kaldı çatlıyordu.

İrfan Kadın bir tavır-ı istirhamla:

"Hanımcığım ne yapıyorsun? Bunun gecesi de var. Bu akşam yalının içi cadılarla dolacak. Emin ol hepimizi de boğmadan gitmeyecekler. Evet... Evet... Bu gece Boğaziçi'nin bütün hortlakları buraya gelecek!"

"Gelecekleri varsa görecekleri de var. Onlardan korktukça, titredikçe büsbütün şımardılar, tepemize çıktılar."

"Hanımcığım allah şaşırtmasın... Sen kendini kaybetmişsin. Daha dün akşam hayal-i muhteremden tiril tiril titriyordun. Bugün ne kuvvet peyda eyledin ki böyle böbürleniyorsun? Hiç onlara karşı zart zort olur mu?"

Ben hakikaten kendimi kaybetmiştim. Coşkunlukla biraz ileri varmış olduğumu anladım. Pederimle olan kararımızı evdekiler hissettirirsem belki cadıyı ikaz eylemiş olurum. Hasmımız cadı olsun, peri olsun her halde kurnazca gizli ve ihtiyatlı hareket lazımdı. Fevk-at-tabia zannedilen bu mahlûkatı da belki gafil avlamak kabil olur.

Ben hemen makamı değiştirerek:

"Doğru söylüyorsun İrfan Kadın... Ben şaşkınlıkla ne dediğimi bilmiyorum. Hayal-i muhtereme şu güne kadar büyük bir ihtiram, itaat gösterdik. Türlü ukbaya uğruyoruz. Serkeşliğe kalkarsak maazallah halimiz neye varır? İnsanın her vakti bir olmuyor. Çocuğun haşarılığına bugün nasılsa tahammül edemedim."

"Git... Git... Oğlanın gönlünü al... Cadıyı ifrit etmeyelim. Gelecek bir felaketin belki böyle önü alınmış olur."

"Yok artık... Olan bir defa oldu. Bir çocuğu dövüp de akabinde sevmek iyi değildir. Büsbütün arsız olur. Ben onun gönlünü alacak zamanı bilirim."

Hemen oradan savuştum. Pederim bu vaka-i tedibîyeyi duyunca gayet memnun oldu. Akşam Naşit Nefi Efendi geldi. Kaynanam, çocuklar, hizmetçiler istikbaline çıktı. Bire bin katarak keyfiyeti, o gece vukuu melhuz olan felaketi anlattılar.

Gecenin hululüyle korkular arttı. Herkes odasına çekildi. Kapısını sürmeledi. Bir fenalık vukuunda bin feryad-ı istimdad salıversen kimsenin muavenete gelemeyeceği anlaşılıyordu. Zevcim de aynı raşe-i havf ve ihtirazla habgâhına kapandı. Pederimle ben karanlık, uzun sofanın müntehasındaki büyük odada yalnız kaldık. Baba-kız konuşuyorduk. Sanki bizi ettiğimiz kabahatin cezasını çekmek için yalnız bırakmışlardı. Sekenesi terk etmiş zannolunan bu koca yalının orasından burasından tıkırtılar, patırtılar işitilir gibi oluyordu. Bunlar hakikaten vaki oluyor mu, yoksa vahimemizin tevlit ettiği birer hurafe miydi?

Pederimin bana karşı iraeye uğraştığı metanet-i fevkaladeye rağmen dudaklarının rengi gittikçe uçuyor, gözleri bir asabiyet-i şedide ile pek sık açılıp kapanıyordu.

Pıtırtıların suret-i vukuu şekl-i vehmiden çıktı. Sofada bir şeyler gezindiğini artık aynen duyuyorduk. Pederim cebinden revolverlerini çıkardı. Dolu olup olmadıklarını muayene etti. Sonra bendeki revolveri de nazar-ı teftişten geçirerek şöyle mırıldandı.

"Üçü de dolu..."

"Bunları kendi elinizle doldurmuş olduğunuz halde şimdi hartuçların yerlerinde olup olmadığından neye şüpheye düştünüz?"

"Kim bilir kızım? Cadı işi bu... Hokkabaz tabancası gibi silahlarımızın gayr-i meri bir yed-i hile ile kâh doldurulup kâh boşaltılmasından şüphe ettim."

Pederimin bu düşüncesi havfımı artırdı. Kendisi o ana kadar cadıya gayr-ı mutekit görünüyorken bu leyle-i tehlikede demek

ki onun da dimağı tezelzüle uğrayarak fevk-at-tabia ahvalin zuhuruna ihtimal vermeye başlamıştı. Ceplerimizdeki dolu revolverleri bize hissettirmeden hangi dest-i mevhum boşaltabilirdi? Aman yarabbi bu gece her garabet, her nuhuset, her tehlike bizim için muhtemel miydi?

Hatar-ı mevkimizi unutmak, korkumuzu biraz tahfif etmek için afakî sözler bulup konuşmaya uğraşıyorduk. Şundan bundan hayli görüştük. Nihayet pederim dedi ki:

"Şükriye dışarıda, oda kapısının yanında ufak bir mangalla kahve takımı gördüm. Cezveyi sürsen de baba-kız karşı karşıya birer fincan höpürdetsek belki can sıkıntısını defe medar olur. Üzerimde büyük bir ağırlık var."

Pederimin bu teklifine karşı cevap olarak bila-tekellüm dik dik yüzüne baktım. Zavallı adam:

"Ha anladım! Yalnız dışarı çıkmaya korkuyorsun. Hakkın var. Dur... Mangalı, takımları getireyim de burada pişir..." dedi.

Sofaya çıktı. Ateşi, kahve edevatını getirdi. İki fincan kahve pişirdim. Birini ona verdim. Diğerini kendim aldım. Bir-iki yudumdan sonra pederim "Bu kahve bayat mıymış neymiş... Haşhaş gibi ağır bir kokusu var," dedi.

Bu dediği pek doğruydu. Bana da öyle geldi. Fincanları elimizden bırakır bırakmaz ikimizin de üzerine cadının kâbusu çöker gibi birer ağırlık bastı. Gözlerimiz süzüle süzüle kapanıyor, yavaş yavaş üzerimize dağlar cesametinde sıklet yığılıyormuş gibi kımıldayamayacak birer hale geliyorduk. Nihayet kendimizden bütün bütün geçerek pederim bir tarafa ben diğer tarafa devrilip adeta körkütük sızmışız.

Bu bihoşîde ne kadar kaldığımızı bilemiyorum. Bize okkalarla şarap içmişiz gibi bir tesir-i münevvim gösteren o kahvenin humarı zevale yüz tutup da gözlerim biraz aralanınca odayı loşluğa gömülmüş buldum. Her taraf gölgeler içindeydi. Fakat bu karaltı mani-i rüyet bir derecede kesif değildi. Eşya yine seçiliyordu. Gözlerimi açmaya, vücudumu ezen sıkletlerden kurtulmak

için silkinmeye, kendimi toplamaya uğraşıyordum. Bakındım. Odanın ortasındaki masanın üzerinde yanan lamba yarı yarıya kısılmış. Bunu kim kısmış? Yoksa lambanın gazı mı bitmişti? Bizi basan bu nevm-giran, odanın bu nim zulmeti, bu esrarengiz ahval neydi?

Neye uğradığımızı anlamak merakıyla gözlerimi cihât-ı erbaaya dolaştırmaya uğraşırken kapı önünde musadif nazar-ı dehşetim olan manzara damarlarımdaki kanı buz gibi dondurdu. Kalbim evvela vazife-i deveranîyesinden kalacak bir betaet kesbetti. Sonra şiddetle çarpmaya başladı. Aman allahım o ne haldi? Rüya mı, kâbus mu, hakikat mi? Ortağım Binnaz Hanım, namıdiğer hayal-i muhterem, öbür ismiyle ruh-i aziz, tıpkı fotoğrafisinde gördüğüm şekilde o haşin bakışı, çatık kaşları, müheyya-yı tekellüm o kalın dudakları, samanî oyalı mor hotozu, koca broşu, elmasî küpeleri, gerdanında bir demet incisi, önü çapraz düğmeli redingot-varî mor kadife hırkasıyla karşımda o iri yarı levent endamıyla boylu boyunca duruyordu. Gözüm gözüne gelince gazubane, başını sallaya sallaya yumruğunu sıkarak bana gösterdi. Sanki onunla beni ezeceğini anlattı.

Bu bir ruh-i mütecesside benzemiyordu. Bu bir hayal değildi. Bu adeta etiyle, kemiğiyle, kanıyla, canıyla dipdiri, evet, pek zinde bir kadındı. Öldükten sonra dirilmişi andırır yeri yoktu. Bu, o gördüğüm fotoğrafinin zî-ruhuydu. Bu tekmil hüviyet, vücut ve ruhuyla aynı aynına Binnaz Hanımın kendisiydi. Bu, mezardan değil civar hanelerin birinden çıkıp gelmişe benziyordu.

Bir eliyle tehdiden bana yumruğunu gösteriyor, diğeriyle ufak bir sepet tutuyordu. Besbelli çocuklarına yemiş getirdiği sepet olacak.

Nihayet sepeti de yere bıraktı. İşarât-ı tahvifiyesine iki eliyle başladı. Ben, şikârı üzerine atılmaya müheyya bir ejderin uyuşturucu enzar-ı füsunu altında müdafaasız kalan masum bir hayvan baygınlığına uğradım. Nigâh-ı istimdadımı babama çevirdim. O, yaslandığı köşede başı göğsü üzerine nim sarkmış, ağzı yarı açıl-

mış, uğradığı nevm-i garipten kendini alamayarak horul horul horluyordu.

Cadı... Hayır, estağfurullah, bütün mana-yı zindegîsiyle berhayat Binnaz Hanım, baş ve şehadet parmaklarını kavislendirerek iki elini birbirine yaklaştırıp bu korkunç işaretiyle beni boğacağını anlatıyordu. Tehdidini tezyiden ağır ağır takarrübe başladı. Babam hâlâ horluyordu. Var kuvvet ve cesaretimi topladım.

"Bey baba uyan..." istimdadıyla bir çığlık kopardım. Sesimden oda sarsıldı. Pederim gözlerini açtı. "Ne var?" istiğrabıyla birkaç saniye sersem sersem etrafına bakındı.

Nihayet Binnaz Hanımla o da göz göze geldi. Fakat yehleten kendini toplayıp da hakikati anlayamadı. Bu giyimli kuşamlı, elmaslı incili kadının öyle bî-vakit odamızdaki huzuruna bir mana veremedi. "Hanım kim?" istifhamıyla yüzüme baktı.

"Ortağım Binnaz!" nida-yı ikazıyla haykırdım. O zaman aklı başına geldi. "Ya! Bu... O... Canına filan ettiğim cadısı mı?" şütumuyla babam derhal revolvere davrandı. Cadının yüzünde hiçbir çîn-i havf görünmüyor; bî-fütur, cesur, metin, dimdik karşımızda duruyordu.

Pederim parmağını silahın tetiği üzerimde bir, iki, üç, dört, beş, altı defa oynattı. Fakat ateş almadı. O revolveri bıraktı, diğerini yakaladı. Bir, iki, üç, dört... Aynı muvaffakiyetsizlik... Benim revolvere sarıldı. Bu en meşhur fabrikaların en güzel revolverleri, anlaşılmaz bir tesirle sanki pederimin elinde, çocukların bayramlarda oynadığı patlamaz, altmış paralık oyuncak silahlara dönüyordu.

Pederimin yed-i tehevvüründeki üçüncü revolverin son adet endahtı tıkırdayıp da bir tesir görülemeyince cadı müstehzi, gür bir kahkaha-i zafer salıverdi. Şimdi tehdit sırası, daha doğrusu nöbet-i hücum onundu. Üzerimize atılacak gibi evza-ı hasımaneye kalkıştığı esnada besbelli pederime ani bir cinnet geldi. Oktan fırlayan bir yay süratiyle cadıya saldırdı. Fakat bu savlet-i mecnunanesi esnasında ortadaki masayı devirdi. Lamba yuvar-

landı. Bereket versin ki parlamadı. Söndü. Ortalığı zifiri bir karanlık kapladı. Bir şey göremiyor, seçemiyordum. Yalnız yarı boğazlanmış iri bir hayvanın harhara-i intihaiyesine müşabih muhavvif bir hırıltı, kulaklarımı tırmalamaya başladı. Evet... Hiç şüphe yok, cadı karı pederimi boğuyor, mahnuk ortağımın yanına gönderiyordu. Onun işini bitirdikten sonra sıra bana gelecek, elbette benim boğazımı sıkmaya da üşenmeyecekti. Havlican ile kararlamadan oda kapısına doğru bir atıldım. Mahallata harik-i ihbar eden en genç, en dinç bekçilerin sıtma görmemiş sedalarıyla yarışır gümrahlıkta bir-iki nara salıverdikten sonra ben de oraya düşüp kendimi kaybettim.

***

Gözlerimi açtığım zaman kendimi Naşit Nefi Efendinin o menhus yalısının geniş bir odasında, pederimle karşı karşı birer döşekte buldum. Zahir ecelimiz gelmemiş, akıl ermez bir lütuf-i talihle nasılsa bizi cadının yed-i ihnakından alabilmişler, fakat ölmedik bir yerimiz de kalmamıştı. Pederimin boynu, vücudu bere, çürük içindeydi. Benim korkudan dilim tutulmuştu. Ayıldıktan sonra birkaç saat lakırdı söyleyemedim.

Üç-dört gün tedaviyle ancak kendimizi toplayabildik. İstanbul'a, hane-i pedere nakleyledim. "Nikâhım helal, canım azat" feryadıyla Naşit Nefi Efendiden talakımı talep ettim. Çok şükür boşanıp kurtuldum. Artık benden uzak olsun... Bu adama varmak cesaretini gösterecek başka bir kadın varsa allah mübarek etsin... Cadıyla dolaşıp dursun... Nefi Efendi zevcelerinden bazıları boğuluyor, bazıları kurtuluyor. Benden sonrakine ölüm mü, halas mı isabet edecek, artık kestirilemez.

***

Şükriye Hanım burada kitab-ı sergüzeştini kapadı. Sami kadınlar derin derin birbirinin yüzüne bakışakaldılar. Sergüzeştin fenni, felsefi aksamında betaet-i intikaliyesinden dolayı birkaç ta-

şım uyku kestirmiş olan büyük hanım bir gayret-i muzafferane ile gözlerini açmaya uğraşarak:

"Bu işittiğiniz şey ne masaldır, ne efsane! Dinledikçe hayret verir insana... İçinizde canından bezmiş varsa Naşit Nefi Efendiye varsın... Cadı nasıl olurmuş görsün..."

Kılavuz kadın bu hikâyenin na-kabil-i ret ve cerh görünen aksam-ı müdhişesini hîn-i istimada, iddiasını kaybetmiş ve derdest-i husul olan bir menfaati artık elinden kaçırmış olduğunu anlayarak teskin-i infial için yalnız "Ayın son çarşambası kimine yarar, kimine yaramaz," demekten başka bir söz bulamamıştı.

Fikriye ile yengesi bir müddet daha teati-i enzar ettiler. Fakat nihayet yenge hanım bir mağlubiyet-i katiye ile gözlerini önüne indirdi. Bu izdivaç teklifinde ısrara artık imkân kalmadığını anladı.

***

Bedbaht Naşit Nefi Efendi, Fikriye'den sonra talib-i izdivaçları olduğu kadınlar tarafından cümleten bî-insafane ret edildi. Herhangi bir bezm-i nisada bu zatın sözü geçse bütün kadınlar yaradanlarına sığanarak:

"Destur tü tü... O cin tutmuş herif mi? İsmini ağzına alma kardeş... Belki cadı karısı kıskanır da bu gece seni boğmaya gelir. Dünyada bir o, bir ben kalsam yine varmam. Can cümleden aziz... Zoruma ne... Rabbim yazdıysa bozsun... Ortağın aleladesiyle geçinilmiyor da cadısıyla nasıl imtizaç olunacak! Boğulan zavallı kadınların ne çirkin yazıları varmış! Bu hakikati bildiği halde Naşit Nefi Efendi ne insaf, ne cesaretle evleniyor? Kadın katili herif... Cadı boğacaksa bari kocasını boğsun da bu adamın elinden hem kendi kurtulmuş hem de el âlemin kadınları..."

Seneler mürur ettikçe biçare Naşit Nefi Efendi hakkındaki rivayat-i garibeye daha yakası açılmadık ne garibeler ilave ediliyor, bu cadı vakası ne mertebe tellendirilip pullandırılıyordu.

Nefi Efendinin validesi vefat etti. Nesip ile Ragıbe büyüdü. İkisinin de düğünleri yapıldı. Kendisi saadet-i izdivaçtan ebedi-

yen mahrum kalan zavallı adam, çocuklarının mürvetlerini görmekle müteselli olmak istedi.

Düğünde cadı kaynananın ahiretten gelinine elmas yüz görümlüğü, damadına el öpmelik getirmiş olduğu haberi yayılarak yine eski rivayetler, garabetler tazelendi. Birçok şeyler söylendi.

Yalı harap oldu. Yıkıcılara verildi. Nefi Efendi oğlundan, kızından ayrı ufak bir hanede zenci ihtiyar bir kadın hizmetçisiyle oturuyordu.

Cadı birçok senelerden beri artık görünmez olmuştu. Tezahürat-i acibenin arkası kesildi.

Müebbeden kadın yüzüne hasret kalan Naşit Nefi Efendinin derece-i mahrumiyeti had-i tahammülün fevkine çıktığı leyal-i iştiha ve ıstırabında cadı zevce-i bî-insafına karşı:

"Binnaz! Bütün cihanın kadınlarını bana hasm-ı can ettin. İsmimin anıldığı yerden binat-i Havva, ifrit görmüş gibi kaçışıyor. Artık hiçbir izdivaç endişesi, rekabet tehlikesi, adem-i sadakat havfi kalmadı. Bundan sonra müebbeden sen benimsin, ben senin... İşte döşeğimin nısfı boş, aguşum açık duruyor. Gel nazlım... Gel gülüm... Gel elmasım... Gel beni vaslınla dilşat et... Leb-ber-leb sevda olalım... Bir cadıyla bir insanın izdivacına ihtimal-i mesağ yoksa beni çarp... Ya öldür ya kendin gibi bir hortlak yap... Böyle bir hüsran-ı muhabbetle kadınsız yaşamadansa her belaya razıyım."

İstirhamlarıyla bar bar bağırıyor, fakat heyhat, bu âşıkane davetlerine, bu ateşli niyazlarına en hafif bir mukabele göremiyordu. Evvelleri en sebepsiz, ufak tefek şeylere hiddetlenerek tezahür eden cadı, şimdi ne yapılsa görünmüyor, zevcinin nik ü bedine tamamıyla bigane, bikayıt bulunuyordu.

Acaba efendi yine evlense bir devre-i muafiyet zannettiği bu son sükunet-i hayatında cadı tekrar fırtınalar koparmaya başlayacak mıydı? Bunu tecrübe etmek istedi. Fakat bu tecrübenin husulüne iştirak edecek bir kadın bulunmadı. Koca ekmeğine en muhtaç kadınlar bile istiaze ile cevap-ı ret veriyordu.

Bedbaht adam, ruh-i azizin kıskançlığını tahrik için nihayet evdeki zenci Ferah Kadına ilanıaşka karar verir. Bir akşam kadıncağız mangal başında uyuklarken kemal-i aşk ve iştihayla birden bire boynuna sarılır, aşçı kadın, efendiyi çıldırdı zannıyla şöyle feryada başlar:

"Ya afandı çekil... Çıldırdı mı ayo... Bana boğaca mısın?"

"Vallah boğmayacağım Ferahcığım..."

"Ya ne yapacasın?"

"Seni seveceğim."

"A... A... A... Üstüme iyilik sağlık... Beni çoçu mu zannettin? Koca kadın sevilir mi?"

"Asıl koca kadınlar sevilir. Çoluk çocuk muhabbetten ne anlar? Kaç zamandır senin için cayır cayır içim yanıyor!"

"İçin mi yanıyo! A zavallı... Sana ekşiii bir limonata yapayım mı?"

"Bu ateş limonatayla sönmez."

"Ya neyle söner?"

"Senin o devrani kirazı dudaklarınla..."

"Benim dudaklarım mı? A... A... A... Ak sakalından utanmıyor musun afandı? Rabbim şaşırtmasın... O... Büyük sözüme tövbe..."

"Kuzum Ferahcığım..."

"Allah bana rûzî kılmasın... Haram kabul etmem..."

"Hâşâ haramı ben de kabul etmem."

Ferah gözlerini süze süze bir işvegerlikle:

"Sen haram istemez. Ben haram istemez. E... Öyleyse bu iş nasıl olacak?"

"Yarın imamı çağırtır nikâh kıydırtırım."

Arap'ın cilvesi birden dehşete tahavvülle:

"Nikâh mı? Sana sığındım rabbim... Beni cadıya boğdurtacak mısın ayo?"

Mahaza cadı korkusuyla vuku bulan bu reddi esnasında Ferah'ın gözlerinde bir iştiha-yı mütekabil, belki de mütezayit

parladığını gören Naşit Nefi Efendi bir-iki savlet-ı âşıkaneden sonra o gece kale-i esvede nikâhsız zaferyap olur. Fakat bu na-kabil-i tamir hatasıyla kıskançlıktan küplere bindirdiği cadının intikam-ı müthişinden tiril tiril titreyen aşçı kadın, ale-s-sabah tası tarağı toplayarak haneden savuşur. Tuhaf hal! Bu defa cadı tezahür etmez. Ne fatih, ne meftuh üzerine bir eser-i infial ve şiddet gösterir. Bu müsaade-i gayr-i müterakkıbeyi, biçare Naşit Efendi, hayal-i muhteremin inhisar-ı sevdasından artık ıtlakına sarih bir delil addıyla ak sakalına bakmayarak civar kadınlara sarkıntılıklara kalkar, teehhül arzu-yu şedidine düşer. Fakat vebadan kaçar gibi bütün nisvanı hâlâ ve daima kendinden girizan, mütehaşi, müteneffir bulur. Hiçbirinden rû-yu kabul görmez. Yine Ferah Kadına razı olur. Çok arar. Onu da bir daha ele geçiremez.

Talihsiz adam bakiye-i ömrünü hayat-ı bikâranesinin son maide-i aşkı olan bu siyah bayat havyarın yâd-ı lezzetiyle geçirirken bütün şu mahrumiyet-i elimesinin sebebini, insana hayret durgunluğu veren "cadı" muammasını düşünür, düşünür, bir şey anlayamaz. Zihni de hayatı gibi karışır, kararır.

Nefi Efendi artık her nevi emel-i âşıkaneyi bir feragat-ı zaruriye ile zihninden çıkarıp kâh mahdumu kâh damadı kerimesi nezdinde vakit geçirmekte olduğu sinîn-i hayatının sonlarında kendine bir mektupla bir çıkın gönderilir. Çıkını açar. Pamuklara sarılmış mahfazasız birtakım mücevherat görür. Dikkatle muayene edince bunların ruh-i aziz tarafından çekmeceden aşırılmış olan elmaslar olduğunu anlar. Taaccübü artar. Esrarengiz bir surette çekmeceden yok olan bu huliyyâtın şu veçhile avdeti kendini büyük bir halecana düşürür. Hayal-i muhterem acaba yine tezahüre mi başladı? Mektup ondan mı merakıyla etrafı açar. Şu satırları okur:

Efendi!

Bu dünyada hiçbir şey yoktur ki biraz tetkik ve tamik-i mahiyeti cihetine gidilince derhal karşınızda na-kabil-i hal ve izah bir

şekl-i muammaî almasın... Bütün hayat, mekunat, kâinat ehemmiyetli ehemmiyetsiz görünen her şey... her şey birbirine girift birer muammadır.

Bu elgaz-ı tabiiyenin yekdiğerine merbutiyeti ve bunlardan çoğunun nâ-kabil-i hal olması, beşeriyetin muvaffakiyet-i halli ile o gönderdiklerinin de tamamıyla bilinememiş olduğunu gösterir. Fikir-i acizanemce henüz hiçbir şey katiyen halledilememiştir. Belki zaman-ı cahiliyetten kalma birçok yanlış zehapların, yalanların butlanı ilim ve fen namına ispat edilerek beşeriyet ikaz ve tenvir edilmektedir.

Nokta-i hendesiyenin tarifi için hoca efendi derste tebeşirle siyah tahta üzerine ufacık bir beyaz kondurur. Talebe beyaz kâğıt sathına siyah mürekkeple kara lekecikler yaparak muallimin bu tarifini takliden tekrar eder.

Şakirdân bundan ne anlamıştır? Her halde büyük, ayan, vazıh, kati bir şey değil. Çünkü hoca efendi zaten anlamadığı bir şeyi anlatmaya uğraşmıştır. İşte diğer taallüm ve tefennünlerimiz de az çok buna benzer.

Noktanın feza dahilinde tahayyüz ettiği mekandan, arz, tûl, umk sahibi olup olmadığından, havas-ı sairesinden, fezayı kabil-i mesaha ve mahdut bir şekl-i faraziye koymak için birçok hendesiyûnun ve bilhassa Riemann ile Betti nam zatların Analysis Situs *dedikleri nazariyelerinden bahsedilince mesele büyür, teferru, teşaub eder. Tarif tarifi, tefsir tefsiri, izah izahı icap ettirir. Nihayet bir an gelir ki artık cevap verilemez. Orada durulur.*

Ülum ve fünun, havza-i tedkiklerine aldıkları şeyleri zerre zerre tarttıkları, hadde-i tecrübîyelerinden geçirmeye uğraştıkları halde kendi mebadilerinde pek o kadar ince eleyip sık dokumaya gelmez. Zira noktadan öteye geçmek noktanın tamamıyla anlaşılması şartına talik edilirse vay olur beşeriyetin haline...

Efendi, her şeyin tamamen ve katiyen taayyün ve tefehhümü kabil olmadığı hususunu sıkıca aklınızda tutunuz. Şimdi size hakikat ve hayalden bahsedeceğim. Bu iki kelime manaca birbi-

rinin zıttıdır. Her mevcut bir hakikattir. Hakikat olmayıp da tasavvuren, tevehhümen zihnimizde cilveger şeylerse birer hayaldir. Hakikatle hayal hakkındaki şu tarifim çok su götürür. Mantıken, fennen bu meselede taammük edersek kapanması müşkül bir mücadele kapısı açılır. Bu gibi tarifatta ustalıkla göz boyayıp hiçbir saile ipucu göstermeden sıvışmanın yoluna bakılmalıdır.

Biri çıkar der ki: Her mevcut hakikat olamaz. Çünkü bütün mevcudatın mahiyeti bizce malum değildir. Tarifinize bakılırsa hakikat-i gayr-ı malume, hakikat-i meçhule, hakikat-i gayr-i müspete demek lazım gelir. Bir şeyse hem hakikat olsun hem meçhul bulunsun. Bu kabil değildir. Bu adeta "beyaz siyah", yani beyaz olan bir şeyin aynı zamanda siyah olduğunu da iddia etmek gibidir.

Sözü daha ziyade uzatmak isteyen birisi de: Her mevcut bir hakikat ise ben bir mevcut, binaenaleyh bir hakikatim. Zihnimde cilveger olan hayalat, fizyoloji noktainazarından sırf hayal olamaz. Zaten bu âlemde hayal-i mahz yoktur. Zihnin her tahayyül ettiği şey dimağca olan intibaat-ı evveliyeden mütevellittir.

Sözün ne derece uzamak istidadı peyda ettiğini görüyorsunuz. İşte felsefe kitapları böyle yazılır. Her zamanın bir fikir, bir "prensip" modası vardır. Yeniler eskileri beğenmez. Hemen eski, yeni hiçbir feylesof görmedim ki inceden inceye meslektaşlarıyla, yani birbiriyle istihza etmesinler. Her biri hakikatin miftahını kendinde zanneder. Oysa kimsenin zihnine tamamıyla girmemiştir. Ben bu bülehanın topuna gülerim. Çünkü hepsi lakırdı ebesidir. Bir küçük hakikati kırk dereden su getirmedikten sonra söylemezler. Dünyada mevcut kütüphanelerde milyonlarla kitap vardır. Şimdiye kadar keşfedilen hakayık-i halise ise melhuzen bir ufak cilde sığar.

Sizin geçirdiğiniz hayat hayal midir, hakikat midir? Bu muğlâk muamma karşısında beynim çok yorgunluk saatleri geçirdi. Ömür-i sergüzeştenizi bu iki kadrodan birine henüz tamamıyla ithal edemedim. Hayatınıza hakikat desem hayale benzer.

Hayal desem şu âlem-i maddide bütün hutut-i esasiyesini çizerek yürümüş bir ömür nasıl gayr-i sahih olabilir? Ulema-yı zaman ve erbab-ı ciddiyet ne derse desin... Hayatınızda hayalle hakikatten birer parça var. Ben öyle diyorum.

Çok zaman pirinç taşını ayıklamaya uğraştım. Biraz hayali hakikatten ayırmaya muvaffak oldum. Fakat maatteessüf itiraf ederim ki tamamıyla değil.

Bu tetkikatım esnasında vicdanımın üzerinde hasıl olan sıkletlerden, hakikati size hikayeyle hafiflemek isterim. Riyazi-i şehir Newton'ın bir elmanın sukutundan cazibe kanun-i umumisini keşfettiği gibi beni de hayat-ı maziyenizin tetkikine bir ufak sebep sevk etti.

Bendeniz size pek yabancı bir adam da değilim. Hisar'da bitişik yalı komşunuz Aramdil Hanım'ın büyük oğlu Kadir Bey'im... Hayatımın kısm-i küllisi taşra memuriyetlerinde geçmiş olduğu için zatıâlînizle uzun boylu teşerrüfe pek vaktim olamamıştı. Mahaza birbirimizi hiç tanımaz da değiliz.

Hayatınızın mühim ukde-i esrarından olan "cadı" meselesinden dolayı siz, İstanbul'da zevat-ı marufe sırasına geçtiniz. Bedbaht Naşit Nefi Efendi'yi tanımayan kalmadı. Sergüzeşt-i acibinizi uzaktan uzağa işitir fakat doğrusunu söyleyeyim, bunu her ne suretleyse şüyuundan istifade edilmek üzere tertip olunmuş ustalıklı bir masal gibi telakki ederdim.

Siz yalının enkazını yıkıcılara sattınız. Bu cadılı yalı, hakikaten hâk ile yeksan edilecek bir haneydi.

Validem vefat etti. Biraderim Nadir Bey, bilmem kaçıncı defa olarak Paris'e gitti. Bizim yalıda tamir kabul etmez bir surette haraba yüz tuttu. İştira için münasip bir müşteri zuhur etmiyordu. Ben de sizin gibi enkazı yıkıcılara verdim. Hedme başladılar.

Bir gün bu yıkıcıların usta başı, kır sakallı, tavşan yemez nevinden bir Kürt yanıma gelerek dedi ki:

"Beyefendi komşunuz Naşit Nefi Efendinin yalısını da bir yıhtık."

"Kârınıza kesat... İstanbul'da kadim usul-i mimariyemize numune olacak bir ebniye bırakmıyorsunuz."

"Neye beddua edisin böyle? Siz satıyonuz. Biz alıyoruh. Kabahat salt bizim mi ki? Alan da hayrını görsün satan da..."

"Uzatma... Ne olmuş söyle..."

"Ne olacah? Yıkarken sizin yalının tavan arasından öbür yalıya mükemmel bir yol gorduk. Menteşeli bir kapak konmuş. Sizin taraftan mandallar, kilitler vurulmuş!"

"Tuhaf şey!"

"Gorduğumuz yalnız bu değil..."

"Daha ne gördünüz?"

"Sizin mahzenden öteki yalının mahzenine tünel gibi bir yol açılmış. İstersen gel seyret... Daha tekmil yıhmadık."

Kürt önüme düştü. Yarı hedmedilmiş mahzene indik. Dediği geçidi gösterdi. Bir insanın eğilerek müruruna müsait bir tünel... Fakat sonradan açılmışa benzemiyordu. Bu mahzenlerin kadimen inşasında herhangi bir istimal içinse böyle bir zeyl yapılmış.

Kürt'ün tarifine nazaran bu geçit-i kadime benzerse de nihayetteki kabil-i mürur delik sonradan açılmışmış. Hatta istenildiği zaman açılır kapanır bir kapak taşı bulunduğunu da anlattı.

Kürtlerin bu keşfine ben evvela lüzumu derecesinde ehemmiyet vermedim. Lakin sonradan düşündükçe zihnim karıştı. Nihayet beynime bazı hakayık dank dedi. İki gün sonra geldim. Bu geçit zeminindeki toprakları karıştırdım. Her tarafını karış karış taharri ettim. Üzerleri kurşun kalemiyle muharrer bazı yırtık kâğıt parçaları buldum. Bunları sakladım.

Bu hususta beni ikaz eden birkaç noktayı size izah için biraz evvele irca-i nazara mecburum. Küçük biraderim Nadir Bey, heykeltıraşlık tahsili için Paris'e gitmek istediği zaman ben olanca kuvve-i iknaiyemle onu bu fikrinden döndürmeye uğraşarak demiştim ki:

"Birader! Türkler nezdinde ebediyen makbul olamayacak bir meslek varsa o da 'sanat-ı naht'tır. Memleketine müfit olacak, işe

yarayacak bir şey öğren... Heykeltıraşlıkla burada ne yapacaksın? Ecdadımızın bırakmış olduğu suları kurumuş çeşmelere, bugün musluk takacak paramız yok. Eazımımızdan çoğu makabirinde taşsız yatıyor. Bir haylisinin metfenleri bile belli değil. Heykeli kime dikeceğiz? Evimizin içine giren Avrupa'dan gelme bazı öteberi kutularının üzerindeki resimleri, günahtır diye bıçakla kazıdıklarını, kandil geceleri eve melek girmez iddiasıyla çocuğun bebeğini helâya kapadıklarını bilmiyor musun? Kışın çamurdan, molozdan; yazın süprüntüden, tozdan geçilmeyen mübarek meydanlarımızı, sokaklarımızı heykellerle telvis mi edeceksin? Burada sanat-ı nahtı nasıl takdis ettiklerini anlamak için Sultanahmet Meydanındaki dikili taşların çukurlarına doğru eğil de bir bak... Almanya imparatorunun yaptırdığı o canım çeşmenin mozaikleri üzerine gelip geçen şuaramız, artistlerimiz tarafından her renkte kalemle yazılan nazik eşarı, bî-edebane musavveratı görüp okumadın mı? Nihayet bir zaman etrafına tahta perde çekilerek çeşmenin seddi mecburiyeti neden hasıl oldu?

"Bugün şehrimizin mahâl-i latifesini, farzımuhal olarak en büyük sanatkârânın eydi-i dehasından çıkmış ve şayan-ı tebcil eazımımızın heyakili ile müzeyyen görsek üç gün sonra eğer bu abidelerin burunlarını, kulaklarını yerlerinde bulabilirsek aşk olsun! Mücessem birer 'put'a benzeyen bu mermer insanları taşlamayı, recm-i şeytan derecesinde sevap bilenlere karşı heykel dikmek, sanat-ı nahtta maharet göstermek iddiasındasın ha! Şaşarım aklına... Tahrib-i heyakildeki muvaffakiyetlerini temin edenlere, Avrupa'da yılan, çıyan öldürenlere verildiği gibi bazı taraflardan mükafat-ı nakdiye vaadini bile umarım."

Böyle çok söylendim. Fakat ahmak kardeşimi fikrinden çevirmek kabil olmadı. Kararını icra için Paris'e gitti. Tedrisat-ı lâzımeye başladı. Birkaç senede bir İstanbul'a geliyor, bir müddet sonra yine Avrupa'ya avdet ediyordu. Hisar'daki yalının büyük bir odasını "atölye" haline koymuştu. İçerisi birtakım gönyeler, pergârlar, köskülер, alçıdan yarım heykeller, kollar, bacaklar, ka-

falar, kalıplar, "modeller", "etütler" ile doluydu. Çok geçmedi, bu atölye o civarda Nadir Beyin "puthanesi" namıyla şöhret aldı. Hatta mahallenin kadınları kemal-i gayz ve infiallerinde bir küçük modelin alet-i tenasülünü koparmışlardı. Nadir çok bağırdı. Çağırdı. Bu kat-ı uzuv cinayetinden sonra atölyesini kadınlara set etti. Dava büyüdü. Bütün mahalle ahalisi mutaarrıza hak veriyor; ahlaken, edeben esvap altında mesturiyeti icap eden aza-yı insaniyenin fen ve sanat namına tetebbu ve teşhiri pek çirkin olduğu, kafile-i medeniyete girmek için Türklerce mutlak sanat-ı naht tahsili zaruriyse hiç olmazsa donun uçkuru çözülmemesi, sadırdan aşağı vücud-i beşerin men-i tetebbuu tehdiden ihtar olunuyordu. Sanayi-i âliyenin Osmanlıcası, Frenkçesi olup olamayacağı meselesi meydan aldı. Eski ve yeni kafalılar ikiye ayrıldı. Avrupa medeniyetinin bize tamamî-i tatbikinde buna müşabih birçok mesail-i müşkülenin zuhur edeceğini ben zaten biliyordum.

Mahallede bir ihtiyarca Adviye Hanım vardı. Yalıya geldiği zaman böyle cascavlak bir heykele tesadüf ederse altını koparmak için (el sürmesi haram olduğunu bildiğinden) cebinde ufak bir maşa getirirmiş. Bu zavallı cahil kadını kızdırmak için biraderim çok şey söylerdi. Paris müzehanelerinde kadın-erkek heykellerinin ekseriyetle böyle üryan ve tam-ül-aza bulunduğunu söylediği vakit Adviye Hanımın hiddet ve taassuptan gözleri dönerek:

"Ah elimde bir baltayla bu rezalethaneye girsem, 'put'lara karşı bir gaza yaparak hepsini parçalasam,' dediği hâlâ hatırımdadır.

Biraderim böyle bin türlü tenkidat ve teşniat içinde heykeltıraşlığını ilerletmeye uğraşıyordu. Bu esnalarda zevceniz Binnaz Hanım vefat etti. Validemle aralarında kardeşten, her şeyden ileri bir dostluk hükümfermaydı. Bu vefat hanemizi pek siyah, derin matemlere gark etti. Yeisinden az kaldı validem de arkasından gidiyordu. Bir müddet sonra biraderimin dest-i tetebbuunda Binnaz Hanımın boyalı bir fotoğrafisini gördüm. Bu ölmüş kadının tasviri elinde ne gezdiğini sordum. Tadil-i teessürü için validem, merhumenin cesamet-i tabiiyede yarım heykelini yaptırtmak iste-

diğini söyledi. Fakat heykelin vücuda gelip gelmediğini bilmiyorum. Görmedim.

Şurada tezkârı lazım bir cihet daha var. Biraderim Nadir'in Paris'e sıkça sıkça azimet ve avdeti münasebetiyle Beyoğlu'nda bazı Fransız aileleriyle dost olduk. Yalıya ecnebi kadınları dadandı. Bunların içinde kafa göz yararak ifade-i meram edecek kadar Türkçe bilenleri de vardı. Bizim evde bir "spiritizma"cılık başladı. Adeta muhtelit bir cemiyet teşkil etti. Zevceniz merhume bu "spiritizma" cemiyetinin en ileri gelen azasındandı. Cemiyetin reisi Madam De Rod isminde bir kadındı ki alâ rivayetin kendisinde pek kuvvetli bir seyyale-i ruhiye varmış, ervahı davet ettiği zaman odanın camlarını, tavanını sarsarmış. Büyük küçük bunun davetine icabet etmeyen ruh yokmuş. Hangisini istese cemiyete ihzar edebilirmiş. Cemiyette ikinci derecede kuvve-i ihzariyeye malik olan validem merhumeymiş. O da spiritizmacılıkta çok ileri gitmiş.

Bendeniz taşra memuriyetlerimden İstanbul'a gelip gittikçe vefatından sonra zevceniz Binnaz Hanımın evlere şenlik cadı olduğu şayia-i acibesini duydum. İstanbul koca bir şehirdir. Bu yolda garibeler ara sıra duyulur. Erbab-ı izan bu nevi teşniatı ne derece seza-yı itimat bulursa bende işte o kadar ehemmiyet verip geçmiştim.

Biraderim Nadir adeta perestişle vakf-ı hayat eylediği sanat-ı nahtın burada uğradığı teşniata, artık tahammül edemeyerek hemen bir niyet-i müebbede ile Paris'e savuşmuş... Birkaç eseriyle orada tanınmaya bile muvaffak olmuş...

Nadir Paris'te, ben taşradayken validemiz İstanbul'da vefat eder. Aldığım bir telgrafname üzerine derhal buraya geldim. Tanzim edilecek birçok miras işi, filanlar vardı. Nadir'i mektupla Dersaadet'e davet ettim.

"Hakkaniyetinden katiyen eminim. Sen ne yolda tanzim-i umur edersen bence makbuldür. Bazı hususat-ı mühimmeden dolayı şu aralık Paris'ten infikakım uyamaz" yolunda serd-i maze-

retle gelmedi. Her işi bana bıraktı. Ben de aklımın erdiği kadar tesviye-i maslahatımıza koyuldum. Validemin sandık odası ve sandıklarını açtığım zaman bir bohça derununda samanî canfesten bir entariyle kadınların aynalı biçim dedikleri şekilde önü çapraz düğmeli mor kadifeden bir hırka, bilmem neden nazarıdikkatimi celp etti. Validemin telebbüs ettiği bütün elbiselerini az çok tanırdım. Fakat bu entariyle hırkayı arkasında gördüğümü hiç tahattur edemiyordum. Hasıl olan garip bir merak sevkiyle hırkayı açıp silktim. Arasından bir boyalı fotoğrafi düştü. Aldım, baktım. Hareminiz Binnaz Hanımın resmi... Başörtüsüyle yanıma çok defa çıkmış olduğu için merhumeyi iyice tanırım. Bu fotoğrafiyi bir defa da Nadir'in elinde görmüş olduğumu tahattur ettim. Fakat şimdi bu urbaların arasında ne arıyor? Bu hırkayla entarinin fotoğrafideki elbiseye tamamıyla muvafakatı nazarıdikkatimi daha ziyade açtı. Hotoz kutularını karıştırırken resimde Binnaz Hanımın başındaki samanî oyalı mor hotozu da buldum. Mücevherat mahfazalarını açtığım zaman zevcenizin boynundaki inci demetini, başındaki broşu, kulaklarındaki küpeleri, hepsini ele geçirdim.

Şimdi bu tesadüfî keşfimden bir mana çıkarmak lazımdı. Bu eşya, validemin sandığına neden girmiş? Acaba Binnaz Hanım, bunları zaman-ı hayatında valideme emaneten mi bırakmış? Bu ihtimale de ber-vech-i münasebet bulmak müşküldü. Niçin bıraksın? Acaba biraderim Nadir, Binnaz Hanımın yarım heykelini nahta çalıştığı zaman bu esvapla mücevherata lüzum mu görmüştü?

Ben bu tahayyürdeyken kutuların birinden bir yüzlük çıktı. Binnaz Hanımın simasına aynıyla müşabih bir yüzlük... Bu hiç şüphe yok, bizim Nadir'in eser-i sun' ve maharetiydi. Hah! Şimdi bir ipucu yakalamıştım. Mektupla biraderimden yüzlüğün sebeb-i imalini sordum. "Validem ısmarladı, yaptım. Vech-i istimali hakkındaki malumatım seninkinden ziyade değildir. Ne için imal ettirdiğini bilemem" cevabını aldım.

İtmam-i tahkikat ve keşfiyat için size müracaata karar verdim. Bugün yarın derken araya birçok meşagil, mevani girdi. Nihayet biz de yalıyı yıkıcılara verdik. Yıkıcı amele başı Kürt'ün bizim yalının tavan arasında, sizin yalıya yol bulunması, mahzenden mahzene geçit ve delik olması hususundaki ifşaatı, meselenin şeklini değiştirdi. Size müracaattan evvel tahkikata koyuldum. Cadı bizarlığıyla senelerce geçirmiş olduğunuz hayat-ı cehennemîyi bütün tafsilat-ı elimesiyle ve hemen her gün ve saatiyle sordum, öğrendim. Tetkik ettim. İtirafından sıkılıyorum. Şu satırları yazarken terler döküyorum. Vicdanımı bunaltan, ezen mühlik bir azab-ı derunîden, vasıl olduğum şu müthiş hakikati ancak size söylemekle biraz hafifleyebileceğimi memul ediyorum.

Efendi! Akıl ve fikri zîr ü zeber eden o muhavvif cadı rolünü size oynayan benim validemdir. Bu hakikat, şimdi nazarımda gün gibi aşikâr oldu. Validemin bu emirdeki saiki, muharriki, müşevviki, menfaati neydi? Bu ciheti keşif için imal-i fikir ettikçe zihnime fenalık geliyor. Bu bapta henüz kati bir şey anlayamadım. Keşfiyatım hep musadif olduğum asar delaletiyle karâin üzerine mübtenidir. Bu işin rahmani ve şeytani cihetleri var. Hakikati batıldan tefrik müşkül... Evet, bu akıl almaz keyfiyette sania, dubara, hileyle beraber biraz da "spiritizma" karışık... Akıl ve tabiat fevkinde bazı şeyler var. Fakat Avrupa'da en büyük, en muktedir, medyumların fırsat düştükçe işe Tricherie, *yani hile mızıkçılık kattıkları, bitaraf erbab-ı ciddiyetin kütüb-i tedkikelerinde mesturdur. "Spirit"lerin gösterdiği,* Fantome*'leri,* Matérialisation *dedikleri tecessüt hususatını hakikat diye kabul tehlikesine ilka-i nefs etmektense validemin zevceniz Binnaz Hanımın yüzlüğünü yüzüne, urbalarını sırtına geçirip mücevheratıyla da tezeyyün ettikten sonra mahut memerlerden sizin yalıya gitmiş olduğuna kanaat getirmeyi zihnen daha mülayim bulurum. Hırkanızın cebinden çıkan ve zevç-zevce döşekte yatarken havadan inen tehditnamelere gelince bunların suret-i zuhuru hakkında bulduğum şu faraziyeler pek akıldan bait değildir. Helâya girerken hırkanızı*

çıkarıp sofada merdiven parmaklığına asmış olabilirsiniz. Cadı için ber-takrip bunun cebine bir kâğıt sokuşturmak pek güç bir iş sayılmaz. Havadan düşen yazılı kâğıtlar da tavan arasına geçildikten sonra tavanın münasip bir deliğinden aşağı uçurulabilir. Hani hedmettirdiğimiz eski yalıların mahzenlerini birbirine rapt eden gizli geçitte bulmuş olduğum yazılı kâğıt parçalarının cadı tehditnamelerinin müsvedde döküntüleri olduğu zan-ı kavisini peyda eyledim.

Hisar mezarlığında Binnaz Hanımın kabrinden görünen münevver hayal keyfiyeti benim de zihnimi gıcıkladı. Gittim. Bebek'te bu garibenin ravisi olan ırgat başıyı buldum. Herifi sıkıştırdım. Evvela hık mık dedi. Nihayet eline birkaç mecidiye tutuşturunca validem merhumenin parayla olan ıtmaı üzerine bu yalanı kendi uydurup o civarda işaa eylediğini itiraf etti.

Mezar taşına kurşun kalemle yazılan mutasavvıfane eşarın muharririni görüp görmediğini sordum. "Bir delikanlı geldi. Bastonunun ucuna sicimle bir kurşun kalem bağladı. Şebekenin demir parmaklığından içeri uzatarak o yazıları yazdı. Ben uzaktan gözetledim" cevabını verdi. Bu delikanlının eşkâli hakkındaki isticvabatıma karşı tamamıyla biraderim Nadir'in suret ve şemailini tarif eyledi.

Şimdi nöbet-i tetkik sekiz-on kilit altından aşırılan mücevherata geldi. Buna siz de şaşınız. Ben de şaşayım. Cadı ve ervaha atfen icra edilen bu tezviratın cihât-ı mühimmesini bu kadar tenvir ettikten sonra bir kısım tetkikatımın perde-i zulmette kalması keşfiyat-ı vakıamın ciddiyetini ihlal edemez. Ruhiyûn, istimal ettikleri o gizli kuvvet tesiriyle birçok maddi şeyleri kalın taş duvarlardan, kilitli demir kasa cidarlarından geçirdiklerini iddia ediyorlar. Bu hususi mütefenninden bazı zevatın asarında da tasdik edilmiş gördüm. Aslı var yok, uzun müddet geçirdiğiniz bu ta'b ve azap hayatı içinde size karşı ervah namına hareket edenlerin bu kadarcık bir hisse-i muvaffakiyet ve marifetlerini kabulle sözü kısa keselim.

Biraderim Nadir Beyden vuku bulan istizahat-ı şedideme karşı aldığım cevap, daima "Ben validemin emrine tabiyet ettim. Bu meselede esas maksada dair bir şey bilmem" sözünden ibaret kaldı. Bu "spiritizma" hadisesini hal için yine spiritlere müracaat ettim. Sualimi şöyle tefsir ettiler:

"Valideniz Aramdil Hanımla komşunuz Binnaz Hanım ikisi pek dost ve kuvvetli birer 'spirit' idiler. Hangisi evvel vefat ederse sağ kalanı yalnız ve mütehassir bırakmayarak tezahüratla ziyarete gelmesini ve bu suretle dostluklarının mavera-yı kabirden de imkan-ı idamesini zaman-ı hayatlarında taht-ı karara almışlardı. Bade-l-vefat Binnaz Hanım, zevci Naşit Nefi Efendinin gönlü, gözü pek çabuk başka kadınlara döndüğünü nafiz bir nazar-ı maneviyle görerek kalbinde hasıl olan na-kabil-i teskin bir kıskançlık gayzıyla ilk geceden bit-tezahür mahbesine ifşa-yı raz etti. Vefasızı tedip için biri ahiretten, diğeri dünyadan iki kadın tevhid-i fikir ve hareket eylediler. Naşit Nefi Efendiyi can dayanmaz bir hüsran-ı elim içinde bırakan ahval-i garibe cilveger oldu."

Efendi! Ruhlar kendilerini bizden daha zeyrek ve hakikat-bîn addıyla berhayatlara karşı feraset, belki de keramet taslayabilirler. Fakat akıl ve mantığı büsbütün göğe çekmediler ya... Ruh-i muhterem senelerce size karşı oynadığı "cadı" karnavalında kullandığı maskeyle urbaları neden bizim yalıya, validemin sandık odasına bırakıyor? Validemin vefatıyla "tezahürat" hadise-i acibesi niçin kesiliyor? İşte yine tekrar ediyorum. Bu vaka-i elimede "sürnaturel"likten, fevk-at-tabia garaipten bitap düşen zihinlerimizi bir vadi-i makule, bir mecra-yı akıl ve mantığa sevk etmek için Binnaz Hanımın iskeletini mezardan çıkararak bizim evde kostümlü baloya gider gibi giydirip maskeledikten sonra bu bela-yı sairi leyla-i âlemin başına salıvermektense bu mühim rolün sanatkâr-ı bi-nazırı validem olduğunu kabul cihetine gitmek daha muvafık olur. Mesele muğlaklıktan kurtulur. Bir şekl-i tabii alır.

Şimdi mutallakanız Şükriye Hanımın pederiyle birlikte tezahüre intizaren yalıda geçirdikleri son gecede cadının zuhurundan evvel, neden ikisinin birden kendilerini uykuya kandırmış, daha doğrusu sıza kalmış, revolverlerin niçin ateş almamış oldukları câ-yı mülahaza görülürse bunda da ruh-i azizin izhar etmek istediği kerametin hilesini keşfedebilmiş olduğuma kaniim. Şükriye Hanım yazdığı sergüzeştinde, o gece kahve takımının, oturdukları odanın kapısı önünde, sofa durduğunu yazıyor. Baba-kız odada konuşurken cadının gelip kahve kutusuna münevvem bir madde karıştırması pek zor bir iş değildir. Zaten kahveleri içerlerken haşhaş kokusundan şikâyet etmiş oldukları da görülüyor. Şükriye ile pederini münevvem kahve tesiriyle hâb-girana daldırdıktan sonra odaya girip revolverlerden fişekleri almak, cadılık kuvve-i havarık-nümasına malik olmayanlar için bile sehl-ül-icra bir iş değil midir?

Efendi! Senelerce sizi bir dehşet-i daime içinde yaşatan heyecan-aver bu muamma-yı hayatınızın safahat-ı muzlimesinden bazı aksamı böyle tenevvür ettikçe bunun cine, periye, ahrete, ervaha pek taallükü kalmıyor. Henüz gayr-i münkeşif duran birkaç gizli noktaya da bir gün tesadüf vuzuh-bahş olursa bu da hayat-ı hakikiye sahnelerinde cereyan eden binlerce emsali gibi tamamıyla vekayi-i adiye menzilesine inecektir.

Validemin size karşı bu rolü oynamaktaki saiki neydi? Bunu çok düşündüm. Hak, taksiratını affetsin... Bu kadının aleyhinizdeki kastı adeta caniyanedir. Bu kabil-i inkâr değil. Fakat hasbel-beşeriye oğulluk tarafgirliğinden büsbütün tecrid-i nefs edemeyerek yalnız bir noktada validemi müdafaaya cüretimden dolayı beni mazur görünüz. Validem bu cüreti yalnız kendi dimağının, asabının feveranından almıyor. Bu gayreti onda uyandıran, zevceniz merhume Binnaz Hanımın teşvik ve tahrikidir. Buna sebep? İşte bu sebepler birbirine girifttir. Biri çözülmedikçe öteki açılmaz. Bu iki kadın beyninde ölümlük, dirimlik bir mukavele, bir muahede-i müdhişe var. Buna şüphem kalmadı. "Spirit"lerin er-

vahtan nakil iddiasıyla bu hususta dediği maddeten, şeklen değilse de mealen, manen doğruydu. Binnaz Hanım kendi vefatından sonra teehhülünüze mani olmak için validemle bu yolda tertibat-ı şeytankâranede bulunabilirler. Bu mukavelenin bir delil-i sarihi zevcenize ait mücevheratın validemin sandığından zuhurudur. Bu elmasların seksen kilit altından aşırılmasında Binnaz Hanımın dünya veya ahretten, işte her ne suretleyse, bir muavenet-i müessiresi var. Validem daha evvel vefat edeymiş duçar olduğunuz felaketin bir aynına demek pederim uğrayacakmış.

Şimdi maceranın cihet-i felsefiyesine gelelim. Bu vaka-i cinaiyede müstamel nikap bulundu. Ervaha edilen iftira anlaşıldı. Fakat bu âlem-i fisk ü fücurda nikap altında irtikap olunan her vaka-i cinaiye ve müzevvirenin maskesi keşfolunabiliyor mu? Bunun en müthişi, tabii yüzlüklerle ketm-i halkiyete muvaffak olarak icra-yı habaset edenlerdir. Efendi, emin olunuz gördüğünüz her sima, göstermek istediği bir vicdan-ı münevverin makes-i hakikisi değildir. Asar-ı hayırhâhî ile lema-dâr bulduğunuz çehrelerden çoğunu bir lahzacık o tabii nikab-ı riyalarından mütecerrit görseniz dehşetinizden hakka sığınırsınız. Tatlı görünen ne kadar tebessümler vardır ki her biri gizli bir nefretin, deni bir emelin tıla-yı muğfeli hükmündedir.

Efendi, size maskeyle bu büyük fenalığı eden kadının bu cürmünü affediniz. Cenabıhak cümlemizi çehre-i tabiilerini nikap gibi istimalde mahir edaninin şerlerinden masun eylesin...

Binnaz Hanıma aidiyetine şüphem kalmayan mücevheratı size tamamıyla iade ediyorum.

Bugün kalp ve vicdanları toprak kesilmiş bu iki kadın hakkında affınızı işte bir daha temenni eyliyorum. Çünkü merhametinize istihkak emrindeki en büyük mazeretleri "kadın" yaratılmış olmalarıdır.

Merhume Aramdil Hanımın Büyük Oğlu A. Kadir

***

Naşit Nefi Efendi muamma-yı hayatının na-kabil-i hal zannolunan düğümünü çözülmüş görmeye nihayet muvaffak oldu. Fakat artık iş işten geçmişti. Bu muvaffakiyeti bir şeye yaramadı.

Enzar-ı nisvanda iade-i itimat için bu cadı efsanesinin aslı neden ibaret olduğunu gazeteler ve her türlü vesaitle ilana uğraştı. Bütün kadın çehrelerinde adem-i emniyet tebessümünden başka bir şey uyandıramadı. Cinsilatif, ihtiyarın bu telaşlarına hep gülüyorlar, ciddiyet-i tekzibine inanmıyorlar, hakikati efsane, efsaneyi hakikat zannetmek ısrarından dönmüyorlardı.

Biçare adam, hayatını medit, esrar-alut bir facia halinde geçirmek gibi en büyük fenalıklarına uğramış olduğu kadınlardan birine ahir ömründe malik olabileydi yine kendini bahtiyar addedecekti.

Emirgan 4 Haziran 1328

CADI ÇARPIYOR

Zamane Münekkitlerine Cevap / Cadı Çarpıyor

Lisanımızda sadeliğin elzemiyet ve ehemmiyeti cidden bilindiği gün, edebiyat başlamış olacaktır.
H. Rahmi

Mevhibe Ziya Hanımefendi'ye

Karilerim içinden bu acizi müdafaaten duyulan seda-yı ismetiniz, lehimde feveran eden bu avaze-i hak-perestiniz, hayat-ı edebiyemde uğradığım meraretlere karşı gördüğüm medar-ı tesliyet, mükafatların en ruh-nüvazlarındandır.

Bu davada belki zat-ı fazılanıza peyrev olacak birçok karilerim daha bulunurdu. Fakat emin olunuz *Rübab*[1] namı verilen o çoluk çocuk karalaması, nev-hevesânın siyah tecrübe tahtası olmaktan başka bir mahiyeti bulunmayan o mecmuayı çok okuyan yok. *Cadı* muharriri aleyhindeki suikast henüz pek duyulmadı. Bir de mevcudiyetimizin üzerinde tevakkuf ettiği mühlike-i siyasiye,

1 İlk sayısı 26 Kanunusani 1327 (1911) yılında çıkan haftalık derginin müdürü Fecr-i Âtî hareketi kalemlerinden Sahabettin Süleyman Bey'dir. Ali Naci, Halit Fahri, Süleyman Sırrı, Hakkı Tahsin, Salahattin Enis, Yakup Salih, Yakup Kadri ve Safi Necip gibi dönemin genç kusak yazarlarını bu dergi etrafında toplayan kişi Sahabettin Süleyman Bey olmuştur. *Rübab* 116 sayı çıkar.

şu an hatırımız, ezhanın bu gibi mesail-i taliye ile tevagguluna müsait değildir.

56 numaralı *Rübab*'daki mektubunuzda "Burada hakikati tayin ettirecek birisi varsa o da *Cadı* muharririnin kendisidir. Ümit ediyorum, bu edib-i muhterem yeniden neşredeceği bir eseriyle henüz hayat-ı tahririyede yaşayacağını ispat edecektir," buyuruyorsunuz.

Bu fikrinize adem-i iştirakteki mazeretimden dolayı affınızı temenni ederim. Şahabettin Süleyman'ın hod ve bedbinî-i edebîsi karşısında makhur kalmayacak eserler, ancak onun zade-i tabı olanlardır. Böyle nazik bir meselede bu derbeder-i zihnîyi hüküm tayin etmek enfas-ı edebiyemizi siyah dumanlarla tehlike-i inkıtaa uğratmaktadır.

O ne derse desin! Edebiyat-ı Osmanîye'mizin roman kısmı, geçen ve bu sene Hüseyin Rahmi'nin *Gulyabani* ve *Cadı*'sıyla yaşıyor. Halka, gıda-yı mütalaayı bunlar veriyor. Beğenenlerin beğenmeyenlerden kesir olduğunu aded-i temsilatla satışın mikdar-ı nisbisi ispat ediyor.

Halkta bir ihtiyac-ı mütalaa vardır. Pazar-ı matbuatta ne bulursa onunla tagdiye-i zihin ve fikre mecburdur. *Gulyabani* ve *Cadı*, avami ve adi ise âlilerini yazmak için çok şükür kimsenin elini, kalemini tutan yok. Yazsınlar. Görelim nasıl olurmuş! Daha iyileri meydan alınca Hüseyin Rahmi'nin hikâyeleri kendi kendine düşer, söner, unutulur. Azılı kalemler zahmet-i katlden azade kalırlar. Ortaya bir 'numune-i liyakat' koymadıkça tenkitname onun bunun asarı üzerinde işmizaz-ı temerrütle tepinmeye uğraşmak beyhudedir, züldür. Daha mükemmellerini vücuda getirmek liyakatini kendilerinde görenlerin, saha-i edebi böyle kıymetsiz eserlerin tagdiyesine terk hususunda gösterdikleri atalet, en büyük hamiyetsizliktir.

Körler memleketinde tek gözlüler, şehla sayılırmış. Asar-ı acizanem de bu diyarda öyledir. Çünkü yok. Siyasi, idari ve sair şuabat-ı ulum ve fününumuzun hangisinde Avrupa'daki müh-

reye benzer bir adam yetişmiş? Bu gaye-i tekemmülü yalnız romandan talep etmek... Bu ne insafsızlık ve garazkârlıktır.

***

Asar-ı müstakbelemi Şahabettin Süleyman'a beğendirmek gibi bir vahimeye tab'an yazmaya hazırlanacak kadar 'safdil' bir adam değilim. Fakat mademki hakkımdaki müdafaatınızla söz bu vadiye döküldü. Münekkidin 'psikoloji'sinden bir nebze bahsetmek isterim.

Bu dikenli meseleyi ayıklarken belki ellerim kanayacak, bu ufunet-i edebiyemiz karşısında benimle beraber birçok gönüllü bulunacaktır. Fakat zararı yok. Bazılarının cebhe-i müfekkirelerinde ziynet-i kemalat zannolunan çıbanları biraz teşrih etmiş olacağım. Anlatacağım ki bunlar ezhar-ı fikriye değil, rabbim saklasın, yenirce karhalarıdır.

***

Vicdan-ı ismetinizden yükselen o merdâne müdafaanızın ilelebet minnettar ve müftehiriyim.

Pembe Bir Mantar

Zaman-ı istibdatta nispeten devre-i meşrutiyetimiz bize namütenahi bir saha-i serbestî açtı. Fakat biz bu füshat-ı hürriyeti malul, kıskanç, echel, mütecaviz, katil kalemlerimizin türrehatından başka bir şeyle tezyin edemedik. Siyasatta, edebiyatta, her şeyde, her şeyde aramızda "Sen çekil! Ben oturayım," nazariye-i hodbinîsi, mücadele-i biamanî tekmil çirkinlikleriyle parladı. Mektepte yaladıkları mürekkeplerin henüz yüzlerinden lekeleri zail olmamış çocuklar Kemal'den, Hamid'den, Ekrem'den, Fikret'ten, Uşakîzade'den, Cenap'tan başladılar. Bunları devirmek için en katil darbeyi indirebilmek en büyük iktidar, en şayan-ı takdir bir hüner sayılıyordu. Her şeyin kendileriyle baş-

lamış olduğu hiffet-i kanaatine düşen bu nev-peyda üdebada, evvelkilere karşı zerre-i tekrim yoktu. Görülmüyordu. Böyle bir his, ayıp sayılıyordu. Bu yokluk küstahlığı moda olmuştu. Mülkümüzde her şey yıkılacak, yeniden yapılacaktı.

Evet, bugün her şey yıkıldı. O kadar göçtü ki işte hep enkaz-ı mesaib altında kaldık. Eziliyoruz. Başımızı kaldırıp bu harabî, bu yangın külçesine bakamıyoruz.

İlk safha-i hürriyetten bu sarsar-ı harbe kadar geçen müddet zarfında zemin-i matbuatta zehirli, zehirsiz türlü elvan ve unvanda mantarlar fışkırdı. Fakat hepsi kof... Hepsi gayr-i mukavim sâklar üzerinde sallanan mahkûm-i mevt birer sıskaydı. Memleketin türap ve havası, ezhar-ı irfan açacak, evladına mugaddi semerat-ı fikriye verecek fidanlar yetiştirmiyordu. Kariin-i Osmanîye bu kavga mantarlarını layık oldukları bikaydî ile karşıladı ve hemen birer birer gömdü. Fakat onlar bir taannüd-i tenebbütle oradan buradan yine fışkırıyordu. Geçen sene şair-i muhterem Tevfik Fikret Beyefendi'nin *Rübab*[2] unvanı altında neşrettikleri manzume-i meşhurelerinden sirkat-ı hayat edercesine bir hokkabazlıkla hemen o namı benimseyerek adeta onu kendine kalp eder bir cüretle bir pembe mantar daha bitti. İlk intişarında bu Rübab-ı Fikret'in bir zeyli zannolundu. Onunla hiç münasebeti olmadığı sonradan anlaşıldı. Köşe-i tenebbütünde revaçsızlıktan can çekişmeye başladı. Memleketimizde bir gazete, risale, mecmua hak-ı hayata malik olabilmek için kendinden evvelkilerin esbab-ı mevtiyelerinden ibret-bîn olmak lazım gelir. Yoksa kendinin de aynı arızanın kurbanı olacağına şüphe yoktur.

Bir risale çıkarmak istiyor musunuz? Bu pek kolaydır. Evvela parlak, ahenktar bir isim bulunuz. Klişesini yaptırtınız. Büyük bir kâğıdı dörde katlayınız. Üzerine renkli bir kap geçiriniz. İşte fedakârlığın, zahmetin büyüğü yapıldı, bitti. Artık ötesi kolayın kolayıdır. Sonra sadaka-i asara bir keşkül intizar açarsınız. Şehri-

2 Tevfik Fikret'in 1900 yılında yayınlanan *Rübab-ı Şikeste* isimli eseri kast ediliyor.

mizde nev-heves küçük beyler, küçük hanımlar çok. Her hafta Boğaziçi'nden, Kadıköyü'nden, Ayastefanos'tan nesirler, şiirler yağar.

Böyle bir matbuat mantarları pek tabiidir ki revaç bulamaz. O zaman halkı hüsn-i takdirden mahrumiyetle itham ederek "Bu memlekette altınla bakırı fark eden yok," şikâyetiyle bağırırsınız.

Rübab hakkında şu tafsilatı vermekten maksadım mecmuanın ser-köşe-i mübahatına kurulan 'direktör literer' Şahabettin Süleyman Bey'in orada aldığı edebi bir 'Don Kişot' vaz-ı vakurunu irae içindir. Bu mecmua, tenkit namıyla onun, bunun asarına aç kurt gibi yapışarak kopardığı kanlı parçalarla tagaddi ediyor. Bizdeki ahlaksızlığın işte şekl-i edebisi... Pek müthiş, fakat ne yapalım göz önünde bir hakikat...

Hareket-i Gayr-i Edebiye

Geçenlerde ihvandan bir zat, bu soluk kaplı keşkül matbuatı, *Rübab*'ın 51. numarasını "Son eseriniz *Cadı* hakkında tenkit var. Okuyunuz!" ihtarıyla göndermiş. Tenkidi okudum. Zavallı *Cadı*'nın hangi mecra-yı edebe düştüğünü anlamak için risalenin yapraklarını çevirdim. *Rübab*'ın bu 51. numarası her kimin nezdinde varsa muhteviyatına insafla, ibretle bir göz gezdirmelerini rica ederim. Münekkidin böyle bir kürsü-i gurura çıkıp da şunun, bunun asarını muahezeye kalkması had-na-şinaslığın en gülünç bir misalidir.

Bir müdür-i edebinin vazifesi evvela kendi mecmuasını ıslah etmek, sonra sairlerinin nekais-i asarıyla meşgul olmaktır. *Rübab*'ı cidden acınacak, sefalet-i edebiyemiz namına ağlanacak bir halde buldum.

İsbat-ı müddea için bunun muhteviyatından bir-iki numune arz edeceğim. 51. Numara "Hareket-i edebiye" terkib-i gayr-i nezihi altında "Meşhur olmak" sernamesiyle başlıyor. Edebin bu taharrükü, yani hareket-i edebiye tabir-i galizi Fransızca *mouve-*

ment littéraire'in tercümesi olduğu için bu sekaleti, kisve-i lisanımız altında bile def-i garabet edemeyen ecnebiliğine bağışlanacak.

Fransızca *littérature* de bizdeki 'edep' ve 'edebiyat'ın edepten hariç gûnagûn iltibasları olmadığından bu tabir istimal edilince Frenk'in aklına onun mevzu olduğu manadan gayrı bir suret-i hutur etmez. Aransa lisanımızda bu makamda istimal için belki bir terkib-i muvafik bulunabilir. Fakat bizim kör körüne taklitten başka bir kârımız yoktur. Başka bir milletin aza-yı edebisine sıkı sıkıya istinat etmedikçe yürüyemeyiz. Çünkü körüz. Çünkü topalız. Çünkü bitiğiz. Reh-i mahsusatımıza doğrulmak isteyenleri tepelemeye kalkarız. Çünkü her suretle haraçgüzar-ı âlemiz. Çünkü mülk-i edebimiz rical-i aslisinin kahtından dolayı eyadi-i mutaarızzına düştü. Çünkü taarruz eden teferrüt ediyor. 'Edip' oluyor. Bir Türk "hareket-i haşarat' tabirini anlar. Lakin "hareket-i edebiye"de şaşırabilir. Çünkü Fransızcada *Non-littéraire* tabir-i menfisi edebiyattan olmayan şeylere lahak olur. Edebiyattan olmayan her şeyse edepsizlik sayılmaz ya! Fakat bizde "hareket-i gayr-i edebiye" terkib-i sakimi çok su götürür. Buysa mani-i nezahettir zannederim. Edebiyatımız henüz edepsizlikle pek komşu bir hem-hudut bulunuyor. Zavallıyı ismen bile bu şümulden kurtaramamışız. *Rübab* bu sınırı katiyen farik bir tabir-i muvafik bulamadıktan başka ona bir de "hareket" ilavesiyle sakamet-i şümulünü dübala eylemiş.

Şimdi bu "hareket-i edebiye" altındaki "meşhur olmak" davasına gelelim. On dört satırlık kısa bir şey...

Bu bir makale midir? Kısalığına bakılırsa değil... İhtiraat-ı ahireden olan mensur şiirlerden midir? Çerçevesi olsa benzer. Hasılı bu öyle bir şey ki ne olduğunu tayinde muharririnin de aczine hükümde tereddüt etmem. Bunu bir şeye benzetmekte muztar kalırsak bir *Introduction littéraire*, yani yukarıdaki "hareket-i edebiye"nin methali diyebiliriz.

Bu şekilsiz satırların mantıki cihetini araştırdım. Çok yoruldum. Fakat maatteessüf bir şey bulamadım. Bulan varsa kemal-i takdirle ellerinden öpmeye hazırım.

Rübab'ın "hareket-i edebiye" muharriri, meşhur olmak isteyenlere fevk-el-had hiddet ediyor. Meşhur olmak hevesi medhul bir emel midir? Bundan arî kim vardır? Bu hakikaten bir cinayetse en evvel *Rübab*, kendi dahil olmak üzere bununla hemen hepimiz müttehimiz. Demek ki eyvan-ı şöhrete suud için çalışmış olan bunca meşahir, muharririn zu'munca affolunmaz birer kabahat işlemişlerdir. Bu mantıksızlık karşısında zihinler duruyor.

Bu gülünç hükmü, muharririn mağz-ı avaresinde tevlit eden haletiruhiyeyi araştırırsak mesele tavazzuh eder ki o da şudur: *Rübab*'ın muharrir-i gayr-i meşhuru hırs-ı şöhretle herkesten ziyade yanıp tutuştuğundan, başkalarının bu sevdaya düşmelerini çekemiyor. Hayır... Buna tahammül edemiyor. Diğerlerinin hücumuyla meydan-ı şöhret kendi için daralacak zannediyor. Etrafı ısırarak, teperek, pençeleyerek oraya tırmanmak, orada bir yer kapmak istiyor. Fakat ayıpladığı şeyin en sunturlusu kendinde bulunduğunu anlamıyor. Görmüyor. Bakınız daha ne yaveler yumurtluyor:

"Bazı ceraid-i musavverenin bir sahifesini işgal eden ödül ilanlarındaki büyük resimler gibi onların nazarında (neuzibillâh meşhur olmak isteyenlerin) bütün insanlar, küçük birer hayal ve kendileri uzun bacaklı, iri gözlü bir hakikattir."

Galiba muharrir 'sembolizm'e girişti. Fakat anlamak müstahil... Ödül ilanlarında ödül ve hakikate dair rumuzat mı var? Bilmiyorduk. Tasavvur-i dâhiyaneleri olan hakikatin bu şekl-i acibi, bereket versin ki henüz taammüm etmedi. Zavallı hakikat... O bile elinizde umacıya dönüyor. Acemice 'sembolik' bir tuhaflık yapılmak istenilmiş, fakat şive-i Türkçeye ısındırılamayacağı için satırlar buz gibi donmuş kalmış. Okuyanlara gülme değil adeta hiddet geliyor.

"Şöhret kürsüsüne tırmanmak için bu kadar külfete lüzum hissedenlerin, bir gün muhayyel kürsü üzerinden, bir tarafları kırılmış olarak sukut edeceği şüphesizdir."

Muharririn ya izan-ı mantıkinden külliyen mahrum yahut "şüphesiz" tabirinin samimen vakıf-ı manası değil. Şöhret kürsü-

süne tırmanmak için o kadar ihtiyar-ı külfet edenlerin hep birer tarafları kırılarak sukut edecekleri neden şüphesiz olsun? Birkaçının da kırılıp dökülmeden bâlâ-yı kürsüde kalabilmesi ihtimalini zihinlerinden tamamıyla selp kabil midir? Muharrir bey galiba kaleminden dökülen her saçmanın edebiyattan sayılacağına kail bir safdil olmalı...

"Neden bu memlekette herkes meşhur olmak için koşuyor, meşhur olmak için ne yapmak lazımsa bila-perva icra ediyor?"

Yalnız bu memlekette değil her memlekette, her yerde, bütün dünyada bu böyledir. Bu adeta bir zaruret-i hayat, bir kaide-i külliye gibidir. Bu hakikate şimdiye kadar şaşan, itiraz eden *Rübab* muharririnden başka kimse görülmemiştir. Avrupa'da, Amerika'da, bütün kıtaat-ı âlemde herkes meşhur olmak için koşar ve bundan dolayı yekdiğerini tayip etmek kimsenin aklına gelmez. Bu safvet, bizdeki ukala-yı edebe mahsus... Asıl şaşılacak cihet, nazariyat-ı hayata bu kadar bigâne görünen gençlerin, muharrirliğe kalkmak emrindeki cüretleridir. Bu hali hariçten anlamaya, muharririn kudret-i tetebbuu yoksa bari kendi vicdanına insin, nefsini tetkik etsin, kendinin de mayup gördüğü bu emelden başka bir şey için koşmadığını hissederek sussun.

"Bunu edebiyatın bugünkü şeklinde, bugünkü hiçî-i mealinde aramak daha münasip olur."

Edebiyatın bugünkü mümessilleri kimlerdir? Onu menzile-i hiçîye indirenler sizlerden başkaları değil. İspat lazımsa "hareket-i edebiye" sernamesi altında karaladığınız saçmaları işhat kâfidir. Memleketimizde hüküm süren bu edebî 'anarşi'nin amillerini sizlerden uzaklarda aramak pek abes olmaz mı? Kendinizden başka cüret-i tahrire kalkanları katl için baltalarla hücum ediyorsunuz. Meşhurlara ve olmak isteyenlere ta'n edeceğinize siz de edebinizle iktisab-ı şöhrete çalışınız.

"Esasen şöhret kürsüsüne çıkmak isteyenlerde hayat-ı edebiyenin bugünkü fasıla-i sükûnundan istifade etmek istiyorlar."

Bu fetret-i edebiyenin en büyük müstefitleri de sizsiniz. Memlekette bir hayat-ı edebiye uyansa böyle *Rübab*'ınız gibi hasetten, garezden, kofluktan, manasızlıktan müteşekkil ve revacını onun bunun asarına düşnamda arayan zırıltıların vücudu ortadan kalkar. Kırk paraya, böyle bir baş ağrısı satın alacak kimse bulunmaz.

"Ne tarafa gittiği malum olmayan bugünün edebiyatında..."

Onun yedekçileri de sizsiniz. Zavallıyı sürüklediğiniz semt-i inkıraz malumunuz değil mi?

"Bir gün acaba hak-ı mürur olanlarla olmayanlar tefrik edilmeyecek mi?"

Bu bahsettiğiniz şey "edebiyat"mı, Karaköy Köprüsü mü? Pâ-mâl-ı cehl etmekte bunun da ötekinden pek farkını bırakmadınız. Haydi, farz edelim ki tasavvurunuz veçhile "edebiyat" bir hak-ı mürur mukabilinde çiğnetilir bir şey olsun. Fakat "cisr-i edeb"in hak-ı mürurdan ıskatları icap edenler kimdir? İnsan merak ediyor. Muharrir bu hususta kendi ve şürekası menfaatine bir 'monopol' ihdası fikrinde olmalı. Edebiyata "hak-ı mürur" tayini... Bunu meşruti, müstebit, vahşi, medeni hiçbir memleketin kavanininde göremezsiniz. Bu gibi lemeat-ı zekâ ancak bizim dehat-ı edebiyemizden saçılır.

"Ne vakte kadar karanlıkta böyle yabancı eller meşhur olmak için koşacaklar ve bunlara her şey sükût edecek?"

Kari, belki bu ibarede koşmak için ayak makamında el istimal edildiğine taaccüpten kendini alamaz. Bu satırların mensur şiirler olduğunu unutmamalıdır. Bu makusiyet-i istimalde zaruret-i ifade vardır. Ayakların birer uzuv-ı seyr ve meşiyet olduğunu herkes bilir. Üslubu eda-yı hayideden kurtarmak için artık ayakları dinlendirip elleri koşturmalıdır. Bunda başların ayak, ayakların baş olması gibi zir ü zeber-ı ictimamıza bir işaret olsa gerek. Artık anlaşılan meydan-ı edebte "kabak" durabilenler en hüner-ver addolunacaklardır. Son cümlenin iptidasındaki şayan-ı hayret mantıksızlığa dikkat buyurursanız bu ellerin koşması meselesi güneş

kadar sıcak ve parlak kalır. Muharrir beyefendi "Ne vakte kadar 'karanlıkta' böyle yabancı eller meşhur olmak için koşacaklar?" buyuruyorlar.

Âlemde hiçbir fert için 'karanlıkta' meşhur olabilmek ihtimali var mıdır? İştihar etmek, nur-i şöhretle âleme görünmek, tanınmak demek olacağı zaruret-i mantıkiyesine nazaran karanlıkta müşarün bi-l-benam oluşun garabet-i müeddasını, mecmuanın müdür-i edebisinden istifsardan başka bir çare-i tefehhüm kalmıyor. *Rübab* muharririnin bu kavl-i allame edalarına bakılırsa şöhret-i edebiyece yarasaların, köstebeklerin zat-ı edebiyanelerine fersah fersah teveffuklarında tereddüt caiz olamayacağı anlaşılıyor. İşte bu garabetler, düşünmek tenezzülünde bulunmaksızın kalemi kâğıdın üzerinde "car... car... car..." koşturduktan sonra, bir şey yazdım, zannıyla meydana çıkmanın netayic-i mudhikesidir. Bugün pazar-ı edebimiz, sohbet-i tefekkürden mahrum bu acemi üslupçuların 'kalp' mahsulatıyla doludur. Bu nevi asarın yevm-i intişarını ilan ettikleri zaman, gazetelerde şöyle bir kayd-ı ibrama tesadüf edersiniz:

"Filan kitap veya mecmua çıktı. Münderecatı gayet mühimdir. Mutlaka okumalısınız."

Bu cebri tavsiye, münderecat-ı eserin mükemmeliyetinden ziyade sürümce olan düşkünlüğüne alamettir. Artık halk edebiyat namına manasız şeyler okumaktan usandı. Bıktı. İğrendi. İşte numunesi, *Rübab*'ın hareket-i edebiyesi... Dört buçuk satır yazı içinde sıhhati tam bir cümle bulmak müşkül... Şiddetli bir sel-i tenkid çıkıp da bunları layık oldukları mecraya süpürüp indirmekten başka bizim için bir reha-yı edebî yoktur. Çünkü bu dikenlerin, bu baldıranların, bu yapışkanların, bu ballıbabaların, bu ısırganların arasında bû-yu hüsn ve sanat neşredebilecek edebî bir çiçek yetişemez. Etrafını derhal sararlar. Onu öldürüp kendileri yaşamak için usare-i hayatiyesini emerler. Bitirirler.

***

51 numaralı *Rübab*'da Mehmet Emin Beyefendi'nin ruhta acı ukûs-i enin uyandıran "Hafta-i edebiyatın sutur-i tenkidine geçirilmiş"[3] eşarını çıkardıktan sonra mecmuayı buruşturup buruşturup da sobaya atarsak bu kadar soğuklukları bir an için hararete tahvilden dolayı büyük bir sevap işlemiş oluruz.

Bu numaraya yukarıdan aşağıya bir göz gezdiriniz. Taklitten, tercümeden, fakr-üd-demden, şimdiye kadar binlerce defa tekrar edilmiş şeylerin tekrar-ı bî-sudundan başka bir şey bulamazsınız. Hele nihayetteki "Yunan sefihesi" isimli hikâye-i mütercemeyi görünce bu unvanı Komik Hasan Efendi'nin 'piyes'lerinden istirkaben alınmış zannedersiniz.

Mecmuada acaba niçin milli bir roman değil bir hikâyecik bile yok? Sahaif-i *Rübab* mütercem, makale, emtia-i gayrimilli ile dolu... Haniya has Türk malı? Haniya milli bir hikâye? *Rübab*'da, *Cadı* romanının sekiz-on derece dûnunda milli bir roman bulunsa karilerin nail-i şükranı olacaklarına, naşirler emin olsun.

Fakat o gibi sa'y-ı medid ve ciddiye tevakkuf eden eserler, maatteessüf Kadıköyü'nden, Ayastefanos'tan fi sebillillah hediyeten gönderilemez. *Rübab*'ın sır-ı hayatıysa bedava topladığını parayla satmaktan ibarettir. Naşirleri mecmuaya memleketin ihtiyacat-ı edebiyesine hadim olacak bir mahiyet vermeye uğraşmaktan ziyade bunu adeta bir akar şeklinde telakki ediyorlar.

12 ve 13 numaralı *Rübab*'a bakınız. Kabında adla içine alınmış birkaç santimetre murabbaında boşluklar ve bunların ortasında "Kiralıktır" ilanını ve "Gayet fantezi ilanlar tertip olunur" ibaresini görürsünüz. Züğürtlük, insanı bu gibi hayret-efza icatlara sevk eder. Müdür, kendini böyle birkaç yapraklı bir mecmua-i edebiyenin sahibi görünce Beyoğlu'nda mühim apartmanlara malik zannedecek kadar firifte-i hayalat olmuş. Ticaret ayıp değil

3 Hüseyin Rahmi'nin notudur:
Müessirine beyan-ı taziyet ederim.

fakat *Rübab*'ın bu arasât-ı ilaniyesi 'Tiring'in, 'İştayn'ın, 'Kırmızı Horoz'un meşher-i daimisi olan boş çöplükler, meyhane saçakları, hane, dükkân tersleri kadar da nail-i rağbet olamadan kaldı. Bu kiralık aksam-ı haliye şimdi enayice bilmecelere tahsis edildi.

51. numaranın büyük ikramiyeli bilmecesi: Boğaziçi'nin Rumeli cihetinde en güzel yer neresidir?

Şimdi af-ı âlinize iğtiraren söyleyeyim ki ben bu suali pek ahmakça buldum. Böyle hüsn ve zevke ait bir meselede umumen ittifak kabil midir ki Boğaziçi'nin Rumeli cihetinden bir mahallini letafeten mahâl-i sairesine bit-tercih hep birden beğenelim. Bu hususta herkesin mikyas-ı intihabı birtakım müessirata tabi olan kendi zevk-i mahsusudur. Mesela *Rübab*'ın bilmece mürettibi, Boğaziçi'nde Kalender'i beğenmişse umumun da oraya meftun olması neden icap etsin? Belki ben Hünkâr Suyu'ndan hoşlanırım. Bir diğeri Baltalimanı Çayırı'nı, bir başkası da Bebek'in üstündeki şehitliği, Maslak'ı filan beğenir. Âlem hissen, zevken neden muharrir beyefendinin esir-i istibdadı olsun? Kendi zevkini vahid-i kıyasî zannetmek pek büyük bir safvet-i küstahanedir. Fransız üdebasından birinin dediği gibi:

Vouloir amener les autres à notre goût et à nos sentiments; C'est une trop grande entreprise.

Evet, diğerlerini kendi his ve zevkimize tabi etmeye uğraşmak başımızdan büyük halt etmektir.

***

Cadı

Şahabettin Süleyman Bey'in bu hikâye hakkında yapmak istediği, tenkit değil tecavüzdür. Tecavüzle edep ise birlikte barınamaz. Nasıl ki öyle olmuş! Münekkit, estağfurullah mütecaviz, *Cadı*'dan ziyade edebi rencide etmiş.

Hiçbir kimseye karşı "Benim eserimi niçin beğenmiyorsun?" tahtıesiyle itiraza hakkım yoktur. Fakat bir mahsul-i sa'yı baltayla hedme yürüyen bir vahşiye karşı da sükût edilmez. Çünkü o vahşide his-i takdir ve hürmet-i sanat yoktur. Bu hedm ve katli, sırf keyif-i vahşiyanesine tab'an, evet, sırf yıkmaktan, öldürmekten zevk aldığı için yapar. İşte Şahabettin Bey de bazı sevaik-i müessife tesiratıyla Cadı hikâyesine karşı böyle bir vaz-ı katilane almıştır. Eğer münekkidin şu hareketi vicdanî olaydı kimsenin zevk takdir ve tenkidine karışamayacağım için sükût ederdim. Bir vahşi ne yaptığını bilmeyerek tıynetindeki zevk-i sibâ-aneye tab'an hareket ettiği için efalinde bir dereceye kadar mazur olabilir. Fakat Şahabettin Bey'in, elhamdülillah, nik ü bedi fârik bir zat-ı baliğ ve medeni olduğuna iman getirdiğimizden bu hareketleri vahameten bir vahşininkinden daha azim ve binaenaleyh daha şayan-ı eseftir.

Zaten münekkit hazretleri bu günahlarını şu satırlarla itiraf etmek lütfunda bulunuyorlar:

"Nihayet *Cadı* geldi. Kendi hesabıma eski Hüseyin Rahmi'yi bulmak ümidiyle, kemal-i tehalükle eseri okumaya başladım. Keşke okumayaydım. Hiç olmazsa şu satırları yazmak gibi günahtan berî olurdum."

Bütün kast ve fikir-i tenkidi sevaba makrun ve müstenit bulunduğundan vicdanen emin olan bir adam, bu işte günaha girdiğini neden itiraf ediyor? Doğruyu söylemek her yerde ve daima sevaptır. Fakat münekkidin söyledikleri doğru değildir. Bu tenkitte hüsnüniyet yoktur. Bu hakikat de münekkidin alenen itiraf-ı günahıyla sabittir. Münekkidin "Keşke okumayaydım," telehhüf-i nadimanesi de asar-ı sairemin katlden halasları hakkında benim için bir beşaret-i uzmadır. Zannederim ki artık münekkit bey, bu nedametinde sebatla asar-ı müstakbelemi mahrumiyet-i mütalaa ve tenkitleriyle ihya ve şeref-yab eder. İşte buna cidden müteşekkirim. Fakat nakz-ı karar ederse sözünün eri olmadığını âleme göstermiş olur.

Şahabettin Süleyman Bey, niyet-i katl ile *Cadı*'yı dest-i tenkidine aldığı zaman bu ameliyenin müellif üzerinde husule getireceği evcaı tahfif ve kendinin suiniyet arazını setr için onun asar-ı maziyesinde bazı mertebe güzellikler ve eser-i sanat bulunduğundan bahsetmiş. Nasıl bahsediş? Hüseyin Rahmi evvelden en büyük hakikiyûndandı. Eserleri birbirlerine rekabet edercesine güzel, mudhik, şiirdi. Şöyleydi, böyleydi.

Bu takdirat, bu medayih hep mazi sigasıyla ve adeta bir ölüyü tezkiye kabilinden... Çünkü berhayat bulunan bir meslektaşını sena, Şahabettin Süleyman Beyefendi'nin fazilet ve semahat-ı edebiyesi müsait değildir. Sitayişte muztar kaldığı zamanlarda bile bahsettiklerini evvela öldürür ve sonra arkalarından mersiyegûne takdiratta bulunur. Bilmem nedendir, bu memlekette kendinden başka bir ehl-i kalemin yaşadığına gönlü razı olamıyor. Bereket versin ki *Rübab* ile attığı dane-i katller bi-tesirdir. Çünkü bu mecmuayı muharrirlerinden başka çok kimsenin okumadığına güneşe imanım kadar kaniim.

Şahabettin Bey, Hüseyin Rahmi'nin *Mürebbiye* ve *Tesadüf* gibi şayan-ı mütalaa birkaç eseri bulunduğunu, lütfen, tasdik etmiş. Fakat bu eserler müstesna zamanlarda yazıldı. O vakitler şeh-rah-ı matbuat bugünkü eşkıya-yı edebiyeden hemen hâli gibiydi. O zaman da tek tük vardı. Fakat onların kastları doğrudan doğruya müessire değil esereydi. Bu eserlerin an-ı intişarlarında müsaade-i talihe mazhariyetleri, o zamanlar siz efendilerimizin mektepte, bugünkü sermaye-i tenkidinizi iktisapla meşgul bulunmanız sayesindedir. Yoksa *Mürebbiye* bugün neşrolunaydı onu bir hafta bile yaşatmak istemez, *Cadı* aleyhindeki şiddet-i tenkidinizden daha süratle gebertmeye kalkardınız.

Mürebbiye'yi, *Tesadüf*'ü bir tarafa bırakalım. Eğer garbın Balzac, Zola, Paul Bourget, Paul Europio, Anatole France ve emsali eazım-ı edebiyesi bugün aramızda yeniden doğmak gibi bir makusiyet-i talihe uğrasalar bu sizin kahhar bedbinî-i edebiyeniz karşısında derhal mahkûm-i idam olurlar.

Meslek-i mariziniz tesiriyle hep etrafınızı ölü görüyorsunuz. Emin olunuz azizim, bu bir galat-ı his-i edebiyedir. Ölen hep mevcudat-ı muhiteniz değil, sizsiniz, vicdanınız, his-i takdiriniz...

Rica ederim, kalem-i tenkidinizden geçen kaç eser hakkında şimdiye kadar iyi demiş olduğunuzu düşününüz. Hemen hiç değil mi!

"Sanat sukut ediyor," terennüm-i matemiyle Fikret'i, Yakup Kadri'yi, Celal Sahir'i, Refik Halid'i ve daha bilmem kimleri söndürmek, öldürmek istedin. Sema-yı edebiyemizin muhtelif kadr de birer ahter-i ziyneti bulunan bu simalar için sebeb-i intifa gösterdiğin eserler, temin ederim ki bu zevatın en meşkûr, en lazım-üt-tebrik imalat-ı fikriyelerindendir. Methe seza bulduklarınla batırmak, gömmek istediğin asar, yan yana getirilince seni bu hüküm-i makusa sevk eden 'illet-i garibe', adi bir mukayeseyle anlaşılır. Sen, liyakaten yetişebilmek için asab-ı sanatını koparacak kadar geren asarı rüyete tahammül getiremiyor, hemen sayıklamaya, bu gibilerini teveccüh-i umumiden ıskat vehmiyle manasız sözler aramaya kalkıyorsun. Seviye-i fikriyenden dûn gördüklerini alkışlamada bir nevi teselli-i teşeffi buluyorsun. Fena hastalık... İzzetinefsine her ne kadar giran gelirse de bu âlemde seninkini metfuk dimağların vücudunu kabule yavaş yavaş zihnini alıştırmalısın. Bu kanaatini tashihe çalışmazsan pek rahatsız yaşarsın. Valih-i şaşaası olduğun Hamid'in bile aleyhinde gıcırtılara başladın. Yakında bir hücum-i ani ile onu da saltanat-ı şiir ve dehasından hal'e saldıracağa benziyorsun.

Yazdığın bataklıkta memuriyet kapılarına gidenleri, avami yazanları, kadir-i sanatı parayla vezn edenleri hıyanetle hatta cinayetle itham ediyordun. Bugün şems-i sanatın lazım- ı sa'y ve itina-hurde tayflarını tahlilden sıkıldığın için yevmi bir gazetede "Vahime-i mesuliyet" tentesi altında Faguet'den intihalen işi sıraladığın züyuf terakip nedir? Cevab-ı itizarın "para" kelimesinden başka ne olabilir? Diğerleri aleyhinde medar-ı tezyifin olan

avam muharrirliği, acaba bugünkü senin makaleciliğinden başka bir şey midir? Şu bukalemun mizaçla bugün edip, yarın siyasi, öbür gün müverrih, daha öbür bir gün abur cuburcu ve daha sonra ısmarlama fikirlerde, ıstampalarda muvaffakiyet-i mantıkiye ve iknaiye gösterebilirse emsali veçhile gazete sütunlarından mühim bir memuriyet koltuğuna fırlamak... Ve hepimizin arzu-keşi olduğumuz, çok parayla az veyahut hiç iş görmeyecek o firdevs-i maişette yan gelmek... Yani memurîn sınıfına dahil olmak... Bu memleket yatıyor, nasıl düzelecek diyenlere karşı kalen, kalemen bin nazariyat-ı ahlak, bin çare-i salah sayıp dökmek...

Zade-i dehan olan bataklığa ta boğazına kadar kendin gömülüyorsun. Hatta gömüldün, hatta öldün, sanat-ı bedîden bu kadar uzak vadilerde ve bu numunesi görülen çırpıda birkaç makale daha yazarsan biz hepimiz toplanarak cemaat-ı kübra ile cenaze namazını kılar, seni gömer ve hortlamamaklığın için bütün maasi ve iskal-i tenkidiyeni sahife sahife üzerine yığarız. Zannederim ki yevm-ül-haşrda bile bu yüklerin altından zor kalkarsın. Senden sonra yaşadığımı ispat için talkınını da ben vereceğim. Tezkiyeni rencide-i tecavüzün olan masumîn-i üdebaya, mücazatını da rab-i izzete havale ederim.

Eline geçen hemen her eser aleyhinde yüzüme "Hepsi fena, hepsi mariz, hepsi berbat..." diye bağırma. Hep bu fenalıkların fevkinde isbat-ı hayat edebilecek bir eser var mı? Bu mucizeyi sen göster de hep iman edelim. Yıkmak istediklerinin en fenası kadar meydanda bir eser koyabileceğin meşkuktur. Bugün *Cadı* kuvvetinde bir eser vücuda getirebilir misin acaba? Getirebilsen tenkidi bırakır, onunla meşgul olursun. Çünkü bu daha kazançlı, daha nafi, daha namuslu bir iştir. Fakat ne vaktin, ne dimağın buna müsaittir. Yazdığın en kısa hikâyelerde bile ilk satırlara nispeten sonları düşüktür. Sanata vakıf bir adam, derhal bu yorgunlukları fark eder.

Böyle dört yaprakta apışan bir edibin, uzun bir hikâyede mevt-i ta'bdan gideceğine şüphe edilmez. Böyle, Şahabettin Bey

gibi sekiz-on sahifede bütün sermaye-i edebisini sarf edecek bir güçlük içinde bunalarak dimağındaki olanca kudret-i bedayiini boşaltan zoraki bir edebin kendine nispeten yorgunluksuz yazanlara ve hele ciltlerden sonra hâlâ mahsuldar kalanlara karşı izhar-ı adavette nefsini mazur görmesine şaşılmaz.

***

Bir münekkit için elzem olan evsafın çoğundan mahrumsunuz. Evvela siz, bir 'megaloman'sınız. Nefsinizden hariç olan her şeyi cirm-i tabisinden pek küçük görürsünüz. Bütün makalatınız nefsiniz hakkında ince imalarla doludur. Demek istersiniz ki hep benim... Ötesi hiçtir. Bu kasîr-ül-basar illeti, mani-i tenkittir. Burnunun ucundan ilerisini göremeyen yarı kör bir adam iyi bir nişancı olamaz. Bozuk ölçüler, mikyaslarıyla doğru bir iş görülemez. Muhit-i edebimizde yetişen her eser, Şahabettin Beyefendi'nin haiz-i tasdiki olmadıkça yaşamayacaksa zavallı Türk milleti kaht-ı asar ile mahvolur. Yalnız bir kişinin, yani münekkidin feyz-i irfanı koca bir millete kifayet etmez. Gayz-ı hased ile ne kadar sûzan olsak diğer üdebanın yaşamasına, yetişmesine de mümkün mertebe müsamahakâr bulunmamız zaruridir.

***

Şahabettin Süleyman Beyefendi tafra-i edibe ile ne kadar şişkin görünse cevher-i aslinin neden ibaret olduğu erbabınca malumdur. Onu anlarız. Kendinin tahsili nerede ve ne derecededir? Saha-i tetebbuda nerelere varmıştır? Bugün mütalaat-ı ciddiye ile meşgul olabiliyorlar mı? Bunları bilmek kolaydır. Tereciye tere satılmaz. Onu bunu korkutmak için aslan postuna bürünüp böyle mülk-i edebin sahipkıranı geçinmek isteyenleri, yakalayarak şiddetle bir-iki sarsarsan o kaba tüy tüs dökülür. Madde-i asliye bütün mudhik, feci üryanlığı ve hiçliğiyle meydana çıkar. Bu edebiyat umacılarından belki korkanlar bulunur. Fakat ben

korkmam. Çünkü onlara karşı istimal edilecek tütsüleri, muskaları, yâ dâfileri bilirim.

Mesela Şahabettin Beyefendi *Cadı* tenkidinde "Rüyetlerimiz fikirlerimizin, hisler gibi rüşeymidir," buyurmuşlar. Bu ibareyi okuyanların içinde ihtimal ki münekkidin pek derin nazariyelere vukufuna kani olacak safdiller bulunur. Fakat ben hakikati bilirim. Bu "rüşeym" kelimesi, münekkidin hemen her makalede ısıtıp ısıtıp meydana koyduğu bir temcit pilavıdır. Artık buna karnımız pek doydu. Yutulmuyor. Fransızca bir kitaptan 'not' edilmiş ve eşkâl-i muhtelifede kesretle tahriri suiistimal derecesini de geçmiştir. Bu, onun için bir mülaabe-i edebiyedir. Kendi kaht-ı sermaye sebebiyle bıkmadıysa bile okuyanlar çoktan usandı.

'Rüşeym', hüceyrelerin vücuduyla kabil-i husuldür. Her rüyet vukuunda dimağımızda hüceyrat mı teşekkül ediyor? Edebiyata tatbikinde fen, böyle tagyir-i mahiyet mi eder?

Şimdi bu sual karşısında kopacak şarlatanlık tufanından korkmayınız. Umacı daima, vasıta-i tehdidi olan o tecemmülat-ı muhavvifesinden çoğunu etrafına saçarak önünüzden firar eder.

***

İyi tenkitler ve eserler yazmak için yalnız zekâ ve on sene evvel mektepte iktisap edilmiş malumat kâfi değildir. Tetebbuat-ı daime ister. Bu sa'y-i daimi ise bir maişet-i muntazamaya ve 'metodikman' hareketine mütevakkıftır. (Affınızı temenni ederim) Biraz da ahlaka... Öyle soluk benizle kitapçı dükkânlarını dolaşıp cebine tıkıştırdığı eserlerin altı ayda, altı satırını okumaya vakit bulamayan derbederler, ortay şah değil bir gedâ eser[4] bile koyamazlar. Bunlar olsalar olsalar onun bunun eserine 'torpil' atmak için fırsat bekleyen edebiyat korsanları olabilirler.

Sessiz evinde, her gün muayyen saatte yazıhanesinin önüne oturup evrak-ı mesaisini sutur-i yevmiyesiyle imla eden ve vicda-

4 Burada kelime oyunu var. Şaheser kelimesi üzerinden yoksul/dilenci-eser göndermesi yapılıyor.

nını rehber edinen bir adam, avare hayat geçinen dehat-ı üdebaya muvaffakiyet-i neşriyece manen, maddeten daima galebe eder. Bu da çok müellim fakat iddia-yı âliniz kadar nazar-firip olmayan bir hakikat...

Öyle vapurlarda, arabada kitap taşıyan, meşgul-i mütalaa görünen adamların allameliklerine aldanmam... Çünkü buraların kıraat-i ciddiye mahalleri olmadıklarını beyana hacet yoktur. Böyle yerlerde okunan gazetelerin şüun-i adiyesini bile tamamıyla anlamak kabil olmaz. Ciddiyet başka, gösteriş başka... İlim başka, şarlatanlık başkadır. İrfan-ı ciddi erbabı, bu caliyet-i edebiyeye tenezzül etmez. Bu zavallı memleket ciddi, samimi, mukadder, muktedir, ahlaklı, çalışkan evlada muhtaçtır. Edebiyat torpilcilerine değil... Şahabettin Bey, hakiki sermaye-i irfana malik olsa şeyn-aver, simsiyah midad-ı tenkidiyle evvela kendi yüzünü gözünü, sonra onun bunun asarını karalamaya hasr-ı zaman etmekten daha nafi meşguliyetler bulabilir. Bu yıkıcılık hissi, adem-i vukuf ve deva-na-pezir bir hüsran-ı edebinin, netice-i akuranesidir. Zavallının hastalığı humar-ı şâminin bakiye-i ta'bı, zeval-i mantıkîsi olan ve hezeyan-ı tazallümîden başka bir şeye benzemeyen, şu aşağıdaki satırlarında görünüyor. Bu edebiyattan ziyade tıbbın salahiyet-i tedkikine girecek bir marazdır.

Cadı ne bir eser-i ciddi-i sanat, ne de bir eser-i hezl-aver sanatmış. Acele yazılmış vekayii birbirine rapt edilememiş, hiç durmaksızın, gramafon gibi Şükriye Hanım namında bir kadının naklettiği mütekeddir felsefelerle mâli bir romanmış.

Şu sözlerdeki hiffetin, hakikate mugayeretin hangisine güleyim bilmem ki!

Yazılacak romanların mutlaka ya ciddi veyahut hezl-aver olması lazım geleceği hakkında kati bir düstur-i edebi mi vardır? Demek ki bir hikâye bu iki müntehadan uzaklaşmayacak. Ya öyle olacak... Ya böyle... Pek tuhaf! Her şeyde olduğu gibi edebiyatta da indiyatın bizdeki kadar hüküm sürdüğü bir memleket daha yoktur. Münekkidin "Bir roman demek adese-i şahsiyet arkasın-

dan görülmüş bir peygule-i hayattır," tarifi, hakikiyûnun otuz-kırk sene evvel çıkardıkları ve okuya okuya, dinleye dinleye bıktığım bir sözdür. Zola bunun için şahsiyet yerine *Tempérament* kelimesini kullanırdı. Biz de mizaç diye tercüme ederdik. Herkesin çehresi, sedası, tarz-ı tekellümü, nüfuz-i nazarı, düşünüşü, yürüyüşü hasılı bütün evsaf ve efal-i hayatiyesi kendi hasıla-i hüviyetidir. Bir diğerininkine benzemez. Zaten kimse kendi şahsiyetinden çıkamaz ki! Mutlak kendi adese-i şahsiyeti arkasından görür. Birbirimizin etvar ve harekâtını taklit ne kadar müşküldür. Hatta bir diğerinin yazısına bile tamamıyla benzetmek hemen muhaldir. Bu taklitteki müşkülat-ı azimeden dolayı değil midir ki sahne-i hüner üzerinde, diğerlerinin cesetlerine birer ruh-i sanat gibi hulul ile beşeriyetin bütün mudhik, feci zaaflarını, kahramanlıklarını enzar-ı takdir ve ibrete karşı muvaffakiyetle bit-temsil yaşatan 'artist'ler, fevkelhad mazhar-ı takdir oluyorlar. Bunlar ifa-yı sanattan sonra yine şahsiyetlerine avdet ediyorlar.

Şu kadar var ki "bu âlemde şahsiyet-i adiye" pek kesir olduğundan müstesna hilkatler, temeyyüz ediyorlar. Zat-ı edibanelerinden evvel hiç kimse roman tahriri için kati bir düstur ve kaide vaz edememiştir. İnanmazsanız Maupassant'ın, *Pierre et Jean* isimli hikâyesinin mukaddimesini okuyunuz. Bu hikâye, Claude Bernard'ın fizyolojideki usul-i tecerrübiyesini, Zola'nın romana tatbike kalkışmasından sonra yazılmıştır. Edebiyat muallimi bulunmanıza rağmen bu eseri mütalaa etmediğinize hemen eminim. Eğer fikren ve edeben Maupassant'ın zat-ı üstadanelerine tevaffukunu kabule tenezzül buyurursanız hatalarınızdan çoğunu tashih etmiş olursunuz.

Acele yazılmak cihetine gelince münekkit, bütün bütün yanılıyor. Bunda da katiyen isabet-i fikir yok. Çünkü acele yazılan *Cadı* değil, *Mürebbiye* ile *Tesadüf*'tür. Bu iki romanı *İkdam*'a tefrika suretiyle her gün yazarak vücuda getirdim. İyi yazmak endişesiyle bunalırdım. Ölürdüm. İştihadan, uykudan kalır. Nihayet hasta düşerdim. Şiddetli ıstırabat-ı asabiye geçirirdim. Za-

ten sağlam, mukavim bir vücuda malik değilim. Her cihetçe inanılmaz bir perhizkârlık sayesinde yaşıyorum. Hayat-ı hamiyyede münzeviler, çilekeşler belki benden daha günahkârdırlar.

Pek seri-üt-teessür olduğum için istimdad-ı tahririmin bu ilk inkişafı anında, birkaç 'edebiyat haydudu' üzerime saldıraydılar belki daha o zaman işimi bitirirler ve bugün Şahabettin Bey beni öldürmek zahmetinden azade kalırdı.

Ben Aksaray'daki hanemde alam-ı asabiye ile muzdaripken *İkdam* sahib-i imtiyazı Ahmed Cevdet Bey nezdime gelir, beni döşekte veya bir kanepe üzerinde solgun, bitap uzanmış bulur, romanın acilen lüzum-i itmamından söze girişir, tefrikaya bu kadar fasıla vermek, roman karilerini bekletmenin uyamayacağını anlatırdı. Sitem-amiz birkaç söz teatisinden sonra barışırdık. Muvaffakiyetimin pek büyük olduğunu tebşirle giderdi.

Bunlar on üç-on dört sene evvel oluyordu. O zamanlardan beri sinnim terakki etti. Victor Hugo'nun bilmem hangi eserinde, mahsulat-ı edebiyece mahiyeten, kıymeten gençliğiyle ihtiyarlığını birbirine nispet ederken aklımda kaldığına göre söylediği şu *C'est toujours la même tige mais d'une autre fleur* (Sâk daima o sâk, ama çiçeği başkalaştı) mısraı gibi her sinnin fark-ı semeratı olabilir. Fakat ben *Şıpsevdi*'yi daha dûn yazdım. Ecel aman verirse karilerime o vakitte birkaç eser daha takdim edeceğimden katiyen eminim. Hatta bunlardan ikisinin 'not'ları itmam edilmiş, krokilerinin hutut-i esasiyesi çizilmiştir.

Görüyorum Fransa'da, İngiltere'de 'garibe' nevinden avamfirip romanlar çoğaldı. Bizim saha-i matbuatımızı da Arsen Lüpen'ler, Şerlok Holmes'lar, Nat Pinkertonlar daha bilmem neler kapladı. Karilerime bu nevilerden milli numuneler takdim etmek üzere "garaib faturası" külliyatını tesis ettim. Bunlar uzun ve mugaddi eserlerimin arasında salata kabilinden telziz-i dimağla iştiha açacak şeylerdir. Bu hakikati görmeden, anlamadan *Cadı*'yı *Tesadüf*'le, *Mürebbiye*'yle kıyasa girişip aleyhimde tuğyan etmek... Bu ne kadar körü körüne ve acınacak bir istical-i

tecavüzdür. Ne büyük bir mağlubiyet-i hased ve garezdir. Mülkümüzde 'münekkit'lik namını çamurlara sürüklemektir.

Cadı para kazanmak için acele yazılmış vekayii birbirine rapt edememişmiş...

Bu eser geçen sene uzun bir kış esnasında yazılmıştır. Acele değil... Vekayi birbirine o kadar güzel rapt edilmiştir ki hikâyeyi okumaya başlayan neticeye ermek merakıyla nihayete kadar kitabı elinden bırakmaz. Para kazanmak cihetine gelince memleketimizde eser yazmanın en müsait bir zemin-i kesb olduğuna, münekkit inanıyorsa bu safvetine yalnız ben değil âlem güler. Maksadım sarf para kazanmak olaydı böyle uzun uzadıya ne cadı yazardım, ne şeytan... Zavallı münekkit, bir kaleme banknotlardan ezhar açtıracak temettü mecraları başkadır. Hikâye yolu değil. Büyük memuriyet yağmalarında ben de icap eden taraflara hizmet beğendirmek iktidarından mahrum değildim. Baksana ortada benden başka romancı kaldı mı? Ne kûteh-bînane tenkittir bu! Azıcık safdil...

Her eserin, hatta şöhretleri, kuvvetleri mertebe-i icaze varan en büyük şaheserlerin bile zayıf noktaları vardır. *Cadı*'nın da nekaisi bulunmak tabiidir. Fakat münekkit bunların hiçbirini görememiş. Çünkü onun ince tetkikata vakti yoktur. O bir katil-i mutemettir. O, zaten kararını kabl-el-mütalaa vererek hazırladığı bir-iki avuç çamuru eserin, lalettayin orasına, burasına sıvayarak ifa-yı vazife ettim, zanneylemiş. Fakat *Cadı*'dan ziyade kendini bulaştırdığından zavallının haberi yok. Çünkü şimdiye kadar bu edebî 'torpilcilik'te, batırmak kastıyla çattığı kimselerden daima nezaketle muamele gördüğü için şımarmış. Kendinin bir şey olduğuna kanaat getirmiş. Nezaketi erbabına göstermelidir. Böylelerine karşı onu suiistimal günahtır. Henüz mana-yı tenkidin pek bilinemediği bir memlekette şirretliği, şarlatanlığı, safsatayı, iftirayı o makamda istimalden muvaffakiyet ümit edenlerin, eğer o memleket için bir ati-i edebî varsa bunun şerefli bir meslek olmadığını anlamaları gecikmez. Fakat vicdanları halet-i mestî ile

bidarî arasında – yeni moda deniz fenerleri gibi – uyuyup uyanan kimseler – dürüst düşünmeye vakitleri olmadığı için – yapmak istedikleri fenalığı hasımlarından ziyade kendilerine etmiş olurlar.

Cadı'nın en büyük kusurlarından biri de Şükriye Hanım tarafından hiç durmaksızın gramafon gibi hikâye edilmiş olmasıymış.

Suphanallah ne büyük kusur! *Muadele-i sevda* unvanlı hikâyeyi, baştan intihaya kadar romanın kahramanı Naki Bey kendi nakleder. Bu eser yazılalı on beş sene oldu. Defaatle tab edildi. Belki yirmi-otuz bin kişi okudu. Bu noktaya ilişmek kimsenin hatırına gelmedi. Nasıl gelsin! Bu usulü ben icat etmedim. Ta *Paul ve Virginie*'den tutunuz da zamanımıza kadar bu tertipte yazılmış size pek çok meşhur eser sayabilirim.

Eser düz ve yeknesakmış. Werther'ler, Adolf'lar, Rafael'ler lisanımızda yazılıp da Şahabettin'in muhtac-ı tenkit olmak felaketine uğrayaydılar bunlara düzden daha öteye bir tabir bulmak için münekkit yamyassı mı diyecekti, kim bilir!

Kocakarının muhaveresi tabii değilmiş. Söz kahtıyla münekkit bunu iki defa yazdı. Acaba bunun neresi gayritabiiymiş? Bu muhaverede öyle bir kadının ağzından suduruna istiğrap edilecek bir kelime var mı?

O "Kürt" ile roman arasında bir münasebet yokmuş.

Affedersiniz münekkit bey! Hikâyedeki ırgat başı, "Kürt" değil, Eğinli Türk'tür. Şive-i tekellümünden bunu anlamalıydınız. Mensup olduğu lisanın 'diyalekt'lerini gayr-i farik bir adam, kendi zu'munca mesail-i bedia müdekkiki olsa da münekkit olamaz. Buna "Kürt" deyişiniz ne kadar büyük bir eser-i cehl ise ırgat başının orada adem-i lüzumu hakkındaki iddianız da o kadar indi be gülünçtür. Bir hikâyedeki eşhasın lüzum ve lüzumsuzluğu tayinindeki miyarınız nedir? Bunun için tabiatta bir katiyet mi vardır? Bir gün sokakta nageh-zuhur bir hale yahut hiç memul etmediğiniz milletten bir şahsa, mesela bir Çinliye tesadüf etseniz, tabiatı kendi hadisatında münasebet gözetmemekle mi itham edeceksiniz? Rumelihisarı'nda bir-iki, belki dört-beş ırgat

başına tesadüf edilmesine pek o kadar taaccüp olunmaz ve buna sizden başka şaşacak da bulunmaz zannederim. Böyle vâhi sebeplerle *Cadı* öldürülemez.

"Bu büyük masalda biraz üslup, biraz hüsn-i tanzim ve tertip, biraz dikkat ve ihtimam bulunsaydı ne güzel bir eser olabilirdi."

Aman yarabbi! Hakikate karşı bu ne tuğyan, ne isyan, ne insafsızlıktır! Biraz olsun dikkat ve ihtimam gösterilmeden *Cadı* gibi bir eser yazılabilir mi? Acaba münekkit, bütün âlemin bu noktada, nısfetini kendi gibi sıfıra tenezzül etmiş, zulmet-i kin ile gözleri mi kararmış zannediyor? Tenkitteki bayağılığın bu derekesine karşı bütün ehl-i insafın derin bir nefretle muazzep olacaklarından eminim. Münekkit olmaya lüzum yok. Eserin bazı sahaifinde muharririn ne kadar güçlükler geçirmiş olduğunu teslim etmek için böyle musavveratla biraz meşgul olmuş bulunmak kifayet eder.

Üslup oyununa gelince... O nasıl şeydir? Sorarım. Vilayatta nesç edilip de burada pazar-ı revaca çıkarılmak istenilen mahut kumaş mı? Bu üslup oyunu yeni üdebamızın acemi ellerinde, edebi fakat pek gürültülü ve havai bir 'futbol' şeklini aldı. Birbirine atan atana... Bu, lisanımızın hayatına taalluk eder bir meseledir ki zavallı Türkçe, bundan dolayı hastadır. Adeta tehlikededir. Bu kumaşın muhtelif ve alelhusus 'fantezi' numunelerini şuraya dizsek hem güler, hem ağlarız. Selis, açık, sade yazmak ayıp sayılmaya başladı. Şu dar sahifeler, bu geniş bahis için bir zemin-i münakaşa olamayacağından şimdi bunu geçiyorum. 'Üslupçu'luğun bizdeki bütün garabetlerini musavver büyük bir roman yazmak niyetindeyim. Bu marazı mümkün olabildiği kadar teşrihe uğraşacağım. Bunun için epey vesaik topladım.

Münekkit, beni üslupsuzlukla itham ediyor. *İffet* istisna edilirse[5] *Mürebbiye*'den *Cadı*'ya kadar diğer asarım, üsluben hemen birbirinin aynıdır. Ne eskilere, ne yenilere benzemeyen kendime

5 Hüseyin Rahmi'nin notudur:
Çünkü onu bir iddia üzerine Vecihi'yi takliden yazmıştım.

has, açık, sade bir üslubum vardır. Muvaffakiyetimi temin eden de işte bu süssüz, şaşaasız ifademdir. Eserlerimde anlaşılamayan bir cümleye tesadüf edilemeyeceği gibi aklımın eremediği mesaile de girişmem. Karışmam. Bu müddeada kaybedenler, tabiatları fevkine çıkmaya uğraşanlar, cidden tahsil etmedikleri mesailden bahse cüret eyleyenlerdir ki bu gibi fuzullardan saha-i matbuatımızda çok vardır. Bunların bazıları La Fontaine'in kurbağası gibi şişe şişe nihayet bir gün çatlar, kurtulur. Bazılarında bu 'megaloman' marazı devr-i müzmine girer, tanınamamış bir dâhi hayat-ı yeis-aluduyla matbaalarda, gazeteler idarehanelerinde, mecmua müdüriyetlerinde, kitapçı dükkânlarında, edip düşkünlerine mahsus o paslı kıyafetle sürünür, sürünür, hayat-ı tahririyesi üzerinde ezici hatveleriyle koskoca en sene mürur eder, ortada ne büyük bir eser var, ne meslek, ne de nik nam... O zaman bu bedbaht, torpilci olur. Kendisinin yapamamış olduğunu, başkasının yapmış bulunmasına tahammül edemez. Mesleğinde, sa'yında muvaffak olmuş bulunanların hasım-ı canı kesilir. En muteber asar-ı edebiye üzerine akur bir 'anarşist' feveranıyla dane-i tahribat yağdırmaya başlar. Oh ne zillet!

Bu süfela ve sefalet-i edebiye kadimden beri her memlekette varmış. Bunlardan pek canı yanmış olan Voltaire, bu mesleği domuz tababetine benzetiyor. Evvelden bu hayvanların dillerini muayene ederek ahval-i sıhhiyeleri hakkında hüküm veren ve isimlerine *Langueyeur*[6] denilen bir nevi sanat erbabı varmış, zamanının münekkitlerini bunlara teşbihle "Ils gagnent quelque argent à ce métier, surtout quand ils disent du mal des bons ouvrages, et du bien des muavais"[7] diyor.

Voltaire, münekkit namıyla saldıran bu mütearrızları süfliyet-i sanatça domuz tabiplerine benzetmekte yine büyük bir insaf ve

6 Domuzların diline bakarak muayene eden kimse.

7 Hüseyin Rahmi'nin çevirisi şöyledir:
"Bu sanatta birkaç para kazanırlar ve bilhusus iyi asarları zem, fenalarını methederlerse..."

nezaket gösteriyor. Etıbba-yı hanazir, bir nevi hayvanın tedkik-i sıhhatine vakf-ı ihtimam etmiş hayırhâhandan sayılır. Tenkidi bir vasıta-i katl ve imha şekl-i muzırrına sokmaya uğraşanlar, o mübarek etıbba ile vicdan ve ahlaken kabil-i nispet midir?

Şahabettin Bey kendini icazkâr bir üslupçu zannedenlerin, bu kudretiyle övünenlerin ser-firazıdır. Bu mahareti için numune aramaya, pek uzaklara gitmeyelim. İşte *Rübab*'daki üslub-i tenkidi önümüzde duruyor. Bunda mucize-i edebiyeden addedilecek cümleler, kimsenin yetişemeyeceği mümteni ifadeler, güzellikler göremiyorum. Bu satırlarda dar, garezkâr, bedbin, yorgun, şımarmış, bunalmış bir kafanın – namus-i tenkidi getiren – mariz sözlerinden başka şey yok... Keşke münekkit üsluptan ziyade vicdana, hakka, insafa, şeref-i tenkide, haysiyet-i mesleğine ehemmiyet vereydi. Kendi muvaffak olurdu, okuyanlar da müstefit...

Burada allame geçinmenin ve Fransızca, Türkçe arasında sanat intihal muvaffakiyetinin nasıl olduğunu anlamak merakında bulunanlar, münekkidin "Vahime-i mesuliyet" makalatıyla Emile Faguet'nin *Et l'horreur des responsabilités*[8] namındaki eserini mukayese etsinler.

Büyüklük, bir muharririn kaleminden evvel ruhunda olur. Üslup bir ziynettir. Vicdan çirkinliklerini setre bile kifayet etmediği işte görülüyor. Safsata-i üsluba güvenerek hakka tecavüz edilmez. Hak, ziynet-i üslupla kazanılmaz.

Benim fikrim, üslubum ince değildir ama doğrudur. Her şeyde, eğrilik, nihayet-ül-emr doğruluğun mağlubudur. Bu hak ve batıl nazariyesi pek sade görünüyor fakat münekkit gibi safsatacılar haktan ziyade kalemlerine güvendikleri için bu açık hakikat önünde yanılırlar.

"*Cadı* ibdadan, icattan mahrum, mütekeddir felsefe ile mâli bir roman," imiş.

---

8 Zorunluluk Endişesi.

Münekkidin, la-garez böyle en sade kelimatın manalarından tecahülü kendine acındırıyor. Mevzu-i hikâye bir yerden 'kopya' edilmediği için Cadı serâpâ muharririn bir eser-i ibdaidir. Sırf mahsul-i hayal olan bir şey nasıl mahrum-i icad olabilir? Anlaşılamaz...

Mütekeddir felsefelerle mâli olmak, bir eser için nakısa mıdır? Böyle bir hüküm var mı? Öyleyse Schopenhauer'in, Nietzsche'nin eserleri en bayağı kitaplardır. Münekkit, kendi hayat-ı edebiyesinde kaç sahife neşeli felsefe gösterebilmiştir? Şahabettin Bey'in yalnız asarı değil, çatık, esmer çehresi, kalın dudakları, kaba, kısık sedasına varıncaya kadar bütün şahsiyet-i halkiyesi mütekeddir ve kasvetlidir. Biri yanılıp da 'felsefe-i neşat-aver' terkibini kullansa buna karşı en evvel "Olamaz!" itirazıyla bağıracak yine münekkidin kendidir. Bir insan haksızlığa niyet edince meğerse ne müthiş bir bakar kör kesiliyormuş.

Bu hayatın neresi neşeli? Doğuşumuz mu? Yaşayışımız mı? Ölüşümüz mü? Bu âlemde yalnız güldürecek, gülünecek bir şey vardır: Behimiyet-i insaniye... Misal aranırsa işte sen... İşte ben... Senin tenkidin, benim cevabım... Fakat bu gülme de giryenin şekil-i diğeridir.

Haydi efendim... Haydi... Sen çatmak için Don Kişot gibi yel değirmenleri ara...

***

Münekkidin *Cadı* aleyhindeki haksız, insafsız, fuzulca tecavüzünden müteessir olan nazik, hayırhâh bir ruh, hak ve hakikati müdafaaten bir seda-yı isyanlar *Rübab*'a bir makale gönderdi. İmzalarını birkaç defa evrak-ı edebiyede görmekten başka hüviyet-i fazılaları ve aile-i muhteremelerini maatteessüf tanımakla müşerref bulunmadığım Mevhibe Ziya Hanımefendi, Şahabettin Bey gibi merdanegî-i beyanını kaybetmiş, vicdanını unutmuş bir 'edip'e, nezahet-i tesviyesinin bütün inceliklerine bürünerek teessürle, teessüfle bir ders-i ahlak verdi. Fakat mü-

nekkit, bütün mübeccelata karşı his-i hürmetten mehcur, o haşin, nisviyetin bu tekdir-i naziği önünde bütün bütün kabalaştı. Benim siyahtır dediğime beyaz demeye kimse cesaret edememelidir, hezeyanıyla feveran etti. "Sen Hüseyin Rahmi'yi müdafaa mı ediyorsun? İşte ben ona bir tekme daha indiriyorum!" dedi ve daha haykırdı:

"Yine tekrar ediyorum. Evvelce 'acaba' kaydını koymuştum. Şimdi onu da kaldırıyorum. Diyorum ki *Cadı* muharriri sukut etmiştir."

Sorarım ey herzevekil! Evvela "acaba" kaydını niçin koydun? Sonradan onu neye kaldırdın? Mevhibe Ziya Hanımefendi'nin müdafaasından sonra hakkımdaki hükmün neye değişiyor? Bu müdafaadan evvel senin hükmünce ben ne idiysem ondan sonra da yine o kalmaklığımda bir zaruret-i akliye ve mantıkiye vardır. Çünkü bu iki zaman arasında ne bir eser neşrettim, ne iki satırlık bir mukabelede bulundum. Ne sesimi çıkardım. Tebdil-i hükmüme medar olan şey nedir? İşte görülüyor ki senin rehber-i hammen akıl, mantık, tefekkür-i insaf, edep gibi mısbah-ı fikir ve vicdan olacak evsaf değildir. Haykıran, etrafa saldıran, ısıran, lazım-ül-ictinab bir bimar-ı edebsin! Bu hakikate, inanmayan varsa zavallının aşağıdaki sözlerini okusunlar. Bunlar benim yazacaklarımdan, yüz kat ziyade bir fazahatla münekkidin maruf-ı halidir:

"Çünkü mesail-i bediayı tedris dolayısıyla bu nokta daha ziyade merbutiyet-i vukufiyem vardır."

Efendim bir bedî hocası "ben muallim-i edebim" diye böyle bar bar bağırmaz. Her üstadın kemalatı, âsârında müncelidir. Herkes onu orada okur, anlar, takdir eder. "Hakikaten bu zat, bir maden-i kemalat imiş," der. Keramatı kendinden menkul olan şeyhe, kimse ehemmiyet vermez. Böyle telaşla ne bağırıyorsun? Bedî üstadı isen onu sen söyleme! Buna âsârın, sözlerin şehadet etsin... Fakat bak sen daha ne haltlar ediyorsun? Bunu bedî muallimi değil en cahil bir mektep kalfası bile söylemez:

"Avam için, belki bilmezsiniz, edebiyat olamaz."

Bu cesaretli iddia karşısında insan donakalıyor. Anlıyorum ki Şehabettin Bey, bu şayan-ı merhamet adam, vaktiyle okuduğu beş-altı kitabın esasat-ı fikriyesi içinde bunalmış, dar, pek dar bir kafadır.

Ey bedî muallim-i mağruru! Edebiyat nedir? Buna cevap vermek için Frenk, garp, Türk üdebasının artık okuya okuya yorulduğumuz o muhteşem, mutantan, pür-ahenk tarifatını tekrara kalkma! Estetik kitaplarını, okkalar çeken o ağır "dictionnaire"leri[9], "ansiklopedi"leri karıştırma! Bu külfete lüzum yok. Bu zamana kadar olan kendi hasıla-i tetebbuunu söyle...

"Edebiyat" bir hüsn-i mutlak mıdır? Değildir. Çünkü bu, ismi olup cismi bulunmayan manasız bir terkiptir. Mutlakıyetten hariç olan her şey ise birer mahiyet-i mütefaviteye malik bulunur. Yani âlâdan ednaya kadar ale-d-derecat kabil-i tefrik ve inkisam olur. Binaenaleyh "edebiyat"ı ulvi bir kütle-i vahide halinde tasavvur, münekkitten başka hiçbir sahib-i izanın harcı değildir. Çünkü edebiyatın da derecatı bulunmak bir emr-i tabiidir. Edebiyat-i âliye bulunduğu gibi ona silm-i vusul hizmetini görecek derecat-ı evveliyesi vardır. Bu hakikati kimse inkâr edemez.

Edebiyat, en sade kıraat kitaplarından başlar, en bülend âsâra kadar çıkar. Bir şair-i dâhi nasıl seni, beni titretirse o masumane sade ibarelerde yavrucukların ruhlarını terbiye, tenmiye eder. Uyandırır, aydınlatır. Sense avam için, etfal için edebiyat olamaz diye istediğin kadar bağır, inat et.

Nur-i irfanının vuzuh-i şaşaadarında intişar eden *Rübab*'ın 56. numara ve 205. sahifesinde "Sırça bardaklar, kızıl şerbetlerin raşe-i gaşyiyle doluydu. Benat-ı şâmı öpen bileklere ipek tavusların sedir-i hülyası kuruluyor, dudakların mehtab-ı füsunu üstünde aşkın dumanı uzuyordu (!!!)" keramet-i tenkidinle cümlemizi erdirmek istediğin aksa-yı edeb bu mudur?

---

9 Sözlük.

Müdrike-i avam fevkine yükseliş, bu nevahi-i hezeyana pervaz mıdır? Ey müdür-i edebi, şöhret-i imzanı kurtarmak için bu saçmalara birer mana tatbikine uğraşmak hiffetine kadar varacak mısın? Yoksa bu gidişin edebiyatımızı derin girivelere sürüklemek olduğunu bütün erbab-ı izan ve hamiyetle beraber tasdik edecek misin? En güzel eserleri islendirmek için dolaştırdığın şem'a-i tenkidini biraz lütfen *Rübab*'ınızın sutur-i türrehatı arasında gezdirsen olmaz mı?

Avamın yetişemeyeceği büyük sözler bunlarsa ilahi, hiçbirimiz yetişmeyelim. Böyle sayıklamaların pîş-i bürudetinde avamın da, havassın da ruhları, belki, üşümeden titreyebilir.

Rübab'ın nağme-i sanatını herkes anlayamaz. Pek incedir. Bu sevda tuzağına Boğaziçi'nin en havadar şevahikinden uçurulan – müteveffa Şahin Sergiz'in komşularını andıran – sual-cevaplı muaşaka neşaidinin ruh-i felsefisine hulul edemeyenler, bu mecmua-i feyzâ-feyzin ahlak-ı 'zamane'ye ettiği derin hizmeti bihakkın takdire muktedir olamazlar.

***

Avam için edebiyat olamaz mı? Bu olamamazlık ancak münekkidin tengî-i mağzındadır. Her sınıf halkın ruhunu tehziz mahiyette sözler, eserler vardır. Herkes kabiliyet-i fikriyesine göre anlar ve anladığı şeyleri arar. Mesela elinde tanburasıyla nağme-sâz, bizim Aşçı Abbas için Âşık Garip'in yanık beyitleri, bir *Rübab-ı Şikeste* tesirini gösterir.

Bir adam ne kadar büyük edip ve feylesof olsa tabakat-ı ictimaiye içindeki insanların her biriyle onların kudret-i idrakleri nispetinde birer lisanla görüşür. İnsan validesiyle, çocuğuyla, akranıyla, hizmetkârıyla ayrı ayrı lisanlarla söyleşir. Demek ki Şahabettin Bey, nazariyat-ı bedianın evc-i tahassüsatına varamayanlara karşı kâlen, kalemen hitaba tenezzül etmeyecek. Anlaşılıyor ki münekkit, Moliere'in hışmına uğrayacak garabette bir bedî hocasıdır. Karşımızda yükselmek tazarruuyla ellerini bize uzat-

mış milyonlarla halk var. Bir milletin irfan-ı umumisi birkaç bedî hocasının hasıla-i tetebbuuyla ölçülmez.

Avam için edebiyat olamazmış. Ne hezeyan! Avam cehil içinde boğulsun, koca bir millet mahkum-i zeval olsun, biz karşıdan seyrine bakalım, öyle mi?

Siz edebiyatı kendi aranızda tedavül eden kalp akçeye, yalnız havasa mahsus bir şifreye çevirmek istiyorsunuz. Tarikat-ı edebiyenizden hariç kalanları zevi-l-ukuldan saymamaya kalkıyorsunuz. Yanlış bedî hocası, yanlış... "Avam için edebiyat olamaz," diyemezsiniz. Çünkü bu tamamıyla hilaf-ı hakikattir. Çıktığın kürsü-i gururdan belki "Ben edebiyatın avamı derekesinden dem-sâz olamayacak kadar yüksek bir bedî muallimiyim," diyebilirsin. Böyle mağruriyetle bulutlara kadar yüksel... Zemin-i sanata inme... Bu suretle olsun sahib-i meslek ol... Çünkü aramızda şimdilik senin kadar bâlâ-pervaz bedayi-şinasane lüzum yoktur. Senin gibi yüz tane bedî muallimi yerine, millet adam akıllı on tane mektep kalfasına malik olsa daha ziyade istifade eder.

Yuttuğun beng-i bedayi ile göklerde uç... Fakat benim gibi havastan ziyade avamın, ekalliyetten ziyade ekseriyetin terbiye-i ictimaiyesine hasr-ı nefs etmiş, bu emelle senelerce çalışmış bir hadim-i samimiyi devirmek için saldırmayı şeref zannetme... Bu cüretin millete de, edebiyata da büyük bir hıyanettir. Vicdansızlıktır. Zaten ne kadar çalışsan deviremezsin. Hüseyin Rahmi'yi devirebilmek yalnız bir şeyle olur. Onun eserlerini itibar-ı halktan ıskat edecek daha mükemmellerini meydana koymakla... Sen ise muazzamat-ı millete çarparak uçan bir yarasasın. *Karabela* münasebetiyle Büyük Kemal'i[10] yıkmak için olanca gayzınla saldırdın. Bu hareketin tıpkı Kumkapı'da alabildiğine kafayı tütsüledikten sonra Bayezit'e çıkıp da devirmek için yangın kulesine var hınçıyla omuz vuran bir bedmestin tehevvüründen farklı değildir. Kemal tenkit edilir. Fakat öyle değil... Kemal, avam muharririymiş... Hâlâ mı hâlâ edebiyat kitaplarında nesirleri, şiirleri

10 Namık Kemal.

en rakik, en ulvi hislere misal getirilen ve zamanının bir dâhi-i edebi olduğu şek götürmeyen bu büyük adama karşı avamın his-i tekrimini çekememek... İşte edebiyatta yenilik...

Şahabettin Bey Emile Zola'nın Victor Hugo'ya gösterdiği hüner-i tenkidi Kemal'e yapmak istemiş. Fakat arada ne farklar, ne mesafeler var. Zola, mektepten çıktığının ikinci senesi münekkit-i azam kesilmemişti. O, ser-tâk-ı edebe mühim âsâr-ı sanat talik ettikten sonra "Eser böyle olur," demiş göçmeye başlayan romantikliğin harabesi üzerine 'realistliğin' kasr-ı metinini inşaya uğraşmıştı.

Bizim yıkıcı münekkidimiz, eser namına, her parçası bir mecmuada intişar eden birkaç güdük 'fantezi'den başka ne gösterebilir? Kendini muallimlikle nezdlerine kabul eden bazı küberanın gafletlerine bakıp da şahsiyetini pek mühim buluyor.

Yalnız istidada mazhariyet kifayet etmez. Yazıp da muvaffak olmak için, yine tekrar ederim, maişet-i muntazama, meslek ve sebat ister. Muhitimizde bu levazım-i tekemüllün fikdanı adam yetişmesine mani oluyor.

Münekkidin, edebiyat-ı Osmaniyc'ye dair yazdığı kitabın bile devşirme suretiyle vücut bulmuş emeksiz bir eser olduğunu söylüyorlar. Şahabettin Süleyman ismi bazen yevmi, üsbûî cerait ve mecamide görünüyor. Sonra karabatak gibi nihan olur. Zavallı, bir esere 'bomba' atmak için vehleten yine zuhur eder.

Onu bedî muallimi yapanlar, "Avam için edebiyat olmaz" kavl-i muzırrını işitip de şerm-sâr olsa gerektir.

Bugün Fransa'da ta Paul Bourget'lerden, Marcel Prevaut'lardan, Maurice Leblanc'lara, Gaston Leroux'lara, Rosni Ene'lere kadar bir 'edebiyat' vardır. Gaston Leroux'nun, *Meşum Koltuk-Sarı Oda* [Le Mystére de la Chambre jaune], *Güneşin Zevcesi* [L'épouse Soleil] unvanlı avamî eserleri pek ziyade nail-i rağbet olduğu gibi Rosni Ene yine avamî ve meraklı bir eserinin başında Edmond Rostand'ın bir mektubunu neşrediyor. Fransa'nın bu şair-i benamı mektubunda, Rosni'ye "Herif Allah belanı versin...

Avam için edebiyat olmaz," demiyor. "Kemal-i şükranla beyan-ı takdirat" ediyor. Romanı mütalaadan duyduğu fart-ı mahzuziyetini ve eserin tefrika edildiği gazeteyi her sabah ailece sabırsızlıkla bekleyerek okuduklarını söylüyor.

Üzerlerinden birkaç batın-i edebi geçen Alexandre Dumas'ların, Eugene Sue'ların, bu avam muharrirlerinin asarı hâlâ yüz binlerce basılıp okunuyor. Bugün servet-i edebiyesiyle mağrur-i âlem olan Fransa, Monte Kristo'yu, Serseri Yahudi'yi sinematografa alıyor. Milyonlarca halka seyrettiriyor.

Bugün Rusya'dan başlayıp Almanya, İsviçre, İtalya, Fransa, İspanya, İngiltere, hep, Avrupa'yı dolaşınız, Amerika'ya kadar gidiniz. Dünyanın en mesbuk-ül-himme, en harika-nüma en büyük muharrirleri, en ziyade 'popülarite' kazanmış olanlar, yani ekalliyetin değil ekseriyetin, havasın değil avamın telziz-i dimağına, tezyid-i irfan ve izanına uğraşanlardır.

Geçen sene İngiltere en büyük romancılarından olan Charles Dickens'in yüzüncü sene-i zaferini tebcil ettiği vakit bütün dünyanın gazeteleri bu hikâye-nüvis için yüzlerce destan-ı şeref yazmışlardı. Bu muvaffakiyet-i azimesine sebep de İngiltere'deki kadar Amerika'da, Fransa'da, her yerde tanınmış (tabir caiz ise) avamiyet kazanmış bulunmasını gösteriyorlardı. Dickens'in yüzü mütecaviz asarı vardır. Eğer bu İngiliz muharriri de bizim münekkit bey gibi günlerce ancak bir makale karalayabilen soğuk bir üslupçu olaydı bu bereket-i mahsulü gösteremezdi. Onun gibi külfet-i sakimeye boğulmuş, natamam 'fantezi'lerin sanatkâr-ı hasiri olup kalırdı.

Hepiniz ince düşünüp ince yazıyorsunuz. Neticede "püf"ten başka bir şey yok... Bırakınız içinizde hakikati, tabiatı istinsahla meşgul, benim gibi bir de kaba muharrir bulunsun. Bizim için artık 'edebiyat'ta, her şeyde, her yerde sıhhati ziynete tercih edecek zaman gelmiştir. Türkçemiz henüz onun bunun 'fantezi'sine tabi, derdest-i teşekkül bir lisan olduğundan bugün doğup da ince zannolunanlardan, ihtimal ki atiyen hiçbir şaheser yaşamayacak-

tır. Kendilerinde mukavim bir sıhhat yoktur. Bunlarda ne iyi bir tagaddi görmüş bulunmak, ne de mugaddi olmak hassası vardır.

Bizdeki bu akim, bu fakir muhit, henüz büyük sanatkâr yetiştiremez. Evvela onu uyandırmalı ki sonra bir yükselelim. Dickens'in aldığı hak-i tahriri[11] söylesem hayal zannolunur. Yalnız *Mystére d'Edwin Drood*[12] [*The Mystery of Edwin Drood*] unvanlı eseri için sekiz yüz bin franktan ziyade almış, tâbiler yirmi sahifelik bir masalına yirmi beş bin frank vermeye kadar çıkmıştır. Ben ne alıyorum? İbrahim Hilmi Kütüphanesi'nin defterlerini açıp da bakalım ve ağlayalım. *Cadı* için hak-ı tahrir, Avrupa romancılarına nispeten kâl ü kaleme alınmaya sıkılınacak bir para... Yüz on lira... Bu eser için sarf edilen zaman ve emek düşünülürse Avrupa'da en kaba sanatlar erbabının benden kat kat fazla aldıkları anlaşılır. Bu cüzi miktar para bile, haftalarca birkaç liranın arkasını kovalayan torpilcilerin enzar-ı ta'mlarını kan bürütüyor.

Charles Dickens milletinden nasıl ihtiram görürmüş ve hâlâ görüyor. Bundan bahseden eser şöyle diyor:

"İngilizler fevk-el-gaye bir eser-i hürmet olarak Dickens'i Westminster'e defnetmek istedi. Muharririn seng-i mezarında iki tarihle (viladet, vefat) yalnız ismi vardır. Bu kadarı kâfidir. Çünkü bakiyesi havatır-ı enamda menkuştur. Vefatı kırk seneyi mütecaviz olduğu halde her gün metfeninden züvvar eksik olmaz ve orası daima taze çiçek demetleriyle muattar bulunur."

Ben ne muamele gördüm. Üç-dört defa ceza mahkemelerine davet olundum. Hele bir defasında divanhanede ismimi dolandırıcı Hacik'le kalpzen Mehmet'in arasına talik edilmiş görünce benzim uçtu. Vekilim Selim Hüsnü Bey[13] iki elimden tutarak "Beyefendi metanet..." dedi.

---

11 Telif.

12 *Edwin Drood'un Gizemi*. Türkçesi Yalçın Ateş'in çevirisiyle İmge Yayınları tarafından basılmıştır.

13 Hüseyin Rahmi'nin notudur:
İnsaniyetine medyun-i şükran kaldığım büyük bir avukattır.

Dolandırıcı Hacik çıktı, sandalyesine ben oturdum. Ben çıktım, yerimi kalpzen Mehmet işgal etti. Huzur-i hükkamda reis sordu. Vekilim cevap verdi. Ne dediklerini anlamıyor, belki işitmiyordum. Benim bildiğim şey vicdanımın evvelden, daima ve hâlâ temiz, altın gibi bi-şeyn ve pak olmasıdır.

Her eserimin intişarında lâ-akall yarım düzine tahkir-name alırım. Birçok mürainin bam tellerine, amansız noktalarına sıkıca basmış olduğumu anlar, kendi kendimi tebrik ederim.

Cadı hakikaten hiç denecek bir eser olaydı kimsenin bu mertebe feveranla hame-i tenkidini yormazdı. Bu kadar yaveler, haksızlıklar söyletmezdi.

Avam için edebiyat olmazmış! Edebiyatta derece, tenevvü kabul etmeyen dar bir kafa sahibine ne denir? Bugün Avrupa'da avam için ne kadar risaleler, mecmualar, gazeteler, kitaplar, romanlar çıkıyor. 'Piyes'ler yazılıyor, tiyatrolar oynanıyor. Bunların ezhan-ı nasın tenviri hususundaki tesirleri, hizmetleri inkâr olunur mu? Mesela halk Paul Europio'nun 'La Course de Flanio' piyesindeki idame-i nesil nazariyesini anlayamazsa avamı anlayabileceği seviyede temaşalardan mahrum mu bırakmalıdır? Memleketin bütün maddi meşak mesaisi altında ezilen amele takımının fikren, zihnen telzizini, terbiyesini, terfihini düşünmemeli midir? Tiyatrolar var ki pazar akşamları yalnız ameleyle doluyor. O amele ki içinde bizim üdebamıza ders-i edeb ve hikmet verecek 'sosyalist'ler ve hükümetlerin hışım-ı idarelerini vakit vakit bombalarla sarsan 'anarşist'ler var.

"Avam için edebiyat olamaz" fikir-i sakim ve inhisar-ı edebisi içinde uyuşan bir milletin amelesi de bizim rençper 'Haso' gibi elifi görse mertek zanneden nim behimi nevinden olur. Altı kuruş gündelikle bir deliğin içinde altı ay çalışır. Kuru ekmek, beyaz suyla iktifa eder. O tahammülfersa meşak-ı yevmiyesinin kimlere ne kazandırdığını anlamaz. Mevki-i ictimaisini bilmez. Hukukunu talep edemez. Efradı hakkını tanımayan ve tanıtamayan bir millet mahkûm-i zevaldir. Böyle bir milleti Abdülhamit gibi tek

bir adam otuz iki sene, tekmil hukuk-i insaniye ve medeniyesinin üzerinde tepinerek uyutur. Can çekiştirir. Sonra bütün varlığımız dört müttefik küçük hükümetin hücumu önünde gürül gürül göçer. Göçer. Bu ne kadar rüyetine tahammül götürülmez, müellim bir hakikatse hâlâ içimizde "Avam için edebiyat olamaz" feryad-ı hodbinisiyle haykıran bî-hamiyet cühela-yı üdeba bulunduğunu görmek belki ondan daha müthiş bir hüsran-ı ictimaidir.

Münekkit Bey, Mevhibe Ziya Hanımefendi'nin itirazına cevabında şöyle diyor:

"Mamafih sizi ayıplamam. Memleketimizde iyi romanlar, bunlara dair malumat pek azdır. Okumamış, görmemişsiniz. Zararı yok..."

Acaba Şahabettin Bey'in dimağında bir mantıksızlık afeti mi var? Memleketimizde iyi romanlar ve bunlara dair malumat pek azsa zat-ı edibaneleri, mağrur göründükleri bu kelimat-i bînihayelerini nereden iktisap etmişlerdir? Tabii âsâr-ı ecnebiyeden olacak... Avrupa hazain-i edebiyesinin Şahabettin Süleyman'dan başka Türklere mesdut kaldığını zannetmek için mutlak münekkit gibi hüsn- i zannı nefsine münhasır bulunanlardan olmalı. Ecnebi lisanlarından, "roman kritik" okuyan, Türkler içinde yalnız kendi olduğu vehmine düşmek... Bu ne gülünecek ve acınacak bir 'megalomani'dir!

Bu memlekette iyi romanlar ve bunlara dair malumat pek azmış.

Pekâlâ ama on senedir feyz-i irfanıyla münekkidin, bu kıllete çare-sâz olamadığına taaccüp edilir. Mademki burada iyi romanlar bilinemiyormuş, bir numunecik ibrazında neden böyle bahîl davranılmış?

Münekkit:

"Efendim, kıymet-i edebiyeyi şu mütalaayla domates fasilesine indirecek kadar bir mahdudiyet-i nazar gösteriyorsunuz."

Şahabettin Bey arz-ı behreye uğraştıkça teşhir-i cehalet ediyor. Evvela domates, kendisi *Solanées*, yani 'badincanya' fasilesindendir ki ilim-i nebatatta ismi ailesine nispetle yâd edilir.

Saniyen bu, bak otu, ineb-üs-saleb, yer elması ve daha sair tenevvüüyle yüzlere varan bereketli bir fasiledir. Mahdudiyet-i fikir ve nazara bunu muvafık bir misal zannetmek için Şahabettin Bey kadar kûteh-bîn üdebadan olmak iktiza eder. Bu ana kadar yazdığı saçmalara karşı biri çıkıp da "Yahu zırvalıyorsun!" dememiş olduğu için münekkit, cehel-i cesurane mesleğinde kendini mazur görecek bu derece-i müstesnaya varmış. Şaşılmaz...

Asarıma teşbihle tahkir etmek istediği domates, münekkidin zatına nispetle afak-gîr-i şöhret, büyük bir nimettir. Keşke kendinin beğenmediği domates kadar ehemmiyeti olaydı. Başlı başına, ta recülüne kadar envai matbuhası olduğu gibi her taama lezzet ve çeşni-bahştır. Çiğ de ekl olunur. Münekkidin hiçbir sözü yenir yutulur gibi değil... Allah tatsızlıkta, akamette domatesi sana benzetmesin. Bu onun şeref ve haysiyeti için büyük bir şenidir. Tenzil-i kadirdir.

Gelelim yine Voltaire'e... Zamanının münekkitleri aleyhinde pek acı fakat doğru söylüyor. Diyor ki:

"Bunlar hemen hiçbir şey bilmez. Saçma sapan her bahse girişirler. 'Akademi'yi, en namuskâr kimseleri, en iyi eserleri, abes olduğu kadar küstahane tenkitlerle tahkir ederler. Niçin böyle yaptıklarını sorsanız 'Ne yapalım? Biz de geçineceğiz!' derler. Fakat kanunun takip ettiği en azılı eşirra-yı insaniyenin harekât-ı taarruziyeleri de bundan başka bir mazerete matuf değildir: Geçinmek!"

Enzar-ı İbrete
Netice

Edebiyatımız madrabazlar elinde alet-i arâz oldu. Eski zamanın 'fehim'lerine, şimdi 'bedi' muallimleri, asar-ı edebiye bombacıları, şöhret kuduzları halef oldu. Dün istibdadın müdrike-i enamı boğmaya tevkil ettiği sansürlere bedel, bugün üdeba itlafında vesile-i iştihar ve iftihar arayan kitle-i edebiye peyda oldu.

Berhayat erbab-ı kalem aleyhinde reva görülen taaddiyat-ı tenkidiye ile teşeffi edemeyerek ölülere saldıran; Namık Kemal'in medfen-i mübareğine dane-i tahrib fırlatan; gasb-ı şöhret için mezar karıştıran; edebiyat-şinasları, mülk-i edebi harac-ı tenkide kestiler. Her cihetten yoksulluk içinde uyuşan, bi-gıda, bi-tap ü tüvan kalan bu millete her kim kudretince bir mahsul-i fikri ihda etse derhal acı tahkirler, katil danelerle saldırıyorlar; tepelemek, öldürmek istiyorlar. En hayırhah, en masum, en faal erbab-ı hüsün, niyeti en hatia-kâr, ne mayup göstermeye, en vahim bir hufre-i sukuta uğraşıyorlar. Bu tecavüz hedmlerine mukabil kendileri bir varlık gösterseler ya! Hayır... Âlem bu hadimlerin vicdanları gibi bir hiçistana dönsün... Onların dimağları müsait olmadığı bir ibdaı başka kimse de yapamasın. İşte bu...

Karabela unvanlı eseri münasebetiyle Namık Kemal hakkında yazılan tenkidin sonunda şu satırları okuyoruz:

"Kemal Bey bir sanatkâr, hayır... Kemal Bey bir münekkit, hayır... Kemal Bey müceddit bir edip, hayır... Kemal Bey romancı, hayır... Kemal Bey temaşa-nüvis, hayır... Hayır..."

Kemal Bey bunların hiçbiri değil... Âlâ... Fakat bu satırların râkımı, sen nesin, be hey zıpçıktı... Nesin? Tahrip için bir vücud-i marufu tırmalamaya atılmadıkça kendini gösteremeyen bir aciz haris... Mahiyeti, diğer bir varlığın şöhretine sürtünmedikçe kabil-i taayyün olmayan bir zavallı gölge... Ziyalar arasında dolaşan bir karaltı... Bir şamet, Bir kasvet-i edebiye... En güzel asara arız kirli bir mikrop...

Kemal, bir temaşa-nüvis değil... Öyle olsun... Fakat millet bu son inkılabına erdiği zaman sokaklarda, tiyatrolarda helecan ve heyecan-ı vatanperveranesini izhar için merhumun *Vatan*[14] piyesinden, şarkısından başka bir şey bulamadı. O, eserin kırk senelik gubar-i memnuiyet ve mensiyetini silerek dolaptan çıkardı. Onunla id-i hürriyetini yaptı. Türkler bugün yine bir raşe-i mev-

14 *Vatan yahut Silistre.*

cudiyete düşseler ihtizazat-ı kalbiyelerini yine o şarkının lahn-ı hamasetine uyduracaklardır. Çünkü meydanda başkası yok. Ey derbeder! Beş senedir sen ne yaptın? Zaten otuz senelik istibdadın budadığı harabezâr-i edebimizin sefil köşelerinde, elde balta, muntazır-ı fırsat, bir meslek-i tahrib ittihaz edeceğine Namık Kemal'in modası geçmiş kitabını arattırmayacak bir eser-i nevin neye vücuda getirmedin? Ve getirmiyorsun? Hüma-yı liyakat ve iştihar, silah-ı gayz ile dane-i katl ve tezyifle vurulmaz. Ona kadar yükselecek kudret-pervaz lazımdır. Sen ona, Kemal'e bakabilmek için hazîz mesleğinden başını yukarıya, pek yukarıya kaldıracaksın. O büyük ölü, edebî, tarihî mehabet ve azametiyle senin vazî, ehemmiyetsiz, küçük namını daima... daima ezecek. Münhasif bırakacak. Onun aleyhinde kaleminin ebedi kindarlığına sebep de işte budur.

Bu zavallı millet, uzma-yı merhumesini abidelerle tebcil edemiyor. Senin küfürlerini dinleyerek bari büsbütün günaha girmesin. Lisanlarımızı, kalemlerimizi, bize iyi kötü eser bırakmış olanların ta'n-ı hatıralarından sakınmayı bilmek de bu hiçlik içinde bir nevi edep sayılır.

20 Nisan 1329
Heybeliada

SÖZLÜK

A

Ahter: yıldız.
Akval: sözler, lakırdılar.
Alâ külli hal: olduğu kadar, yettiğince.
Ale-d-derecat: derecelerine göre.
Amak: derinlikler.
Arasât-ı ilaniye: ilan verilecek/alınacak yerler.
Aşr: dinî merasimlerde Kuran'dan on ayet miktarı okunan kısım.

B

Bahîl: cimri.
Barû: burç, kale duvarı.
Basıra: görmek, görme duyusu.
Bataet: yavaşlık, ağır davranma.
Bedahat: besbelli, açık.
Bedhuy: kötü huylu.
Bed-tıynet: kötü karakterli.
Beht: şaşkınlık.
Benat: kadınlar.
Beri-üz-zimme: aklanmış, temize çıkmış.
Beşaşet-i cebriye: zoraki/zorlama gülüş.
Bimar-ı edeb: edebiyat hastası, edebi hastalıklı.
Bu'diyet: uzaklık.
Budiyet: uzaklık.
Büleha: ahmaklar, budalalar.

C-Ç

Can-berleb: canı dudağında.
Caygîr: yerleşmiş, yerleşik.
Cazibe-i nisviye: Kadınlık cazibesi.
Cebîn: korkak, ürkek.
Cihat-ı erbaa: dört taraf.
Cümel: cümleler.
Çâk: yırtma, yarık, yırtık.
Çîn-i havf: korku eseri, kıvrımı.

D

Dehat: dâhiler.
Delail: deliller.
Dilfirip: cazibeli, gönülçelen.
Dumû': gözyaşları.

Dûr: uzak.
Dübala: iki kat artma.
Dürüştî: kabalık, sertlik.
Düşnam: sövme, sövüp sayma.

E

Ecsam: cisimler.
Edille: deliller, kanıtlar.
Ekûlane: oburcasına.
Elsem: en emin, en doğru.
Emvat: ölüler.
Eracif: yalan sözler, uydurmalar.
Eramil: dul kadınlar.
Esved: siyah, kara.
Eşar: şiirler.
Eşk-i yeis: yeis gözyaşı.
Etıbba-yı hanazir: domuz doktorları.
Evza-i mütecenninane: çıldırmışcasına haller, vaziyetler.
Ezhan-ı beşeriye: insanlığın zihni.

F

Fakr-üd-dem: kansızlık.
Fasıl-pezir: çözülen, halledilen.
Fazail: erdemler, güzel vasıflar.
Feramuş: unutma.
Fermanber: aldığı emri yerine getiren.
Fevk-at-tabia: doğaüstü.
Firifte: aldatılmış, aldanmış.
Füshat: genişlik.

G

Gala-yı fiyat: fiyat artışı, enflasyon.
Günah-ı kebair: büyük günah.

H

Habgâh: yatak odası, uyunacak yer.
Habîr: haberli.
Haifane: korkarcasına.
Hakayık: hakikatler, gerçeklikler.
Hak-gû: doğru söyleyen.
Hakikat-bîn: gerçeği gören.
Hakikiyûn: gerçekçiler.
Hamul: sabırlı, dayanıklı.
Hânis: ettiği yemini tutmayan, yerine getirmeyen kimse.
Haşeb: odun.
Hatar-ı mevki: (bulunulan) yerin tehlikesi.
Hatia-kâr: yanlışlık yapan, hata yapan.
Hatve: adım.
Havarık: mucizeler, harikalar.
Havf: korku, korkma.
Hayalat: hayaletler, hayaller.
Hayırhâh: iyiliksever.
Hayy: diri, canlı; yaratılmış.
Hazırûn: (orada) bulunanlar, hazır olanlar.
Haziz: en aşağı.
Hedm: yıkma.
Hendesiyûn: geometri ile uğraşanlar.
Hezl-aver: eğlenceli.
Hiras: korku.
Hizmet-i tenasüliye: üreme hizmeti.
Hudus: sonradan ortaya çıkma.
Huliyyât: ziynet eşyası olarak kullanılan mücevherat.
Hûn-abe: gözyaşı.
Hüceyre: küçük delik, oyuk.

Hükema: âlimler, bilginler.
Hüsn-i mutlak: mutlak güzellik.

I-İ

Izmar: gönlünde gizlime/saklama.
İbâ: tiksinme.
İfşa-yı raz: sırrı açığa vurma.
İftirak: ayrılma.
İhtinak: nefes alamama.
İrae: gösterme.
İstiazaten: sığınarak.
İstibra: işemekten sonra sidiği tam arıtma.
İstiğrapkâr: şaşarak.
İstiktab: yazma, yazdırma.
İstima: duyup işitme.
İstişhaden: şahit göstererek.
İşaat-ı muzırra: muzır haberler yayma.
İşmizaz: yüzünü ekşitme/buruşturma.
İştibah: şüphe, şüphelenme.
İtyan: bildirme, ispat.
İvicac: eğri büğrü olma. Metinde denizin girinti ve çıkıntıları.
İyal: eş.
İzacat: rahatsız etmeler.

K

Karâin: ipuçları.
Kavaid-i umumiye: genel kurallar.
Kavanin-i tabiiye: doğa kanunları.
Kebudî: mavilik.
Keff-i yed: el çekme.
Kemalat: yetkinlik.
Ketm-i hakikat: hakikat gizleme, saklama.
Kil ü kâl: dedikodu.
Kulûb: kalpler, gönüller.
Kurban-ı sehv: hata kurbanı.
Kurun-i vusta: ortaçağlar.
Kuvva-yı tabiiye: doğa kuvvetleri.
Kübera: büyükler, ulular.
Kütüb: kitaplar.

L

Lâ ve naam: hayır ve evet.
Lâyemut: ölümsüz.
Lâyete-gayyer: değişmez, bozulmaz.
Lazım-ül-ictinab: kaçınılması gereken.
Lems: dokunma.
Lugaz: bilmece.

M

Maal-kasem: yemin ederek.
Maani-i batına: derindeki anlamlar.
Maani-i sathiye: yüzeysel anlamlar.
Ma-fevk-ül-hayat: hayat dışı, gündelik hayatta olmayan.
Mahiyet-i mütefavite: birbirinden farklı içerik/nitelik.
Makar: karargâh.
Makrun: yakın.
Mâlâyani: anlamsız, faydasız.
Marrîn ve abirîn: gelip geçenler.
Medayih-i meşkuke: şüpheli/şüphe uyandıran övgüler.
Meduvv: davetliler.
Mefsedet: fesatlık, bozgunculuk.
Mehma-emken: mümkün olduğu kadar.
Memerr: gelip geçilen yol, sokak, cadde.

Meraret: tatsızlık.
Mesaib: felaketler.
Mesail: meseleler.
Mesail-i bedia: estetik meseleler.
Mesmuat: işitilen, haber alınan şeyler.
Mevani-ber-endazlık: engelleri ortadan kaldırmak.
Mevsukiyet: gerçeklik, sağlamlık.
Mısbah: kandil, çıra.
Midad: yazı mürekkebi.
Milel-i mütemeddin: uygar/medenileşmiş milletler.
Mudhik: komik, güldürücü.
Muhaceme: hücum, saldırış.
Mukni: inandırıcı.
Mutavvel: uzatılmış.
Mutazammın: içine alan, içeren.
Muvahhiş: korku veren, ürküten.
Mübalatsız: dikkatsiz, özensiz.
Müberhen: açık, aşikâr.
Müheyya-yı tekellüm: konuşmaya hazır.
Mülaabe: oynaşma.
Mülevvesiyet: kirlilik.
Münceli: parlak, ortada olan.
Münhasif: sönük, ışıksız.
Münhemik: bir işin üstüne çok düşen.
Mürteiş: titreyen.
Müstahil: imkânsız.
Müşafehe: karşı karşıya/karşılıklı konuşma.
Mütehaşi: çekingen, ürkek.
Mütenezzihîn: gezintiye çıkanlar.
Müterakkıb: bekleyen, gözleyen.

N

Nebean: çıkmak, kaynamak.
Nef: yarar, fayda.
Nev-hevesân: bir işe yeni ve büyük bir hevesle başlayanlar.
Nısfet: yarımlık.
Nigehban: gözcü, bekçi.
Nîk ü bed: iyilik ve kötülük.
Nisvan: kadınlar.

P

Peluze: muhallebi kıvamında, pelteleşmiş anlamında.
Pergâr: pergel.
Perverde: yetişmiş, büyütülmüş.
Peyda-na-peyda: görünür görünmez,
Peygule-i hayat: hayattan bir köşe/durum anlamında.

R

Rahm-ı mader: ana rahmi.
Rakik: ince.
Raşedar: titreyen, titrek.
Raviye: hikâye eden (kadın).
Ravza-i dilara: gönül okşayan/dinlendiren ağaçlık/çimenlik yer.
Revnak-bahş: parlaklık, güzellik veren.
Rû-yu arz: yeryüzü.

S-Ş

Sâk: sap.
Salahiyet-i halkiye: yaratılıştan gelen yetki.
Salhûrde: çok yaşlı.
Sanat-ı naht: heykeltıraşlık.

Sania: uydurma, hile.
Sanih: esinlenmek.
Sehl-ül-icra: icrası/yapılması kolay.
Serâpâ: baştan ayağa.
Serfüru: baş eğme, söz dinleme.
Serrişte: ipucu.
Sibâ-ane: canavarca.
Silm: barış, barışıklık.
Sinn: yaş.
Sun': yapma, yapış.
Suret-i leyyine: yumuşak surette.
Suud: yükselme.
Süfün-i havaiye: hava araçları.
Şâbaş: takdir etme, beğenme.
Şekl-i reculiyet: erkeklik şekli, hali.
Şemm: koklamak, koklama duyusu.
Şerm-sâr: utangaç.
Şevahik: doruklar, zirveler.
Şeyn-aver: kusur-leke getiren.
Şık-ı sani: ikinci şık/seçenek.

T

Taammük: derinleşmek.
Tagdiye: besleme, beslenme.
Tahtıe: yanlışı çıkarma/bulma.
Takatfersa: dayanılmaz, katlanılmaz.
Tarih-i viladet: doğum tarihi.
Tashih-i zehab: kanıyı düzeltme.
Tatyip: hoş etme, hoşlandırma.
Tavr-ı terahhum: merhametli tavır.
Tecemmülat-ı muhavvife: korkutucu süsler/süslemeler.
Tecessüd-i ervah: ölülerin yeniden hayat bulması, reenkarnasyon.
Tedehhüş: dehşete düşme.
Tefekkürat-ı muzlime: karanlık düşünceler.
Teferrüs: sezme, anlar gibi olma.
Teklif-i malayutak: dayanılmaz/karşı konulmaz teklif.
Tengî-i mağz: beyinin darlığı, sınırlılığı.
Tengnâ: dar yer, geçit; mezar.
Terakip: terkipler.
Teressüm: resim gibi şekillenme, resim gibi çizilme.
Tersim-i huruf: harfleri çizmek, yazmak.
Tesliyet: avutma, teselli verme.
Teşaub: dallanıp budaklanma, şubelere/kollara ayrılma.
Teşniat: ayıplamalar, yermeler.
Tetebbuat-ı daime: sürekli/düzenli araştırma.
Tetimmat: eksikliği tamamlayan şeyler.
Tevaggul: (bir işle) devamlı olarak uğraşma.
Tezkâr: hatırlama, anma.
Tuyur: kuşlar.
Türrehat: saçma sapan sözler.

U-Ü

Ukba: ceza.
Ukûs: akisler, yankılar.
Üful: batma, kaybolma; mecazen ölme.
Üsbûî: haftalık.
Vâlihane: şaşkınca, şaşırmış olarak.

V

Vazî: alçak.

Vech: yüz, çehre.
Vehle-i ula: ilk, birdenbire; ürkme.
Vesaya: vasiyetler.
Vuhuş: yabani hayvanlar.

Y

Yevm-ül-ba's: diriliş günü.
Yevm-ül-haşr: kıyamet günü.
Yezdan: Allah.

Z

Zamimeten: üstelik, bir de.
Zelle: yanılma, yanlış.
Zevceyn: karı-koca, eşler.
Zîr ü zeber: altüst.
Zulem: karanlık.
Züvvar: ziyaretçiler.

Hüseyin Rahmi romanlarının temel mesele ve konularından birisi olan kadınlar ve evlilik, dolayısıyla İstanbul'un sosyal hayatı, bu kez metafizik bir cinayet vasıtasıyla karşımıza çıkıyor. Naşit Nefi Efendi ile evlenmeye mecbur bırakılan Fikriye Hanım, Rumelihisarı'ndaki bir yalıda oldukça tuhaf, garip ve bulmacalı bir cinayetler dizisinin ortasında kalır. Bir "cadı", bu evliliği ve hayatı zehir etmeye yeter...

Cadı romanından sonra devrin kültür hayatında, bu romanın kalitesi ve Hüseyin Rahmi romancılığı üzerinden bir tartışma başlar. "Sanat için sanat" ile "toplum/avam için sanat" ekseninde yürütülen bu tartışma *Cadı Çarpıyor* adı altında Hüseyin Rahmi tarafından kitaplaştırılmıştır. *Cadı Çarpıyor*, 1. Dünya Savaşı öncesi edebiyat tartışmalarını izlemek için önemli bir kaynak...

twitter.com/everestkitap

ISBN-13: 978-605-141-671-7

9 786051 416717

www.everestyayinlari.com

§ EVEREST